

HAYATINI ŞİİRE ADAYAN BİR SES

ARİF EREN

İmtiyaz Sahibi
Büyükşehir Belediyesi adına
Fırat Görgel

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınları Serisi: 156

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Doğan

Baskı
ATM Yayıncılık San. Tic. Ltd.
Şti. Fevzi Çakmak Mah.
10448. Sk. No: 18/1 Tel: 0332
342 65 64
Karatay / KONYA
Sertifika No: 43937

Yayın Koordinatörü
Harun Dedeoğlu

Hazırlayanlar
Prof. Dr. Kemal TİMUR
Bayram KAYABAŞI

İletişim Adresi:
Kültür, Gençlik ve Spor
Daire Başkanlığı
Kayabaşı Mh. Vakıf Tarla
Cad.
Köker Konağı No: 6
Dulkadiroğlu /
Kahramanmaraş
Telefon: 0 (344) 225 24 15

Baskı Tarihi
EKİM 2024

ISBN :
978-625-94644-4-2

*Bu eser, bir kültür hizmeti olarak Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından bastırılmıştır.
Yayın hakları Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
Kitapta yazılan her türlü bilginin ve yorumun sorumluluğu yazarların kendisine aittir.*

HAYATINI ŞİİRE ADAYA BİR SES

ARİF EREN

Prof. Dr. Kemal TİMUR
Bayram KAYABAŞI

Prof. Dr. Kemal TİMUR

1969 yılında Besni'nin Yazı Yalankoz Köyü'nde doğdu. 1987'de lise, 1993'te lisans, 1995'te yüksek lisans, 2001'de doktora öğrenimini tamamladı. 2003 yılında Erciyes Üniversitesi Yozgat Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. kadrosuna atandı. 9 Ocak 2009 tarihinde Doçent, 22 Temmuz 2014 tarihinde ise Prof. Dr. olarak ataması yapıldı. 2011 yılında üç ay Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Texas Üniversitesinde (University of North Texas) çalıştı ve bazı araştırmalarda bulundu.

Akademik hayatında görev yaptığı üniversitelerde hikâye, roman, şiir, tenkit ve Batı edebiyatı alanlarında muhtelif dersleri yürüttü. Yine Türkiye'nin farklı illerinde Üniversitedeki görevi sırasında farklı öğrenci ve kesimlere Safahat atölyesi çerçevesinde Mehmet Akif ve Safahat Okumaları konusunda seminerler verdi. Çalıştığı farklı üniversitelerde Dekanlık, Dekan Yardımcılığı, Bölüm Başkanlığı, Senato Üyeliği, Üniversite Yönetim Kurulu Üyeliği ve Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Üyeliği gibi görevlerde bulundu.

Yeni Türk Edebiyatı alanında elli civarında öğrencinin Yüksek Lisans ve Doktora tezini yönetti. Edebiyat ve sanat alanında ulusal ve uluslararası dergilerde doksan civarında makalesi yayınlandı. Altmış civarında radyo ve televizyon programında konuşmacı olarak yer aldı. Yaklaşık altmış kitap ve kitap bölümüne imza attı. Kırk civarında kitap ve dergide editörlük görevinde bulundu. Alanıyla ilgili altı farklı projede yürütücü olarak görev aldı.

Evli ve üç çocuk babası olan Kemal Timur, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki görevini sürdürmektedir.

Bayram KAYABAŞI

1978 yılında Kahramanmaraş'ın Kısıklı Köyü'nde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Kahramanmaraş'ta tamamladı. 2000 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu ve Kahramanmaraş Çağlayan Çataloluk İlköğretim okuluna Türkçe öğretmeni olarak atandı. 2000-2008 yılları arasında Çağlayan Çataloluk İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği. 2008-2020 yılları arasında Kahramanmaraş Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. 2020 yılında Kahramanmaraş Maarif Anadolu Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atandı. 2022 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan Bayram KAYABAŞI, Kahramanmaraş Maarif Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

“ŞİİRİN BAŞKENTİ” ÜNVANINA BİR

KATKI DAHA.....	6
TAKDİM	8
GİRİŞ.....	11

HAYATI.....	15
Doğum Tarihi.....	15
Aile ve Yakın Çevresi.....	17
Annesi.....	22
Eşi.....	22
Öğrenim Hayatı.....	22
Öğretmenlik Hayatı.....	26
Askeri Yılları ve Evliliği.....	30
Şiirlerinin Yer Aldığı Antolojiler.....	30
Katıldığı Etkinlikler ve Aldığı Ödüller.....	31
Yapılan Röportajlar.....	33
Biyografisinin Yer Aldığı İnternet Siteleri.....	34

DOSTLARIN KALEMİNDEN

ARİF EREN.....	37
----------------	----

ŞAİRİN SANATINI DEĞERLENDİREN

İSİMLER.....	43
Bahaettin Karakoç:.....	43
Mustafa Özçelik:.....	43
Şevket Bulut:.....	43
Abdülkadir Güler:.....	44
Nuhuz Olcay Kılıç:..	44
Sevinç Çokum:.....	44
Mustafa Ceylan:.....	45
Prof. Dr. Mehmet Kaplan:.....	46
Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş:.....	46
Prof. Dr. Talat Sait Halman:.....	46
Prof. Dr. Kemal TİMUR:.....	46

DERGİCİLİK FAALİYETLERİ.....	49
------------------------------	----

Mevsimler Dergisi.....	49
Mevsimler Dergisi ile İlgili Değerlendirmeler.....	52
Şair Eren’den Arifçe Sözler.....	54

SANATI.....

Sanatının Kaynakları.....	61
Zaman ve Mekân.....	62
Aile Çevresi.....	63
Okul Çevresi.....	66
Doğup Büyüdüğü ve Yaşadığı Çevre.....	70

BESLENDİĞİ KAYNAKLAR.....

Genel Kültür ve Edebi Kaynaklar.....	85
Türk Tarihi ve Kültürü.....	85
Din ve İnanç.....	89
Gönül Coğrafyası Anadolu.....	89
Halk Şiiri ve Kültürü.....	97
Kerem ile Aslı.....	106
Ferhat ile Şirin.....	108
Âşık Garip.....	110
Hurşit ile Mahmihrî.....	113
Dede Korkut Hikâyeleri.....	115

KLASİK TÜRK ŞİİRİ VE KÜLTÜRÜ.....

Leyla ile Mecnun.....	117
Batı Şiiri ve Kültürü.....	119
Romeo ve Juliet.....	120

ARİF EREN VE SELİMİYE.....

ARİFÇE ŞİİRLER.....	139
Göz Bahçesinde Seyran.....	140
Umut Kapısı.....	142
Çözülür Düğümler.....	144

Alevler İçinde Ufuk.....	147
Yaralar Sevgiyle Sarılmalı.....	149
Havuz.....	151
Benlik Çıkmazı.....	154
Umduğunu Bulamayan Ağaç.....	157
Görkemli Denge.....	159

POETİKASI	163
Şiirin Tanımı ve Özellikleri.....	164
Şiir ve Gelenek.....	168
Şiir, Hayal ve Hakikat.....	170
Şair.....	172
Şair ve Otorite.....	173
Din ve İnanç Algısı.....	176
Şairin Misyonu.....	177

ŞİİRLERİNDE ÖNE ÇIKAN

TEMALAR	181
Çocuk.....	181
Doğa Tabiat.....	190
Ölüm.....	210
Ayrılık ve Yalnızlık.....	222
Aşk.....	231
Kadın.....	241
Toplumsal Olaylar.....	247
Ev ve Aile.....	257
Zaman Kavramı.....	266
Din ve Tasavvuf.....	277
Tarih.....	289
Mekânlar.....	293
Tarihi Şahsiyetler.....	299

DİL VE ÜSLUP	309
---------------------------	-----

ŞİİRDE DIŞ YAPI	315
------------------------------	-----

NAZIM BİRİMİ	317
Beyit.....	317
Dörtlükler.....	318
Bent (Üçlük, Beşlik, Altılık, Yedilik).....	321

VEZİN	323
Hece Vezni.....	324
Serbest Ölçü.....	336
Uyak ve Redif.....	337
Uyak Düzeni.....	338
Uyak Çeşitleri.....	342

ŞİİRDE İÇ YAPI	345
Mana.....	345

EDEBÎ SANATLAR	349
Teşbih.....	350
Mübalâğa.....	355
Telmih.....	356
İstiare.....	357
Teşhis ve İntak.....	358
Tezat.....	359
İstifham.....	361

ESERLERİ	363
Şiir Kitapları.....	364
Bu Kent Sende Kalsın.....	364
Yurt Tespihi.....	365
Hayatı Huzura Ayarlamak.....	368
Görkemli Denge.....	372
Zaman Yerinde Durmaz.....	378
Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler).....	382

DİĞER ESERLERİ	385
Arif Eren Hayatı, Sanatı, Şiirleri.....	385

HAKKINDA YAZILAN KİTAP

ÇALIŞMALARI	393
Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren...393	
Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren.....	396

SONUÇ	409
Kaynaklar.....	415

“ŞİİRİN BAŞKENTİ” ÜNVANINA BİR KATKI DAHA

Cumhuriyet dönemi şiir akımlarının etkin olduğu 1965’li yıllarda “Bu Kent Sende kalsın” adıyla ilk şiir kitabını çıkaran Arif Eren, şehrimizin “şiirin başkenti” unvanına katkı yapan şairlerimizdendir. Edebiyatla yoğrulmuş şehrimizde söz sanatlarının en önemlisi olan şiir adına yazılan, söylenilen, ortaya konulan her türlü eseri halkımızla buluşturmak, kültürümüze kazandırmak ve kayıt altına almak gibi bir görevimiz var. Şair Arif Eren’in eserlerinin akademik düzeyde anlatıldığı bu çalışma da severek yaptığımız bu görevin son halkası.

Kahramanmaraş’ta yetişen şairlerin, yazarların ülkemizin düşünce ve duygu dünyasına etkisi geçmişten günümüze artarak devam etmiştir. Yöremizin mümbit ikliminden doğan her ses, her ifade ve edebi anlayış, Anadolu kültürüne önemli bir renk, önemli bir katkıdır. Bunun farkında olarak biz de kültür insanlarımızın eserlerini yayınlamak ve onların yazdıklarından yola çıkarak yeni projeler üretmek gibi çok boyutlu ve katmanlı bir hizmet anlayışını sürdürüyoruz.

Şair Arif Eren’in bütün eserlerinden seçmelerin yer aldığı bu biyografik çalışma da kültür dünyamıza önemli bir katkı olacaktır. Maraşlı şairlerinin kendini ifade etmedeki her türlü sorunlarını bir alt yapı sorunu gibi ele alıp ilgilenmek mecburiyetindeyiz. Şiirin şehri Kahramanmaraş geçmişte yetiştirdiği sanat insanlarının yolunda, gelecekte de edebiyatın yegane adresi kalmaya devam edecektir.

Bu sebeple, belki de kültür alanında en çok etkinlik ve yayın yapan,

kitaplar çıkaran belediye olmaktan memnunuz. Bizim bu kültür meşalesini halkımızın bilgiyle, sanatla, kültürle kaynaşması için sürekli taşımak ve geleceğe ulaştırmak gibi bir sorumluluğumuz var. Bu sorumluluğun bilincinde olarak, Arif Eren gibi yaşayan şairlerimizin eserlerini, fikirlerini ve ulusal düzeyde sanat adamlarının çalışmalarını sürekli gündemde tutuyoruz, halkımızla buluşturuyoruz.

Şair Arif Eren'in hayatı ve eserleriyle ilgili bu çalışma onun yarım asrı aşan sanat yolculuğunda ortaya koyduklarını sizlerle buluşturmayı amaçlamaktadır. Kitapta şairin hayatı, sanatı ve şiirimizdeki yeri titiz bir çalışmayla incelenmiştir.

Sanat ve kültür alanında yaptıklarımız ve yapacaklarımız; halkımızın kendi kültürüyle sürekli irtibat halinde olması ve kendi hayatını bu eserler sayesinde zenginleştirmesi içindir. Bir kültür şehrinde yaşadığının heyecanını ve mutluluğunu günlük hayatına yansıtan insanlarımızın çoğalması en büyük dileğimizdir. Kahramanmaraş gibi edebiyatta tanınırlığı ülke sınırlarını aşan bir şehirde yaşamanın haklı gururunu halkımızın her ferdinin hissetmesi için üzerimize düşeni yaptık, yapmaya devam edeceğiz.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi olarak bu eserin ortaya çıkmasını sağlayan başta Prof. Dr. Kemal Timur ve Edebiyat Öğretmeni Bayram Kayabaşı olmak üzere emeği geçen bütün arkadaşlarıma teşekkür ederken kadim şehrimizde hayatını sürdüren Şair Arif Eren Beyefendi'ye de kültürümüze yaptığı katkılardan dolayı takdirlerimi sunuyorum.

Fırat Görgel
Büyükşehir Belediye Başkanı

TAKDİM

Asırlar boyunca insanı etkileyen en güçlü sanatçı şair, en güçlü sanat ise şiir kabul edilmiştir. Zira insanlığın ruh ikliminin şekillenmesinde ve motivasyonunda şiir önemli bir unsurdur. Dolayısıyla şair olan Arif Eren’in hayatının, sanatının ve eserlerinin incelendiği bu çalışmada onun Türk şiirine ve edebiyatına yapmış olduğu katkılarına yer verilmiştir.

Sanata şiirle başlayan Arif Eren, sonraki dönemlerde aynı sanatla çalışmalarına devam etmiştir. Bu çalışmamızla, Eren’in şiir dünyasının ve sanat anlayışının bütün yönleriyle ortaya çıkarılması şairin sanat anlayışının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Günümüz şiirinin, özelde de Kahramanmaraş’ın yaşayan önemli şairlerinden biri olan Arif Eren, özellikle 1980 sonrası Türk şiirinde etkili olmuş bir isimdir. 1965 yılında *Bu Kent Sende Kalsın* adı ile yayımlanan ilk şiir kitabı ile tanınan şairin diğer şiir kitapları da yayımlandıkları dönemde büyük ilgi görmüştür. Eren, şiirle, sanatla ve edebiyatla altmış yılı aşkın bir ömür geçirmiştir. Bu altmış yılı aşkın sanat hayatında şiir ile olan bağı derinleşerek devam etmiştir.

Bu çalışmada 1964’ten bugüne Türk edebiyatının yarım asrı aşan yolculuğunda rol almış Arif Eren’in hayatı, sanatı ve şiirimizdeki yeri üzerinde durulacaktır.

Eren ile ilgili çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Hayatı” başlıklı ilk bölümünde Eren’in doğumundan başlayarak, ailesi, yakın çevresi, çocukluğu, eğitimi, evliliği, askerlik yılları, mesleği, kültürel, sanatsal faaliyetleri ve edebiyat muhitleri ile olan bağlantıları ortaya konmuştur. Ayrıca şairin aldığı ödüllere, kendisi ile yapılan röportajlara, biyografisinin yer aldığı internet sitelerine, dostlarının şair ile ilgili yazılarına, dergicilik faaliyetlerine, Eren’i anlatan şiirlere, Arifçe söylenen/yazılan sözlere yer verilmiştir.

Kitabın “Sanatı” başlıklı ikinci bölümünde, şairin şiir anlayışı ele alınmıştır. Burada onun şiirinin kaynakları ve poetikası da ortaya konmuştur. Eren’in şiir anlayışı ele alınarak şairin yaşamı, fikriyatı, dönemi, edebiyat anlayışı ve eserleri arasındaki bağı da tespit edilmiştir. Şairin şiirlerinin iç ve dış yapısını ortaya

koyarak edebi sanat kullanımındaki ilkelerini tespit için, daha çok, metin merkezli inceleme tercih edilmiştir. Onun şiirlerinin tematik incelemeleri sırasında imge gücünün farkına vararak yaşayan bir şairin şiirlerini değerlendirmenin bilinciyle ileri sürdüğümüz düşüncelerde ihtiyatlı davranarak, mümkün mertebe, kesin yargılardan uzak değerlendirmeler yapılmıştır. Onun imge gücü yoğun şiirleri ile arifçe sözleri de sınıflandırmanın içine katılarak şiirin imgesel boyutu da açıklanmaya çalışılmıştır. Uzun bir ömrün sonunda ortaya çıkan şiirlerinde Eren, bazen onları düzeltme gereği de duymuştur. Kısa olan şiir tahlillerinde bu durum göz önünde bulundurularak şiirlerinin en son hâli tercih edilmiştir.

“Eserleri” başlıklı üçüncü bölümde şairin şiir kitapları, şair ile ilgili yazıları ve şiirlerinin bir araya getirildiği ve Eren’in kendisine ait olan *Arif Eren Hayatı-Sanatı-Şiirleri* adlı eseri de dikkate alınmıştır. Eren’in kitapları incelenirken şiir kitapları ile ilgili yazılara, mektuplara, tebrik mesajlarına da yer verilerek kitapların yayımlandığı dönemdeki etkisi de ortaya konmaya gayret edilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü ve son bölümü “Hakkında Yapılan Çalışmalar” adını taşımaktadır. Bu bölümde şairle ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Hatice Eğilmez Kaya’nın *Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren* ile Prof. Dr. Kemal TİMUR ve Hatice Eğilmez Kaya’nın editörlüğünde yayıma hazırlanan “*Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*” adlı iki kapsamlı eserdeki bilgilere başvurulmuş ve onlarla ilgili değerlendirmelere de yer verilmiştir.

“Sonuç” bölümünde ise Arif Eren’in sanat ve edebiyat dünyamızdaki yeri ve önemi ile ilgili elde edilen bulgular ortaya konularak genel değerlendirmeler yapılmıştır.

Kitap çalışması sürecinde Arif Eren ile yapılan mülakatlar ve elde edilen yazılı kaynaklar vasıtasıyla ulaşılamayan birçok bilgi ve veriye ulaşılmıştır. Bu veriler, şairin sanatının ortaya konmasına büyük katkı sağlarken çalışmamızı da hem derinleştirmiş hem de zenginleştirmiştir.

Kitabımızı hazırlama sürecinde ve sonrasında bizlere her türlü imkânı sağlayan ve sağlık sorunlarına rağmen değerli zamanlarını bize ayıran kıymetli şairimiz Arif EREN’e ve değerli eşleri Gülten Hanım’a teşekkür etmeyi borç biliyoruz.

Ayrıca bu çalışmamızı basma nezaketi gösteren Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Fırat GÖRGEL Beyefendi’ye; kitabın basımında büyük katkıları olan Genel Sekreter Sayın Rüstem KELEŞ’e, Kültür, Spor ve Turizm Daire Başkanı Sayın Duran DOĞAN ve çalışma arkadaşlarına çok teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Kemal TİMUR
Bayram KAYABAŞI

GİRİŞ

Türkler, tarihi süreçte değişik coğrafyalarda yaşamış, buralarda, kültürel ve edebi faaliyetleri ile damgasını vurmuş bir millettir. Bir milletin değer yargıları, yaşam tarzları ve yaşamlarının yansıması olan sanat eserleri ve edebiyat ürünleri onların varoluş basamaklarıdır. Bu basamaklardan en önemlisi ise şiirdir. Tanzimat ile başlayan Batılılaşma sürecinde, bazı aydınlar, eskinin yerine yeni anlayışın konumlandırılması çabasında olmuşlardır. Bu süreç, gittikçe etkisini arttırmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk şiiri estetik ve gaye yönünden yeni bir yorum kazanır. Batı şiiri etkisinin yoğun olarak hissedildiği bu dönemde, toplumsal ve kültürel bir değişimin yanında edebi anlayışlarda da yeni tarzları deneme kaçınılmaz olmuştur.

1920-1940 yılları arasında Türk şiirinde, İstiklal Harbi'nden çıkmış olmanın ve Cumhuriyet'i kurmanın heyecanı her alanda hissedilir. Bu dönemde kişisel duyarlılığın ve toplumcu anlayışın yansımaları ile edebiyat dilinde ve biçiminde değişiklikler olmuştur. Özellikle de 19. yüzyılın ortalarından itibaren biçim ve içerikteki dönüşüm daha da hızlanmış ve Türk şiiri bu yeni vadede yenilenerek akmaya devam etmiştir. Bu şiir vadisine katkı sunan isimlerden biri de, Kahramanmaraş'ın önemli şahsiyetlerinden biri olan ve “*ses ipine sözler asan*” şair olarak ün salan Arif Eren olmuştur.

Arif Eren'i bu kitabımızda konu olarak seçmemizin asıl sebebi, şairle ilgili yapılmış olan sınırlı sayıdaki çalışmalara daha kapsamlı olarak katkıda bulunmak ve bu alandaki eksiklikleri gidermektir. Amaçlarımızdan biri de şairin eserlerinin Türk edebiyatı açısından kıymetini bir kez daha ortaya koyup irdelemektir. Şiirleri, şairliği ve özlü sözleri ile Türk edebiyatında önemli bir yeri olan Eren'in Türk edebiyatı tarihi içerisinde hak ettiği değeri görmesi de önemli gayelerimizden biridir.

Şair, Türk şiirinde imge kullanımındaki farklılığı ile dikkat çeker. Şiirleri dikkatlice incelendiğinde, mısralar arasında birçok hikmetli sözle karşılaşmak da mümkündür. Yine Eren, ince bir şiir işçiliği ile az sözle çok şey anlatmayı başarmış şairlerden biri olarak karşımıza çıkar. Zira onun “*ses ipine astığı sözler*” dikkatlice seçilmiştir. Ses ipine asılan sözlerde maziden atıye geniş bir yelpazede Türk kültürünün birçok ögesi karşımıza çıkar.¹ Bu yönüyle Eren’in şiirlerinin derinlemesine incelenmesinin Türk kültür ve öğelerinin değişik bir boyutunun karşımıza çıkacağı inancındayız. Çünkü Eren’in seçtiği kelimeler ve kullandığı imgeler, Türk kültür ve değerlerinin bir yansıması olarak hak ettiği değeri almayı beklemektedir.

Kitabımızın başlığını *Şiire Adanan Bir Hayat: Arif Eren* şeklinde belirledik. Bu çalışmayla asıl amacımız şairin Türk edebiyatındaki yerini bir bütün olarak ortaya koymaktır. Eren’in başta şiirleri olmak üzere, dergi ve gazetelerde kendisi ve eserleri ile ilgili yazıları, kendisine gönderilen mektup ve mesajları değerlendirmemiz onun sanatkârlık özelliklerinin ortaya konulmasını sağlamıştır.

Bir şairin hayatının şiirlerine etkisi olduğu kadar yaşadığı devrin de etkisi kaçınılmazdır. Öncelikle şairin hayatı ile ilgili araştırmalar yaparak onun biyografisi ortaya konmuştur. Eren’in hayatta olması, çalışmalarımızda birincil kaynak olarak kendisinden yararlanmamızı sağlamıştır.

Çalışmamızda eserlerinin tamamına ulaşılarak detaylı bir inceleme yapılmıştır. Şairin gençlik yıllarından günümüze kadar şiir hayatı da irdelenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ve kendi beyanlarıyla sanat anlayışı ortaya konulmuştur.

Kaynak taramalarından çıkan veriler ışığında Arif Eren’in kendisi ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek dokümantasyonla erişilemeyen verilere ulaşılmıştır. Şairin eserlerinin incelenmesinde devir, eser ve şahsiyet merkezli bir inceleme tercih edilmiştir. Şairle ilgili kaynaklara mümkün olduğunca ulaşılmaya çalışılmıştır. Şairin çevresi ve kendisi ile yaptığımız

¹ Timur, 2021, s. 25-26.

görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında eserleri yorumlanmaya gayret edilmiştir.

Eserler tematik olarak incelenirken sınıflandırılmış ve kronolojik bir sıra takip edilmeye çalışılmıştır. Tema çeşitliliğinin fazlalığı, kronolojik sıralamanın takibini zorlaştırmıştır. Şiirleri ile ilgili değerlendirmeler yapılırken yeni düzeltmeler göz önünde bulundurularak onların son hâli incelemeye ve değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Tematik incelemelerde, Eren'in şiirlerindeki imge gücünün farkına varılmıştır. Şairle yapılan ikili görüşmelerde imge zorlukları aşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada imge yönü yoğun olan şiirler ayrı bir başlık altında incelenerek şairin imge kullanımındaki başarısı ortaya konulmuştur. Bu yönüyle şairin ses ipine asılan sözleri, özenle seçtiği sonucuna varılmıştır. Şiirlerinde hassas bir duyarlılık ve nahiflikle toplumsal sorunların işlendiği kanaatine varılmıştır. Ayrıca siyasetten ve ideolojilerden uzak durarak söylemek istediklerini estetik bir üslupla dile getirmeye çalışmıştır.

Konu bütünlüğünün sağlanması açısından Arif Eren ile ilgili öncesinde yapılmış olan bazı çalışmalardan bahsetmek faydalı olacaktır.

Bu çalışmamızdan önce Turan Çay, 2000, *Arif Eren'in Hayatı - Sanatı - Eserleri* adlı lisans bitirme tezinde şairin hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durduğu belirlenmiştir. Ancak Turan Çay ile yaptığımız görüşmede bu çalışmanın herhangi bir nüshasına ulaşamamıştır.

Yine Ayşe İsmetoğlu, 2006 yılında *Arif Eren'in Şiirinde Tasavvuf* başlığı ile bir lisans bitirme tezi hazırlamıştır. Ayşe İsmetoğlu ile yaptığımız görüşmede şairin "*Görkemli Denge*" adlı şiir kitabı merkeze alınarak şiirlerindeki tasavvufi unsurları incelediği bilgisine ulaşılmıştır. Bitirme tezini hazırlayan Ayşe İsmetoğlu ile yaptığımız görüşmede bu tezin nüshasına da ulaşamamıştır.

Arif Eren ile ilgili ilk akademik çalışma Dr. M. Fetih Yanardağ'a aittir. Yanardağ'ın 2013 yılında, "*Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren'in Poetikası*" başlığını taşıyan yazısı bir sempozyumda sunulmuştur. Bu yazı şairin

poetikası üzerine yapılmış en geniş bir çalışmadır.² Aynı çalışma, sonradan daha da genişletilerek onunla ilgili 2021 yılında hazırlanan bir kitapta tekrar basılmıştır.³ Bu yazı daha çok şairin şiir anlayışını, şiir ve şair tanımlarını, onun gelenek karşısındaki tavrını ortaya koymaktadır.

Hatice Eğilmez Kaya'nın 2019 yılında, *Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren* adlı eseri, onun hayatı ve şiirleri ile ilgili yapılmış en kapsamlı bir kitap çalışmasıdır. Bu kitapta Arif Eren'in şiir ve sanat anlayışı, duygu ve düşünce dünyası, bazı şiirlerinin içerik incelenmesi, şiirlerinin yapı unsurları, ahenk özellikleri, şairin dil ve imge dünyası, arifane sözleri, şair hakkında söylenenler ve şairden seçilmiş bazı şiirler yer almaktadır. Bu çalışmada şairin bazı seçme şiirlerinin incelendiği de görülmektedir. Akıcı bir dille yazılan bu eserde Eren'in mümtaz şahsiyeti, şiir dili ve imge gücü, milli ve manevi değerlere verdiği önem hassas bir şekilde incelenmiştir.⁴

Prof. Dr. Kemal Timur ile Hatice Eğilmez Kaya editörlüğünde 2021 yılında yapılan çalışma ise, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren* ismiyle Kesit yayınları tarafından basılmıştır. Eserde Arif Eren ile ilgili on beş yazıda şairin şahsiyetine, poetik görüşlerine, imge gücüne, sanat anlayışına, dil ve anlatım özelliklerine ve dergiciliğine yer verilmiştir. Eserin son bölümünde ise şairin bazı seçme şiirlerine ve arifane sözlerine yer verilmiştir.⁵

Bu kapsamlı çalışmaların dışında şairin şiir kitapları ile ilgili gazete ve dergilerde tanıtım yazıları ve değerlendirmeler de yer almaktadır. Bu gazete ve dergi yazıları ve değerlendirmeleri, şaire gelen mesajlar ve mektuplar, kitapları ile ilgili değerlendirmeler şair tarafından bir araya getirilerek 2010 yılında *Arif Eren Hayatı - Sanatı - Şiirleri* ismi ile yayımlanmıştır.

² Yanardağ, 2014, s. 559-589.

³ Yanardağ, 2021, s. 73-104.

⁴ Eğilmez Kaya, 2019.

⁵ Timur, Eğilmez Kaya, 2021.

HAYATI

Şairlerin ortaya koydukları eserleri daha anlamlı kılabilmek için onların yaşadıkları dönemleri ve hayat hikâyelerini bilmek gerekir. Çünkü şairin gönül süzgecinden geçip yazıya dökülen mısralar, bir nevi onların hayatlarının ve dönemlerinin bir yansımasıdır. Dolayısıyla Kahramanmaraşlı şairin hayatını bu yönüyle de ortaya koyarak bu alanda yapılan çalışmalara bir yenisini eklemek bu kitabın ana hedeflerinden birisidir. Burada şairin doğum tarihi ile ilgili yanlışlıklara, ailesi ve yakın çevresine, eğitim ve öğretmenlik hayatına, askerlik yıllarına, evliliğine, katıldığı etkinliklere, aldığı ödüllere, dergicilik faaliyetlerine, dostlarının şair ile ilgili görüşlerine ve arifane sözlerine yer verilecektir.

Doğum Tarihi

Arif Eren, 20 Kasım 1938 tarihinde Kahramanmaraş'ta dünyaya gelmiştir. Arif Eren'in doğum tarihi resmi kayıtlarda 20 Kasım 1938 olmasına rağmen 1939 yılında doğduğu ile ilgili bazı kaynaklarda bilgiler yer almaktadır. Bu kaynakların bazılarında şairin doğum yılı, gün ve ay belirtilmeden 1939 olarak verilirken bazı kaynaklarda ise gün ve ay verilerek 1939 tarihi esas alınmıştır.

Ramazan Avcı tarafından hazırlanan *“Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi”* adlı eserin “Arif Eren” maddesinde şairin doğum tarihi 1939 olarak yer alır.⁶

⁶ Avcı, 2008, s. 68.

İhsan Işık'ın, *Yazarlar Sözlüğü* (1998) adlı eserinde Arif Eren'in doğum tarihi gün, ay belirtilmeden 1939 olarak yer almaktadır.⁷ İhsan Işık'ın *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi* (2001) adlı çalışmasında da şairin doğum tarihi gün ve ay belirtilmeden 1939 olarak verilmiştir.⁸ Yine İhsan Işık'ın hazırladığı *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* (2006) adlı eserin "Arif Eren" maddesinde şairin doğum tarihi gün, ay belirtilmeden 1939 olarak yer almaktadır.⁹

Cemil Çiftçi, *Maraşlı Şair - Yazar - Âlimler* adlı eserinin¹⁰ "Arif Eren" maddesinde Eren'in doğum tarihi gün, ay belirtilmeden 1939 olarak verilir.¹¹ Yaşar Alparıslan ve Serdar Yakar tarafından hazırlanan *Maraş Meşhurları* adlı eserin Arif Eren maddesinde şairin doğum tarihi yine 1939 olarak verilmektedir.¹²

Yaşar Alparıslan, Serdar Yakar ve Yrd. Doç. Dr. Lütfi Alıcı tarafından hazırlanan *Türk Edebiyatında Maraşlılar*¹³ adlı eserin "Maraşlı Günümüz Şair ve Yazarları" bölümünün "Arif Eren" maddesinde şairin doğum tarihi 1939 olarak yer almaktadır.

Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından hazırlanan *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nün "Arif Eren" maddesini hazırlayan Dr. Gürol Pehlivan da Eren'in doğum tarihi ile ilgili aynı tarihi nakleder. Dr. Gürol Pehlivan, Arif Eren'in doğum tarihini gün, ay ve yıl olarak vererek 20 Kasım 1939 olarak belirtmektedir.¹⁴

Arif Eren'in *Görkemli Denge* adlı eserinin arka kapağında yer alan ve Ba-haettin Karakoç imzalı yazıda da gün ve ay belirtilmeden doğum tarihi 1939 olarak verilmektedir.

Araştırmacı yazar Serdar Yakar, Eren'in doğum tarihi ile ilgili

⁷ Işık, 1998, s. 231.

⁸ Işık, 2001, s. 364.

⁹ Işık, 2006, s. 1238.

¹⁰ Kitap kapağında *Maraşlı Şairler Yazarlar Âlimler* şeklindedir.

¹¹ Çiftçi, 2000, s. 94.

¹² Alparıslan ve Yakar, 2009, s. 80.

¹³ Age., s. 21.

¹⁴ Pehlivan, 2019.

yanlışığın sebebini ve şairin bu yanlışıktan duyduğu rahatsızlığı *Alkış* dergisindeki “Arif Eren’in Ses İpine Astığı Sözler” başlıklı yazısında şu şekilde açıklar:

“Bu Kent Sende Kalsın’da ‘Bir gün terk edeceğim / Bu kenti’ diyen şair bu kentte (Nüfus kayıtlarına göre) 1938 yılının 20 Kasım’ında dünyaya gelir. Doğum tarihi konusunda yaşanan ihtilaf, şairin ‘Görkemli Denge’ adlı eserinde Bahaettin Karakoç imzalı arka kapak yazısında doğum tarihinin 1939 olarak gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Görkemli Denge’den önce yayımlanmış olan üç eserinde şairin biyografisi ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Şairin kendi eserini referans alan araştırmacılar -ki içlerinde ben de varım- Ramazan Avcı, Cemil Çiftçi, İhsan Işık ve Yaşar Alparslan şairi 1939 doğumlu gösterir. Bu da şairi rahatsız eder. Rahatsızlığını da çeşitli ortamlarda dile getirir.”¹⁵

Arif Eren, *Zaman Yerinde Durmaz* adlı eserinin arka kapak sayfasında doğum tarihi ile ilgili hatayı düzeltmek istercesine kısa bir biyografisine yer verir. Bu şekilde doğum tarihini 20 Kasım 1938 olarak beyan eder.

Arif Eren ile yaptığımız ikili görüşmede doğum tarihindeki yanlışığın sordüğümüzda şu yanıtı vermiştir:

“Doğum tarihimimi kimi 20 Kasım 1938 kimi 1939 almış. Adam bir ayda bir sene yaşamaz diyorlar ve 1939 yapmışlar. 1939, 1938 öyle gidiyordu bir ara. Sonra ben 1938 yazıyorum, 1950 yazıyorlarsa yazsınlar. Önemli değil ama ben o gün doğmuşum değil mi? Yaş önemli değil önemli olan sağlık.”¹⁶

Neticede, bu çalışmamızda, bizzat şair Arif Eren ile görüşülerek, doğru olan doğum tarihi belirlenip bu konudaki ihtilaf da giderilmiştir.

Aile ve Yakın Çevresi

Şairin, baba tarafından dedesi Veliefendioğlu Arif Eren Bey; anne tarafından dedesi ise Başkâtip Ali Rıza Somtürk Efendi’dir. İki aile de Maraş’ın tanınmış ve önde gelen ailelerindendir.

¹⁵ Yakar, 2019, s. 31-32.

¹⁶ Eren, Görüşme: 24 Nisan 2022.

Arif Eren'in şiirinde ve şairliğinde ailesinin ve yakın çevresinin büyük etkisi vardır. Özellikle babası Mümtaz Eren Efendi'nin şairin şiirle haşır neşir olmasında ve edebiyat zevkinin oluşmasında büyük katkıları olmuştur.

Babası Mehmet Mümtaz Eren, 01.07.1899 tarihinde Kahramanmaraş'ın Kayabaşı Mahallesinde doğmuştur. Kahramanmaraş'ta babasının ismi ile anılan Mehmet Mümtaz Eren, Arif Efendioğlu Mümtaz diye de anılmaktadır.¹⁷ Mehmet Mümtaz Eren, Maraş'ın Birinci Dünya Harbi'ndeki işgalini bizzat görmüş ve yaşamıştır.

Maraş direnişinin örgütlü bir şekilde olmasına inanan Arslan Toğuzata, Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasına öncülük yapar. Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulması ile direnişe karşı sistemli bir mücadeleye girilir. Bu amaçla Maraş'ın ileri gelenleri bir araya gelir ve milli mücadele toplantıları yaparlar.¹⁸ Maraş'ın işgali sırasında "Veziroğlu Mehmet'in başlattığı ve Veliefendi oğlu Ziya'nın evinde yapılan toplantılara katılanlardan biri olan Mehmet Mümtaz Eren Efendi, ilk mektebi ve rüştiyeyi memleketinde okumuştur. İdadiye'ye/Liseye devam edeceği sırada Maraş, 23 Şubat 1919'da önce İngilizler sonra da Fransızlar tarafından işgal edilir ve bunun üzerine Kayabaşı Mahallesi Grup Mıntıka Komutanı olarak görev alır."¹⁹

Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasıyla birlikte Maraş 10 mıntıkaya ayrılır. Her mıntıkaya bir grup komutanı tayin edilir. Bu dönemde kışla karşısındaki Kayabaşı Mıntıkası Grup Komutanlığı Mümtaz Eren'e verilir. Dolayısıyla Mümtaz Eren ve diğer grup komutanları şehrin kurtuluş mücadelesine hazırlanmasında öncülük ederler. Mehmet Mümtaz Eren, millî mücadele döneminde yapılan teşkilatlanmayı ve mücadeleyi şu şekilde anlatır: *"Bu teşkilatta kışlanın karşısındaki Kayabaşı Mıntıkası Grup Komutanlığı bana verildi. Biz grup komutanları harpten evvel yapılması lazım olan ve mazgal tabir edilen menfezleri, caddeleri, köşeleri görecektir şekilde duvarların iç*

¹⁷ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

¹⁸ Akbıyık, 1990, s. 145.

¹⁹ Mümtaz Eren, 2017, s. 445.

tarafından siva kısmına kadar deldirip gerekli savaş hazırlıklarını yapıyorduk. şube ve Jandarma dairelerinden 1300 silah tedarik ederek savaşa hazırlanıyorduk. Artık silahların patlaması an meselesiydi.”²⁰

22 gün süren Maraş savunmasından sonra kendi şehirlerini kurtaran bu mücahitler, yakın vilayetlerin kurtuluşunda da önemli rol almışlardır. Arslan Toğuzata komutasındaki yakın vilayetlerin kurtuluşunda görev alanlardan biri de Mehmet Mümtaz Eren’dir. Mümtaz Eren, kurtuluş mücadelesine katkısını ise şu şekilde dile getirir: “Maraş Kuvayımiliye Cemiyeti başkanı Muhterem Arslan Toğuzata büyük bir kuvvetle Antep cephesine takviye kuvveti alarak aktarıldı. Ben de müfrezemle birlikte Osmaniye’den düşmanları çıkartmak için yardımcı oldum.”²¹

Arif Eren’in babası, Mehmet Mümtaz Bey, Millî Mücadele gazilerinden- dir. Sonrasında Millî Ordu’ya katılarak Yunan Savaşı’nda da görev alır. Sakarya savaşına katılan Mümtaz Bey, Mezartepe taarruzunda yaralanarak gazi olur. Bu savaşın sonunda “İstiklal Madalyası” ile ödüllendirilir.²²

Mehmet Mümtaz Eren 01.02.1924 tarihinde Maraş’ın tanınmış ailelerinden Başkâtip Rıza Somtürk’ün kızı Makbule Hanım’la evlenir. Nurhak Çokak nahiyelerinde müdürlük görevlerinde bulunan Mehmet Mümtaz Eren, daha sonra bu görevden ayrılarak, kendi toprağında ziraat ile uğraşmaya başlar.²³

Mümtaz Eren Bey 1957-1966 yılları arasında Kuvayımiliye Mücahit ve Gaziler Derneğı Maraş şube başkanlığı da yapar.²⁴ Bu dönemde tarihi dergiler ve yerel gazetelerde Maraş Kurtuluş Savaşı ile ilgili makale ve anı türünde yazıları yayımlanan Mehmet Mümtaz Eren, “Destanlaşan şehir Maraş” adlı yazısında Maraş’ın İngilizler ve Fransızlar tarafından işgalini ve 22 gün süren Maraş kuşatmasında gösterilen kahramanlıkları destansı bir dille

²⁰ Age., s. 448.

²¹ Age., s. 451.

²² Age., s. 445.

²³ Age. s. 445.

²⁴ Age. s. 446.

dile getirir.²⁵ Mehmet Mümtaz Eren Efendi 13.09.1971’de Kahramanmaraş’ın Gazipaşa Mahallesi’nde vefat etmiştir.

Mümtaz Eren, 20 Kasım 1938 tarihinde Kahramanmaraş’ta dünyaya gelen oğluna Kahramanmaraş’ın tanınmış isimlerinden babası Mehmet Arif Eren Efendi’nin ismini verir.

İşte Arif Eren, bu şekilde vatana ve millete büyük hizmetlerde bulunan ve aynı zamanda eli kalem tutan vatansever bir babanın evladıdır. Babasından ve annesinden sitayişle bahseden Arif Eren “Baba Ocağı” şiirini babasına “Doğduğum Ev” şiirini ise annesine ithaf etmiştir. Annesi, babası ve altı kardeşiyle mutlu bir yuvada büyüyen şair Eren, aile sıcaklığına dair duygularını şiirlerinde sıklıkla dile getirmiştir. Arif Eren, bahçesinde, portakal, kayısı, kiraz ve ceviz ağaçlarının içine saklanmış, bahçesi çiçeklerle dolu, alt katı taş, üst katı ahşap olan iki katlı eski mimariye uygun, doğu kültürü ile yoğrulmuş bir evde dünyaya gelmiştir. Kahramanmaraş’ın “Çocukbahçesi” semtinde yer alan bu ev, yeniliğe ve apartman kültürüne esir düşmüştür. 6 Şubat 2023 Pazarcık depreminde ise tamamen yıkılmıştır. Arif Eren, doğduğu, çocukluk yıllarının birçok anısını barındıran mekânı “Baba Ocağı” isimli şiiriyle, ona olan hasretini şu şekilde ifade etmeye çalışır:

*“Ceviz, kiraz ve çam ağaçlarının
İçine saklanmış doğduğum ev
Gurbetten sılaya döndüğümde
Geçmişî yaşatan anılarla
Huzur içinde oturduğum ev”*²⁶

Baba ocağındaki mekânda kendini mutlu hisseden Arif Eren, bu eve kendini bağlayan unsuru “kilit” metaforu ile vermeye çalışır. Zira evin kilidi ya da anahtarı babadır. Babanın yokluğu evin kapısının ömür boyu kapanmasına neden olabilecektir. Dolayısıyla şair için baba ocağı, yaşamın,

²⁵ Age. s. 445.

²⁶ Eren, 1985, s. 10.

yaşam sevincinin adeta bir anahtarıdır. Baba ocağında duyduğu huzuru ve mutluluğu “Doğduğum Ev” adlı şiirinde duygusal mısralarla ifade eder:

“Kapıdan girince duyduğum huzur

Beni, bir anahtar gibi kilitledi eve

Odalar, geçen zamanı

Koruyan birer altın çerçeve

Senin bir altın çerçevenle

Değişmem apartman denen devi

Tanrım, koru mevsimlerden

Baba armağanı doğduğum evi”²⁷

Pek çok şair gibi Arif Eren de şiire çocukluk yaşlarında heves eder. “Kuvayimilliyeye Mücahit ve Gaziler Derneği” Maraş şube başkanı olan babası Mümtaz Eren’in, şehrin kurtuluşu ile ilgili konuşmalara hazırlanırken okuduğu şiirler ve yazılar, annesinin bebek yaşlarda Yunus Emre’den söylediği ilahiler, şiire karşı ilgisini uyandırır. Dolayısıyla büyüklerinden aldığı bu tesir, onun şiir zevkinin oluşmasında da etkili olur.

Arif Eren ile yapılan bir görüşmede, babasından şöyle bahseder: “*Babam ismi gibi mümtaz bir şahsiyetti. Maraş’ın kurtuluşu ile ilgili konuşmalara evde hazırlanırken okuduğu yazıları dinlerdim. Şiirleri ve Kahramanmaraş’ın kurtuluşu ile ilgili yazıları coşku ile okurdu.*”²⁸

Başta da belirtildiği gibi, Mümtaz Eren, Türk örf ve âdetlerine uygun hareket ederek beşinci çocuğuna babasının ismini verir. Arapça asıllı olan “Arif” kelimesi “bilen, bilgili, irfan sahibi” anlamında kullanılmaktadır. Mümtaz Eren, beşinci çocuğuna “Arif” adını vererek çok sevdiği babasının adını bu şekilde bakileştirmek istemiştir.

²⁷ Age., s. 10.

²⁸ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

Annesi

Eren'in annesi Makbule Hanım, Başkâtip Rıza Somtürk'ün kızıdır. Aslen Maraşlı olan Makbule Hanım, 01.02.1924 tarihinde Mümtaz Eren ile evlenir. Bu evlilikten Leman, Ahmet, Nermin, Erdoğan, Arif ve Cengiz adlarında altı çocuğu olur.

Arif Eren, annesi Makbule Hanım'a duyduğu sevgiyi ve gösterdiği saygıyı şöyle ifade eder:

“Annem, bizi büyüğünü ve küçüğünü bilen biri olarak yetiştirdi. Annemle en ufak bir kırgınlığım olmadı. Anne-oğul birbirini muhabbetle seven iki unsurdur. Anne evladını ne kadar severse, evlat da annesini o kadar sever. Annem gayet sakin, zarif bir kadındı. Her çocuk gibi benim de anneme sevgim sınırsız.”²⁹

Eşi

Eren'in eşi aslen Balıkesirli olan Gülten Arslandoğan'dır. Gülten Hanım, uzun süre sosyal bilgiler öğretmenliği yaptıktan sonra emekli olmuştur. Şair, Gülten Hanım ile Kahramanmaraş'a tayin olduktan sonra 1971 yılında evlenmiştir.

Öğrenim Hayatı

Eren, ilkokulu Kahramanmaraş Atatürk İlkokulunda okumuştur. İlkokulda başarılı bir öğrenci olan şair, edebiyat sevgisini de ilkokul yıllarında alır. Kahramanmaraş'a olan sevgisini ve bağlılığını her fırsatta dile getiren ve Kahramanmaraş'ın kurtuluşu ile ilgili şiirleri bilinen ilkokul öğretmeni Adile Necla Kandeğer, Eren'e Türkçe, edebiyat ve şiir sevgisini aşıl原因 ilk kişidir. Kandeğer, İzmir Kız Muallim Mektebini bitirince ilk görev yeri Maraş olmuştur. Kahramanmaraş'ı benimseyen ve çok seven Kandeğer, emekli olana kadar Maraş'ta çalışmıştır. Burada daha önce *“belediye başkan vekilliği de yapan*

²⁹ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

Bekir Kandeğer” ile evlenerek bu şehirde hayatını sürdürmüştür.³⁰ 1965 yılında vefat eden Adile Hanım’ın mahalli gazete ve dergilerde Maraş’ın kurtuluşu ile ilgili halk şiiri tarzında yazmış olduğu şiirleri yayımlanmıştır.

Kandeğer, 1910 yılında Selanik’te doğmuştur. İstanbul Ortaköy İlkokulunu ve İzmir Kız Muallim Mektebini bitirmiştir. Öğretmen olarak atandığı Kahramanmaraş’ta otuz üç yıl görev yapmıştır. Maraş’a olan sevgisini ve bağlılığını her fırsatta dile getirir. Çeşitli yerel dergi ve gazetelerde şiirleri yayımlanır. 1965 tarihinde Kahramanmaraş’ta vefat eder.³¹

Kandeğer, şiirlerinde mahlas kullanmaz. Çoğunlukla on birli hece ölçüsü ile yazar. Sade, yalın, anlaşılır bir Türkçe kullanır. Türkçeyi güzel ve doğru kullanma konusunda hassastır. Bu hassasiyet, öğrencisi Arif Eren’e de sirayet etmiştir. Kandeğer, Maraş’ı çok sever. Otuz üç yıl görev yaptığı Maraş’a şiirlerinde *"Açılın Maraş’ım bana kolların"*, *"Kahramanmaraş’ı candan severim"* diye seslenir. Maraş’ı konu edindiği şiirlerinde halkın kurtuluş mücadelesinde gösterdiği kahramanlıkları, sosyal hayatını ve doğal güzelliklerini dile getirir. Hayati Vasfi Taşyürek’in şiirine nazire olarak yazmış olduğu *"Sözlük Destanı"* da Türkçenin gücünü ve zenginliğini göstermesi açısından önemlidir.³²

Arif Eren’in öğretmeninden aldığı edebiyat sevgisinin yanında öğrenme merakı ile evlerinde bulunan dergi ve kitapları karıştırması da şairin edebiyat sevgisinin oluşmasında etkili olmuştur.

Eren her ne kadar henüz ilkokul yıllarında bu zevki kazansa da onun edebiyat ve şiirle ilgisinin tam manasıyla başladığı dönem ortaokul çağlarıdır. Eren, ortaokulun ilk iki yılını Maraş Ortaokulunda okur. Bu yıllar şairin edebiyat anlayışının, şiire bakışının şekillendiği yıllardır. Özellikle de Türkçe öğretmeni Arif Hikmet Bey’in derslerde okuduğu şiirler, şairi tesiri altına alır. Ortaokul yıllarında birçok halk şairinin şiirlerini ezberler ve okur. Edebiyatın birçok türü ile ortaokul çağlarında tanışmasına rağmen şiire

³⁰ Özbaş, Tarihsiz, s. 30.

³¹ Alparslan ve Yakar 2009, s. 21,114; Turan, 2014, s. 32.

³² Age., s. 21, 114; s. 32.

ilgisi daha ağır basar. Edebiyata ilgisinin artması ile şair, şiir yolculuğuna bu şekilde başlamış olur. Ortaokul ikinci sınıfta yazdığı bir şiiri mahalli bir gazetede yayımlanır. Eren, ortaokul yıllarında oluşan bu edebiyat sevgisini şöyle dile getirir:

“Edebiyatla ilgim ortaokul sıralarında başladı. Maraş Ortaokulu’nda okurken Türkçe öğretmenim Arif Hikmet Bey’di. Şiiri seven, güzel şiir okuyan bir hocamızdı. Her dersinde muhakkak bir iki şiir okurdu. Daha o zamanlar şiir, diğer türlerden fazla dikkatimi çekerti. Âşık Garip, Karacaoğlan, Derdiçok ve Yunus Emre gibi bazı şairlerin şiirlerini ezberlemiştim. Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar ve Ömer Seyfettin o zamanlar okuduğum şair ve yazarlardı. Edebiyata olan alâka-mın artarak devam etmesinde bu yazarların büyük katkısı vardır.”³³

Eren, ortaokul son sınıfı ağabeyinin eğitimi nedeniyle Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesindeki Pazarcık Ortaokulunda tamamlar. Pazarcık Ortaokulundaki eğitiminin sebebi ise ağabeyinin orada okumasıdır. Ağabeyi dışarıdan okumak için Pazarcık’a gelmiştir. Ağabeyine yoldaş olmak için burada kısa bir süre eğitim hayatını sürdürür.³⁴

Ortaokul yıllarında da aktif bir öğrenci olan şairin edebiyat ve şiir sevgisini Türkçe öğretmenleri Kemal Güçlüoğlu ile eşi ve Arif Hikmet geliştirir. Bu dönemde okul gazetesinin çıkmasında öğretmeni Kemal Güçlüoğlu’nun sözleri etkili olmuştur. Bu etkili sözler, Eren’in edebiyat sevgisini daha da perçinler. Bu yıllara ait hatırasını Arif Eren şu şekilde dile getirmektedir:

“Müdür Bey’in (Kemal Güçlüoğlu) eşi Türkçe öğretmenimizdi. Bir gün bir kompozisyon yarışması yaptı. O yarışmadan sonra okul gazetesi çıkarılacaktı. Beni beğenmiş. Hoca hanım geldi. “Arif Eren kimdir?” dedi. Erol diye bir arkadaşım vardı. “Gidin! Kemal Bey’i görün” dedi. Daha sonra Kemal Bey, ben ve Erol, okul gazetesini çıkardık.”³⁵

Arif Eren, öğretmeni Kemal Güçlüoğlu’nun kompozisyon yarışmasında

³³ Eren, 2001, s. 22.

³⁴ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

³⁵ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

yazdığı yazıdan dolayı söylediği övgü dolu sözler onu etkiler ve vesilesiyle burada okul gazetesini çıkarma görevini üstlenir.

Eren, Kemal Güçlüoğlu’nu, Adile Kandeğer’den sonra kendisine Türkçeyi sevdiren kişi olarak görür. *“Hocalarımız çok iyiydi. Hocaların iyi olursa, sen de iyi olursun. Kemal Bey, derste bize şiirler okuturdu. Adile Kandeğer’den sonra bana Türkçeyi sevdiren kişidir.”*³⁶

Ortaokulda birçok yazarın ve şairin eseri ile tanışan Arif Eren’in şiir sevdası bu yıllarda daha da alevlenir. İlkokulda Adile Necla Kandeğer’in etkisiyle halk şiir tarzına yönelimi, ortaokul yıllarında daha da güçlenir. Karacaoğlan, Gevheri ve Dertli gibi halk şairlerinin etkisi ile ilk şiirleri halk şiiri tarzındadır. Ortaokul yıllarında bu tarzda yazdığı bu şiirlerin birçoğu yerel gazetelerde yayımlanır. Ancak yerel gazetelerdeki taramalarımızda Arif Eren’in bu şiirlerine ulaşamamıştır.³⁷

Şair, lise eğitimi için girdiği sınavda Gümüşhane İlköğretmen Okulunu kazanır ve lise eğitimini burada tamamlar. Lise yıllarında da aktif bir öğrencidir. Derslerindeki başarısının yanında sosyal alanda da farklı görevler üstlenir. Buradayken, “Talebe Derneği Başkanlığı” yaparak lider kişiliğini ortaya koyar. Lise tahsilini bitiren Eren, hukuk tahsili yapmak istemesine rağmen Türk diline, edebiyatına ve şiirine duyduğu sevgi onu bu sevdadan vazgeçirir.

İçindeki edebiyat sevgisinin yeşerdiğini anlayan şair, Gümüşhane İlköğretmen Okulunu bitirdikten sonra yeniden sınavlara girer ve Erzurum Eğitim Enstitüsü, Edebiyat Bölümüne girmeyi başarır. Prof. Dr. M. Orhan Okay, Prof. Dr. Niyazi Akı gibi hocalardan dersler alır. Eğitim Enstitüsü yıllarında öğrenci derneği başkanlığı da yapan Eren, Erzurum Dağcılık Kulübü ve Voleybol takımında da aktif görevler alır.³⁸

³⁶ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

³⁷ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

³⁸ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

Öğretmenlik Hayatı

1963 yılında Erzurum Eğitim Enstitüsü, Edebiyat Bölümünü bitiren Eren, Karaman Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak ilk görevine başlar. Karaman Lisesinde okul müdürü Veli Yazar ile birlikte Karaman Lisesi Kültür ve Edebiyat Kolunun Aylık Sanat ve Eğitim Dergisi olan *Pınar* adlı okul dergisini çıkarır. Aynı lisede müdür başyardımcısı olarak da çalışan Eren, bu süre içerisinde askerlik hizmetini de ifa eder.

Pınar dergisinin asıl kurucuları, Müdür Veli Yazar ile lise edebiyat dersleri öğretmeni Arif Eren'dir. Derginin ilk sayısının üçüncü sayfasında Eren'in "Edirne" adlı şiirinin tamamı büyük harflerle yazılmış şekilde yer almaktadır:

EDİRNE

Aşkî ilk öğreten kıza benzersin
Yeşil bakışlarında başlar döner
Geceleri yıldızlar üstüne
Kuşlar gibi kanatların açar

Dudaklarda serince bir çeşmesin
Yudumunda ne dert, ne keder kalır
Öpülesi göğünde bayrağım
Daha bir mutlu dalgalanır

Ecdadımdan emanet bir müzesin
Tarih doru atlar örneği şaha kalkar
Arda, Tunca ve bizim Meriç
Serhat makamından türküler çağırır

Rujsuz, rimelsiz kız gibisin
Dudaklarında ezan sesleri gülümser

Taptaze, sıcacık düşünce saksımda
Albümde saklanan günler... ³⁹

“Edirne” şiirinin görselinde ise Selimiye Camii yer almaktadır. Görülüyor ki Eren’in Edirne ve Selimiye sevgisi daha o yıllarda başlamıştır.

Eren ilk görev yeri olan Karaman’da edebiyat çevreleri ile sıkı dostluklar kurar. Öncelikle Bekir Sıtkı Erdoğan ve Feyzi Halıcı ile tanışarak şiir ve edebiyat çevreleri ile daha içli dışlı olur. Konya’da Feyzi Halıcı’nın çıkardığı *Çağrı* dergisinin 72. sayısında “Aşka Tövbe” şiiri ile edebi dergi ve çevrelerde boy gösterir. Bu şiir, Eren’in titiz çalışması sonucu “Bu Kent Sende Kalsın” ismi ile uzun zaman sonra tekrar karşımıza çıkar. Yine “Aşka Tövbe” şiiri, onun imgedeki gelişimini ve şiir anlayışındaki değişimi göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir:

AŞKA TÖVBE

Sen evinde olacaksın
Bir kış gecesi
Delice, yağmur yağacak dışarda
Tren çığlık çığlık bağırırken
İstasyonda
Elimde valizim, ağzımda sigaram
Işılsak
Evinizin önünden geçeceğim
Son bir defa daha
Sevgini isteyeceğim.

Bir gece yarısı terk edeceğim
Bu kenti

³⁹ Pınar Dergisi, 1966, s. 3.

Arkamdan ne el sallanacak ne iki damla
Gözyaşı akacak
Dostlardan habersiz kaçacağım
Gün doğarken
Kilometrelerce uzakta olacağım
Senden başkası
Neden, neden böyle gitti diyecekler
İnan
Hakiki sebebi hiç bir zaman
ÖĞRENEMİYECEKLER

II

Aradan yıllar geçecek
Çoluk-çocuğa karışacaksın
Bir akşam evinde
Radyonu dinlerken
Bir duyacaksın
“Gel, gitme, kalmasın gözüm yollarda”
Bizim şarkımızdı bu diyeceksin
İlk buluştuğumuz yeri
Ve sonbahar yapraklarını
HATIRLAYACAKSIN⁴⁰

Büyük bir titizlikle şiirlerini tekrar tekrar gözden geçirerek en mükemmel yakalama çabası içerisinde hareket eden Eren, sonraki zamanlarda, onları sıkı bir incelemeden geçirmiştir. Bu şiir, daha sonra *Bu Kent Sende Kalsın* ismi ile kitabına da ad olmuştur. *Çağrı* dergisinde birçok şiiri yayımlanan Eren, edebiyat çevrelerince de takdir edilir. Feyzi Halıcı ve kardeşi Mehdi Halıcı ile sıkı bir dostluk kurar. Şair için *Çağrı* dergisi hem edebiyat

⁴⁰ Eren, 1964, s. 28. (“Bu Kent Sende Kalsın” ismi ile yayınlanan şiirin bazı kelimelerinin yeri değişmiş, eklemeler ve çıkarmalar da yapılmıştır. Timur, Eğilmez Kaya, 2021, s. 209).

dünyasında tanınması hem de Feyzi Halıcı gibi dostlar edinmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Kaderin bir cilvesi olarak Eren'in, aslen Karamanlı olan Bekir Sıtkı Erdoğan ile yolları kesişmiş olur. Bekir Sıtkı, bu yıllarda İstanbul Heybeliada Deniz Lisesinde edebiyat öğretmenidir. Erdoğan, Karaman'ı ziyareti sırasında yakın dostu ve aynı zamanda müze müdürü olan Abdurrahman Erdal ve Arif Eren ile edebi sohbetlerde bulunur. Birbirlerine şiirlerini okuyup edebiyat ve şiir üzerine verimli ve derin sohbetler yaparlar.⁴¹

Karaman Lisesinden sonra Bursa Kız Öğretmen Lisesi, Bursa Anadolu Lisesi, Kahramanmaraş Kız Meslek Lisesi, Kahramanmaraş Ticaret Lisesi ve Eğitim Enstitüsünde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapan Arif Eren, Ocak 1993'te kendi isteği ile emekli olur.

Türkiye'nin birçok köşesinde öğretmenlik yapan Arif Eren'in öğretmenlik hayatındaki son durağı memleketi Kahramanmaraş'tır. Eren, memleketinde de inanç ve kültürüne uygun, milli ve manevi değerlere bağlı gençler yetiştirmeye çalışır.

Eren, *'her üç evden ikisinde şair çıktığı bir memlekette'* şiir meclislerinden ve edebi sohbetlerden uzak kalmaz. Şevket Bulut, Şevket Yücel ve Bahaettin Karakoç gibi Kahramanmaraş'ın önde gelen şair ve yazarları ile sıklıkla bir araya gelir. "Dergâh İnşaat Bürosu" Şevket Bulut'un kendi özel işlerini yürüttüğü bir mekândır. Zamanla burası edebi sohbetlere ev sahipliği yapan önemli bir mekâna dönüşür.

Şevket Bulut, bu büroda inşaat ve teknik işler yaparak ailesinin geçimini sağlamaya çalışır. Oğuz Paköz, yazarın bu dönemiyle ilgili şu değerlendirmelerde bulunur: *"Dergâh giderek bir inşaat bürosu olmaktan çıkmıştı. Orada ülke sorunları konuşulur, sanat konuşulur olmuştu. Sıklıkla Bahattin Karakoç ile Arif Eren'i görürdüm"*⁴²

Arif Eren, Şevket Yücel'in toplantılara saat beşten sonra katıldığını ve

⁴¹ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

⁴² Paköz, 2007, s. 1.

genellikle Bahaettin Karakoç, Şevket Bulut, Şevket Yücel ve kendisinin edebi sohbetler yaptıklarını belirtmektedir.⁴³ Eren de Şevket Bulut'un işyerini bir "Dergâh" olarak nitelendirir ve bu mekânı, işyerinden ziyade Kahramanmaraş'ın önemli bir edebiyat meclisi olarak görür.

Askerlik Yılları ve Evliliği

Eren, Karaman Lisesinde öğretmenlik yaptığı 1966 yıllarında Tuzla Pi-yade Okulunda vatani görevine başlar. Yedek subay olarak Amasya Er Eği-tim Tugayı'nda vatani görevine devam eden Eren, 1968 yılında teğmen rüt-besi ile vatani görevini tamamlar. 8 Temmuz 1971'de aslen Balıkesirli olan Gülten Aslandoğan Hanımefendi ile evlenir. Kendisi gibi eşi de öğretmen olan Arif Eren'in, çocukları çok sevmesine rağmen çocukları olmamıştır.

Şiirlerinin Yer Aldığı Antolojiler

Şairin şiirleri birçok antolojide yer almıştır. Ulaşabildiğimiz antolojileri inceleyerek kronolojik bir sıralama ile bu antolojilerde yer alan şiirlerini şu şekilde tespit etmiş olduk:

1. *Ajans Türk Şiir Antolojisi*, Çağdaş Türk Şiirinden Seçmeler, Hazırlayan: Necdet Evliyagil, Ajans Türk Yayınları, Ankara 1966.
2. *Resimli Malazgirt Şiirleri Antolojisi*, Hazırlayan: M. Göktürk Uytun, Ayyıldız Matbaası Yayınları, Ankara, 1971.
3. *Şiir Burcunda Çocuk Antolojisi*, Hazırlayanlar: H. Özbay, B. Karakoç, M. Taşçı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993.
4. *Kahramanlık Destanları ve Türküleri Antolojisi*, Hazırlayan: Cevdet Alperen, Ankara, 1993.
5. *Dolunay Sevdâ Şiirleri Antolojisi*, Hazırlayanlar: Ramazan Avcı, Mine Tuygun, Kahramanmaraş 1997.

⁴³ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

6. *Şiirlerle Öğretmen Antolojisi*, Hazırlayan: Cevdet Alperen, Kahramanmaraş 1997.
7. *Maraşlı Şairler, Yazarlar, Âlimler*, Hazırlayan: Cemil Çiftçi, İstanbul 2000.
8. *Dünyanın Bütün Çiçekleri, Öğretmen Şiirleri Antoloji*, Hazırlayan: Mustafa Özçelik, Eskişehir 2006.
9. *Kahramanmaraşlı Şairler Antoloji*, Hazırlayan: Ramazan Avcı, Ankara 2008.
10. *Şiirlerle Kahramanmaraş Antoloji*, Hazırlayan: Ramazan Avcı, Ankara 2008.
11. *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, Hazırlayanlar: Yaşar Alparslan, Lütfi Alıcı, Serdar Yakar, 2009.
12. *Dünyanın Bütün Çiçekleri, Öğretmen Şiirleri Antolojisi* Hazırlayan: Mustafa Özçelik, 2006.
13. *Dilimiz Yunus Söyler*, Hazırlayan: Mustafa Özçelik 2012.
14. *Şairlerin Dilinden Kahramanmaraş*, Hazırlayan: Ramazan Avcı, Ankara 2013.
15. *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, T.C. Kahramanmaraş Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014.
16. *Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler*, Hazırlayan: Ramazan Avcı, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2015.
17. *Türk Dünyası Şiir Seçkisi*, Editör: Gonca Aydemir, Ankara, 2019.⁴⁴

Katıldığı Etkinlikler ve Aldığı Ödüller

Arif Eren, şiir dostlarına kıymet veren bir şairdir. O, mümkün olduğunca şair dostlarının yanında olmaya çalışmış ve ülkemizin çeşitli illerinde düzenlenen şiir şölenlerine katılmıştır. Kahramanmaraş'ta 2000 yılına kadar düzenlenen Dolunay Şiir Şöleni'nin sadece dördüne katılamayan

⁴⁴ <https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=6101> (Erişim Tarihi: 21.10.2022)

Eren'in edebî faaliyetlere ilgisi ve katkısı önemle kaydedilmesi gereken bir durumdur. Dolayısıyla Eren; şiirin konuşulduğu, şiir zevkinin hissedildiği her edebî ortamda bulunmaya çalışan bir şairdir. Onun katıldığı belli başlı şiir şölenleri şunlardır:

- Hisar Şairleri Gecesi, Ankara (1975).
- Dolunay Şiir Şöleni, Kahramanmaraş, (1987-2000).⁴⁵
- 17. Geleneksel Dolunay Şiir Şöleni, Kahramanmaraş, (2013).
- Güneysu Şiir Şöleni, Osmaniye, (1991,1992, 1995).
- Öğretmen Şairler Şiir Şöleni, İstanbul, (1991).
- Erciyes Şiir Gecesi, Kayseri, (1992).
- Çınar Dergisi Şiir Şöleni, Ankara, (1996).
- Çınar Dergisi Şiir Şöleni, Bursa, (1998).
- 18. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Bahar Şenlikleri, “Baharda Şiirli ve Müzikli Bir Gün” , Kahramanmaraş, Nisan 2016.
- Türk Dünyası Şiir Şöleni, Antalya, (2019).

Şair Arif Eren, katıldığı birçok şiir şölenlerinde ödüle de layık görülmüştür. Bu şekilde onun edebiyata, kültüre ve sanata verdiği değer birçok kurum ve kuruluş tarafından takdir edilmiştir.

-2005 yılında “Antalya Şair, Ozan, Yazar ve Ressamlar Kültür Derneği (ANŞOYAD) tarafından 2. Şairler Buluşması'nda" Yılın Akdeniz Büyük Şiir Ödülünü almıştır.

-2014'de Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesince düzenlenen ve onun Türk edebiyatına, Kahramanmaraş kültür ve sanatına yaptığı katkılardan dolayı “Takdir Ödülü” ile onurlandırılmıştır.

⁴⁵ Şair, ilki 1987 yılında başlayan ve 16 yıl boyunca devam eden '*Dolunay Şiir Şöleni*'nin sadece dördüne katılamamıştır.

-19 Ekim 2020'de *Mevsimler* dergisinin Kahramanmaraş'ta organize ettiği “Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren'e Saygı Günü”ne yurt içi ve yurt dışından seçkin şairler katılarak onun şiir anlayışı ve şiire verdiği değer üzerinde durulmuştur.

-19 Ekim 2020'de düzenlenen “Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren'e Saygı Günü” anma programı, *Mevsimler* dergisinin 23. sayısında “Arif Eren Özel Sayısı” olarak yayımlanmıştır. Bu özel sayının dışında Bir Tebessüm Dergisi 2 Haziran 2002 tarihinde Arif Eren ile ilgili bir “Özel Sayı” hazırlamıştır.

-Prof. Dr. Kemal Timur ve Hatice Eğilmez Kaya editörlüğünde 2021 yılında *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*, adlı bir kitap çalışması yapılmıştır.⁴⁶

Yapılan Röportajlar

Arif Eren ile yapılan röportajlar konusunda, kendi ifadesine göre, edebiyat ve şiir dünyası tarafından, özellikle de memleketi Kahramanmaraş'ta, ilgi görmüştür. Dolayısıyla şairin şiir anlayışı, şiir kitapları, edebi faaliyetleri ile ilgili zaman zaman önemli röportajlar yapılmıştır. Yapılan bu röportajların bazıları gazetelerde, bazıları da dergilerde yayımlanmıştır. Oğuz Karakoç, 1996 yılında Kahramanmaraş Aksu TV'de “Edebiyatımıza Gönül Verenler” programında şairle bir röportaj gerçekleştirmiştir. Yapılan röportajların bazıları kitaplarda da yer bulmuştur. Onunla yapılan belli başlı röportajlar şunlardır:

-Şahin, Durdu, “Şair Arif Eren ile Okumak, Yazmak Üzerine Sohbet”, *Gündüz Gazetesi*, 9 Temmuz 1995.

-Kireççi, Tebernüş, “Arif Eren ile Şiir Üzerine”, Kahramanmaraş, 13 Mayıs 1996.

-Alperen, Mehmet, “Arif Eren ile Şiir Üzerine”, *Kahramanmaraş Bülteni*,

⁴⁶ Timur ve Eğilmez Kaya, 2021.

20 Nisan 1996.

-Şahin, Durdu, “Arif Eren ile Şiir Üzerine Bir Mülakat”, *Gülşende Hasbi-hal*, Ankara, 1996.

-Şahin, Durdu, “Şair Arif Eren ile Merhum Hikâyeci Şevket Bulut Üzerine”, 8 Aralık 1996.

-Şahin, Durdu, “Arif Eren ile Görkemli Denge Şiir Kitabı Üzerine”, *Gündüz Gazetesi*, 15 Mart 1997.

-Dilipak, Muharrem, Güven, Mahmut, “Arif Eren ile Şiir Üzerine Röportaj”, *Ayna Dergisi*, Kahramanmaraş, 2001.

-“Şair Arif Eren Hocayla Şiir Tadında Sanat-Edebiyat-Şiir ve Şair Üzerine Bir Konuşma”, *Yeni Edebiyat Yaprağı*, Sayı: 2, Ocak-Şubat 2014.⁴⁷

Biyografisinin Yer Aldığı İnternet Siteleri

Arif Eren’in hayatı, sanatı ve eserlerine ilginin yoğun olduğu söylenebilir. Birçok internet sitesi onun biyografisine ve şiirlerine yer vermiştir. Eren’in biyografisinin yer aldığı internet siteleri şunlardır:

<https://www.biyografya.com/biyografi/2936>

(Erişim Tarihi:19.06.2022)

<https://www.antoloji.com/arif-eren/hayati/>

(Erişim Tarihi:19.06.2022)

<http://www.siirparki.com/ustaasair.html>

(Erişim Tarihi:19.06.2022)

<https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=6101>

(Erişim Tarihi:19.06. 2022)

<http://sukrukirkagac.blogspot.com/2016/12/arif-eren.html>

⁴⁷ <https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=6101> (Erişim Tarihi: 04.11.2022).

(Erişim Tarihi: 19.06. 2022)

<https://www.akdogan.gen.tr/yazarlar/fatma-turkdogan/ses-ipine-soz-asan-sair-arif-eren/> (Erişim Tarihi: 19.06. 2022)

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/eren-arif>

(Erişim Tarihi: 19.06. 2022)

<http://www.kahramanmaras.org/forum/showthread.php?t=10710>
(Erişim Tarihi: 19.06. 2022)

DOSTLARIN KALEMİNDEN ARİF EREN

Şairin şahsiyeti ve edebi kimliğini anlatan birçok şiir yazılmıştır. Arif Eren'in hem kişisel özellikleri hem de Türkçeyi kullanma gücü, imgedeki ustalığı birçok yazar ve şair tarafından yazıya dökülmüştür.

Bu konuda Selami Yıldırım, “Ses İpine Sözler Asar Bir Adam” şiiriyle Arif Eren'in duygusal yönünü ve imge gücünü dile getirir. Yıldırım, Eren'i “gözleri bulutlu yağmur bakışlı” bir şair olarak vasıflandırır. Onun şiirleriyle konuşup gönül kapılarını açtığını, şairin iyi ve usta bir ses avcısı olduğunu, kem söz söyleyenlere karşı cesurca davrandığını ve bu kem söz sahiplerini gönül bahçesinden ayrık otları gibi söküp attığını şu mısralarla dile getirir:

Ses İpine Sözler Asar Bir Adam

“Görkemli Denge'nin Şairi Arif Eren'e”

*“Gözleri bulutlu yağmur bakışlı,
“Ses İpine Sözler Asar” bir adam.
Gönül kapısına dayanır sesler,
Açar kapıları susar bir adam.*

*Hava yağmur yüklü, vakit ikindi;
Bulutlar biniyor, rahmet atına.
Toprağın damarı sessizce kanar,
Rüzgârın önünden eser bir adam.*

Ses avcısı olur düşer peşine

*Görür bir ceylanı suya inerken
Bakmaz kem sözlerin gözün yaşına,
Ayrık otlarını keser bir adam”⁴⁸*

Selami Yıldırım, Eren’in şiirine verdiği önem üzerinde de durur. Onun mükemmeliyetçi tavrı ile en güzeli ortaya koyma çabası içinde olduğunu ifade eder. Ona göre Eren’in gönlüne düşen sözcükler kâğıda döküldüğünde Eren’in şiirinin eşref saatleridir. Yıldırım, Eren’in sözlerini kuş kanadı narınlığı ile ses ipine astığını ifade etmektedir. Ona göre Eren, şiirleri ile zamana mührünü vurmuş bir şairdir.

*“Şiir vakti eşref saati adamın
Konar mısraları gönül teline
Irgalar sözleri kuş kanadıyla
Zamana mührünü basar bir adam”⁴⁹*

Yıldırım, Eren’in ses ipine söz asarken gösterdiği titizlik konusunda, onun “Görkemli Denge” şiir kitabını örnek gösterir. Yine yıldırım, şairin bir başka özelliğine daha işaret eder. Her sözü ölçüp biçtiği gibi, şiirlerinde de sözün darasını alarak, duyarlı bir duruş içinde olduğunu ifade eder. Az ve öz konuşan Eren, şiirlerinde de bu özelliğini yansıtmaya çalışır. O, bu yönüyle kelimeler ustası olmayı çoktan hak etmiş bir şairdir. Sözü, şiirde de günlük hayatta da ölçülü kullanan bir şair olan Arif Eren’in bu özelliği Yıldırım’ın mısralarına şöyle yansır:

*“Görkemli Denge’de her söz ayarlı,
Mihenge vurulmuş, mizana uymuş.*

⁴⁸ Eren, 2010, s. 161.

⁴⁹ Eren, 2010, 161.

*Uçan kuşa, esen yele duyarlı,
Harcamaz kelamı, kısar bir adam”⁵⁰*

Yıldırım, onun kadir kıymet bilmeyenlere karşı net bir tavır içinde olduğunu vurgular. Ona göre Eren, adeta şiirleri ile kalplere şifa dağıtan bir hekimdir. Ayrıca Eren’in adını ve soyadını kullanarak kimsenin göremediklerini gören hassas bir sezgi gücüne sahip olduğunu şu mısralarla dile getirir:

*“ARİF olur EREN’lerin cümlesi,
Aşk ehlinin dili yaralı olur.
Kalbe şifa olur sözün böylesi,
Kadir bilmeyene küser bir adam”⁵¹*

Yıldırım’ın dışında Dost Ozan Hanifi Sarıyıldız ile de Arif Eren’in dostlukları bir başkadır. Dost Ozan, Eren’i Mevlana’ca düşünen Yunus’ça konuşan biri olarak vasıflandırır. Eren’in Anadolu’nun diliyle konuşan bir şair olduğunu vurgular. Şairin “arifçe” duruşu, bilgece tavrı ve olağanüstü sezgi gücüne dikkat çeker. Eren’in “Selimiye” ve “Dua” şiirine telmih yapan Dost Ozan, onun şiirlerinde çocuklara, Anadolu’ya ve duaya verdiği önemi “Arif’tir O” şiiriyle şu şekilde dile getirir:

*Arif’tir Arifliği vurur yüzüne
Bakarsın Eren’lere karışır bazen
Mevlana’ca düşünür, Yunus’ça konuşur
Kâh derviş olur, kâh semazen”⁵²*

Anadolu insanının her hâlinin yansımasının Arif Eren’de vücut bulduğunu dile getiren Dost Ozan Hanifi Sarıyıldız, Eren’i Anadolu insanının bir

⁵⁰ Eren, 2010, 161.

⁵¹ Eren, 2010, 161.

⁵² Eren, 2010, 162.

sözcüsü olarak nitelendirir. Tarihi ve kültürel değerlere bağlılığının sözde değil gönülden olduğunu dile getirir. Şairin “Selimiye” şiirine telmihte bulunarak onun “Selimiye ve Sinan’la” bütünleştiğini ve tarihi caminin mermer işçiliğinin benzeri bir anlayışla mısralarına yansıttığını vurgular:

“Kars’tan ta Edirne’ye

Edirne’den ta Kars’a kadar

Yekvücut Anadolu O

Her dilden konuşur

Selimiye’de Sinan olur

Yüreğini koyar ortaya

Yaprak yaprak, sayfa sayfa

Mermer sütunlara mısralarını kazır

Mersiye söyler şadırvandan akan suya

Bazen çocuk olur, bazen yâren

Çocukluğunu yaşar arada bir

Gönlünü açar, Güneş’e Ay’a

Küçücük ellerini açar Allah’a

Dualar okur, yalvarır

“Yıldırım düşmesin diye ormanlara”⁵³

Bir başka dostu olan Şair Erol Saner, “Kalp Ustasına” şiirinde Eren’i, ülkeyi kalem ile aydınlatan ve asırlar ötesine götüren bir umut ışığı olarak görür. Ona göre Eren, yaradılıştan gelen duyguları en alımlı sözlerle dile getiren bir kalp ustasıdır. O, özlenen günlerin, kıyısında durulan yaşantıları mana özülüyle dile getiren, her sözcüğünde sabrın ve kuyumcu titizliğinin

⁵³ Eren, 2010, 162.

izleri olan, mana ateşinde kelimeleri aşkla pişiren, gönlü Arif, kelamı Arif bir şairdir. Eren, mananın özüyle şiirler yazan bir sabır işçisidir. Eren'in şiir işçiliğindeki titizliğine de değinen Saner, onun sözcüklerin peşine sabırla düşen, hasret kalınan üstü tozlu hayalleri, gönüllere yeşerttiğini ifade eder. Hayatın manasını keşfetmiş bir şairin insan için çarpan kalbinden nasiplenme tavsiyesinde de bulunur:

“Kalp Ustasına

Bir nurdur ülkemi kalemiyle aydınlatan

Bizleri asırlar ötesine özlenen

Yakarışa götüren bir umut

İnsanlık için umutlar taşıyor ruhlarımıza

Esrarengiz büyüler var alımlı sözlerinde

Kâinata kucak açan bir sevdâ

Yaradılışın en güzel duyguları katıksızca

Dile gelmiş kalp ustasının kalem ucunda

Hasret kaldığımız üstü tozlu hayallerimizi

Bakın ki muhterem şair özene bezene

Nasıl da mananın özüyle dile getirmiş

Her bir sözcüğünün peşine sabırla düşün ki

Kalp ustamız kelimelerini aşkla ne güzel pişirmiş

Gönlü Arif, kelamı Arif, ismi Arif Eren

Nasibimizi almak lazım insan için çarpan kalbinden

Bakın ki şiirlerine hayatı ne güzel keşfetmiş”⁵⁴

Arif Eren'i konu edinen bir şiir de şair Özkan Gönlüm tarafından “Arif Eren” başlığı ile kaleme alınmıştır. Özkan Gönlüm, Eren'i kelimelere ruh ve

⁵⁴ Eren, 2010,163.

fikir katan, şiirlerini ilmik ilmik dokuyup, nakış nakış duygu işleyen bir şair olarak vasıflandırır ve Eren’i imge gücündeki başarısı ile şiirin doruğuna erişmiş bir şair olarak görür. Şairi kendisine dost, yaren olarak gören Özkan Gönülüm, onun inançlı ve imanlı bir şair olduğunu da dile getirir:

Arif Eren

“Kelimenin ruhunu bilen

Fikire kanat veren

Şiir denince akla gelen

Bir şairdir Arif Eren

İlmek ilmek dokur şiiri

Nakış nakıştır her biri

Duygu duygu gönle giren

Bir şairdir Arif Eren

Eşi bulunmaz deyişlerde

En güzel imgeler, simgelerle

Şiirin doruğuna eren

Bir şairdir Arif Eren

Bin bir emek ile

Koza gibi şiir ören

Bana dost, bana yaren

Bir şairdir Arif Eren

İnançlı ve imanlı

Yurt ve insan sevgisiyle dolu

Allah’ın şair kulu

Kahramanmaraş otuz sekiz doğumlu

Bir şairdir Arif Eren”⁵⁵

⁵⁵ Eren, 2010, 161.

ŞAİRİN SANATINI DEĞERLENDİREN İSİMLER

Şiirlerin dışında Arif Eren'in kişiliğini, şairliğini ve şiir anlayışına yer veren yazılar, gazete ve dergilerde yayımlanır. Dostları ve arkadaşlarının yazdığı mektuplara, tebrik mesajlarına yer vererek şairin kişiliğini ve şiir anlayışını anlamamızın daha da kolaylaşacağı inancındayız. Ünlü şair Bahaettin Karakoç ile başlayalım:

Bahaettin Karakoç:

*“Ortada net bir fotoğraf var ve bu fotoğrafa göre Arif Eren, şiire sadık bir şairdir. Az ama öz yazar, gündemdeki konu şiir oldu mu antenlerine çarpan her sesi süzgeçlerden geçirir.”*⁵⁶

Mustafa Özçelik:

*“Ben, Arif Eren’de öncelikle şunu gördüğümü belirtmeliyim. Bu toprağın, bu ülkenin, bu ülkede yaşayan insanların şairi olduğunun şuurunda olmak ve bu mensubiyetten sevinç duymak, şairi hemen kendi duygularından arındırıyor ve onu milleti adına sevinen, üzülen bir yürek hâline getiriyor.”*⁵⁷

Şevket Bulut:

“Arif Eren, edebiyata gönül vermiş, gününün yirmi dört saatinde şiir düşünen, şiir üzerine kafa yoran bir insan. Metropol kabul edilen İstanbul, Ankara gibi

56 Gündüz Gazetesi, 09 Mayıs 1996.

57 Akit Gazetesi, 20 Nisan 1996.

büyük şehirlerde yaşamamasına rağmen; Anadolu'nun şirin köşelerinden biri olan Kahramanmaraş'tan yurdun dört bir yanına ismini duyuran güçlü bir şairdir.”⁵⁸

Abdülkadir Güler:

“Arif Eren, yolunu bulmuş, şiir vadisinde yatağını bulmuş nehir gibi, sessiz ve ılımlı bir şekilde şiirin gerçek denizine doğru sabırla akıp gidiyor. Yolu aydınlıktır. Tarihimize, geçmişimize, şiir sanatımıza, gelenek ve göreneklerimize bağlıdır. Şiiri, sadece sanat için yazmıyor, toplumun her kesimi ile iç içedir.”⁵⁹

Nuhuz Olcay Kılıç:

“Sanıyorum 1970'ten bu yana oluşan Kahramanmaraş Mektebi, edebiyatımızda muhtevacılığı geliştirdi. Sadece rahatlamak veya zihinleri bulandırmak için boş sözler söylemeyi benimsemedi. Bu mektebin mensupları, şiirde olsun, hikâyede olsun; manayı şekle, şekli manaya feda etmeden güzel, değerli eserler kesbettiler. ‘Kendini bilmez öze uzak olanlar’ diyen şair Arif Eren, şiirlerinde münferit duygularını içtimai ve tarihi zeminde ifade ederken, en rahat söyleyişi tercih etmektedir. Şekil unsurlarını muhtevaya göre ayarlıyor, söz ile ses dengisini kurmaya çalışıyor.”⁶⁰

Sevinç Çokum:

Meşhur hikâye yazarlarından ve denemecilerden olan Sevinç Çokum, 08.06.1979 tarihinde Arif Eren ile ilgili şunları yazar: *“Her eli kalem tutan tahlil ve tenkitte başarılı olamıyor. Kalemimizin kuvvetli oluşu, yerinde tespitleriniz, hatayı gözden kaçırmayıyorsunuz, Ahmet Kabaklı'nın dikkatini çekti. Sizin tenkit yazılarınız, dergiye, Türk edebiyatına çok şeyler kazandıracaktır...”⁶¹*

58 Kırığı Dergisi, 1 Mart 1996.

59 Çağrı Dergisi, Ağustos 1996.

60 Gündüz Gazetesi, 13 Mayıs 1996.

61 Age., s. 51.

Mustafa Ceylan:

Yazar Mustafa Ceylan da Arif Eren ile ilgili uzun bir değerlendirmede bulunur ve neticede şu önemli tespitlerini dikkatlerimize sunar: “... *Üstadımın şiiri hep ileriye giden ve insanın gönlünü, yüreğini dipten doruğa kaplayan bir güce sahip. Serbest vezin bir şiir ama sanki hece vezninin inci tanesi... Kafiye-ler, mısra sonlarındaki uyumlar ve şiirin başından sonuna dek seyir grafiği mükemmel... (..) Zaten Arif Eren demek, kalıcı ve has şiirin günümüzdeki önemli temsilcisi demektir. Kimileri günümüzde şiirimizin can çekiştiğini söylese de işte Arif Eren gibi bir elin parmakları kadar az sayıda da olsalar, şiirimizin can çiçek-leri gibi, nakış nakış, renk renk has şiirin ürünlerini verip durmaktalar...*”

Mustafa Ceylan, “Zaman Yerinde Durmaz” şiirini tahlil ederken de Arif Eren ile ilgili şu ilginç cümleleri kurar: “*Kıskanılacak bir şiir... Hocam kusu-rumu bağışlasın. Keşke ben yazsaydım bu şiiri... Keşke benim kahrolası kalemim-den dökülseydi bu dizeler... Ama her yüreğin kapısı açılmaz ki böyle duygulara... Her dil ağız zindanından böyle ışıklı ve ışıtlı çıkmaz ki... Arif Eren, zaman isimli o anlaşılmaz boyutun şairidir. Bana göre anlaşılmaz olan zaman boyutunu, usta şair anlaşılır hale getiriyor. Zaman, her zaman bir sona doğru akıp gider derken de, bize bazı hatırlatmaları yapıverir usta... Elimize geçen fırsatların nasıl da far-kında olmayız ve sonradan ‘keşke’lerin akrep kısıkcıyla kendimizi vururuz, öyle değil mi? Şans/baht veya talih... Ne dersiniz deyin; hep zaman eleğinin arasından gelip geçer... Zaman gökle yerin arasında, iki değirmen taşının arasında un-ufak olan insan ve çevresi için... Hele hisleri... Hele söyleyemedikleri için... Anlayama-dıkları, göremedikleri için, zaman nasıl bir olaydır ki, onların da içinden su gibi akıp gider.*”⁶²

Şairlerle birlikte bazı akademisyen ve araştırmacılar da Arif Eren ve şiiri hakkında farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan:

Edebiyatçı, eleştirmen, deneme yazarı ve akademisyen olan Prof. Dr. Mehmet Kaplan, 2 Şubat 1985 tarihinde Arif Eren'in şiiri için: *"Hayatı Huzura Ayarlamak adlı şiir kitabınızı aldım. Teşekkür ederim. Berrak, sâkin, akıcı, ince, sevgi dolu hepsi de... Sizlere saadetler dilerim"*⁶³ ifadelerini kullanır.

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş:

*"Saf şiire ulaşan bahtiyarlardansınız. Bu sözlerimde ancak samimiyet var. Yoksa sanatta gereksiz övgülerin, şairler için ne kadar tatsız olduğunu bilenlerdenim. Sizi bütün kalbimle tebrik ederim."*⁶⁴

Prof. Dr. Talat Sait Halman:

Önemli bir sanatçı, şair ve aynı zamanda akademisyen olan Talat Sait Halman, 25 Şubat 1985 tarihinde ABD'nin New York kentinde yazdığı kısa değerlendirmesinde Arif Eren'in şiiriyle ilgili aynen şu cümleleri kullanır: *"Türkiye gerçeklerinin en dokunaklı ve etkileyici ifadelerini veriyorsunuz şiirlerinizde... Akıcı, sağlam, sarsıcı üslubunuza da hayran oldum. Son zamanlarda okuduğum en başarılı şiir kitaplarından biri... Yurt Tesbihi... Umarım edebiyat çevrelerinde, hak ettiği ilgiyi görür, alkışlanır. Dert görmesin elleriniz..."*⁶⁵

⁶³ Age., s. 53.

⁶⁴ Arif Eren'e Yazılan Mektuptan, 15 Mart 1985

⁶⁵ Eren, 2010, s. 31.

Prof. Dr. Kemal TİMUR:

“Arif Eren, sanatını icra ederken öyle hikmetli, ârifane ve zarifane sözleri ses ipine asıyor ki, insanı gerçekten hayrette bırakıyor. Dolayısıyla onun şiirlerinde kullandığı mısraların ve ârifane ifade ettiği birçok sözün levhalara yazılıp ibretle insanların nazarlarına sunulması gerekiyor.”⁶⁶

“Öncelikle Arif Eren’in şiirinde kullandığı dil ve üslubu hem akıcı, hem sağlam, hem etkileyici ve hem de zengin imgeli bulduğumu, belirtmeliyim. Sadelikle birlikte biraz da kapalılık var gibi... Sanatın ön planda olduğu şiirlerde bunun da olması gerekir diye düşünüyorum.”⁶⁷

“Arif Eren’in şiirinin başka güzel bir hasleti de, okuyanı ya da dinleyeni hiç rahatsız etmemesidir. Sanatta bu da çok önemlidir. Zira ses ipine asılan kelimeler o kadar akıcıdır ki, hiçbir kulağı tırmalamadıkları gibi her insanın kalbinin derinliklerini de etkileyecek ve saracak niteliktedirler. Yine Arif Eren’in şiirinde siyaset ve ideolojiden ziyade sanat ön planda olduğundan onun mısraları bu yönüyle de kimseyi rahatsız etmiyor.”⁶⁸

66 Timur, 2021, s. 17-34.

67 Age, s. 20.

68 Age., s. 22.

DERGİCİLİK FAALİYETLERİ

Mevsimler Dergisi

Dergicilik, edebiyatın ve sanatın can damarlarından birisidir. Dergicilik faaliyetlerinde, yayın ile özdeşleşmiş şair ve yazarlar vardır. Bu alanda Necip Fazıl “*Büyük Doğu*”, Sezai Karakoç “*Diriliş*” ve Ahmet Kabaklı “*Türk Edebiyatı*” dergisi ile adeta özdeşleşmişlerdir. Onlar kadar olmasa da dergi ile özdeşleşmiş isimlerden biri de Arif Eren’dir. Üç ayda bir çıkan *Mevsimler* dergisi, Eren’in edebiyat, sanat ve şiir sevgisini perçinleyen bir dergidir. Dergisinin ilk sayısı Ocak 2016’da hem matbaa hem de e-dergi olarak yayımlanmıştır.

Dergi, ülke içinden ve dışından birçok yazar ve şairin yanında genç sanatçılara da sayfalarını açmıştır. Başta Azerbaycan olmak üzere Türk dünyasına mensup birçok kalem erbabının yazıları *Mevsimler* dergisinde yer almıştır. Bu yönüyle bir tür kültür elçiliği yapan bu dergi, kadim dostlukların kurulmasına da vesile olmuştur. Türk dünyasında kültür, sanat ve edebiyat alanında coğrafi sınırları kaldıran dergi, hem Eren için hem de ülkemiz için önemli bir değer hâline gelmiştir.

İlk sayısı 2016 yılında çıkmaya başlayan derginin sahibi ve genel yayın yönetmeni Arif Eren’dir. Sanat, edebiyat ve kültür dergisi niteliğinde olan bu dergide yurt içinden ve dışından birçok yazar ve şair ile 30 sayı aralıksız, matbu ve e-dergi olarak yayımına devam etmiştir. 30. sayıdan itibaren *Mevsimler* dergisi Arif Eren’in sağlık sorunları nedeniyle yayımına son vermek zorunda kalmıştır. Eren ile yaptığımız görüşmede şair, derginin yayım hayatını sonlandırma sebebini şöyle açıklamaktadır:

*“30 sayı çıkardım dergiyi. Sağlık sorunlarım nedeniyle dergiye son vermek zorunda kaldım. Dergi çalışmalarında Hatice Hanım’ın (Hatice Eğilmez Kaya) çok büyük emekleri vardır. Derginin yazılarının kontrolünde, düzenlemesinde emeği çoktur. Dergicilik çalışmaları beni çok yoruyordu. Baktım olacak gibi değil. Sene sonunu tamamladım. 2022 yılında da dergi çalışmalarına son verdik. Dergicilik geniş bir teşkilatlanma istiyor.”*⁶⁹

Mevsimler, çok yönlü ve kültürel birlikteliğin edebi faaliyetlerle taçlandırıldığı bir dergidir. Yaşamın bütün güzelliklerinin ifadesi olarak Mevsimler adı tercih edilmiştir. Derginin adının niçin Mevsimler konduğu sorusuna Eren’in yanıtı şu şekilde olmuştur:

“Mevsimler dergisi çok yönlü bir dergidir. İsmi de çok yönlüdür. Şiirlerimdeki temaların çeşitliliği gibi güzelliğin çeşitliliğini sunmak istedim. Kitaplarımda da bu çeşitliliği sağlamaya çalıştım. Mevsimler, dört mevsim. Dört mevsimin kendine özgü bir güzelliği var. Rengiyle, kokusuyla, karıyla, sararan yapraklarıyla... Dört mevsim demek bir dünya demektir. Ben bu dünyayı anlatabilmek için derginin adını ‘Mevsimler’ koydum. Derginin ismi de kendisi de çok tutuldu. İlk zamanlar yazılar da sırf mevsimlerle ilgili çıktı. Son dönemlerde bu sınırı kaldırdık. Benim kış şiirim var “Mayın Gibi Kuşattı Kar”, Sonbahar şiirim var “Güz Düşünceleri”, ilkbahar şiirim var “Bahar Sevinci”⁷⁰ gibi.

Eren, derginin çıkış amacının Türk dünyası ile birlikteliğe katkı sağlamak olduğunu da ifade eder. Derginin yazar kadrosundan övgü dolu sözlerle bahseden şair, dergiye katkılarından dolayı yazar kadrosuna şükranlarını sunmaktadır:

“Mevsimler dergisi Türk dünyasını birleştiren bir dergi. Özellikle Azerbaycan’ın önemli isimlerinden Doç. Dr. Sönmez Abbashı, Doç. Dr. Eşqane Babayeva, Prof. Dr. Rıfat Latifoğlu Huseynzade, Prof. Dr. Sabina Almemmedova gibi dört önemli yazar var. Bunlar Azerbaycan’ın beyni. Bunlar Azerbaycan’ın dört önemli köşe taşı. Bunun dışında Türk dünyasının önemli fikir adamı, yazar ve şair Oraz Yağmur yazdı. Rahmetli oldu. Türkmenistan’da. Kerkük Türkmenlerinden

⁶⁹ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

⁷⁰ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

kendisi. Çalışmaları 1999 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından Uluslararası Liyakat Ödülü'ne layık görülmüştü. Bu büyük ödül Türk dünyasında sadece Bahtiyar Vahabzade'ye ve Oraz Yağmur'a verilmiştir. Türkmen yazar, şair, araştırmacı... Çalışmaları ile Türk tasavvurlarını, Türk şairleri ve Mustafa Kemal Atatürk'ü Orta Asya dünyasına tanıtmış bir araştırmacı ve yazardır.

Süleyman Demirel, bu ödülü takdim etmek için Oraz Yağmur'u Türkiye'ye çağırılmış. Adamcağızın ayakkabısının altı delik olduğu için gelmek istememiş. Ayağı da biraz büyükmüş, Benim ödülümü bana gönderin demiş. Kabul edilmemiş ve gelmesi istenilmiş. Bunu bir güzel ağırlamışlar. Oraz Bey ile ilgilenen adamcağız 'Oraz Bey buyurun gezelim' demiş. Oraz Bey'i giyip kuşatmışlar, gerekli desteği vermişler. Ülkemizden öyle göndermişler. Oraz, dünya çapında yazar ve fikir adamı, büyük bir insan."⁷¹

Mevsimler dergisi gerek ülkemizden gerekse ülke dışından birçok araştırmacı, akademisyen, yazar ve şaire kucak açmıştır. Prof. Dr. Sabina Almemmedova, Prof. Dr. Kemal Timur, Prof. Dr. Rifat Latifoğlu Huseynzade, Doç. Dr. Ekrem Rifatoğlu Huseynzade, Doç. Dr. Eşqane Babayeva, Doç. Dr. Hicran Nesibova, Doç. Dr. Sönmez Abbaslı, Dr. Mehmet Fetih Yanardağ, Celalettin Kurt, Sara Gürbüz Özeren, Mustafa Ceylan, Fatma Özger Bilgiç, Hatice Eğilmez Kaya, Serpil Tuncer, Mustafa Okumuş, Zeynep Sümer, Gonca Yılmaz Hatunoğlu, İnci Okumuş, Ali Avgın, Nurşen Kaygısız, Hacı Ali Özturan, Ramazan Avcı, Yalçın Yücel, Aysen Akdemir, M. Nihat Malkoç, Abdülkadir Avcı, Fatma Türkdogan, Kadriye Arslan Kırdök, İltimas Sultan İsmayil, Nevzat Dağlı, Seadet Rzayeva (Qerib) ve Nurşen Kaygısız gibi birçok araştırmacı, akademisyen, yazar ve şair *Mevsimler*'in sayfalarında önemli yazılara imza atmışlardır.

⁷¹ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

Mevsimler Dergisi ile İlgili Değerlendirmeler

Kıymetli şair ve sanatçı Celalettin Kurt, *Mevsimler* dergisiyle ilgili önemli değerlendirmelerde bulunur. Kurt, “Arif Eren ve Mevsimler Dergisi” adlı yazısında Eren’in *Mevsimler* dergisinin çıkış aşamasındaki mücadelesini “tek kişilik aşk ordusu” olarak vasıflandırır ve değerlendirmesini şu şekilde sürdürür: “*Mevsimler dergisine tam altı senedir bir edebiyat sevdasıyla; yazı derler, dizer, tashihini yapar, kapak ve resim seçiciliği yapar; hatta maliyetini cebinden karşılar; çoğu ekiplerin yapamadığı işi bir başına yapar, belki de “tek kişilik aşk ordusu” dememdeki esbâb-ı mucibe işte tam da bu yüzdendir.*”⁷²

“*Mevsimler dergisi çok önemsedığım bir dergidir. Niçin denilecek olursa Türk Dünyası şair ve yazarlarını bir araya getiren, Ankara Avrasya Yazarlar Birliği tarafından çıkarılan “Kardeş Edebiyatlar”dan sonra, ikinci bir edebiyat dergisidir; önemlidir ve bu gönül görevi gerçekten tarihi, samimi, kalbi çok ciddi bir görevdir.*”⁷³

Celalettin Kurt, “iki devlet bir millet” anlayışıyla çıkan *Mevsimler* dergisinin Türk birliğinin sağlanması için yüce bir görevi yerine getirdiğini de ifade eder.⁷⁴

Oğuz Paköz, “Arif Eren ve Sanatı” başlıklı yazısında *Mevsimler* dergisinin sanal ortamda yer edinip edebi faaliyetlerde etkin bir rol almasını takdirle karşılar:

“*Bu çağda düşünce yazın ilişkisi bilgisayar ve sanal iletişimle daha sağlıklı yürüyecek. Arif Eren bunu ilk görenlerden. Sanal ortamda yer edinip, dost edinip birliktelikler kurup, yapıtlarını sergilemek orada bir düş denizinde gezer gibi gezmek, iletiler alıp iletiler vermek ne tatlı bir uğraş. Bunu bir büyük sanatçının -Arif Eren’in- yapmış ve yapmakta olması ayrıca övgüye değer.*”⁷⁵

Yine Prof. Dr. Kemal Timur, *Mevsimler* dergisinin 25. sayısında “Mardin, Gaziantep ve Kahramanmaraş Güzergâhında Yaşanmış Hazin Bir Öykü

⁷² Kurt, 2021, s. 153.

⁷³ Kurt, 2021, s. 153.

⁷⁴ Age., 2021, s. 154.

⁷⁵ Eren, 2010, s. 112.

‘Antepli Baklavacının Bahtsız Hanımı Naciye” başlıklı yazısında derginin milletimizin şiir ve kültürüne büyük katkılar sağladığını/sağlayacağını dile getirir. Arif Eren’i de “yeni ile eski şiirimizi mezcetmiş seçkin simalardan birisi” olarak vasıflandıran Timur, ses ipine güzel sözler asan şairin *Mevsimler* dergisinde de bu başarısını devam ettirdiğini ifade eder. *Mevsimler* dergisinin uzun süreli yayımlanması temennisinde bulunan Timur, derginin edebiyata ve sanata katkısı ile ilgili düşüncelerini ise şu şekilde dile getirir:

*“1938 yılında şairler ve kahramanlar diyarında dünyaya teşrif eden Arif Eren’in şiirleri incelendiğinde, yeni ile eski şiirimizi mezcetmiş seçkin simalardan birisi olduğu hemen anlaşılacaktır. Aslında o bazılarının ifade ettiği gibi sadece çağdaş değil; bence O, “Kökü mazide bir âti”dir. Çünkü Arif Eren, tanıklık ettiği asrın ruhunu eski ile de mezcederek, dizeleriyle resmetmiş bir kalemidir. Daha çok “Ses ipine söz asmak” imgesiyle adını duyuran Arif Eren, gerçekten de şiirleri incelendiğinde, ses ipine çok güzel sözleri astığını ve nakşettiğini görmek hemen mümkün olacaktır. Bildiğiniz gibi kendisinin sahibi olduğu ve Ocak 2016 yılında iki aylık olarak yayına başlayan *Mevsimler* dergisinin sahibi ve genel yayın yönetmeni de olan Arif Eren’in, şiir ve yazıları, *Mevsimler* dergisinin ses ipine güzel sözler asmaya ve dizmeye devam etmektedir. Dergilerin çok azaldığı bir dönemde kıymetli dost Arif Eren’in hem “e dergi” hem de “kitap” olarak *Mevsimler* dergisinin yayını sürdürmesi gerçekten takdire şayan bir iştir. Bu hizmetlerinden dolayı kendisini takdirin ötesinde, saygıyla can ü gönülden tebrik ediyorum. Allah kendisine, inşallah uzun ömürler versin ki, daha nice ses iplerimize, gönlümüze ve ruhumuza o güzel sesleri asmaya ve nakşetmeye devam etsin. Çünkü ben, onun bu milletin şiir ve kültürüne bundan sonra da büyük hizmetler edeceğine inanıyorum.*

Bende alışkanlık olduğu üzere okuduğum kitapları ya da diğer yayınları, genellikle reklamından başlayıp dipnotuna kadar inceler okurum. Arif Eren’in sahibi olduğu ve yönettiği *Mevsimler* dergisi de bana ulaştıktan sonra baştan sona bütün yazı ve şiirlerini okudum. Okuduğum yazıların hepsi de kendi alanında güzelce ve özenle kaleme alınmıştı. Dolayısıyla *Mevsimler* dergisini ve yazılarını güzel ve başarılı buldum. Ayrıca edebiyata ve sanata yapmış oldukları katkıdan dolayı tekraren Arif Eren’in şahsında, ona ve dergiye destek verip katkıda bulunan tüm saygıdeğer edibânı tebrik ediyorum. Ayrıca derginin uzun süre

*yayınlanmasını can ü gönülden istiyorum.*⁷⁶

Ne yazık ki Timur'un derginin uzun süre yayınlaması temennisi gerçekleşmeyerek "*Mevsimler*" dergisi 2022 yılında Arif Eren'in sağlık sorunları nedeniyle yayın hayatına son vermiştir. Derginin ilk sayısından itibaren Arif Eren'in büyük özverisi ile ulusal ve uluslararası faaliyetleri ile Türk sanat ve kültür hayatına büyük katkılar sağlamıştır. Ayrıca Eren'in bu kıymetli dergi vasıtasıyla ses ipine güzel sözler asarak geride hoş sedalar bıraktığını da ifade etmekte fayda vardır.

Şair Eren'den Arifçe Sözler

Tanzimat'tan günümüze, şairlerden atasözü ve deyim tarzında bir kitap hacmini oluşturacak kadar söze sahip olan Cenap Şahabettin'in *Tiryaki Sözleri*⁷⁷ ile karşılaşırız. Diğer birçok şairin de elbette ki bu tarz sözlerine rastlamak mümkündür. Ancak şair Cenap Şahabettin ile Arif Eren'in bu derin anlam içeren sözleri bir kitap hacmine ulaşacak kadar bir hacme sahiptirler. İşte günümüz şairlerinden olan Arif Eren'in arifçe söylenen ve nakledilen bu derin anlamlı sözleri şimdilik yüz civarındadır ve her geçen gün bunlara yenileri de eklenmektedir. Eren'in arifçe olarak ifadelendirilen bu hikmetli sözleri ve düşünceleri, Türkçenin zenginliğini ve şairin titizliğini yansıtan özlü sözlerdir. Arifçe sözlerde şairin vatan sevgisini, şiire bakışını, kültürel değerlere bağlılığını, gelenek ve göreneklerin incelikli işlenişini, sözün ve insanın değerini buluruz. Söz ustası Eren'in az sözle çok şey anlattığı arifçe sözlerin bazılarına yer vererek şairin, ses ipine asılan sözlerden bir demet sunmak istiyoruz:

⁷⁶ Timur, 2020, s. 21.

⁷⁷ Şahabettin, 2005.

- ❖ Türkiye'm yüreğimde sevda, dilimde vatansın.
- ❖ Yurdunu sevmeyenin canevi soğuk olur.
- ❖ Kendini bilmez öze uzak olanlar.
- ❖ Kendi değerlerini inkâr edenler, köle olmaktan kurtulamazlar.
- ❖ Gökteki ay yıldız şanlı Türk bayrağında dalgalanır.
- ❖ Bu vatanı, yüreğinde Allah, dilinde bismillah, aklında şehitlik rütbesi olanlar kurtardı.
- ❖ Şehitlikte güller Mehmetçik kokar.
- ❖ Ocak başının ısıtmaz alevi, canevinde yanan dost ateşiyiz.
- ❖ Gözümüz yok ten süsünde, gönül donatır bizdeki çeyiz.
- ❖ Dürüstlük, her yerde geçerli bir kimliktir.
- ❖ Konuşurken sözlerinizden yalan utanmasın.
- ❖ Yalan hastalığının tedavisi susmaktır.
- ❖ Ezan sesiyle uyanmak bir mutluluktur
- ❖ Sabah namazı, ibadet kapısının anahtarıdır.
- ❖ Kılınan namaz Allah'a yapılan kulluktur.
- ❖ Secde dünyası ufkundan Ay doğar insan gönlüne.
- ❖ Öbür dünyaya inanmayan insan, bu dünyada zulüm yapar.
- ❖ İnsanlıktan rızkı kesilenin zulmü ağır olur
- ❖ Zulüm eden insana, ahrette şefaate edilmez.
- ❖ Utan sözünü utanmazın kulağı duymaz.
- ❖ Dedikodu, dürüst olmamanın bir kanıtıdır.
- ❖ Dalkavukluk bir şahsiyet hastalığıdır.
- ❖ Yanlış yolda yürüyen, gideceği adreste huzur bulamaz.
- ❖ Gideceği yeri bilmeyen, geldiği yeri bulamaz.
- ❖ Şiir, ses ipine söz asmak sanatıdır.
- ❖ Şiir yeni açmış bir çiçeğin, solmamak kaydı ile rengi ve kokusu dur.
- ❖ Şair, ses ipine söz asan sanatçıdır.
- ❖ Şiirin konuştuğu yerde, nesir susar.

- ❖ İnsanları sağır olan bir yerde şiir okunmaz.
- ❖ Arif olan bilir gönül içinde bir can var.
- ❖ Arif kişilerin söz hamuru mayalı olur.
- ❖ Gerçek sanatçının ismini, hiçbir silgi silemez.
- ❖ Kitap, aynadan daha vefalıdır, her yaşta insanı güzel gösterir.
- ❖ Öğretmen yüreklere sevgi, beyinlere bilgi dokur.
- ❖ Öğretmenin aydınlık bir dünya için karanlığa ışıktır sesi.
- ❖ İnsan, önce diliyle dost olup onun düşmanlığından kurtulmalıdır.
- ❖ İnsan farkında olmadan, konuştuğu sözlerle kendini anlatır.
- ❖ Aklın vize vermediği hiçbir söz dil gümrüğünden geçmemelidir
- ❖ Dil sözle, yürek sevgiyle güzelleşir.
- ❖ Boş yere yük etme; söküp at sevgisiz yüreği.
- ❖ Anahtar bir kapıyı, güzel söz her kapıyı açar.
- ❖ Düşünce düğümü esnemedен gerginlik çözülmez.
- ❖ İnsanlar, Yunus gibi düşünmeyi bir türlü öğrenemediler.
- ❖ Bir insana hak etmediği değeri verirsen, o ölçüde değerini kaybedersin.
- ❖ Keşke sözünü ne kadar az kullanırsak, o nispette başarılı oluruz.
- ❖ Anne, evlat yüreğinde nefes alan, ölümsüz bir varlıktır.
- ❖ Düşün dernekte gözler, gelenleri değil, gelmeyenleri arar.
- ❖ Kadın evin gülüdür, onu koparmayın.
- ❖ Mutlu evin penceresi sokağa küsmez.
- ❖ Kapıdan girince duyduğum huzur, beni anahtar gibi kilitledi eve.
- ❖ Erkeğin gücü, kadına korku değil; güven vermelidir.
- ❖ Kadına şiddet, hayvani bir duygunun tezahürüdür.
- ❖ Umut, canevinde açan mutluluk çiçeğidir.
- ❖ İnsanın mutlu yaşamasına katkıda bulunmak bir insanlık görevidir.
- ❖ Dürüst insanın duyguları huzur kalayı ile kalaylıdır.

- ❖ İlkbaharda, insanı kendine çeken bir mıknatıs olur doğa.
- ❖ İlkbahar terazisi renk ve koku ile dengelenir.
- ❖ Baharın rengi ve kokusu var yaşadığım sabah sevincinde.
- ❖ Dikenin ele batması gülü kıskandığı içindir.
- ❖ Pamuk kozaları açılırken, yüz görümlüğü ister.
- ❖ Kısmet neredeyse ayaklar oraya götürür.
- ❖ Bir sözüm yok doğacak güne, neler getireceği bilinmez yarının.
- ❖ Kaderini kendi elinle yazsan bir değişiklik yapamazsın.
- ❖ Olmayacak isteklerin ne yeri, ne de bir adresi vardır.
- ❖ İşsiz insanın adresi çıkmaz sokaktır.
- ❖ Gideceği yeri bilmeyen, geldiği yeri bulamaz.
- ❖ Randevusuna geç kalan zamanla buluşamaz.
- ❖ Yağmur altında gözyaşları ifadesiz kalır.
- ❖ Kökünü kurt yiyen ağacı toprak koruyamaz.
- ❖ Göz bahçesinin söz salıncağında fazla sallanılmaz.
- ❖ Lâdesli gözler uyumaz.
- ❖ Kalbin tan yeri sevgidir.
- ❖ Gözlerimin gözbebekleri, benden daha sabırsızlar seni görmek için.
- ❖ Yürekler sevince, gözler yüzlere ben olur.
- ❖ Seven yürekler gözler arasına köprü kurar.
- ❖ Yürekler sevince, isimler iki güvercin gibi dudaklara konar.
- ❖ Sevmeyen yüreklerle ayrılık dikenini batmaz.
- ❖ Ayna, bir ömür boyu güzelliği saklayamaz.
- ❖ Aynadaki seni evde bırakıp, huy güzelliğinle çıkmalsın seyrana.
- ❖ Giderken bir şey unuttun, bakışın burda kaldı.
- ❖ İnsanları ayırsalar da seven gönüller aynı yerdeler.
- ❖ Aşkın şifresi unutuldu mu gözler gözlerde, yürek yürekte kilitli kalır.
- ❖ Mutluluğa teşekkür borcumuz var; seninle nerde karşılaştık yanımız da oluyor.

- ❖ Yürümeyi sabır yolunda öğrenenin, ahlâkı güzel olur.
- ❖ Makam merdivene benzer çıkıp inersin, haddini bil!
- ❖ Yükseklerde makam arama; tapulu yerin mezarındır.
- ❖ Deprem gündüzü olmayan bir gecedir.
- ❖ Kafeste durmayan bir kuştur zaman.
- ❖ Hafızasını kaybeden; yalnızlıktan kurtulamaz.
- ❖ Şahsiyetli insan, bukalemun gibi renk değiştirmez.
- ❖ Bir çıkmazda direnmek niye rızkın mı kesildi insanlıktan?
- ❖ İnsanlıktan rızkı kesilenin zulmü ağır olur.
- ❖ Şahsiyetli insan kendini saat gibi kurduramaz.
- ❖ Yürekteki duygu, kozadaki ipek kadar temiz olmalıdır.
- ❖ Sevgiden yoksun bir yürek, susuz kuyu, boş kovadan farksızdır.
- ❖ Bir yeryüzü yüreğim nereye baksam ayrı güzel.

Doç. Dr. Sönmez Abbaslı, “Arif Eren’in Hikmetli Sözleri” başlıklı yazısında şairin arifçe sözleri ile ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

*“Arif Eren! Yüz sözü seçip derledikten sonra mısralara dönüştüren ince ruh sahibi! Kanınızı kaynatan şiirleri, hikmetli düşünce, tecrübe ve tavsiye dolu arifçe sözleri ile kalbimize yol açan şair ve fikir adamıdır. Ne mutlu bize ki, Arif Eren gibi bir söz ustasını yakından tanıyoruz.”*⁷⁸

Görüldüğü gibi şairin bu arifçe sözleri, kıymetli fikirleri barındıran, dikkat çekici ve orijinal bir söyleyişe sahip ve sözün değerini ve hikmetini anlamamızı sağlayan bir anlam derinliğine sahiptirler. Biz okuyuculara da bu sözlerden hikmetli düşünceler çıkarmak kalıyor.

Yine Prof. Dr. Kemal Timur, “Her Memleketin Marka Şehirleri... Mekân... Şairler... Ve Söz Üstadı Arif Eren” başlıklı yazısında Eren’in güzel mısraları ve arifçe sözleri ses ipine hayret edecek güzellikte astığını dile

⁷⁸ Abbaslı, 2021, s. 139.

getirir. Timur, arifçe söylenen sözlerin levhalara yazılıp ibretle insanların nazarına sunulması gerektiğini şu şekilde ifade eder:

*“...Şair Arif Eren de öyle güzel mısraları ve arifane sözleri ses ipine asıyor ki, insan gerçekten hayrette kalıyor. Onun şiirlerinde kullandığı mısraların ve arifane söylediği her sözün levhalara yazılıp ibretle insanların nazarlarına sunulması gerekiyor.”*⁷⁹

Arif Eren’in bu arifçe sözlerinin artarak devam etme temennisiyle bu konudaki düşüncemizi şimdilik sonlandırmış olalım.

⁷⁹ Timur, 2020, s. 12.

SANATI

Tanzimat'tan sonra aynı görüş çerçevesinde bir araya gelip değişik edebi topluluklar oluşturulduğu gibi Cumhuriyet döneminde de bu gelenek devam ettirilmiştir. Beş Hececiler, Yedi Meşaleciler, Garipçiler, Hisarcılar, Maviciler, Toplumsal Gerçekçiler, İkinci Yeniler bunlardan bazılarıdır. Bu gruplar da aynı görüş ve düşünceyi benimseyen şair ve yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Her topluluk uzun ömürlü olmasa da bazı şair ve yazarlar bu topluluklarla adeta özdeşleşmiştir. Bir kısım şair ve yazarın ise bu edebi topluluklarla bağı kısa sürmüş ve yollarına bağımsız bir sanat anlayışı ile devam etmişlerdir. Bu anlayışı benimseyen şairlerden birisi de Arif Eren'dir. Eren belli bir müddet Hisar grubuyla beraber hareket etmiş ise de sonraki tarihlerde sanat hayatına bağımsız olarak devam etmiştir. O, daha çok gelenekten de faydalanarak modern şiir anlayışına uygun şiirler kaleme almıştır.

Bu bölümde daha çok şairin sanat anlayışı, şiirinin kaynakları, poetikası, şiirlerinin tematik ve yapısal yönden incelenmesine yer verilerek onun sanat yönü ortaya konmaya çalışılacaktır.

Sanatının Kaynakları

Sanatçıların yazdıkları değerlendirilirken, onların doğuş aşamasındaki etkilendiği kaynakları bilmek gerekir. Bu serüvenin seyrini bilmek şairi ve şiiri daha iyi anlamamızı sağlar. Şairlerin bazıları şiir serüvenini anlatırken “poetika”ları da bu vesileyle ortaya çıkmış olur. Onların şiire ve şaire dair görüşlerinin yer aldığı poetik metinler, onların şiir anlayışlarını ortaya koyar. Bazı şairler ise bir zümrenin, topluluğun ya da akımın etrafında

kümelenerek ortak bir duruşla şiirlerini oluşturmuşlardır. Şairlerin poetikaları dışında, doğdukları ve yetiştikleri çevre, okudukları ve etkilendikleri kişiler, kendilerine örnek aldıkları şair ve yazarlar, sosyal ve kültürel çevreler, medeniyetler ve siyasi olaylar da etkili olmuştur. Bütün bu unsurlar, şairlerin poetikalarının oluşumunda önemli etkenlerdir.

Eren'in şiirinin kaynağını bilmek onun şiirlerini anlamamız ve şairliğinin değerini ortaya koymamız açısından önemlidir. Şairin beslendiği kaynakları bilmek de şiirlerine ışık tutacaktır. O, şiirin kaynağı olarak daha çok, tarihimizi, destanlarımızı, kahramanlarımızı, halk ve divan şiirimizi, yaşadığımız coğrafya ve moral değerlerimizi dikkate alır.⁸⁰

Burada Eren'in şiirinin kaynaklarını belirlemek, onun sanatının etkisini ve Türk şiirindeki değerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Şiirlerinden, hakkında yazılan yazılardan, şiirleriyle ilgili yorumlardan, hayatı hakkında edindiğimiz bilgilerden ve eserleri ile ilgili yazılardan şiirinin kaynaklarını belirlememiz önemli bir yol gösterici olacaktır. Onun yaşadığı mekânlar, eğitim öğretim çevresi, doğup büyüdüğü ve yaşadığı çevre, okuduğu kitaplar ve etkilendiği şairler, edebi ve kültürel unsurlar da onun şiirlerini anlamamızda etkili kaynaklar olacaktır.

Zaman ve Mekân

Şair ve yazarların sanatları incelendiğinde zaman ve mekânın onlar üzerinde etkisinin olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Dolayısıyla bir insanın yetişmesinde, genetik olarak anne babasının, aile çevresinin; biraz büyüdükten sonra dış çevrenin, okuduğu okulların, bulunduğu ortamın, etkileşimde bulunduğu insanların, yaşadığı şehrin, şehirdeki insanların yaşantılarının, yaşayan fikir ve sanat adamlarının, şehrin tarihi derinlik ve tabii güzelliğinin, taşının, toprağının, dağının, bayırının, bahçesinin, yeşilliğinin, denizinin, nehrinin, doğal su kaynaklarının, ikliminin ve dolayısıyla o mekândaki hemen hemen her ayrıntının insanların yetişmesi ve ayrıca şair,

⁸⁰ Yanardağ, 2021, s. 101.

yazar, fikir ve bilim adamı olması üzerinde büyük etkisi vardır.⁸¹

Arif Eren, şiirlerinde konu bütünlüğüne ve ahenge büyük önem veren bir şairdir. Onun şiirlerinde çevre ile uyum içerisinde bir renk ve koku vardır ve bu hemen hissedilir.⁸² Onun şiirleri, okuyucusunu yavaş yavaş içine çeken/cezbeden bir özelliğe de sahiptirler. Şiirleri dikkatlice okunduğunda ya da şiirle çıkılan bu yolculukta zaman ve mekânın etkisini ve adeta doğanın insanla canlandığını özümsersiniz. Tüm bu yönleriyle mekânlar, insan hafızasının gizli birer kapısıdır. Bu kapıyı muhayyilesi ya da hayalleri ile anlamlı bir şekilde aralayanlar ise daha çok şair ve yazarlar olmuştur. Zaman ve mekân, insanoğlunun doğumundan ölümüne kadar şahitliğini yapan, insana kimlik kazandıran ve aynı zamanda ruh dünyasını şekillendiren unsurlardır.

Arif Eren'in de sanatının oluşumunda mekânların ve buralarda zamanını geçirdiği insanların etkisi büyüktür. O halde şairin sanatını etkileyen zaman ve mekânsal faktörleri ortaya koyarak onun şiir dünyasını daha anlamlı kılmaya çalışalım.

Aile Çevresi

Aile, insanın asıl kimliğinin inşa edildiği küçük bir mekândır. Ancak fert üzerinde etki bırakan önemli bir fonksiyona sahiptir. Devlet ve millet olmanın yolu da iyi bir aile olmanın başarısından geçer. Bu mekân, aynı zamanda sanatçıyı, şairi, yazarı ve bilim insanını ortaya çıkaran önemli bir kurumdur. Dolayısıyla birçok şairde olduğu gibi Arif Eren'de de şiir sevgisi ve hevesi, henüz çocuk yaşlarda ve kendi ailesi içinde başlamıştır. Annesinden dinlediği Yunus ilahileri, manzum masal ve hikâyeler, babasından dinlediği kahramanlık şiirleri, onun sanatçı ve şairlik ruhunu besleyen ve şiir zevkini aşıl原因an önemli unsurlardır. İlk şiir zevkini ona annesi aşılar. Bebek yaşlarda annesinin söylediği ninniler ve Yunus ilahileri onun ruhunu okşayan ilk

⁸¹ Timur, 2016, s. 220-221.

⁸² Eren, 2010, s. 7.

nağmelerdir. Aile büyüklerinden gelen tesir de şiirinin en önemli kaynaklarıdır. Türk kültür ve sanatının, geleneğinin, töresinin, İslam inanç ve kaide-lerinin hüküm sürdüğü bir evde çocukluğunu geçiren Eren, “Dünya Mutluluğu” adlı şiirinde yetiştiği bu aile ortamının ve çevrenin ilk ipuçlarını verir. Babası Mümtaz Eren Bey, 1957-1966 yılları arasında “Kuvayımiliye Mücahit ve Gaziler Derneği” Maraş şube başkanlığını yapar. Maraş’ın kurtuluşu ile ilgili törenlere hazırlanırken okuduğu şiirler, diğer önemli yazılar, zamanla şairin gönlünde Dede Korkut’ça bir hitabete dönüşür. O anlar ise, kendini en mutlu hissettiği zamanlardır:

*“Bir mutluluk sahnesi olur ev
Temennilerin en güzelidir
Dede Korkut’ça söylenen söylev”⁸³*

Yunus ilahileri, Çanakkale ve Tuna ezgileri, şairin körpe yüreğine işlendiği anlar onda “bir mutluluk sahnesi” olarak adeta canlanır. Minik yüreğine ecdat sevgisi de annenin merhamet dolu sesiyle işlenir. “Dünya Mutluluğu” adlı şiirinde ecdat sevgisinin ilahi ve ezgilerle gönlüne işlendiği ev, Eren’in şiirinin en belirgin kaynaklarıdır:

*“Beşik eşliğinde söylenir ninni
Bebek dinlerken uyuya kalır
Bir Yunus ilahisinde anne sesini*

*Bir Çanakkale bir Tuna ezgisi
Ses gergefinde özenle işlenir
Körpe yüreğe ecdat sevgisi”⁸⁴*

⁸³ Eren, 2019, s. 90.

⁸⁴ Eren, 2019, s. 90.

Görüldüğü gibi Eren'in şiir zevkinin oluşmasında aile çevresinin büyük etkisi olmuştur. Özellikle babası Mümtaz Eren Bey, onun şiir zevkinin oluşmasında etkili olmuştur. Şair, babasının kendi üzerindeki etkisini ise şu sözlerle ifade etmektedir:

“Babam adı gibi mümtaz bir şahsiyetti. Babamın benim üzerimde tesiri büyüktür. Babam, Maraş'ın kurtuluşu ile ilgili yazıları ve şiirleri evde büyük heyecanla okurdu. Ben bu şiirleri ve yazıları büyük bir zevkle dinlerdim. Bunların dışında evimiz bir kütüphane gibiydi. Çeşitli dergilere ulaşma imkânım oluyordu. Bu dergileri ve kitapları karıştırıp göz atıyordum. İlk edebi zevkimin oluşmasında bunların etkisi büyüktür.”⁸⁵

Eren ile yapılan bir başka mülakatta ailesinin şair üzerindeki etkisinin ne kadar derin olduğunu hissedebiliriz. Şair, bu mülakatta babasının şiir dünyasına etkisini şu şekilde açıklar:

“Benim yetişmemde ailemin önemli bir rolü olmuştur. Babam okumayı seven ve yazan bir insandı. Yerel gazetelerde, tarihi dergilerde Kahramanmaraş'ın kurtuluşu ile ilgili hatıra ve makale türlerinde yazılar yazardı. Kahramanmaraş Kuvayımilliye Cemiyeti başkanı olduğu için 12 Şubat Kurtuluş Bayramlarında konuşurdu. Bu konuşmaları odasında hazırlarken, daktilo tıkırtılarının benim ruh dünyamda çok büyük etkileri olduğunu sonradan fark ettim.”⁸⁶

Eren'in küçük yaşlarda aile bireylerinden dinlediği dini içerikli hikâyeler, ilahi ve halk hikâyeleri, edebiyata ve şiire ilgisinin artmasında etkili olmuştur. Eren, edebiyatçı kimliğinin oluşmasında dinlediği halk hikâyelerinin etkisini, “Çocukken Kıssadan Hisseler, Dini Hikâyeler, Âşık Garip, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı hikâyelerini dinleyerek büyüdüm”⁸⁷ sözleri ile ifade eder.

Netice olarak aile çevresi, Arif Eren'in edebi kişiliğinin oluşmasında, şiirinin çıkış noktasına kaynaklık etmesi açısından önemli rol oynadığı aşikârdır. Anne ve baba tarafından kültürlü, okur-yazar bir aileye mensup

⁸⁵ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

⁸⁶ Yanardağ, 2021, s. 81.

⁸⁷ Yanardağ, 2019, s. 81.

olması ve böyle bir ailede yetişmesi onun okumaya, edebiyata, sanata, şiire ilgisinin artmasını sağlamıştır. Ailesinin katkısıyla edebiyatla, sanatla ve şiirle güçlü bir bağ kuran Eren'in şiirinin doğuşunda büyüklerinden duyduğu, dinlediği hikâyeler ve manzum söyleyişler de etkili olmuştur. Dolayısıyla Eren'in ilk şiir bilincini, zevkini aile bireylerinden aldığını söylemek mümkündür.

Okul Çevresi

Arif Eren'in şiir ve edebiyatla bağının güçlü olmasındaki etkenlerden biri de öğretmenleri ve okul çevresidir. İlkokulu Kahramanmaraş Atatürk İlkokulunda okuyan şairin, edebiyata ve şiire ilgisi daha ilkokul çağlarında filizlenmiştir. Şairin halk şiiri ve halk şairleriyle tanışması da bu dönemlere denk gelir. İlkokul öğretmeni, Maraş'ın kurtuluşu ile ilgili yazdığı şiirleri ile ün yapmış olan şair Adile Necla Kandeğer'dir.

Eren, Türkçeyi güzel ve doğru kullanma konusundaki hassasiyeti daha ilkokul çağlarında kazanmıştır. Sade, yalın ve anlaşılır bir Türkçe kullanma eğilimini ise ilkokul öğretmeni Adile Necla Kandeğer'den almıştır. İlkokula başlamadan önce evinde masal ve halk hikâyeleri dinlemiştir. Böylece ilahi ezgilerine aşina bir ruha, Türkçe sevgisinin ve onu doğru ve güzel kullanma bilincinin de eklenmesiyle şairlik zevkini daha o yaşlarda kazanmıştır. Eren, ilkokul öğretmenin kendisi üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmektedir:

“İlkokul öğretmenin Adile Kandeğer'di. Bende şairlik hevesi o zaman başlamıştı.”⁸⁸

Şairin edebiyat ve şiirle ilgisinin tam manasıyla başladığı dönem ise ortaokul çağlarıdır. Ortaokulun ilk iki yılını Maraş'ta okur. Bu yıllar, şairin edebiyat anlayışının, şiire bakışının şekillendiği yıllardır. Özellikle de Türkçe öğretmeni Arif Hikmet Bey'in derslerde okuduğu şiirler, onu kısa süre içinde tesiri altına alır. Ortaokul yıllarında birçok halk şairinin şiirlerini

⁸⁸ Yanardağ, 2021, s. 81.

ezberler ve okur. Edebiyatın birçok türü ile ortaokul çağlarında tanışmasına rağmen şiire ilgisi daha ağır basar. Edebiyata ilgisinin artması ile de şiir yolculuğu başlar. Ortaokul ikinci sınıfta yazdığı bir şiir, mahalli bir gazetede yayımlanır. Bu onun moralini arttırarak motive eder. Ortaokul yıllarında oluşan bu edebiyat sevgisini ise şöyle dile getirir:

“Edebiyatla ilgim ortaokul sıralarında başladı. Maraş Ortaokulu’nda okurken Türkçe öğretmenim Arif Hikmet Bey’di. Şiiri seven, güzel şiir okuyan bir hocamızdı. Her dersinde muhakkak bir iki şiir okurdu. Daha o zamanlar şiir, diğer türlerden fazla dikkatimi çekerti. Âşık Garip, Karacaoğlu, Derdiçok ve Yunus Emre gibi bazı şairlerin şiirlerini ezberlemiştim. Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar ve Ömer Seyfettin o zamanlar okuduğum şair ve yazarlardı. Edebiyata olan alâkamin artarak devam etmesinde bu yazarların büyük katkısı vardır.”⁸⁹

Şair, ortaokul son sınıfı ağabeyinin eğitimi nedeniyle Kahramanmaraş’ın ilçesi olan Pazarcık Ortaokulunda okur. Pazarcık Ortaokulundaki eğitiminin sebebi ise ağabeyinin eğitimine orada devam etmesidir. Ağabeyine yoldaş olmak için burada kısa bir süre eğitim hayatını sürdürür.⁹⁰

Ortaokul yıllarında da aktif bir öğrenci olan Eren’in, edebiyat ve Türkçe sevgisini öğretmeni Kemal Güçlüoğlu, Güçlüoğlu’nun eşi ve Arif Hikmet teşvik edip gelişmesini sağlamışlardır. Bu dönemde okul gazetesinin çıkmasında öğretmeni Kemal Güçlüoğlu’nun sözleri onun üzerinde büyük tesir uyandırır. Kemal Güçlüoğlu’nun teşvik edici sözleri Eren’in edebiyat sevgisini daha da perçinler. Bu yıllara ait intibalarını Arif Eren şu şekilde dile getirmektedir: *“Müdür Bey’in (Kemal Güçlüoğlu) eşi Türkçe öğretmenimizdi. Bir gün bir kompozisyon yarışması yaptı. O yarışmadan sonra okul gazetesi çıkarılacakmış. Beni beğenmiş. Hoca hanım geldi. ‘Arif Eren kimdir?’ dedi. Erol diye bir arkadaşım vardı. ‘Gidin! Kemal Bey’i görün’ dedi. Daha sonra Kemal Bey, ben ve*

⁸⁹ Eren, 2001, s. 22.

⁹⁰ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

Erol, okul gazetesini çıkardık."⁹¹

Öğretmeni Kemal Güçlüoğlu'nun kompozisyon yarışmasında yazdığı yazıdan dolayı söylediği övgü dolu ve teşvik edici sözler sayesinde burada okul gazetesini çıkarma görevini üstlenir.

Eren, öğretmeni Kemal Güçlüoğlu ve Adile Kandeğer'in kendisine Türkçeyi sevdiren öğretmenler olarak görür. *"Hocalarımız çok iyiydi. Hocaların iyi olursa, sen de iyi olursun. Kemal Bey, derste bize şiirler okuturdu. Adile Necla Kandeğer'den sonra bana Türkçeyi sevdiren kişidir."*⁹²

Ortaokul yıllarında şiirle münasebeti artan Eren'in halk şiirine ve şairlerine ilgisi artar. İlkokulda Adile Necla Kandeğer'in etkisiyle halk şiiri tarzına yönelimi ortaokul yıllarında daha da güçlenir. Karacaoğlu, Gevheri ve Dertli gibi halk şairlerinin etkisi ile ilk şiirleri halk şiiri tarzında terennüm eder. Dolayısıyla onun bu dönemdeki şiir karalamaları daha çok halk şiiri tarzındadır. Ortaokul yıllarında özellikle Karacaoğlu'na büyük ilgi duyar. Bu ilgisini şu şekilde dile getirir: *"Ortaokul yıllarında Karacaoğlu beni çok etkiledi. Nasreddin Hoca'nın nükte zekâsına hayran kalırdım."*⁹³

Şairle yaptığımız ikili görüşmede ortaokul yıllarında Maraş'ın yerel gazetelerinden *Engizek* gazetesinde iki şiirinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Yerel gazetede çıkan şiirleri ile ilgili açıklamaları şöyledir:

*"Engizek gazetesinde Ortaokul yıllarında birkaç şiirim çıktı. Bu şiirlerden ilki 'Sonbahar' başlığını taşıyordu. Gazetede şiirim çıkınca, komşular iltifat amaçlı 'Kızımızı Arif'e vereceğiz' diye şakalaştılar o zaman."*⁹⁴

Eren'in ortaokulda yazdığı ilk şiirine, sınıf arkadaşlarından "Nesrin" adlı bir kız öğrenci ilham verir. Ailecek tanıştıkları ve bir yüzbaşının kızı olan Nesrin, okulunda başarılı bir öğrencidir. Nesrin, babasına, okulundaki başarısından bahsedince, Nesrin'in babası da Mümtaz Eren'e çocuğunun durumunu sorar. Bu olay üzerine Nesrin'in ilhamı ile bir şiir kaleme alır.

⁹¹ Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

⁹² Eren, Görüşme, 20 Aralık 2020.

⁹³ Yanardağ, 2021, s. 81.

⁹⁴ Eren, Görüşme 24 Nisan 2022.

Bizzat Eren'in dilinden şiirin hikâyesi dinleyelim:

“İlk yazdığım şiir şu oldu ortaokulda. Efendim, bu şiirin hikâyesi şu: O zamanlar İftihar listesi vardı. Resmimizi çerçeveye koyar asarlardı. Sınıfımızda bir kız vardı. Yüzbaşının kızı, adı Nesrin. Kayabaşı mahallesinde evimiz vardı. Vali konağının karşısında evimiz vardı, orda oturuyorduk. Bu kız eve gidermiş ve dokuz, on aldım dermiş babasına. Babam mücahit olduğu için askerlerle sık görüşürdü ve saygı görürdü. Nesrin'in babası da yüzbaşı... Babamla da tanışıyorlar. Mümtaz Bey, demiş, sizin çocuk ne yapıyor, kaç alıyor demiş. Arif hiç böyle şeylerden bahsetmez demiş babam.

Babam, Arif demiş, okulla ilgili çok konuşmaz. Babam eve geldi. Oğlum dedi. Nesrin dokuz on alıyormuş sen ne alıyorsun. Ben de Nesrin'in varlığı yok, dedim. Ama ilhamı Nesrin verdi. Ancak kızla küs gittik.

Hocamız Arif Hikmet, devre arkadaşım Sakıp Arıkan hocaya “Arif bir şiir yazmış hocam” dedi. Şiire böyle başladım. Şiirden hatırladığım mısralar şöyle:

“Ben de geçmek isterdim İftihar listesine

Kafam büyük geldi girmez çerçevesine”⁹⁵

Böylece Eren'in şiirlerinin ortaokul yıllarında okul ve aile çevresinin etkisinde şekillendiğini görmekteyiz. Dolayısıyla onun ortaokul dönemi, şiir dünyasına kapılarını araladığı yıllardır. Bu yıllarda birkaç değerli hocanın öğrencisi olması, şairliğinin gelişmesinde etkili bir unsur olmuştur.

Eren, lise eğitimi için girdiği sınavda Gümüşhane İlköğretmen Okulunu kazanır ve lise eğitimini burada tamamlar. O, lise yıllarında da aktif bir öğrencidir. Derslerindeki başarısının yanında sosyal alanda da aktiftir. Öncelikle Talebe Derneği Başkanlığı yaparak lider kişiliğini ortaya koyar. Lise tahsilini bitiren Eren, hukuk tahsili yapmak istemesine rağmen *“Türk diline duyduğu sevgi ve edebiyatçı yönü”* daha ağır basmıştır.⁹⁶

Böylece içindeki edebiyat sevgisinin yeşerdiğini anlayan Eren,

⁹⁵ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

⁹⁶ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

Gümüşhane İlköğretmen Okulunu bitirdikten sonra yeniden sınavlara girer ve Erzurum Eğitim Enstitüsünün, Edebiyat Bölümüne girmeyi başarır. O dönemin önemli şahsiyetlerinden Prof. Dr. M. Orhan Okay ve Prof. Dr. Ni-yazi Akı gibi hocalardan dersler alır. Eğitim Enstitüsü öğrenciliği yıllarında öğrenci derneği başkanlığı da yapan Arif Eren, Erzurum Dağcılık Kulübü ve Voleybol takımında sporculuk hayatına da devam eder.

Görüldüğü gibi Eren'in okuma zevkini ve alışkanlığını kazanmasında çevrenin ve öğretmenlerinin üzerinde büyük etkileri olmuştur. Türkçeyi güzel kullanma hassasiyeti de okulda öğretmenlerinden aldığı iyi eğitimin bir sonucudur. Okul ortamı, eğitimi nedeniyle ailesinden ayrı kalışı ve uzakta geçen günler, şairin ruh dünyasının şekillenmesinde ve şiirlerine yön vermesinde etkili olmuştur.

Doğup Büyüdüğü ve Yaşadığı Çevre

Eren'in sanatının ortaya çıkışında, doğup büyüdüğü çevrenin, eğitim hayatını sürdürdüğü, öğretmenlik yaptığı ve gurbeti yaşadığı yerlerin de tesiri büyüktür. Onun çocukluk yıllarının geçtiği ve eğitim hayatının bir kısmının geçtiği yer, Kahramanmaraş'tır. Onun dışında Giresun, Erzurum, Konya ve Bursa gibi şehirler de onun sanatının oluşumunda önemli mekânlardır. Dolayısıyla tüm bu tarihi şehir ve mekânlar, onun sanatının oluşumunda, kişiliği ve mizacı üzerinde etkili olmuştur.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi insanın doğup büyüdüğü, havasını teneffüs ettiği yerler insan hayatının şekillenmesinde önemlidir. Çünkü her yerin kendine özgü bir yaşam tarzı ve havası vardır. Bu durum ise, şairleri ve onların sanatlarının oluşumunu derinden etkiler. Eren'in gözlerini dünyaya açtığı kadim topraklar, tüm tarihi süreçlerde, şairleri ile ünlenmiş, hatta her üç evden ikisinde şairlerin yetiştiği bir mekândır. Bu yönüyle dünyaya geldiği Kahramanmaraş, sanatının ortaya çıkmasının temeli sayılmaktadır.

Eren ile yüz yüze yapılan sohbetlerde de değinildiği gibi, onun için Kahramanmaraş, Anadolu'yu ve Anadolu insanını tüm benliğiyle hissettiği, varoluş mücadelesinin verildiği yerlerdir. Burası, tarihi süreçte ezan seslerinin eksilmediği, tatlı hayallerin kurulduğu, heveslerle örülmüş mesut çocukluk

günlerinin, Türk gelenek ve göreneklerinin derinden hissedildiği bir yerdir. Onun için şiirlerinde daha çok memleketinin insanlarından başlayarak Anadolu ve insanının yaşamını dile getirmiştir. Çocukluk arkadaşları, onlarla oynadığı oyunlar, komşuları ve aile büyükleri de onun şiirinin konularını oluşturur.

Eren'in şiirinin ana damarı elbette ki doğup büyüdüğü şehir olan Kahramanmaraş'tır. Dolayısıyla çoğu kez memleketinde duyduğu huzuru ve mutluluğu mısralarında ifade eder. Memleketine bağlılığı ile övünen şair, Maraşlının kurtuluş mücadelesinde gösterdiği kahramanlığı da göz ardı etmez. Eren, "Madalyalı Şehir" şiirinde Maraşlı olmaktan gurur duyduğunu dile getirerek memleketinin tarihi ve doğal güzelliklerini coşkulu bir dille mısralara döker. Hiçbir yerde tatmadığı duyguları, lezzetleri memleketinde yaşamış ve hissetmiştir. Memleketi Kahramanmaraş'la ilgili bir şiirinde duygularını şöyle dile getirir:

*"Esen rüzgârında burcu burcu
Çiçek ve kekik topladım
Hiçbir yerde tatmadığım lezzetin
Meyvelerini sende topladım*

*Bağların üzümleriyle ünlü
Tarlaların pamuk çeltik ve biberle
Bir Maraşlı olarak gurur duyarım
Sırtları yere gelmeyen yiğitlerinle*

*Pınarbaşı'nın ulu çınarları altında
Unuttum mevsimin yaz olduğunu
Ne denli susamış olsam da
Hep yudumlayarak içebildim suyunu"*⁹⁷

⁹⁷ Eren, 2019, s. 138.

Doğup büyüdüğü şehre muhabbetle bağlı olan Eren, yaşadığı yerden her ayrılışında “sıla özlemini” derinden hisseder. Sılaya döndüğünde yaşadığı çevrede değişiklikler olsa da onu bu kadim şehre bağlayan ve mezarlığı süsleyen servilerin gölgesinde hissettiği edebi duygulardır. Cami avlusundaki asmalı çardakta sohbet değirmenine cümleler kuran eski toprakların bazılarının dünya hayatları sonlanmıştı.

Memleketindeki değişiklikler şairi yaşadığı yere yabancılaştırırsa da serin serviler altında yatan dostlar, arkadaşlar ve akrabalar onu derin köklerle memleketine bağlamaktadır. Şairin gurbette kaldığı süre içerisinde memleketindeki değişikliği ve bunlardan duyduğu üzüntüyü “Sılaya Döndüğümde” şiirinde hissetmek mümkündür. Onun, sıladan dönüşlerinde memleketindeki değişimler sadece mekânsal değişimler değildir. Kültürel ve sosyal değişimler de yer almaktadır. Sılaya döndüğünde memleketindeki ve yüreğindeki değişimi şöyle mısralara döker:

*“Mezarlığa taşınmış eski topraklar
Gemiler uğramayan bir iskeleye dönmüş
Cami avlusundaki asmalı çardak
Suyu kesilmiş sohbet değirmeninin
Ben yokken çok ocaklar sönmüş*

*Bir yabancılık hissettim memleketimde
Yerlerinde yeller esiyor o bahçeli evlerin
Bir daha gelmemek üzere giderdim
Gölgesinde uyuyanlarım olmasa
Mezarlığı süsleyen servilerin”⁹⁸*

⁹⁸ Eren, 2019, s. 43.

Eren'in şiirlerinin ana kaynaklarından biri de Kahramanmaraş ve çevresidir. Kahramanmaraş, tarihi ve doğal güzelliklerinin yanı sıra millî ve manevî hayatıyla da karşımıza çıkar. Maraşlının kültürel hayatı, gelenek ve görenekleri, hayata bakış açısı da şiirinin öncül kaynakları arasındadır. O, "Sevda Rüzgârı" adlı şiirinde memleketine duyduğu sevgiyi şu şekilde dile getirir:

*"Çocukken doğduğum şehri
Her şeyden önde severdim
Ayak girmemiş masal ülkelerini
Verseler değişmezdim"*⁹⁹

Kahramanmaraş'ın yanı sıra çalışma hayatını sürdürdüğü Konya, Balıkesir, Bursa ve çevresinin de Eren'in şiirlerine kaynaklık ettiği görülmektedir.

Altınoluk, Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı küçük, şirin bir sahil kasabasıdır. Şair, bu şirin kasabanın tarihi ve doğal güzelliklerinin yanında kültürel yönlerine de şiirinde yer vererek buraya olan sevgisini dile getirir.

Dört mevsim yeşilin tonu ile iç içe, havası ve suyuyla eşsiz bir güzelliğe sahip ve şirin beldenin şair üzerinde etkisi büyüktür. "Altınoluk Fener" şiirinde yaz aylarını geçirdiği bu ilçenin deniz ve doğa ile bütünleşen eşsiz güzelliğini ve burada duyduğu huzuru şu şekilde dile getirir:

*"Bir tarafta deniz bir tarafta kaplıca
Burada her yön ayrı güzeldir
Toprağı rengiyle boyamış zeytin ağaçları
Bu yüzden Kaz Dağları
Dört mevsim yeşildir*

⁹⁹ Eren,1965, s. 21.

*Bu dağ bildiğiniz dağlardan değil
Ömrü uzatıyor havası suyu
Bir oksijen deposu ormanla deniz
Dinç kalıyor burada insan
İşte Akçay Altınoluk Küçükkuyu*

*Bir zevktir Fener'de yaşamak
O bunaltıcı yaz sıcaklığında
Gündüzü deniz gecesi dağ havası
Bir de manevi huzur içindesiniz
Gönüller ocağı Sarıkız ocağında”¹⁰⁰*

İstanbul, birçok şair ve yazarın gönül dünyasında anlam kazanmış ve medeniyetin, hoşgörünün, sanatın ve mimarının adeta kalbi olmuştur. Dolayısıyla Eren için de İstanbul, sanatının oluşmasında önemli bir konuma sahiptir. İstanbul’a olan bağlılığının ve sevgisinin yanı sıra İstanbul’u Anadolu’dan gelen bir gencin gözüyle müşahade eder. İstanbul’da olmanın heyecanını her daim yaşar. “İstanbul” adlı kısa şiirinde ona karşı duyduğu hayranlığı ve bu şehrin farklılığını ortaya koyar:

*“Uykuda şimdi köyler
Uykuda ilçeler
Uykuda şehirler
Sen niye uyumazsın
Uygun mu kaçtı İstanbul”¹⁰¹*

¹⁰⁰ Eren, 2019, s. 141.

¹⁰¹ (Eren, 2019, 23).

İstanbul, Eren'in gönöl dünyasını da farklılaştıran bir şehirdir. Ezan seslerindeki hazzı, ahengi ve yaşam renkliliği ile İstanbul, adeta aşkın ve sevdanın şehridir. Umutlarıyla geldiği İstanbul'da büyük heyecan duyar. Şehir, bütün güzelliği ve ihtişamıyla onu farklı duygulara sevk ederken kendini şehrin güzelliğine teslim eder:

“Ezan sesleri içinde İstanbul

Renk, su içinde İstanbul

Pırıl pırıl kızların bakışında

Aşk, sevdâ şehri İstanbul

Yüklü umutlarla geldim sana

Al beni, semt semt gezdir

Bir dost gibi tut elimden

Gurbet yalnızlık demektir

Öyle biri olsun ki yanımızda

Sandal küreksiz yürüsün sulara

Gençliği tanıyamadan uğurladık

Vefasızlığa utanmayan aynalarda

Beni deli ettin koca İstanbul

Ondan böyle şaşkın oluşum

Yitirdim gözlerimi güzelliğinde

Tut elimden bir hoşum”¹⁰²

Prof. Dr. Kemal Timur, “Her Memleketin Marka Şehirleri... Mekân... Şairler... Ve Söz Üstadı Arif Eren...” başlıklı yazısında birçok şairin ülkelerinin

¹⁰² Eren, 2019, s. 24-25.

önemli şehirlerinin gücü vasıtasıyla daha fazla tanındıklarını ve markalaştığını dile getirir. Timur’a göre, Arif Eren, ses ipine astığı cevherlerle Kahramanmaraş’ın bir marka şairidir. Ancak birçok şair ve yazarın marka şehirlere gitmeden meşhur olamadıklarını, fazla tanınmadıklarını dile getirirken Eren’i bunun dışında tutar. Ayrıca Eren’in yaşadığı şehre duyduğu sevgiden dolayı memleketinde kalarak önemli bir şair olma vasfını kaybetmediğini, Diyarbakırlı yazar Esmâ Ocak ile yaşadığı bir anısından yola çıkarak açıklar:

“Arif Eren ile tanışmamızda olduğu gibi, Diyarbakir’de görev yaptığım yıllarda da romancı ve hikâyeci olan Esmâ Ocak Hanımefendi ile de kader bizi bir şekilde tanıştırmıştı. Daha sonra onunla ilgili bir kitap da kaleme almıştım. 2010 yılında Esmâ Ocak ile tanıştığımda ve yazmış olduğu altı roman ve altı hikâyeye kitabını okuduğumda neden İstanbul’a gitmediğine üzülmuştum. Berdel yazarı Esmâ Ocak ile ilk tanışmaya gittiğimizde ağır hasta olduğundan İstanbul’a gitme sorusunu kendisine bizzat soramamıştım. Ancak kızı Prof. Dr. Perran Toksöz’e: “Anneniz neden İstanbul’a gitmedi” diye sormuştum. O da bana, ‘Diyarbakir’i aşk derecesinde sevdiği için gitmediğini’ belirtmişti. Ben de arkasından ‘Eğer anneniz Esmâ Ocak İstanbul’a gitmiş olsaydı daha meşhur bir romancı ve hikâyeci olurdu’ demiştim. Aynı şeyi bu defa Kahramanmaraş’a geldiğimde ‘Ses ipine söz asan’” Arif Eren için de düşündüm. Şu anda bu soruyu mümtaz şair Arif Eren Ağabeye sorarsam o da kanaatimce bunu pek kabul etmeyecek ya da şunu söyleyecektir. ‘Ben de bir edebiyat öğretmeni olarak bu mesleği kutsal bildiğimden, Türkiye’nin değişik illerinde bu mesleğimi icra ettim ve sonunda da şairler diyarı, şairin ve şiirin başkenti ve memleketim olan Kahramanmaraş’ı da çok ve hatta aşk derecesinde sevdiğimden emekli olduktan sonra buraya yerleştim ve ses ipine asacağım cevherleri bu şehirde asmaya ve dizmeye devam ettim’ diyecektir. Belki bu da kendi hususi tercihi olarak saygı duyulması gereken doğru bir karardır. Ancak ben öyle inanıyorum ki, eğer Şair Arif Eren, İstanbul’a gitmiş olsaydı ve orada ses ipine kelimeler asmaya çalışsaydı, şu anki durumundan daha fazla tanınırdı ve belki de Allah ona daha farklı şiirler ilham ederdi. Bu kanaatim şu anlama gelmesin. Arif Eren şu ana kadar ses ipine güzel mücevherler asmadı. Böyle bir şey yok. Arif Eren, bu güne kadar da çok güzel şiirler kaleme almış ve hâlâ da bu gelen

ilhamları söz ipine asmaktadır ve namı yurt dışına kadar da yayılmıştır.”¹⁰³

Yukarıdaki şiirde de görüldüğü gibi Şair Eren, İstanbul’da sürekli olarak ikamet etmese de İstanbul’un ruhunu ve büyüsunü sonuna kadar hissetmiş ve hissettirmiştir.

Eren’in şiirlerine kaynaklık eden ve edebiyat dünyasında ismini duyurduğu kentlerden biri de Konya’dır. Arif Eren, 1963 yılında Erzurum Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü bitirir. 1965 yılında Karaman Lisesinde öğretmenlik hayatına başlar. O tarihlerde Karaman Konya’nın bir ilçesidir. Dolayısıyla Konya şehri memleketi Kahramanmaraş’tan sonra hayatındaki önemli kentlerden biri olmuştur. Şairin edebiyat çevreleri ile tanışması da bu dönemdedir. Burada öğretmenlik yaptığı kentin sanatsal ve kültürel faaliyetlerine de katılır:

“Karaman’da hocayım. Karaman’da büyük dergiler çıkıyor. Karaman büyük bir kültür mekânı... Türk dil bayramı yapılıyordu. Bütün Türkiye oraya geliyor. Türk dünyasından akademisyenler, şairler, yazarlar. Bekir Sıtkı Erdoğan ile orda tanıştım. Bekir abi bizden büyüktü. O zamanlar iyi konuşurduk. Mevsimler dergisinde de iki şiirine yer verdim.”¹⁰⁴

Karaman’da öğretmenlik yaptığı yıllarda şiirin yanında tiyatroya da merak salan şair, bir tiyatro yazmaya niyetlense de şiirle olan gönül bağının güçlü oluşu nedeniyle bu düşüncesinden sonradan vazgeçmiştir. Dolayısıyla Konya ve Karaman hem kültürel yönden hem de edebi çevreleri bakımından şairin şiirlerine kaynaklık etmiştir. Karaman’ın coğrafi konumu da şairin sanatını geliştirmesinde etkili olmuştur. O, kendi deyimiyle, öğretmenlikten kazandıklarını daha çok sanat yolunda harcamıştır. Eren, Karaman yılları ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

“Karaman’dan Ankara’ya devlet tiyatrosuna giderdim. Ben parayı hep sahada harcadım. Hep kitaba harcadım. O zamanlar 1000 lira maaş alıyorum. Sümer Lokantası vardı Karaman’da, orda yer içerdik. Kitaba, tiyatroya merak saldım o dönemlerde. Hatta bir tiyatro yazmayı bile düşündüm o zamanlar; ama

¹⁰³ Timur, 2020, s. 12-13.

¹⁰⁴ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

şiiire yöneldim. Parayı sanata harcadım. Sanat güzel şey... ”¹⁰⁵

Eren, Karaman’da güzel dostluklar kurduğu gibi değerli öğrenciler de yetiştirmiştir. Bu öğrencilerle bağının devam ettiğini söyleyen şair, birçok öğrencisinin özel günlerde kendisini aradığını ve sorduğunu da dile getirmektedir:

“Nevzat Dağlı ile Karamandan tanışıyorum. Karaman’dan öğrencimdi. Nevzat ‘Şapka’ adlı bir şiir de yazmıştı. Hatta o zamanlar ‘Göç’ piyesinde rol vermişim. Hiç unutmamış vefalı çocuk. Karaman’dan öğrencilerim arar hep.”¹⁰⁶

1965 yılında Karaman’da öğretmenliğe başlayan Eren, mesleğinin bu ilk yıllarında *Pınar* adlı bir okul dergisi de çıkarır. Karaman Lisesindeki dergiyi nasıl çıkarmaya karar verdiklerini anlatırken onunla ilgili bir anısına da yer verir:

“Halit Bardakçı (Pınar Dergisinde) resmi yapan o arkadaşı. Çok değerli bir ressamdı. Müfettiş geldi Karaman’a ilk senemde. Kemal Demiral isimli çok namlı bir müfettiş. Müdürümüz de Kamanlı. Müdür Bey, Arif Hocam, bir dergi çıkartalım dedi. Daha o zamanlar bir senelik hocayım, yeniyim... Bu teklifi kabul ettim. O sene Karaman’ın teftiş yılıymış. Müfettiş geldi o dönem okula. Müdür Bey, dergiyi göstermiş Kemal Bey’e. O da tanışalım demiş.

Yaşlı bir kadın görevlimiz vardı. Bir gün, müdür bey sizi çağırıyor dedi. Müdür beyin odasına vardım. Bir bey oturuyor, elinde ‘Pınar’ dergisi. Müdür Bey, Arif Eren bu işte dedi. Kemal Bey, Arif Bey dedi, bu derginin kapağına bir pınar resmi koysanız daha iyi olurdu. Müdür Bey de çok iyi olur, dedi. Gençlik işte... Ben de böyle çok daha modern olmuş dedim. Üçümüz de sustuk. Gençlik işte. Hâlbuki şimdi düşünüyorum, aslında pınar resmi daha güzel olurmuş. Bir dağ pınarı şöyle akıyor. Külebi’nin bir şiiri var; pınarı çok güzel anlatır.”¹⁰⁷

Eren, sanki bir pınarın başında durmuş gibi Cahit Külebi’nin “Atatürk’e Ağıt” şiirinden, aşağıdaki mısraları okuyarak *Pınar* dergisinin kapağında coşkun akan pınarın olması gerektiğini şimdi daha iyi anladığını ifade etmektedir:

¹⁰⁵ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

¹⁰⁶ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

¹⁰⁷ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

*“Kopdağında akar bir çeşme var
Serçe parmak kalınlığında suyu
Haram etmiş gece gündüz uykuyu
Akar da akar.”¹⁰⁸*

Eren, müfettiş bey ile yaşadığı olayla ilgili çok büyük dersler çıkarmıştır. Hayatındaki büyük tecrübelerin, derslerin sonunda şiirlerinin ve arifçe sözlerinin doğduğunu ifade eder:

“Adam misafir, niye konuşuyorsun, işte gencecik adamsın. Bunlar bana büyük ders oldu. Bu arifçe sözler bu tecrübelerden, derslerden doğdu... Sus işte... Konuşurken sözlerinizden yalan utanmasın. Yalan hastalığının tedavisi susmaktır. Çok konuşmayacaksınız. Çok konuşursan hata yaparsın...”¹⁰⁹

Konya coğrafyası, şairin his ve hayal dünyasının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Kahramanmaraş’tan sonra Konya, Eren’in şair duyarlılığının geliştiği bir kent olmuştur. Memleketinden ilk ayrılışının, ilk gurbetinin etkilerinin yansıdığı mısralar, bu coğrafyada onun şiirine kaynaklık etmiştir. Onun “Ayrılık Türküsü” adlı şiirinde gurbet duygusunu ve memleket özlemini bulmak mümkündür:

*“Senden nasıl ayrılabilirim
Suyu, ekmeğiyle büyüdüğüm şehir
Caddelerde el ele çocukluğum
Görüyorsun arkamdan gelir
Oturup kalenin burçlarına
Minarelerini tekrar sayışım
Gurbet bırak yakamı
Anılarla dönüyor başım*

¹⁰⁸ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

¹⁰⁹ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

*Her mevsim ayrı güzelsin
Yeşilin en tatlısını sende gördüm
Sonbahar çalınca kapını
Gökkuşağı oldu gözüm*

*Daha yazacaklarım çok
Görüyorsun yolcuyum Maraş
Bir trenin penceresinden
Kayboluyorsun yavaş yavaş”¹¹⁰*

Görüldüğü gibi memleketin birçok yerinde dostluklar kuran şair, bu dostluklardan edindiği bilgi ve tecrübeyi şiirlerine de yansıtmıştır. Eren, dostlukta da ölçülü davranmayı kendine ilke edinmiştir. Yalçın Yücel, “Üşüyen Gözlerin İnsanı Arif Eren” başlıklı yazısında onun dost seçimindeki titizliği ve kuralcı yapısı ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

“Eren, dostlarını seçerken çok ölçülü hareket ediyor. Kendisini daha da büyük yalnızlıklara götürmeyecek dostluklar kurmak istiyor bu yüzden. Dostluğumuzun ilk başlangıcında hep tedirgin gördüm onu. Sonrasında rahatladı, genişletti dostluk sofrasını. Haksız da bulamadım onu bu konuda. Yazarlar kendi dünyalarını ortaya koyarken, kuralcıdırlar seçimlerinde. Bunu, dünyalarını hep dingin tutmak için yaparlar. Arif Eren’in yapıtlarını onu tanıdıktan sonra okudum desem yanlış olmaz sanırım.”¹¹¹

Eren, Anadolu’nun birçok kentine hem iş hem de dostlukları nedeniyle yolculuklar yapmıştır. Genellikle bu yolculuklar tren ile gerçekleşmiştir. Onun için tren yolculukları memleketine özlemin büyüdüğü anlardır.

Netice itibarıyla hasreti tüm benliğiyle hissederek Eren için İstanbul, Konya, Karaman, Bursa ve Kahramanmaraş gibi kentler, onun sanatının

¹¹⁰ Eren, 1965, s. 18 -19.

¹¹¹ Eren, 2010, s. 131.

oluşmasında büyük katkılar sağlamıştır. İstanbul, büyüğü ile şairin ruh dünyasına ayrı bir renk katmıştır. Doğup büyüdüğü, havasını teneffüs ettiği memleketi Kahramanmaraş ise, şairin ses ipine güzel sözler asmasına vesile olduğu gibi sanatının daha da olgunlaşıp gelişmesine katkılar sunmuştur.

BESLENDİĞİ KAYNAKLAR

Arif Eren, öncelikle küçük yaşlarından itibaren ailesinin ve öğretmenlerinin katkılarıyla okuma alışkanlığı kazanır. Onun okuryazar bir ailede yetişmesi, kitaplarla tanışmasını kolaylaştırmıştır. Özellikle amcasının oğlu Fikret Eren, onun okuma sevgisi kazanmasında büyük katkılar sağlamıştır.

*“Fikret abi, çok kitap okurdu. Onun kitap okuması benim kitaba ilgimi artırdı. Onun sayesinde kitaplarla bağım güçlendi. Kendisi de hukuk profesörüdür. Alanında da çok başarılı bir insandır.”*¹¹²

Şairin ilk okumaları, daha çok dini içerikli kitaplar, halk hikâyeleri ve halk şiiri örnekleridir. Henüz ortaokul yıllarında Türk ve Dünya edebiyatının birçok yazar ve şairinin eserlerini okur. Kendisiyle yapılan bir mülakatla, ilkokul yıllarından başlayan okuma tutkusunu şöyle açıklar:

“Çocukken Kıssadan Hisseler, Dini Hikâyeler, Âşık Garip, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı hikâyelerini dinleyerek büyüdüm. İlkokulda öğretmenim Şair Adile Kandeğer’di. Bende şairlik hevesi o zamanlar başlamıştı. Ortaokul yıllarında Karacaoğlan beni çok etkilerdi. Nasrettin Hoca’nın nükte zekâsına hayran kalırdım. Cahit Sıtkı Tarancı’nın ‘Otuz Beş Yaş’, Ziya Osman Saba’nın ‘Geçen Zaman’, Ahmet Kutsi Tecer’in şiirlerini, Yakup Kadri’nin ‘Kiralık Konak’ını büyük bir beğeni ile okudum. Yanılmıyorsam roman şöyle bitiyordu: ‘Seniha sadece süslü ve güzeldi.’

Refik Halit Karay’ın, ‘Anahtar’ romanı, ‘Memleket Hikâyeleri’ ve ‘Gurbet Hikâyeleri’ isimli kitapları, Reşat Nuri’nin ‘Çalıkuşu’ romanı, Halide Edip

¹¹² Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

Adivar'ın 'Döner Ayna'sı, Ömer Seyfettin'in 'Yüksek Ökçeleri', Beyaz Lale'si, Sait Faik Abasıyanık'ın 'Son Kuşlar', 'Sarnıç', 'Kayıp Aranıyor' eserleri o yıllarda okuduğum kitaplar arasında en çok aklımda kalanlardır."¹¹³

Öğrencilik yıllarında, şairlere ve şairliğe imrenen Eren'in hayallerini şair olmak süsler. Kendi kendine şair olma idealini kuşanan Eren, bu alanda kendini yetiştirme gayreti içerisine girer. Henüz üniversite yıllarında kendine bir şiir felsefesi oluşturma hayalleri kurar. Bu amaçla şiir teorilerini yerli ve yabancı kaynaklardan incelemeye koyulur. İlk şiir kitabından sonra kendi şiir anlayışını ortaya koymaya çalışır. Bu amaçla yaklaşık on yıl eser vermeyen şair, bu süre zarfında hem şiir teorilerini inceler hem de şiirinin temelini oluşturan 'ses ipine söz asma' sanatını icraya çalışır. Eren, kendi şiir anlayışını ortaya koyma çabasını ve şiir serüveninin hikâyesini şöyle dile getirmektedir:

"Şairleri okur, imrenirdim talebeliğimde. Şair olacağım derdim. Başladım öylece. 'İkinci Yeniciler' çok basit şiir yazmışlar. İmge yok, şu yok bu yok şiirler yazmışlar. İyi şair var mı? Var tabii. Bunlar şiir değil dedim. Bir on sene şiir yazmadım. Yani bıraktım şiiri. Şiiri mütemadiyen inceledim. Şiir nedir diye, iç ve dış kaynaklardan inceledim. Ondan sonra şiir yazmaya başladım.

Asıl kendi şiir anlayışımı koydum. Bakın benim kendime göre bir şiir felsefem var. Yani 'ses ipine söz asma' sanatı... Böyle bir tarif yok Türkiye'de... Bulursan şiiri bırakırım. Kemal Bey (Prof. Dr. Kemal Timur) diyor ki senin sözler marka sözler. Marka şair diye yazısı da var hatta. Her ilin bir marka şairi var diye yazmış. Dedim şiirin teorisini yapacağım. Öylece başladım şiire. Bu sözler, bu şiirler öylece doğdu.

Bir de şöyle düşündüm. Her sahada şiir olmalı dedim. Bir sahada değil. Yayıdım temaları. Kahramanlık şiiri var, tasavvuf var, gurbet var, vatan var, milliyetçilik var, haysiyet var, aşk var. Yok yok. Türk ve dünya edebiyatında hangi tema varsa bende de var. Cansızları canlı varlık yaptım. 'Umduğunu Bulamayan Ağaç' adlı şiiri İhsan Işık antolojiye almış."¹¹⁴

¹¹³ Yanardağ, 2021, s. 82.

¹¹⁴ Eren, Görüşme, 24 Nisan 2022.

Görüldüğü gibi Eren'in yetişmesinde yakın çevresi kadar, okuduğu kitaplar ve etkilendiği şairler de, onun şairliğinin oluşması ve olgunlaşmasını sağlamışlardır. Şairin şiir anlayışının oluşmasında, 'ses ipine asılan sözler'in şekillenmesinde okuduğu kitaplar, dönem dönem etkisinde kaldığı şairler ve topluluklar da şiirinin önemli kaynağını oluşturmuştur.

Genel Kültür ve Edebi Kaynaklar

Edebi eserler, bir toplumun değerler, inançlar ve kültürel yaşantısına göre şekillenir. Toplumların kültürüne bağlı olarak edebi anlayışlar da ortaya çıkar. Milletlerin varlığını devam ettiren yegâne unsur ise kültürdür. Kültürel unsurların taşınmasında en etkili kaynak ise şiirdir. Sözlü kültürün yaşamasında, aktarılmasında ve kültürel kimliğin inşasında şairlerin rolü inkâr edilemez. Dolayısıyla Anadolu coğrafyasının kültürel zenginliğini Türk dili ile taçlandırmaya çalışan şair, bu kültürel değerleri gelecek nesillerin de benimsemesi gayesindedir.

Türk Tarihi ve Kültürü

Arif Eren'in beslendiği kaynaklardan birisi de Türk tarihi ve kültürüdür. Onun şiirlerinde kültürümüzün unutulmaya yüz tutan bazı değerleri yeniden hatırlatılır. Bu hatırlatmalar, 'atiyi inşa yolunda' şairin duyarlı duruşu ile ilgilidir. Eren, tarih şuuruyla belirli bir kültürel duyarlılığa sahip, tarih ve mazi fikrine bağlı kalarak geçmişle gelecek arasında köprüler kurmaya çalışır. Türk tarihinin şanlı mazisi, vatan sevgisiyle özdeşleşerek ahlâkî değerler ve kültürel öğeler üzerine inşa edilir. Şairin amaçlarından birisi, Türk tarihinin şanlı mazisinde isim yapmış kahramanlar vasıtasıyla genç nesilleri yarına hazırlamaktır.

Eren, köklü ve soylu bir millete mensup olmanın gururunu yaşamamız gerektiği inancındadır. Şair, Türkün mazisindeki kahramanlıklara dikkat çekerek ecdadın yaptıkları büyük hizmetleri ve gösterdikleri başarıları her an hatırlamamızı ister. Türk tarihinin derinliğini, köklülüğünü, zaferle dolu destansı geçmişini "Alp Arslan'dır Bu" şiirinde şöyle dile getirir:

*“Kutlu gün doğacak birazdan
Zaman mutlu sancılar içinde
Yeni destanlar yazılacak
Anadolu toprakları üstünde”¹¹⁵*

Şair bu şiirinde, 1071’de Anadolu’ya ayak basan Türklerin, orayı yurt edinme çabasını ve macerasını mısralarıyla dile getirir. Şiirinde, kahramanlık, din, tarih ve millet olma olgusu iç içe geçmiştir. Bu olgular, coşkun bir söyleyişle, destansı bir dille dile getirilir. Milli bir düşünceyle Türk tarihine, İslâmî duygulara, vatanın bölünmez bütünlüğüne, Türk töresine ve ahlâkî değerlere erdemli bir duruşla yaklaşır. Milli ve manevi değerlere duyarsız kalamayan Eren, her fırsatta o değerleri şiirlerinde dile getirmeye çalışır.

Eren, Maraş’ın ve Maraşlının var olma mücadelesini tüm benliğiyle hissetmiş ve bunları babasından sıklıkla dinlemiştir. Maraş’ın kurtuluşu ile ilgili babasından dinlediği anlatılar, şairin ruh dünyasını zenginleştirmiştir. O, vatan sevgisinin doyasıya yaşandığı, hissedildiği bir kentte ve evde doğup büyümüştür. Babasının etkisiyle Maraş millî mücadelesini öğrenen şair, onu başlatan Sütçü İmam’ı ve Uzunoluk olayını “Bir Destan Böyle Başlar” adlı şiirinde coşkulu bir dille mısralarına nakşeder. Sütçü İmam, toprağında düşmanı gören Maraşlının temsilcisi gibidir. O, başlattığı mücadelenin şanlı direnişini adeta bayraklaştırmıştır. Şair, Maraş direnişini Sütçü İmam’ın inancı ile birleştirir. Maraşlının düşmanı yurdundan kovmaktan başka düşüncesi yoktur. Şair, bu duyguyu Sütçü İmam’ın şahsında adeta ebedileştirir:

*“Memleket toprağında düşmanı görünce
İsyan akar damarlarından kan yerine
Kendisi başlatacak şanlı savaşı
Gündüz hayalinde gece düşünde*

¹¹⁵ Eren, 2019, s. 38.

Tek başına talim yapar askerce

Zaman tarihleşir bir ikindi vakti

Çeker tabancasının tetiğini

Kurşunlarla yere serer Uzunoluk'ta

Maraşlı kadına ilişmek isteyen

Ölümüne susamış Ermeni askerini

Sütçü İmam'ın Uzunoluk destanını

Bugün bir çeşme anlata anlata akar

Durmadan esen Fatiha rüzgârı

Gönül kalesinin burçlarında

Bayrakça dalgalandırır hatırasını”¹¹⁶

Eren, “Madalyalı Şehir” adlı şiirinde de Maraşlının Millî Mücadelesine atıfta bulunur. Maraşlının tarihte eşine az rastlanan bir kahramanlık mücadelesi verdiğini dile getirir. Maraş, topyekûn bir mücadelenin sonunda elde edilen madalya ile adeta milli mücadelenin simgesi olmuştur. Şair, millî mücadeledeki birlik ve coşkunun bir benzerinin 12 Şubat Kurtuluş Bayramında da sergilendiği inancındadır. Bu savaş ile büyük bir kahramanlık sergileyen Maraşlı, 12 Şubat Kurtuluş Bayramı kutlamalarında da aynı birlik ve beraberlik içinde olmuştur. Bu kutlamaların kendisinde uyandırdığı duyguları şu şekilde mısralara dökmüştür:

“Kendi evlatlarında kazandığın destanın

Tarihte benzerine az rastladım

Şanına yaraşır Kurtuluş Bayramını

On iki şubatlarda sende yaşadım”¹¹⁷

¹¹⁶ Age., s. 110.

¹¹⁷ Age., s. 139.

Eren'in şiirlerine sadece milli hisler dile getirilmez. Türk mimarisinin eşsiz eserleri de onun şiirinde önemle işlenir. O adeta tarihi ve kültürel varlıkları anlatarak Türk tarihinin izlerini sürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'a açılan kapısı Edirne'de devletin azametinin ve gücünün yanında Mimar Sinan'ın ustalığının izlerini taşıyan "Selimiye Camii" Eren'in "Selimiye" adlı şiirinde adeta destanlaşmıştır. Selimiye hem mimari yönüyle hem de manevi yönüyle Türk dünyasının eşsiz bir eseridir. Şair, bu eşsiz eseri orijinal imajlarla işleyerek Türk kültür ve tarihine önemli bir katkıda bulunmuştur. O, Selimiye'yi bizzat gezip, minaresinden Balkanlardaki Türk topraklarını seyre dalarak Türk milletin kültürel bağını doyasıya hissetmiştir. Bu hisle Selimiye gibi eşsiz bir şiir adeta dile gelmiştir:

*"Gözler bu sanat şaheserini görsün diye
Edirne'nin en görkemli yerine yapılmış Selimiye
Görünür o kuzeybatıdaki son topraklarımız üstünde
Bakınca uzaklardan gözler önünde
Sanırsın tekrar konmak üzere kafesine
Minareler dört kuş gibi havalanmış gökyüzüne*

*Birbirine siper olmuş bu dört minare
Uzaktan hep ikiz görünürler gözlere
Arka minarelerde birbirini görmez yollar
Her şerefede buluşur üç ayrı merdivenden çıkanlar
Minarelerle yarışır Selimiye'de mimari incelik
Mermer ve çinide ahşap ve sedefte aynı zariflik"¹¹⁸*

Görüldüğü gibi Arif Eren'in şiirlerinde Türk tarihinin zaferle dolu anlarına özlem duygusu ile karşımıza çıkar. Şair, Türk tarihinin zaferle dolu geçmişine karşı duyduğu özlemi, nesilleri yetiştirmede ve motive etmede bir araç olarak görür. Türk-İslam medeniyetinin, tarihinin ve kültürünün

¹¹⁸ Age., s. 112.

taşıdığı değerin farkında olan şair, bu değerleri, milleti birbirine bağlayan ve kenetleyen unsurlar olarak görmüştür. Bu yönüyle Türk tarihi ve kültürü de şiirine kaynaklık etmiştir.

Din ve İnanç

Eren'in şiirlerinde faydalandığı kaynakların başında Türk İslam kültürü ve yaşantısının geldiğini söylemek mümkündür. Zira Eren, inançlarına bağlı, Türk İslam kültürü içerisinde yetişmiş bir şairdir. Dinî, Tasavvufî Halk Edebiyatının önemli şairlerinden Yunus Emre'ye karşı özel bir sevgisi vardır. Yunus Emre, şairi hem dini hem de Türkçeyi kullanma yönüyle etkilemiştir.

Şair, özel ya da resmi olarak dini bir eğitim almamıştır. Dini bir eğitim almamasına rağmen inançlarına ve itikatlarına sıkı sıkıya bağlı birisidir. Eren, *“Bir yanıyla inançlarımıza, köklerimize ve geleneğe bağlı; diğer yanıyla evrensellikten ve çağdaşlıktan yana bir şairdir.”*¹¹⁹

Eren'in şiirlerinde divan, halk ve dini, tasavvufî Türk edebiyatının etkisi yoğun olarak görülür. Divan edebiyatında *Leyla ile Mecnun*, halk edebiyatında *Aslı ile Kerem*, *Mahmîhrî ile Garîp*, *Ferhat ile Şirin* etkisi görülür. O ayrıca vatan ve din farkı gözetmeyen bir aşkın peşinde koşan âşıkların dramını da şiirlerinde konu edinmiştir.

Gönül Coğrafyası Anadolu

Arif Eren'in şiirlerinin önemli kaynaklarından birisi de gönül coğrafyamız olan Anadolu'dur. Anadolu coğrafyası en önemli bir değer olarak karşımıza çıktığı gibi Anadolu insanının yaşantısı, hayata bakış tarzı ve coğrafi şartlar karşısındaki duruşu da onun şiirlerinin beslendiği önemli kaynaklardır. Anadolu olgusu, hem mekânsal olarak hem de insanının ince duyguları ile dile gelerek adeta onun şiirlerinde estetik bir hal alır. Dolayısıyla

¹¹⁹ Eğilmez Kaya, 2019, s. 21.

şair, toplumun parçası olma sorumluluğu ile hareket ederek Anadolu coğrafyasına ve bu coğrafyanın sorunlarına önemle eğilmiştir.

Şair, Anadolu coğrafyasını daha çok yurtsever bir anlayışla işlemiştir. Eren'in duygularına kaynaklık eden mısralarda vatan ve millet sevgisinin derin izleri görülür. O, "Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi" şiirinde Anadolu'nun modernleşmeye baş eğmemiş ve doğa yazgısı bozulmamış bir ilçede, bahçeli evleri seyretmekten gayet memnundur. Bahçeli evlerin çokluğundan mutluluk duyan şair, modernleşmenin çevre ve insana verdiği zarara da dikkat çekmeye çalışmıştır:

*"Otel odasına yerleşince açtım pencereyi
Gözlerimle gezip durdum ilçeyi
Bahçeli evlerin en görkemlisi iki katlı
Baktım beton binalardan daha saltanatlı
Saysan beşi geçmez apartman sayısı
Daha bozulmamış ilçenin doğa yazgısı"*¹²⁰

Hayatı bölümünde de değindiğimiz gibi Eren, Anadolu coğrafyasının farklı mekânlarında çalışmış ve onu çok yakından tanıma fırsatı elde etmiştir. Dolayısıyla onun şiirlerinde Anadolu kentlerinin o ince sesini duymak ve kokusunu hissetmek zor değildir. Onun şiirinde Türk kültür ve tarihi iç içe geçerek Anadolu insanı olarak daha müşahhas hâle gelmiştir. Burada Anadolu, doğal güzellikleri, zor şartları, çaresizliği, yoksulluğu ve sadeliği ile karşımıza çıkar. Eren, "Mayın Gibi Kuşattı Kar" şiirinde Anadolu coğrafyasının bu kaderine terk edilmesini mısralarının bağrına, adeta büyük bir hüznle nakşettirir. Birçok Anadolu köyünü karakış kuşatmış, onların şehir ve kasabalarla bağlantısı kesilmiştir. Anadolu'nun çeşitli bölgelerine serpilmiş binlerce ev kendi kaderine terk edilmiş ve bir mayın gibi patlamaya hazır hâle getirilmiştir. İşte Eren, Anadolu köylerinin bu unutulmuşluğuna ve kaderine terk edilmişliğine hem tercüman olur hem de bu olumsuz duruma

¹²⁰ Eren, 2019, s. 79.

karşı çıkar. Yine bu durumun çözümü noktasında çeşitli önerilerde bulunarak Anadolu köylerinin bu unutulmuşluğunun yanlışlığını ince ve derin duygularla şiirinin mısralarına aksettirir. Anadolu evlerinin kapıları beyaz bir duvarla örülmüş ve toprak damlar adeta bu durum karşısında gözyaşı gibi akmaktadır. Hastaların durumu, kurtlar tarafından parçalanan bir asker, askerlik için çağrı pusulası almaya giden bir ihtiyar, film şeridi gibi gözümüzün önünden canlanır ve geçer. Bu film, Anadolu insanının düştüğü durumu en ince duygularla dile getirir. Bu sorunların dışında kar, adeta bir mayın gibi Anadolu köylerini kuşatmış ve köylü kendi kaderine terk edilmiştir. Kış mevsiminin yarattığı tehlikelere dikkat çeken şair, Anadolu köylüsünün bu zor şartlarda, hem karakışın zorlukları ile hem de unutulmuşluğa karşı bir duruş içinde olduğunu mısralarının dili ile somutlaştırır.

Bu zor şartlarda, bir şair duyarlılığıyla onların durumunu düşünmekten başka bir çare bulamayan Eren, Anadolu köylüsünün düştüğü bu katlanılmaz şartlarına, kalbinin derinliklerinden bir hisle üzülmektedir. Onun aklı adeta Anadolu'nun bütün evlerine kilitlenmiştir. Unutulmuşluğun doğurduğu sıkıntıları yaşayan her ev, şairin gönlünde yaralar açtığı gibi aklından da bir türlü çıkmamaktadır. “Kar”ı bir kefen, toprak damlardan akan suları ise “gözyaşlarına” benzeten şair, orijinal bir imajla Anadolu’da kış aylarının zorluğunu bizlere ince bir hüznle hissettirir:

*“Kardan bir kefen giyindi köy
Toprak damlar gözyaşları gibi akar
Tek katlı evlerin kapılarına
Beyaz bir duvar ördü kar
(...)
Al lâlem kurur ocakta
Kirlenir toprağa serilen halım
Düşer önüme sokak sokak
Beni ev ev gezdirir aklım”¹²¹*

¹²¹ Age., s. 72.

Şair, Anadolu köylerinde yaşanan trajediye de duyarsız kalmamıştır. Onların yaşadığı olumsuzlukları tablolar hâlinde mısralara dökmüştür. Terhis olmuş bir askerın köyüne dönerken kurtlar tarafından parçalanması, lahavle çekerek askerlik için çağrı pusulası almaya giden ihtiyarın trajedisi, adeta bir tablo hâlinde Anadolu insanını hüznle yansıtmaya çalışmaktadır. Burada Eren, okuyucularını adeta zihnen ve hayalen bir Anadolu yolculuğuna çıkarır. İnsanların ıstırabı, dinmek ve bitmek bilmeyen sancı hâlinde Anadolu insanının ruhunu sarmıştır. İşte Eren, Anadolu insanının yaşam serüveninde yaşadığı bu çileyi acı bir tablo hâlinde şu şekilde dile getirir:

*“Bir trajedi yaşıyor başka bir yerde
Hüzün sarmış yürekleri sevinç beklerken
Bu sahneyi görseydi parçalamazdı kurt
Terhis olmuş askeri köye gelirken*

*Mezar taşına künyesi kazınacak bir yaşlı
Nefes alır gibi lahavle derken kendi kendine
Jandarma karakolundan gelen çağrı kâğıdı
Bir eşya gibi ağır geliyor ellerine”¹²²*

Bu mısraları ile Anadolu ve Anadolu insanının hüzn yaralarına parmak basan Eren, zorluklar içindeki insanın ıstırabını bir şair duyarlılığıyla bizlere hissettirmeye çalışır. İslamiyet’in adeta ruh olduğu bu topraklar, şairin gönül coğrafyasında büyük anlam kazanmıştır. Kulaklardan eksilmeyen ezan sesleri, şairin can evine sinen en anlamlı sestir. Namazın verdiği huzurla kozadan yumuşak ve temiz duygular, yürek kapısını açmış, bir sargı gibi onu tüm dertlerden uzaklaştırmaktadır. İç huzuruna ermiş olan Anadolu insanının çevresel faktörlerin kötü etkisinden kurtulması da bir temenni niteliğindedir. Şair, “Canevine Sinen Ses”in verdiği huzurla Anadolu

¹²² Age., s. 73.

insanının tüm dertlerden kurtulduğunu da ince mısralarla dile getirir.

*“Ezan sesleriyle uyanıyorsun yeni güne
Aydınlığa kavuşan bir ayna kalbin
Secde dünyası ufkundan
Işık akar insan gönlüne*

*Gökyüzü gibi ferahlar için
Kozadaki ipek kadar yumuşak, temiz duygular
Sessizce aralar yürek kapını
Hazzı kana karıştır sevincin*

*İnsana acı çektiren, o sert
Kabuktan soyulur yaşanan hayat
Sargı gibi çözülür
İç huzuru saran dert”¹²³*

Şair, ülkemizin doğal güzelliklerine de kayıtsız kalmamıştır. Kaz Dağları ve çevresi doğal güzellikleri ile onun mısralarıyla ebedileşmiştir. Kaz Dağları, havası ve suyuyla adeta ömrü uzatan bir oksijen deposu konumundadır. Burada yaşayan insanlar, sağlıklı ve uzun bir hayat sürmektedir. Doğa güzelliklerinin yanında sağlıklı bir yaşamın anahtarı olan Kaz Dağları da onun şiirinin kaynakları arasında yer alır.

*“Bir tarafta deniz bir tarafta kaplıca
Burada her yön ayrı güzeldir
Toprağı rengiyle boyamış zeytin ağaçları
Bu yüzden Kaz Dağları
Dört mevsim yeşildir*

¹²³ Eren, 1985, s. 7.

*Bu dağ bildiğiniz dağlardan değil
Ömrü uzatıyor havası suyu
Bir oksijen deposu ormanla deniz
Dinç kalıyor burada insan
İşte Akçay Altınoluk Küçükkuşu”¹²⁴*

Anadolu’nun doğal güzellikleri ile karşımıza çıktığı bir başka şiir ise “Dumansız Ateş”tir. Doğal ortamın içinde gönlü huzurla dolan şair, uzaktan duyduğu kaval sesi ile seveda nağmelerini gönlünde duyar. Bir çobanın kavalından dökülen yanık nağmeler, şairin ruhunu adeta okşar. Dereden akan kar suları, koyun melemesi, kaval sesi ve öten kuşlar, şairin ruh ikliminde anlam kazanarak pastoral bir senfoniye dönüşür. Okuyucu adeta bir çobanın seveda yüklü nağmeleri ile aşkın değişik hâllerini yaşar. Kendisi de çobanın kavalına eşlik ederek, aşkının saflığına ve büyüklüğüne şahitlik eder:

*“Altında oturduğum ardıç ağacında
Adını bilmediğim bir kuş öttü
Kuş dilinden bilmem ama
Dinlediğim kaval sesinde
Koyu bir seveda tüttü*

*Kar suyu akan bir derenin yamaçlarından
Bir koyun melemesi
Bir de kaval sesi yankılandı
Bu sestten açan çiçek öten kuş
Akan su duygulandı”¹²⁵*

¹²⁴ Eren, 2019, s. 141.

¹²⁵ Age., s. 100.

Eren'in şiirlerine Anadolu ve Anadolu insanının saf ve temiz duyguları da kaynaklık eder. "Güzel Bereket" şiirinde dalından koparılacak gül gibi saf ve temiz Anadolu kadını karşımıza çıkar. Anadolu kadını bir çiçek kadar narin ve saftır. Şair, bu saflığı ve narinliği bereket timsali olarak vasıflandırır:

"Dalından koparılacak gül gibi

Kısmet gününü bekler

Giyeceği gelinlikten daha ak

Daha incedir kalbi

Nardan utangaçtır görücü yanında

Rüzgâr okşamış çiçeğe benzer

Açılmış bir beyaz nilüferdir içi

Gözlerinin berrak sularında"¹²⁶

Eren, şiirlerinde Anadolu coğrafyasını bir bütün olarak ele almış ve bu coğrafyanın doğal güzelliklerinin yanı sıra Anadolu gerçeklerini de ince bir işçilik ile mısralarına nakşetmiştir. Onun şiirleri ile ilgili değerlendirmeler yapan Mustafa Ceylan, şairin ülkesine bağlılığını ve halkı ile hemhâl oluşuna derinlemesine değinir. Ceylan, Eren'in ekmeğini yediği, suyunu içtiği coğrafyaya ve bu coğrafyanın halkı ile kader birlikteliğini şöyle dile getirir:

"...Arif Eren, şiirinin ruh köküyle, okuyucusuna, ekmeğini yediği, suyunu içtiği, okullarında okuduğu, cadde ve sokaklarında yürüdüğü ülkesi ve ulusu için kendini sorumlu addeden ve ona gözünün bebeği kadar kıymet ve değer veren bir kişi. Şair, kalemini içinden yetiştirdiği topluma vefa borcunu ödemekte de ustaca konuşturur."¹²⁷

Şairin "Yurt Tesbihi" adlı şiirinde Anadolu coğrafyasının "Beş sesli kent ve ilçeleri", doğal ve tarihi güzellikleri ile karşımıza çıkar. En doğuda olması

¹²⁶ Age., 2019, s. 34.

¹²⁷ Eren, 2010, s. 14.

ve güneşin doğduğu ilk yer olma özelliği ile Doğanşehir'i, tarihi yönleri ile Örenşehir ve Viranşehir'i, bağlar ve bahçeler diyarı ile Gülşehir'i, Peri Bacaları ile Nevşehir'i, Nasrettin Hoca diyarı ile Akşehir'i, göller yöresi ile Beyşehir'i, tahıl ambarı ile Seydişehir'i, meşhur kavunuyla Alaşehir'i, Ahi Evran'ın yaşadığı ve şehit olduğu kent ile Kırşehir'i, Anadolu'nun orta direği olma özelliği ile Eskişehir'i öne çıkan özellikleri dile getirir:

“Güneş doğudan doğar Doğanşehir

Seninle dizilsin şiire son iki hecesi

Beş sesli kent ve ilçelerimiz

Bir tarihsin sen Örenşehir

Konumun nedeniyle savaşlar

Bir harabeye döndürmüş seni

Ondan adın Viranşehir

Bağlar bahçeler beldesi Gülşehir

Yol boyunca o cömert güzellik

Gözlerimden süzülüp aktı gönlüme

Bu duygular içinde geldim Nevşehir

Peri Bacalarını görmek için

Yaz kış kabile kabile gelirler

Hiç azalmaz senin ziyaretçilerin

Nasrettin Hoca ayrı bir dünya Akşehir

Gülerken düşünce kalmış orada her şey

Yüzer durur gölünde ördekler

Güzellikler beyler yöresi Beyşehir

Sana nasıl övgüler yazmam

Yediğim ekmekte unun var

Başak saçlı buğday tenli Seydişehir

*Kırkağaç kavununu unutamam Alaşehir
Ahilik kurumunu kuran veli
Keramet sahibi Ahi Evren
Sende yaşadı sende şehit oldu Kırşehir*

*Ve son iki hecesi beş sesli
Kent ve ilçelerimizin
Orta direği sensin Eskişehir”¹²⁸*

Görüldüğü gibi Anadolu coğrafyası, Eren’in şiirinin önemli kaynaklarından. Şair, Anadolu coğrafyasını ve bu coğrafyanın kader yazgısını tüm yönleriyle ele alarak mısralarının derinliklerinde ebedileştirir. Anadolu insanının yaşam biçimi, memleket ve millet sevgisi, Anadolu köyleri ve bu köylerin sorunları, şair sorumluluğu ile onun mısraları ile adeta dile gelerek canlanmıştır. Dolayısıyla Anadolu ve Anadolu coğrafyası Eren’in şiirinin en önemli kaynakları arasında yer almıştır.

Halk Şiiri ve Kültürü

Eren’in şiiri yeni olmakla birlikte geçmişin kültürel değerlerini de içinde barındır. Batılı önemli şair ve yazarlardan T. S. Eliot’un gelenek ve şair ilişkisini değerlendirirken her şair için geçmiş ile ilgili bağın kurulması gerektiğine değinen Kantarcıoğlu şu düşünceleri dile getirir: “Şair ile kendisinden önceki ve özellikle bir evvelki nesil arasında mevcut olan fark üzerinde memnuniyetle dururuz; onun şiirinde onu diğerlerinden ayıran, zevkine varılabilecek bir şey bulup çıkarmaya gayret ederiz. Hâlbuki bu önyargıya kapılmaksızın şaire yaklaşırsak, görürüz ki onun eserlerindeki en ayırıcı vasıflar, kendisinden öncekileri,

¹²⁸ Eren, 2019, s. 17.

yani onun atalarını hâlâ dipdiri ayakta tutan, ölümsüzleştiren vasıflardır.”¹²⁹

Başta da vurguladığımız gibi Eren, geleneği görmezlikten gelmez. O, gelenekten de yararlanarak çağdaş bir bakış açısıyla duygularını mısralara döker. Dolayısıyla geleneğe bağlı olan şair, onu günümüze taşımayı; ya da mazi ile ati arasında köprüler kurmaya çalışır. Bu yönüyle geleneğe bağlı bir şair olduğu gibi diğer şairlerin de şiir geleneğini iyi bilmesi gerektiği inancındadır. Dün ile bugünü birleştiren bu çizginin şuurunda olan şairin zaman imbiğinden süzülen birikimini ve geleneği şu şekilde açıklar:

“Şair, geleneği bir tarafa itip görmemezlikten gelmemeli, bilakis gelenekten faydalanarak, eserlerine çağdaş bir kimlik kazandırmalıdır. Dünü inkâr edenlerin yarını olmaz, anlayışına bağlı kalarak geçmişin zaman imbiğinden süzölmüş birikimini günümüze taşıyarak ondan faydalanmalıdır.”¹³⁰

Arif Eren’in bu düşüncesini şiirinde tespit eden Kemal Timur, bir yazısında onun için: “Kökü mazide bir âti”¹³¹ tabirini kullanır. Çünkü Eren, şiirin ve şairin köklerine sınıksız tutunması, asla kökünden uzaklaşmaması gerektiğine inanır. Eren, köklerinden uzaklaşan şairin topluma ve şiire yabancılaşacağı düşüncesindedir. “Benlikten Kopmak” şiirinde gelenekten ya da mazisinden kopan şairlere şu şekilde seslenmektedir:

“Düşünölmesi gerekeni düşünmediniz

Geçmiş zamana bir bakınız

İyi başlangıçları sonuna dek

Bir türlü devam ettiremediniz”¹³²

Eren, kendi varlığının farkında olmayan, kusurları kendi elleri ile büyütüp yüceltenleri ve bir anne şefkati ile toplumun kusurlarını besleyen şairleri de eleştirir:

¹²⁹ Kantarcıoğlu, 1983, s. 20.

¹³⁰ Eren, 2001, s. 8.

¹³¹ Timur, 2020, s. 10.

¹³² Eren, 2019, s. 130.

*“Kusurlarınızı kendi ellerinizle
Kundaklayıp beşiklerde salladınız
Bir de çabuk büyüsün diye
Tutup ninniler söylediniz”¹³³*

Şair, çağın oluşturduğu baş döndürücü yeniliklere kapılıp gidenleri ve güzellikler dururken yanlışlıklara ve çirkinliklere saplanıp, bunları eserlerinde konu edinen sanatçıları şu şekilde değerlendirir.

*“Kendi varlığınızı fark etmeden
Bir akıntıya kapılıp gittiniz
Güzeli örnek almak varken
Yanlışlıkla hep çirkinini resmettiniz”¹³⁴*

Eren, kendi benliğinden kopan, bunun farkında olmayan ve şuursuzca hareket eden sanatçılardan da yakındır. Toplumun bir ağacın kökleri gibi güzelliklerle beslenmesi gerektiğini, çirkinliklerin topluma ve bireye zarar vereceğini düşünür. Ayrıca kökü beslenmeyen ağacın kuruyup gitmesi gibi toplumların da geleneklerinden koparak yok olacağına inanır. Toplumdaki bu çöküşü şu şekilde değerlendirir:

*“Azalan bir şeyler var benliğinizden
Bunun farkında bile değilsiniz
Kökü susuz kalan ağacın
Dalları bir daha vermez filiz”¹³⁵*

İlhan Geçer, Eren’in ilk eseri olan *Bu Kent Sende Kalsın* adlı şiir kitabı ile

¹³³ Age., s. 130.

¹³⁴ Age., s. 130.

¹³⁵ Age., s. 130.

ilgili değerlendirmesinde: “*Bu Kent Sende Kalsın*’ı okuyunca geleneksel şiirden yana olan bir sanatçı karşısında”¹³⁶ olduğunu ifade eder ve aynı zamanda onun “*yenilik diye gariplikleri, anlamsızlıkları*”¹³⁷ okuyucunun önüne sürmediğini de dile getirir.

Şevket Bulut, Eren’iz “*...yerinde saymayan, geçmişten güç alarak geleceğe sağlam adımlar atan bir şair*”¹³⁸ olduğunu ifade eder ve bu şekilde onun geleceğe bağlanarak geleceği inşa ettiğine dikkatleri çeker.

Geleneği hem iyi bilen hem de şiirlerinde uygulayan bir şair olan Eren’in “Dört Mevsimden Hatıralar” şiirini tahlil eden Şevket Bulut’un: “*Karacaoğlan*” başlığıyla ve modern bir anlayışla ölçülü-uyaklı “*koşma*” yazacak kadar “*Halk Şiiri*”nden anlıyor”¹³⁹ tespiti, Eren’in gelenek karşısındaki duruşunu anlamamız açısından önemlidir.

Eren’in şiirinin kaynakları arasında halk şiiri önemli bir yere sahiptir. Halk şiiri ve kültüründen oldukça iyi beslenen şair, ortaokul yıllarında Karacaoğlan hayranı olduğunu ifade eder. Şair, halk şiirinin şekil ve söyleyiş tarzını şiirinde verimli bir şekilde kullanmıştır. Geleneğe bağlı olan şair, bu bakış açısı ile yeni ve saf şiiri yakalamaya çalışmıştır. Bu yolda geçmişin kültürel değerlerine bağlı kalan şair, bunların yaşatılması gerektiğine inanmaktadır. O, aynı zamanda toplumsal barış ve kardeşliğin pekişmesi için de kültürel değerlere bağlılığı elzem görmektedir.

Eren, Yunus Emre başta olmak üzere halk şiirinin önde gelen şairlerinden Karacaoğlan, Dertli gibi isimleri okumuş ve bunların söyleyiş özelliklerinden de faydalanmıştır. Eren’in halk şiiri geleneği çerçevesinde yazdığı şiirleri şekil, ölçü ve kafiye gibi yapısal unsurlardan beslendiği gibi halk kültürü ve değerlerinden de faydalanmıştır. Onun şiirlerinde “Karacaoğlan” gökçek yaylalarda, karlı dağlarda türküsü söylenen bir gezgin olarak karşımıza çıkar. Burada gönlünde sevdâ şimşekleri çakan, dilinden sitemli türküler akan, sesi ve sazıyla yürekler yakan bir Karacaoğlan tasviri ile

¹³⁶ Eren, 2010, s. 23.

¹³⁷ Age., s. 23.

¹³⁸ Age., s.98.

¹³⁹ Age., s.99.

karşılaşırız. Ortaokul yıllarında şiir sevdasına tutulan Eren için Karacaoğlan'ın ayrı bir yeri vardır. Karacaoğlan, Eren için halk şiirine açılan bir kapıdır ve onun şiir rüzgârında güçlü bir sestir.

*“Adresi bilinmez hangi yollarda
Sevda kuşu ötüp durdu dallarda
Gökçek yaylalarda karlı dağlarda
Türküsi söylendi onu sorunca*

*Sevdalı gönlünde şimşekler çaktı
Dilinden sitemli türküler aktı
Sesi ve sazıyla yürekler yaktı
Her şeyden ses geldi tele vurunca*

*Etrafa bakındı nazlı cerenler
Yolları gözetti hasret çekenler
Sümbüllü nergisli çiçek derenler
İlkbahar koktular yakın durunca*

*Bilir Azeri Rumeli diyarı
Elif'i Huri'yi nazlı Nigar'ı
Karacaoğlan'ın şiir rüzgârı
Efil efil eser yine ozanca”¹⁴⁰*

Arif Eren, halk şiirinin özelliklerinden ve şairlerinden yararlandığı gibi halk kültürüne de şiirinde yer vererek onu yaşatmaya çalışmıştır. Halk ile güçlü bağları olan şairin yaşantısına yansıyan halk kültür öğeleri şiirlerine de yansımıştır. “Dünya Mutluluğu” adlı şiirinde Anadolu’daki bazı

¹⁴⁰ Eren, 2019, s. 103.

geleneklere değinir. Anne her ne kadar bazı özel durumlarını aile büyüklerine duyurma isteğinde olsa da, ayıplanacağı ve hoş karşılanmayacağı inancıyla bu isteğini gerçekleştiremez. Bu mutluluğu ve heyecanı kendi kendine yaşamak zorunda kalır. O, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde görülen bu inanç ve geleneği şöyle dile getirir:

“Müjde dil ucunda asılı kalır

Bu sevince dayanamaz dudaklar

Nar örneği ikiye ayrılır”¹⁴¹

Şair, “Güzel Bereket” adlı şiirinde Türk halkının evliliğe giden yolda olusan gelenek ve göreneklerine yer verir. Kadını bereket sembolü olarak gören Eren, mutlu bir yuvanın inşasında kadının saf ve temiz kalmasının önemini vurgular. “Güzel Bereket” şiirinde dalından koparılacak bir gül gibi kısmet gününü bekleyen genç kızların gelinlikten daha saf ve temiz bir kalple evlilik yolunda ilerleyişine değinir. Görücülerin yanında nardan daha utangaç saf duruşlarıyla rüzgâr okşamış bir çiçeğe benzeyen genç kızlarımız, nilüfer çiçeğine benzetilerek onlar adeta saflığın ve bağlılığın simgesi olurlar.

Lotus çiçeğinin köklerinin bulunduğu kısımların çamurlu ve kirli ortamlarda yer almasına rağmen onun güzelliği ve temiz olması önemlidir. Üzerine toz zerresi düştüğünde yaprakları vasıtasıyla o kiri belli noktalara yönlendirir. Yağmur damlalarının yaprağın üzerine düşmesi ile bu tozlar süpürülür. Bu özelliğinden dolayı lotus çiçeği mitolojide saflığın ve temizliğin sembolü olmuştur.¹⁴² Eren, lotus çiçeğinin bu özelliğinden yararlanarak genç kızların saflığın ve temizliğin simgesi olması gerektiği inancındadır. Saflığın, temizliğin hâkim olduğu genç kızların evliliklerinde dünya mutluluğunun yanı sıra bolluk ve bereketin de sembolü olacağına inanır. “Güzel Bereket” şiirinde evliliğin ilk adımlarından kız isteme merasiminde genç kızların yaşadığı heyecanı mısralarında ince duygu ve imajlarla dile getirir:

¹⁴¹ Age., s. 90.

¹⁴² Özçalık, 2017, s. 23.

*“Dalından koparılacak bir gül gibi
Kısmet gününü bekler
Giyeceği gelinlikten daha ak
Daha incedir kalbi*

*Nardan utangaçtır görücü yanında
Rüzgâr okşamış çiçeğe benzer
Açılmış bir beyaz nilüferdir içi
Gözlerinin berrak sularında”¹⁴³*

Şair, halk şiirindeki geleneğe uyarak zaman zaman mısralarında ismini kullanır. “Dört Mevsimden Hatıralar” şiirinde “Arif” kelimesini cinas sanatı ya da daha başka anlamlarda zikreder. Şevket Bulut, şairin “Dört Mevsimden Hatıralar” şiiri ile ilgili değerlendirmesinde Eren’in halk şiir geleneğinden yararlandığını ifade eder:

“...Arif kelimesini, cinas kalıbında ve değişik anlamda -biri bilge kişi diğeri ise kendi adı- kullanarak; hem Halk şiirindeki bir geleneği sürdürüyor, hem de şiirde kullandığı hikmetli sözlerin ârif insanlar tarafından anlaşılabilceğini vurguluyor.”¹⁴⁴

Rahmet ve mağfiret ayı sayılan ramazan, Türk kültürü içerisinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın zirveye ulaştığı bu ayda bazı kültürel değerlerimiz estetik bir zevke dönüşmüştür. Sahur ve iftar sofralarında bir araya gelinip dualar edilerek ibadetler yerine getirilir. Ramazan ayının gelişini müjdeleyen en önemli unsurlardan birisi de sahur topudur. Sahur topuyla başlanan oruç ibadeti, akşam ezanına kadar devam eder. Gece uykudan uyanıp “bismillâhlı gülümsemeyle” başlanan sahur sofraları, kültür ve inancımızın önemli bir değeridir. Tutulacak oruçlar

¹⁴³ Eren, 2019, s. 34.

¹⁴⁴ Eren, 2010, s. 100.

temizliğin ve manevi arınmanın ifadesi olarak sahur topuyla açılan bir güle benzetilir. Oruçlu sabahlar bir başka güzeldir. Ramazan ayının bereketi ve güzelliği gün boyu devam etmektedir. Şair, ramazan ayının Türk kültüründeki önemini “Mutlu Umut” şiirinde, sahur topuyla başlayan oruçlu bir günü, açılmaya başlayan beyaz bir tomurcuk güle benzeterek dile getirir:

“Sahur topuyla kıpır kıpır

Açılmaya başlar tomurcuk

Sürekli büyür büyür

Beyaz bir gül olur

Bu gül kokusuyla uyanılır

Dualarca temiz düşlerden

Bismillâhlı gülümsemeye aralanır dudaklar

Aydınlık çiseleyen sabahlar eşiğine”¹⁴⁵

Komşuluk ilişkileri, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın en önemli dinamiği komşuluktur. Onun için atalarımız “Ev alma komşu al” demiştir. Eren, “Geçen Mutlu Zamanlar” şiirinde Türk kültür ve geleneğinde önemli bir yere sahip olan “göz hakkı, komşu hakkı, kandiller, bayramlar, cenaze ve düğün” gibi kavramları estetik bir zevk ile mısralarında ifade etmiştir. Sosyal hayatın dinamiklerinden olan komşuluk hukukunun zaman içerisinde kaybolmasından da yakınır. Kandil kutlamaları, aşure dağıtılması, komşulara güvenle bırakılan çocuklar, cenaze ve düğünlerdeki dayanışma, şairin geçen mutlu zamanlardan günümüze taşımaya çalıştığı önemli değerlerdir. Eren, birlik ve beraberlik düşüncesinden kopuşun, zaman içerisinde topluma zarar vereceği fikrindedir. Çocukluğunda komşularıyla yaşadığı birçok hatıranın “Geçen Mutlu Zamanlar”da kalmasına razı değildir. Komşular arasındaki birlikteliği ve kardeşlik hukukunu gelecek nesillerin de yaşamasını, bu duyguyu hissetmesini ister:

¹⁴⁵ Eren, 2019, s. 25.

*“Eskiden evlerin bahçesi vardı
Ya da avlularında bir asma bir dut ağacı
Meyveler olgunlaşınca komşu komşuya
Göz hakkı der salardı*

*Kandiller kutlanırdı bayramlar gibi
Aşure tathisi dağıtılırdı kap kap
Sevgide saygıda olmazdı kusur
Hiç incinmezdi insan kalbi*

*Dar vakitte bir yerlere gidilse
Çocuklar komşuya bırakılırdı
Eve gelirdi genç kızlar
Küçük uyuyor diye haber edilse*

*Mahalle delikanlıları komşu kızların
Kız kardeşleri gibi korurlardı
Ne kibardı o sülünler
Bir söylentiden hep sakındılar adlarını*

*Mahallede ölü mü var ertelenirdi düğün
Konu komşu paylaşırdı hüznü
Tepsiler dolusu yemek gelirdi
Ölü evine günde üç öğün*

*Ne soylu bir dayanışma vardı
Kimler yozlaştırdı onu
Hangi günahkâra kapıldı gönül
Oysa bize en sadık yârdı”¹⁴⁶*

¹⁴⁶ Age., s. 44-45.

Eren, Anadolu insanının yaşantısını, bu yaşantı içinde oluşturduğu geleneği, yalnızlığı, hasreti, vuslatı ve kederi şiirlerinde inceden inceye işlemiştir. Anadolu insanının sevinçlerinin ve umutlarının yanı sıra, dertlerini, elemelerini, yılgınlığını da dile getirmiştir. Anadolu coğrafyasının kaderi hâline dönüşen yaşam mücadelesine, acılarına ve onların iç çekişlerine yer vererek halkın kültürünü ve yaşayışını yansıtmaya çalışmıştır. O, Anadolu insanının saflığını ve temizliğini mısralarına estetik bir ustalıkla işlemiştir. Yurdun her köşesinin ayrı ayrı özelliklerine yer vererek millî ve manevî değerlere sahip çıkmıştır.

Arif Eren, henüz çocuk yaşlardan itibaren Doğu edebiyatı ve tarihine ait eserleri okumuştur. Bu şairlerin başında ise Karacaoğlan, Gevheri ve Dertli gibi halk şairleri gelmektedir. Karacaoğlan, Gevheri ve Dertli gibi halk şairlerinin etkisi ilk şiirlerinde hissedilir. Dolayısıyla Eren'in hâkim olduğu halk edebiyatından büyük ölçüde etkilendiği söylenebilir. O, halk şairlerinin yanı sıra halk hikâyelerinden de yararlanmış. Özellikle aşk hikâyelerinden "Kerem ile Aslı", "Âşık Garip", "Hurşit" ve "Mahmihrî" hikâyelerini şiirlerinin mısralarına estetik bir maharetle nakşetmiştir. Bu hikâyelerdeki hasreti, aşkın yüceliğini, aşk için çekilen çileyi ve halk hikâyelerinin geleneğini sanatçı ruhuyla mısralarında ince ince işlemeye çalışır.

Kerem ile Aslı

Halk hikâyelerinde ve anlatı geleneği içerisinde yoğun ilginin gösterildiği anlatılardan biri "Kerem ile Aslı" hikâyeleridir. Kerem ile Aslı hikâyeleri dilden dile, gönülden gönle aktarılarak birçok şairin mısralarında yer bulmuştur.

Eren, Kerem ile Aslı hikâyesini "Sevda Yangını" adlı şiirinde "yanma motifi"ne telmihte bulunarak işlemiştir. Şiirde "yanma motifi" işlenirken hem aşkın büyüklüğü hem de kavuşamamanın verdiği ıstırap dile getirilmektedir. Şair, Kerem ile Aslı hikâyesinde daha çok din ve inanç farklılığına dikkat çeker. Zira Kerem ile Aslı'nın kavuşmasını engelleyen ana unsur din ve dinle ortaya çıkan statü farklılığıdır. Şair, bu statü farklılığını ortadan

kaldıran unsur olarak Kerem ile Aslı'nın aşkını ele almaktadır.

Eren'e göre aşk öyle yüce bir duygudur ki din ve vatan farkı gözetmeden yürekleri birleştirmektedir. Burada din ve vatan gözetmeksizin birbirlerine ölesiye bağlı yüreklerin büyük aşkı işlenirken Kerem ve Aslı hikâyesinden yararlanılmıştır. Şair, gönle düşen aşk ateşinin adeta yürekleri küle çevirdiğini, bu derde düşenlerin gözlerinin aşktan başka bir şey görmediğini ifade ederek 'aşk'ın yüce bir duygu olduğunu mısralarıyla dile getirmek ister. Aşkın ve âşıkların hâllerini mısralarına "Sevda Yangını" ile ifadelendirmiştir. Kerem'in ah çekerek tutuşup kül olması ve saçlarını süpürge yapıp külleri toplayan Aslı'nın tutuşarak yanması, şair tarafından "Sevda Yangını"nın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Vatan ve din farkı gözetilmeden Kerem ile Aslı'nın çıktığı aşk yolculuğunun sonu da kül olmakla birleşip ebedileşmektedir.

"Aşk vatan ve din farkı gözetmemiş

Kerem'le Aslı'yı sevda kül etmiş"¹⁴⁷

Şair, "Dertleşmek" adlı bir başka şiirinde de Kerem ile Aslı hikâyesine telmihte bulunur. Kerem'in Aslı'ya duyduğu aşkın büyüklüğüne vurgu yaparak onun uğruna çekilen çileyi mısralarına nakşeder. Şiirde "Kerem örneği" ifadesini kullanarak adeta kendisini Kerem ile özdeşleştirmektedir. Kerem'in Aslı'ya duyduğu aşkın yüceliğini hem benimsemekte hem de benimsetmektedir. Eren, Kerem misali tutuşan yüreklerin ve ilden ile dolaşan Aslı'ların peşinde koştuğunu da bir sanatçı ruhuyla mısralarının ipine asar. Kavuşamamanın verdiği ıstırap ise şairi Kerem örneği ile adeta yakmaktadır:

"Tutuşunca yüreğim Kerem örneği

Hepsi de Ash ilden ile gidiyor"¹⁴⁸

Netice itibariyle Eren, "Kerem ile Aslı" hikâyesine atıflar yaparak, aşkın

¹⁴⁷ Age., s. 95.

¹⁴⁸ Age., s. 65.

ve sevdanın yüceliğini ortaya koyar. Ayrıca iki sevgilinin yaşadıklarını dil-den dile günümüze ulaştırmaya çalışır ve halkın yaşadığı hisleri okuyucuya yaşatır. Aşk duygusunun güzelliği ve aşk için çekilen çile, daha çok halk hikâyelerinin kahramanları ve yaşadıkları vasıtasıyla verilir. Dolayısıyla Kerem ile Aslı hikâyesi din ve kültür farklılığına rağmen, yüzyıllarca tüm şairleri etkilediği gibi burada ses ipine söz asan Arif Eren de kendi nasibine düşeni almış ve bu duyguları bir sanatçı duyarlılığıyla mısralarına nakşetmiştir.

Ferhat ile Şirin

Anadolu kültürü içerisinde Ferhat ile Şirin hikâyesi önemli bir yere sahiptir. Halk kültürünün yoğun olarak hissedildiği bir kentte dünyaya gelen Arif Eren, sözlü gelenek içinde doğup büyüyen anlatılardan da uzak durmamıştır. Çocukluğundan beri masal, ninni, türkü, destan gibi folklorik unsurlara aşina olan Eren'in şiirlerinin kaynakları arasında bu folklorik unsurlar önemli bir yere sahiptir.

Türk halk edebiyatının en önemli aşk hikâyelerinden birisi de Ferhat ile Şirin hikâyesidir. Ferhat ile Şirin hikâyesinin kaynağı Klasik Türk Edebiyatına dayanmaktadır. Hikâye, başta İran ve Anadolu olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Hikâyenin asıl kaynağı ise Hüsrev ile Şirin hikâyesidir. Hikâyeyi, Ferhat ile Şirin adıyla ilk kaleme alan Çağatay Edebiyatının büyük Türk şairi Ali Şîr Nevaî'dir. Nevaî'nin yazdığı bu eser hem Klasik Türk Edebiyatını hem de Türk Halk Edebiyatını derinden etkilemiştir.¹⁴⁹

Ferhat ile Şirin hikâyesi hem yazılı hem de sözlü kaynaklarda önemli bir yere sahiptir. Bu hikâyedeki aşk macerasının sonu, bazı anlatılarda mutlu sonla biterken bazılarında da hüsrarla son bulmaktadır. Hikâye, Sasani hükümdarı Hüsrev Perviz'in hayatı etrafında şekillenmiştir. Daha çok Hüsrev ü Şirin adıyla bilinen hikâye, efsane ve halk hikâyelerine de konu olmuştur.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Tansel, 1997, s. 566.

¹⁵⁰ Alptekin, 2021, s. 268.

Halk edebiyatında sıklıkla işlenen hikâye, Divan edebiyatında Hüsrev ü Şirin olarak bilinir. Ferhat ile Şirin'in halk hikâyeleri anlatılarında kısaca özeti şu şekildedir:

Horasan'da bir şehrin hükümdarı olan Mehmene Bânû, on beş yaşlarındaki kız kardeşine bir köşk yaptırır ve bu köşkün süsleme işini Behzat ile oğlu Ferhat'a verir. Bir gün köşkün durumunu görmeye gelen Şirin, Ferhat ile karşılaşınca karşılıklı olarak birbirlerine âşık olurlar. Köşk bitirilince Mehmene Bânû, köşkün önünden bir derenin içinden suyun akmasını ister ve bunu başaracak olanın muradını yerine getireceğini bildirir. Ferhat, Bîstün dağına delerek orada bulunan pınarın suyunu otuz dokuz günde köşkün önüne getirmeyi başarır. Ancak, bu başarısından dolayı Ferhat, Şirin'e kavuşacağını düşünse de buna muvaffak olamaz. Çünkü Mehmene Bânû, bir zaman sonra Ferhat ile Şirin arasındaki aşkı öğrenir ve Ferhat'ı zincire vurur. Fakat sonradan gördüğü rüya üzerine 1000 altın vererek Ferhat'ı serbest bırakır. Serbest kalan Ferhat, altınları fakir fukaraya dağıtıp kendisi çöllere düşer. Canavarlarla, yılanlarla ve kaplanlarla arkadaş olur. Kaldığı mağara duvarlarına Şirin'in resimlerini yaparak bunlarla kendini teselli eder. Aşk ıstırabı ile yanıp tutuşan Ferhat'ın bu durumunu öğrenen Amasya Hükümdarı Hürmüz Şah, Mehmene Bânû'ya savaş açar. Ferhat da Şirin'i alarak onu karargâha götürür. Bu sırada Şirin'i gören Hürmüz Şah'ın oğlu Hüsrev de, ona âşık olur. Hüsrev, babasının bütün ısrarlarına rağmen bu sevdadan vazgeçmez. Bu duruma çare bulamayan Hürmüz Şah, Ferhat'ın Şirin'le evlenebilmesi için karşıda bulunan bir dağın ötesindeki suyu kırk gün içinde şehre getirmesini söyler. Suyu getirme şartını kabul eden Ferhat, dağı delip tam suyu şehre akıtacağı zaman kocakarı kılığına giren dadı, Ferhat'a Şirin'in öldüğünü söyler. Bu haber üzerine Ferhat, "O öldükten sonra ben nasıl yaşarım" diyerek külüngünü havaya atıp başını altına tutar ve bu şekilde hayatına son vermiş olur. Ferhat'ın öldüğünü öğrenen Şirin, onun cesedinin başında, belinden çıkardığı hançeri göğsüne saplayarak Ferhat'ın yanına yığılır. İki âşığın durumunu öğrenen Hürmüz Şah, dadıyla beraber olay yerine gelir. Bu esnada dadı bir Arslan tarafından parçalanır. Hürmüz Şah ise, Ferhat ile Şirin'in ölümüne çok üzülür. Bu dünyada kavuşamayan bu iki âşık için bir cenaze töreni düzenler ve iki âşığın mezarını yan yana

yaptırır. Rivayete göre her baharda mezarın üstünde biten kırmızı ve beyaz iki güzel gülün arasına, merhametsiz dadı, karaçalı şekline girerek onların birleşmelerini engeller.¹⁵¹

Boratav’a göre “Ferhat ve Şirin” hikâyesi, kahramanlarının tasavvufi görüşlerine rağmen, aşkın kaderle karşılaştığı ve daha başlangıçta, kade- rin galip geldiği halk hikâyelerindendir.¹⁵²

Mânilere ve türkülere de konu olan “Ferhat ve Şirin” hikâyesine şair Eren de kayıtsız kalmamıştır. “Sevda Yangını” adlı şiirinde Ferhat ile Şirin hikâyesine telmihte bulunur. Bu şekilde büyük aşklarda çekilen acıyı ve çileyi işlerken Ferhat ile Şirin hikâyesinden yararlanır. Âşıklar kader birlikteliği ile hemen hemen aynı zorlukları yaşarlar. Eren, bu hikâyenin önemli kesitlerinden olan Ferhat’ın dağı delmesi olayını şiirine taşıırken önemli imajlar yakalar. Ferhat ile Şirin gibi birçok aşkın trajik bir sonla bitişine de yer verir:

*“Büyük aşklar trajik bitmiş heyhat
Dağ delmeye mecbur edilmiş Ferhat”¹⁵³*

Burada da görüldüğü gibi Eren’in şiirinin kaynakları arasında halk hikâyelerinin özel bir yeri vardır. Halk hikâyelerini dinleyerek büyüyen Eren, şiirlerinde halk hikâyelerinin kahramanlarından da yararlanmıştır. Böylece halk hikâyelerinin kahramanları, çeşitli özellikleri ile onun şiirlerine ayrı bir estetik güç katarlar.

Âşık Garip

“Âşık Garip” hikâyesi, halk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Çeşitli varyantları ya da anlatım tarzlarıyla geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Yayıldığı coğrafyalarda yoğun bir ilgi gören hikâyenin, Türkiye, Balkanlar,

¹⁵¹ Albayrak, 1995, s. 388.

¹⁵² Boratav, 2014, s. 85.

¹⁵³ Eren, 2019, s. 95.

Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan ve Doğu Türkistan’da yazılı ve sözlü kaynakları bilinmektedir. Bu bölgelerde birçok baskısı yapılan hikâyesinin asıl doğuş yeri ise Azerbaycan kabul edilmektedir.¹⁵⁴

Âşık Garip, 16. yüzyıl saz şairlerindendir. Yaşamı hakkında çok fazla bilgi yoktur. Adı çevresinde oluşan halk hikâyesinin kahramanı olduğu varsayılmaktadır. Halk hikâyesine göre o, Tebrizli Hoca Ahmet adlı bir tüccarın oğludur. Asıl adı Resul’dür. Babası vefat edince, ondan kalan mirası çevresinde dolaşan dalkavuklar yer bitirirler.¹⁵⁵ Âşık Garip hikâyesinin kısaca özeti şu şekildedir:

Tebrizli zengin bir tüccar olan Hoca Maksut, amansız bir hastalığa yakalanıp ölür. Yerine oğlu geçer. Hayat tecrübesi olmayan oğul Resul, babasından kalan mal varlığını nasıl yöneteceğini bilemez ve eğlence düşkünü arkadaşlarıyla bu eğlence ortamlarında babasından kalan mirası yer bitirir. Parası bitince arkadaş çevresi Resul ile görüşmeyi keser. Bu durumdan mustarip olan Resul çeşitli işlerde çalışmak ister fakat elinden pek de bir iş gelmez. Bir gün Tiflis sokaklarında gezerken bir kahvede usta âşıkları görür ve onlara çırak olur. Altı ay bu âşıkların yanında usta ve çırak geleneği içinde âşık olmaya çalışır. Bir Berat gecesini, arkadaşları onu helva sohbetine davet ederler ve ondan saz çalmasını isterler. Arkadaşlarının bu isteğini yerine getiremeyen Resul, alay konusu olur. Duruma üzülen Resul eve gelip iki rekât namaz kılar ve arkasından dua ederek Allah’a yalvarır, yakarır. Rüyasında, bir pirin elinden bade içer ve Tiflis’in zengin tüccarlarından Hoca Sinan’ın kızı Şah Senem’e âşık olur.

Maşukuna kavuşma arzusu ile yanıp tutuşan Âşık Garip, annesini ve kız kardeşini de alıp Tiflis’e gider. Burada Canım Hoca adında birinin evinde misafir olurlar. Rüyada âşık olma geleneği ile âşıklık istidadı kazanan Resul, burada Âşık Garip ismini alır. Tiflis’te Deli Mehmet’in kahvesinde saz çalıp söz söylemeye başlayan Âşık Garip’in ünü etrafta yayılır. Âşık Garip, Şah Senem’in babası Hoca Sinan’ın konağında misafir edilir. Böylece Âşık Garip ve

¹⁵⁴ Alptekin, 2021, s. 224.

¹⁵⁵ Özkırımlı, 1987, s. 523.

Şah Senem daha yakından görüşme fırsatı bulurlar. Artık aşk ateşi iki aşığı kuşatmıştır. İki âşık gizli gizli görüşmeye başlarlar. Şah Senem, Âşık Garip'ten dünür göndermesini ister. Bunun üzerine Âşık Garip, annesini Şah Senem'i istemesi için gönderir. Hoca Sinan, kızını kırk kese ağırlık karşılığında vereceğini söyler. Bu durumu öğrenen Âşık Garip, gurbete çıkar. Gurbete çıkan Âşık Garip, ailesinden üç istekte bulunur. Duvardaki sazına kimsenin dokunmamasını, kendisiyle beraber cümle âleme dua edilmesini ister. Şah Senem ise gurbete çıkan Âşık Garip'ten üç istekte bulunur: Seni yedi yıl bekleyeceğim, gurbete çıktığın vakit beni unutma ve birbirimize verdiğimiz evlilik sözünü hiçbir zaman unutmayalım.

Âşık Garip, günlerce süren yolculuktan sonra önce Erzurum'a gelir. Oradan da Halep'e geçer. Halep'te Aslan Dedeoğlu Baba Yusuf'un kahvesinde çalıp söyler ve çeşitli âşıklarla atışır. Halep'te namı yayılan Âşık Garip, Halep paşasının şairi olur ve yedi yıl boyunca burada kalır.

Şah Senem'in akrabalarından tüccar olan Şah Veled'in yolu bir gün Halep'e düşer. Şah Veled'in Tiflis'e gideceğini öğrenen Âşık Garip, ona ailesine ulaştırılmak üzere bir mektup verir. Mektubu alan Şah Veled, yolda mektubu açıp okur. Mektupta Şah Senem'den de bahsedilmektedir. Şah Senem'i kendisi de seven Şah Veled, Keloğlan ile Garip'in kendisine verdiği gömleği kana bulayarak Tiflis'te Âşık Garip'in öldüğü yalanını yayar. Garip'in annesi, oğlunun öldüğünü duyunca gözleri kör olur. Garip'in ölüm haberi duyulunca Şah Senem de Şah Veled'e verilir. Şah Senem, Garip'in öldüğüne inanmaz. Keloğlan ile konuşarak ondan işin aslını öğrenmek ister. Keloğlan yalanına devam eder ve bir türlü doğruyu söylemez. Keloğlan, Şah Senem'in bedduasıyla can verir.

Şah Senem, Garip'in annesi ve kız kardeşinden Âşık Garip'i bulması ve işin aslını öğrenmesi için bir bezirgân tutması ricasında bulunur. Bu isteği yerine getirilir. Bezirgân, birçok diyarı gezer. Âşık Garip'i bulur ve olanları anlatır. Âşık Garip, paşadan izin alıp Tiflis'e doğru yola çıkar. Yolda birçok zorlukla karşılaşsa da Hazreti Hızır'ın yardımıyla zorlukları aşar ve Tiflis'e ulaşır. Tiflis yolculuğu sırasında Hazreti Hızır, Âşık Garip'ten atının ayağının altından toprak alarak annesinin gözlerine sürmesini ister. Böylece annesinin gözleri açılacaktır. Garip, Tiflis'e ulaşır. Orada kız kardeşi Güllü Han

çeşme başında karalara bağlanmış hâlde durmaktadır. Garip’i tanımayan Güllü Han, Tanrı misafiri diye evlerine davet eder. Garip eve girer girmez duvarda asılı duran sazının teli kırılır. Böylece Güllü Han ve annesi Garip’i tanırlar. Garip, Hazreti Hızır’ın atının ayağının altından aldığı toprağı annesinin gözlerine sürer ve annesinin gözleri açılır. Âşık Garip, Tiflis’e geldiğinde Şah Senem’in düğününün otuz dokuzuncu günü tamamlanmıştır. Âşık kılığına girerek Şah Senem’in düğününe giden Âşık Garip, orada saz çalıp, türküler söyler. Âşık Garip burada Şah Senem’i Şah Veled’in elinden alır ve Şah Veled’e düğün masrafının karşılığı olarak kız kardeşi Güllü Han’ı verir. Böylece sevgililer birbirine kavuşur ve kırk gün kırk gece düğün yapılır.¹⁵⁶

Eren, “Âşık Garip” hikâyesinin kahramanı “Âşık Garip’e “Sevda Yanğını” şiirinde telmihte bulunur. Aşkın yüceliğini anlatan bu şiirde, âşıkların çektiği çile dile getirilmiştir. Âşıkların yaşadıklarının birbirinden farklı olmadığını dile getiren şair, bu durumun değişmeyeceği kanaatinde. Âşıkların kaderi aynıdır ve bu kader yazgısı değişmeyecektir. Gurbete giden âşıkların ve onları bekleyen maşukların kaderleri aşk için çekilen çilede gizlidir. Eren, bu sırrı şu şekilde dile getirerek âşıkların aynı olan kaderine dikkat çeker:

“Âşıkların kaderleri aynı gibi

Hasret yakmış Mahmihrî’yle Garip’i”¹⁵⁷

Hurşit ile Mahmihrî

Türkiye ve Balkanlar’ın dışındaki Türk devletlerinde de bilinen Hurşit ile Mahmihrî hikâyesi hem sözlü hem yazılı kültürümüzde önemli role sahiptir. Birçok araştırmacı tarafından Türk diyarlarından hikâyenin değişik varyantları derlenmiştir.¹⁵⁸ Hikâyenin özeti şu şekildedir:

Padişahın Hurşit adlı bir erkek çocuğu olur. Dört yaşından itibaren

¹⁵⁶ Türkmen, 1974, s. 113-195.

¹⁵⁷ Eren, 2019, s. 95.

¹⁵⁸ Alptekin, 2021, s. 203.

okula başlayan Hurşit, on yaşında bütün ilimleri öğrenir. Evlilik çağına gelince babası onu evlendirmek istese de Hurşit kendisi gibi bir kız ile evlenebileceğini söyler. Uçma'an beyinin tek kızı Mahmihrî'yi, Kırklar, Hurşit'e rüyasında kismeti olarak gösterir ve yedi ay sonra kavuşacaklarını müjdeler. Kırklar vasıtasıyla Mahmihrî'nin tasvirini gören Hurşit, günden güne Mahmihrî'nin aşkıyla yanıp tutuşur. Ancak Kırklar tarafından tembihlendiğinden gönlündeki aşkı kimseye söylemez. Bir gün Hurşit, Hıde kenarındaki sarayında gökyüzünü seyre dalarken turnaları görünce sazını eline alıp Mahmihrî'nin yerini sorar. Bir gün bir bezirgânla karşılaşır ve ona da Mahmihrî'yi sorar ve onunla dertleşir. Hurşit'in sararıp solduğu babasının kulağına gider. Babası hekimleri ve ulemaları toplar. Hurşit, derdini sazı ile babasına anlatmaya çalışsa da pek bir sonuç alamaz. Yedi aylık süre dolunca Kırklar'ın Mahmihrî'yi gösterdiği yere gelir. Bu bölgede şahini ile avlanırken, bölgedeki çadırlara şahini kaçar. Erkeklerin savaşıma gitmesinden dolayı bölgede sadece kadınlar bulunmaktadır. Mahmihrî'yi görünce Hurşit oracıkta bayılır. Obadan bir hoca çağrılır. Hoca, bu delikanlının ilacının Mahmihrî olduğunu tespit eder. Mahmihrî'nin sarılması hâlinde kendine geleceğini söyler. Mahmihrî'nin sarılması ile kendine gelen Hurşit, sazı ve sözü ile Mahmihrî ile söyleşir. Bu iki âşık birbirleriyle sözleşerek ayrılırlar. Babasına gelip olanları anlatan Hurşit, Mahmihrî'ye dünür gönderir. Mahmihrî'nin kardeşleri kırk gün süre isterler. Otuz günün sonunda kardeşleri Mahmihrî'yi alıp oradan kaçarlar. Mahmihrî'ye haberciler gönderen Hurşit bu durumlardan haberdar olur ve Mahmihrî'nin peşine düşer. Bir çeşme başında Mahmihrî için yanıp yakılırken ocak taşını kaldırdığında Mahmihrî'nin mektubunu bulur. Mektupta Mahmihrî'nin Yüzbaşı Han ile evlendirileceğini öğrenen Hurşit hemen yola koyulur. Yaylada bir çobana rastlayan Hurşit, ondan Mahmihrî'nin nereye gittiğini öğrendikten günler sonra Hurşit Uçma'an şehrine varır ve burada yaşlı bir kadının evinde misafir olur. Hasbahçe denen yere giden Hurşit, aşiret beyinin kızı Boz Kula ile tanışır ve Mahmihrî'ye olan aşkı anlatır. Hasret Hatun'un yardımı ile Hurşit'i Kara Han'la tanıştırlar. Hurşit, Kara Han'ın huzurunda Mahmihrî'ye olan aşkı sazı ile dile getirir. Kara Han, meclisi kurar fakat Kadehçibaşı şerbetlere rakı kattığından dolayı herkes kendinden geçer. Bu durumdan

yararlanan Hasret Hatun, Mahmihrî'yi Hurşit'e getirir. Yolda düşmanlarla ve haramilerle karşılaşır. Haramiler, Hurşit'i öldürmesi için bir adam görevlendirirlerse de bu adam Hurşit'in babasının adamıdır. Hurşit ile beraber haramileri tek tek öldürüp mağaradan Mahmihrî'yi de alıp memleketlerine dönerler. Babası Hurşit ile Mahmihrî'nin düğünlerini yapar. İki âşık çıktıkları çilelerden sonra bu şekilde muratlarına ererler.¹⁵⁹

Arif Eren, halk hikâyelerinden Hurşit ile Mahmihrî hikâyesine aşk için çekilen çileyi ve hasreti anlatabilmek için ona telmihte bulunmuştur:

“Âşıkların kaderleri aynı gibi

Hasret yakmış Mahmihrî'yle Garip'i”¹⁶⁰

Dede Korkut Hikâyeleri

Dede Korkut Hikâyeleri, Türk ahlâk ve töresinin derin izlerini taşıyan ve Türklerin kahramanlıklarını destanlaştıran ve inançlarının gücünü ortaya koyan eserlerden biridir. XV. yüzyılın ikinci yarısında yazıya geçirildiği düşünülen eserin yakın bir geleceğe kadar 12 hikâyeden oluştuğu düşünülmektedir.

Dede Korkut Hikâyelerinin bugüne kadar bilinen iki farklı nüshası bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi 1815 yılında Almanya'nın Dresden şehrinde keşfedilen nüshasıdır ki buna “Dresden Nüshası” adı verilmektedir. İkincisi ise 1952 yılında Vatikan kütüphanesinde keşfedilen “Vatikan Nüshası”dır. Bu iki nüshada toplamda on iki hikâye yer almaktadır.

2018 yılında İran'ın Günbed şehrinde “Dede Korkut”a ait üçüncü bir nüsha da bulunmuştur. Böylelikle toplam nüsha sayısı üç olmakla birlikte yeni nüshada farklı bir hikâyenin yer almasıyla “*Dede Korkut Hikâyeleri*”nin sayısı on üçe çıkmaktadır.¹⁶¹

Genel olarak hikâyelerde Türk aile yapısının köklülüğü karşımıza çıkar.

¹⁵⁹ Age., s. 203-205.

¹⁶⁰ Eren, 2019, s. 95.

¹⁶¹ Özçelik, 2020, s. 11-13.

Türklerin göçebe yaşantılarında onurlu bir duruşun sergilendiği, yiğitçe bir mücadelenin verildiği, acının ve sevincin birlikte yaşandığı, sadakat ve vatan sevgisinin zirveye ulaştığı bir anlayışın hâkim olduğu görülmektedir.

Eren, “Dünya Mutluluğu” adlı şiirinde Halk edebiyatının geçiş dönemi eserlerinden olan Dede Korkut Hikâyelerine kadar uzanır. Şair, Dede Korkut Hikâyelerinin anlatıcısı ve yarı efsanevî ve bilge bir kişi olan Dede Korkut’u babası ile özdeşleştirir. Ecdat sevgisini özenle işleyen bilge bir baba portresi ile mutlu bir aile karşımıza çıkar. Onun ruh dünyasında babası Mümtaz Eren Bey’in özel bir yeri vardır. Babası Mümtaz Eren’in Kahramanmaraş Kuvayımillîye Cemiyeti başkanlığı yaptığı dönemlerde 12 Şubat Bayramlarında konuşmaları hazırlarken daktilo tıkırtılarının ruh dünyasında etkisinin büyük olduğunu vurgular.¹⁶² Bu konuşma metinleri hazırlandıktan sonra konuşma provaları yapılırken büyük bir coşkuyla okunan şiirler ve yazılar şairin gönül ikliminde Dede Korkut’ça bir hitabete dönüşür. Bu konuşmalarda ecdat sevgisinin gönül kapısından girdiğini öğreniriz. Dede Korkut gibi söylenen her söz içten bir temenniye dönüşür:

“Bir mutluluk sahnesi olur ev

Temennilerin en güzelidir

Dede Korkut’ça söylenen söylev”¹⁶³

Ayrıca Eren’in şiirlerinde Dede Korkut, babası ile özdeşleşerek millî ve manevî değerleri işleyen ilahi bir sese dönüşür. Şair, Dede Korkut’u babası ile özdeşleştirerek onu, çocuk ruhları nakış nakış işleyen bir aile reisi, millî ve manevî değerlerin verildiği evlerin gönül işçisine dönüştürür. Bu yönüyle Dede Korkut Hikâyeleri Türk aile yapısının bir yansıması olarak şiirinde ayrı bir güzelliğe bürünür.

¹⁶² Yanardağ, 2021, s. 81.

¹⁶³ Eren, 2019, s. 90.

KLASİK TÜRK ŞİİRİ VE KÜLTÜRÜ

Arif Eren, şairin şiir geleneğini iyi bilmesi gerektiği inancındadır. Bu işin eğitimsiz olamayacağını düşünür. O, Fuzuli, Baki, Nedim, Şeyh Galip gibi Divan şairlerinin eserlerini okumuş ve zamanla da kendi şiir anlayışını ortaya koymuştur. Eren, Divan şairleri gibi şiirin güzelliğini, sözün sihri ile ortaya koymuştur.

“Eğitimsiz hiçbir şey olmayacağı gibi, şiir hiç olmaz. Divan, Halk ve Modern şiirimizin bütün incelikleri bilinmeden, iyi şiir yazılmaz. Eğitim bu anlamda olduğu zaman önemli katkılar sağlar. Halk ozanlarının bir kısmı, eğitim görmeden de gezip, görüp, öğrenerek Allah vergisi yetenekleri sayesinde şiir söylüyorlar”¹⁶⁴

Divan, Halk ve Modern şiir kültürünü ve nazım biçimlerini iyi bilen Eren, şiirde de eğitimin elzem olduğunu bu şekilde vurgulamaktadır.

Leyla ile Mecnun

Leyla ile Mecnun hikâyesi birçok milletin edebiyatında işlenmiş bir hikâyedir. Arap edebiyatında ortaya çıkan bu hikâye, Türk edebiyatında da önemli bir yere sahiptir: *“14. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelen zaman içinde eserin manzum olanları bir tarafa, mensur şekillerinin yazıldığı da bir gerçektir. Bunlar daha çok ün salmış bir şair olması sebebi ile Fuzuli’yi okuyup eserlerini nesir şeklinde ortaya koymuşlardır”¹⁶⁵*

Leyla ile Mecnun hikâyesi Türk edebiyatında birçok şair tarafından

¹⁶⁴ Eğilmez Kaya, 2021, s. 41.

¹⁶⁵ Yavuz, 2005, s. 64.

önemsenerek işlenmiştir. Eren, Leyla ile Mecnun hikâyesini müstakil olarak işlemese de kader mefhumunu anlatabilmek için bu aşk hikâyesinden yararlanır. Leyla ile Mecnun hikâyesinin en meşhur motiflerinden birisi Kays'ın Leyla'nın aşkıyla aklının başından gitmesi ve halk tarafından Mecnun isminin verilmesidir. Mecnun, Leyla'nın aşkı ve Leyla'ya kavuşamamanın verdiği derin acı ile çöllere düşer. Eren de, “Sevda Yangını” şiirinde aşkın ve aşk için çekilen çilenin kulun yazgısı olduğunu vurgular. Kader yazgısını, Mecnun'un Leyla'ya olan aşkı ve bu aşk için çöllere düşmesi ile örneklendirir. Böylece bu aşk için çekilen çileyi ve Mecnun'un beşeri aşktan ilahi aşka yönelişini de kader yazgısı olarak yorumlamış olur:

“Bir kader yazgısı vardır her kulun

Leyla vurgunuydu çöldeki Mecnun”¹⁶⁶

Eren, “Sevda Yangını” şiirinde Leyla ile Mecnun hikâyesini kendi aşkının büyüklüğünü anlatmak için bir kıyaslama da yapmıştır. Kendi aşkının büyüklüğünü Mecnun'la; sevgilisini de Leyla ile özdeşleştirmektedir.

Şair, “Şehirler Dar Gelir Gönlüme” adlı bir başka şiirinde de Leyla ile Mecnun hikâyesine telmihte bulunur. Aynı konunun işlendiği bu şiirde de yine aşk için çekilen çileyi kader mefhumu ile açıklamaya çalışır. Burada kendisini Mecnun'a benzeterek aşk çölünde yürüdüğünü ve sevgilinin Leyla gibi peşinden gelmesini bekler. Her bekleyiş gibi bunun da kaderi olarak bir zamanının olduğunu belirtir:

“Ne denir şükür ettim halime

Bu çölde yürür dururum

İnancım o ki Leyla örneği

Ela gözlüm düşer bir gün peşime

Günü saati beklermiş talih

Olduğu yere çağırdı beni

¹⁶⁶ Eren, 2019, s. 95.

*Şehirler dar gelir gönlüme*¹⁶⁷

Şair, “Işıksız Gözler Birer Kuyu” adlı şiirinde de Leyla ile Mecnun hikâyesine güzel bir benzetmeyle telmihte bulunur. Burada ilk aşkın heyecanını ve âşık olan insanın hâllerini anlatırken Leyla ile Mecnun hikâyesinden yararlanır. Seven bir kalp için her güzel, sevenin gözlerinde Leyla görünür. Aşk ateşi ile yanan bir kalbin, aşk ile bakan bir gözün başka bir göz aramaması gerekir. Gerçek sevgiyi tatmayan gözleri, ışıksız bir kuyuya benzeten şair, görüntüye aldanarak gerçek sevginin ışığını yakalamanın mümkün olmadığını düşünür. Bu yönüyle eğer gözler sevda yangını ile bakmıyorsa, onun için bakılan şey adeta karanlık bir kuyudur. Bu karanlık kuyu ancak gerçek sevgi ile aydınlanır. İşte bu ince duygular, Arif Eren’in mısralarına şu şekilde yansır:

*“Işıksız gözlerde bir mana arama
Görmeden bakar onlar sakın inanma
Tıpkı ayna gibi görmez gösterir
Ve sadece görüntüyü aksettirir
Baktı mı gözlerine Leyla sanırsın
Her sanışında bir başka aldanırsın”*¹⁶⁸

Batı Şiiri ve Kültürü

Arif Eren, Batı şiirinin nazım biçimlerinden ve kültüründen de yararlanır. Batı edebiyatı teorilerini okuyan Eren, bu edebiyatın hem yapı hem mana yönüne eğilmiştir. O, serbest ölçüyü dilin imkânları bakımından mükemmeliyetçi bir anlayışla kullanmıştır. Batı edebiyatının klasiklerinden Shakespeare’in “*Romeo ve Juliet*” adlı eserini “Sevda Yangını” şiirinde daha çok aşk için çekilen çileyi anlatabilmek için kullanmıştır. Buradaki Romeo ve Juliet’in hazine sonu, aşk düğümünün ne kadar karmaşık ve çileli olduğunu gösterir.

¹⁶⁷ Age., s. 36).

¹⁶⁸ Age., s. 98).

Romeo ve Juliet

İngiliz yazar Shakespeare'in kaleme aldığı Romeo ve Juliet eserinde, Türk ve dünya edebiyatlarında klâsik bir konu hâline dönüşen iki düşman ailenin birbirini seven aşk serüvenleri dile getirilir. Bu tiyatro eseri kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Romeo ve Capulet ile Juliet'in aileleri arasında geçmişten gelen bir düşmanlık vardır. Romeo, Rosaline adlı bir kıza ilgi duyar; fakat bu ilgi Romeo'nun Juliet'in evinde düzenlenen maskeli baloya katılmasını ve orada gördüğü Juliet'e âşık olmasını engelleyemez. Juliet de Romeo'nun aşkına karşılık verir. Birbirine düşman iki ailenin çocuklarının gönül ilişkisi böylece başlar. Juliet ile Romeo arasındaki iletişimi, Juliet'in dadısı sağlar. Ailesi ise Juliet'i Kont Paris ile evlendirmek ister. Bu durumu öğrenen Romeo, Rahip Laurance'ın yardımı ile Juliet ile gizlice evlenir. Romeo, çıkan bir kavgada Juliet'in akrabalarından Tybalt'ı öldürür. Bu olay nedeniyle Verona prensi Escalus, Romeo'yu Mantua'ya sürgüne gönderir. Bu arada Juliet'in ailesi, Kont Paris ile Juliet'in düğün hazırlıklarına başlarlar. Kont Paris ile evlenmek istemeyen Juliet, gizlice Rahip Laurence'in yanına gider ve bu evlilikten kurtarmasını ister. Rahip Laurence, Juliet'i bu evlilikten kurtarmak için onu kırk saat ölü gösteren bir iksiri içirecektir. Bu şekilde öldü sanılarak evlilik engellenecektir. Rahip Laurence, Romeo'ya da bir mektup yazarak durumdan haberdar eder. Ancak mektup Romeo'ya zamanında ulaşmaz ve Romeo uşağı Balthasar vasıtasıyla Juliet'in öldüğünü duyar. Romeo, Juliet'in öldüğünü duyar duymaz yanına zehir de alarak Vereno'ya döner. Juliet iksiri içip öldüğü sanılarak ailesi tarafından defnedilmiştir. Romeo, Verona'ya dönüp Juliet'in mezarına gelir ve burada Kont Paris ile kavgaya tutuşur. Kavganın sonucunda Kont Paris ölür. Ardından da Romeo, Juliet'in mezarında zehir içer. Rahip Laurence, mezarlığa gelir, Juliet'i uyandırır. Romeo'nun öldüğünü gören Juliet, onun hançerini alarak o da kendine kıyar. Tüm bu olaylara şahit olan Rahip Laurence, iki aileye olanları anlatır ve bu

olaydan sonra iki aile arasındaki düşmanlık da sona erer.¹⁶⁹

İşte Eren de, “Sevda Yangını” şiirinde Rome ve Juliet hikâyesine atıfta bulunur. Şair, aşk için çekilen ıstırapı dile getirirken kader mefhumuna da değinir. Kavuşamayan sevgililerin hikâyesinde bu sefer âşıklar kendi elleriyle kaderlerini şekillendirmişlerdir. Ancak böyle de olsa bu da ayrı bir kaddedir. Çünkü her ne olursa olsun âşıkların kavuşamaması da kaderin bir tecellisidir. İşte Eren, Romeo ve Juliet’in acı sonunu kaderin tecellisi olarak şöyle ifade eder:

“Romeo zehir Culyet hançeriyle

Aşkları düğümlemiş elleriyle”¹⁷⁰

Arif Eren’in etkilendiği kaynaklar arasında Doğu kaynakları öncelik taşısa da görüldüğü gibi yeri geldiğinde Batı kaynaklarından da ustaca yararlanmıştır. Batı kaynaklarını ve Batı şiirini yakından takip eden Eren, Batı şiirinin nazım biçimlerini ve serbest ölçüsünü de ustaca kullanır.

¹⁶⁹ Shakespeare, 2019, s. 45-127.

¹⁷⁰ Eren, 2019, s. 95.

ARİF EREN VE SELİMİYE

Sinan, tarihimizin en büyük mimarlarından biridir. Ustalık eserim dediği Selimiye ise Türk kültür ve tarihinin en önemli eserlerindendir. Mimar Sinan'ın dehasının yansımaları adeta bir yıldız gibi bu eserde parlamaktadır. Sinan'ın başyapıtım dediği 'Selimiye'nin mimari özelliklerinin yanı sıra caminin manevi yapısının da iyi anlaşılması gerekir. Tarihimize bakıldığında Necip Türk milletinin, sanatın ve sanatkârın her daim destekçisi olduğu görülecektir. O, ata yadigârı eserlere karşı her daim büyük bir sevgi beslemiştir. Bu eserler hem sanat değeri hem de manevi huzuru ile bu sevgiyi fazlası ile hak ederler.¹⁷¹ Selimiye'yi, Osmanlı kültüründe Batı ile Doğu arasında bağlantı kuran bir alt kültür birleşeni olarak görmek, bu simgesel yapının evrenselliğini daha da güçlendirir. Doğan Kuban, Selimiye'yi politik gücün de bir simgesi olarak görür. Ona göre, Kanuni'nin İstanbul'daki camisi gibi olağanüstü bir anıt olan II. Selim'in Edirne'deki camisi, imparatorluğun politik gücüne paralel olarak onun adeta kültürel bir göstergesidir.¹⁷²

Edirne, Osmanlı imparatorluğuna başkentlik yapmış bir kent olması yönüyle Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Ancak Selimiye'nin İstanbul yerine Edirne'ye yapılması her dönemde sorgulanmıştır. Selimiye'nin buraya yapılmasında, Edirne'nin Avrupa'yı Türkleştirme gayesi içerisinde önemli bir konuma haiz olması ve eserin bu gayenin simgesi olarak görülmesi etkili olabilir. II. Selim'in rüyasında Hz. Peygamber'i görerek caminin buraya yapılmasını işaret etmesi ve ayrıca Edirne'nin Türkler tarafından bir

¹⁷¹ Kuban,2011, s. 161

¹⁷² Age., s. 161.

Sedd-i İslam olarak algılanması da düşünülebilir.¹⁷³

Evliya Çelebi ise *Seyahatnamesinde*, Selimiye'nin Edirne'ye yapılmasının hikmetini Sultan II. Selim'in gördüğü rüyaya bağlar: *"Bu câmi, Edirne şehrinde geniş bir tepe üzerinde kesme taş ile inşa olunmuş dört köşe güzel bir câmidir. Kible kapısından tâ mihraba varıncaya kadar câminin içi uzunlamasına ve genişlemesine yüz seksen ayaktır. Câmi içinde, dört adet dört ayaklı sütunlar üzerine bina olunmuş ve göğe uzanmış, yüksek ve büyük bir kubbe vardır. Merhum Mimar Sinan'ın söylediğine göre, bu büyük kubbe İstanbul'daki Ayasofya kubbesinden tam altı zirâ-ı mülki daha derindir. Kubbe çevresi de on dört zirâ geniştir. Hatta ben yine inanmayarak, Selimiye kubbesi içindeki kandil tabakasından -ki zikri geçen kubbenin pervazı hizasındadır- ayaklayıp kubbenin çevresini Ayasofya'ninkinden daha fazla buldum. Amma derinliğini tecrübe edemedim. Amma şurası teslim olunur ki, Ayasofya'nın kubbesi câmi içindeki dōşemedin tâ kubbenin alem yerine varıncaya kadar hesap olunursa bütün câmilerden yüksek bir kubbedir. Fakat biraz yassıcadır."*¹⁷⁴

Selimiye, Türk tarihi ve mimarisi için ne kadar önemli ise Mimar Sinan'ın sanat anlayışının, mimarideki ustalığının simgesi olması yönüyle de o kadar değerlidir. Mimar Sinan'ın ustalığının eşsizliği ve gücü bir nevi Selimiye'de dile gelir. *"Kalfalığımı İstanbul'daki Şehzade Camisi'nde yaptım. Ustalığımı da Süleymaniye Camisi'nde tamamladım. Fakat bütün gücümü bu Sultan Selim Han Camisi'nde sarf edip uzmanlığımı gösterdim ve anlattım"*¹⁷⁵ diyen Mimar Sinan için Selimiye'nin önemini anlatma konusunda daha fazla söze gerek yoktur. Zira "Selimiye", her yönüyle eşsiz bir şaheserdir. Kubbesinin büyüklüğü, çini ve mermer süslemeleri, müezzin mahfili, şadırvanı ve minareleri her daim ilgi görmüştür. Mimarinin yanında İslami kaidelerin ifadesi olan Selimiye ile ilgili Kuban şu ifadeleri kullanmaktadır.

"Kubbenin simgesel boyutu her zaman mutlak simetriyi içerir, mutlak simetri de sonsuzluğu çağrıştırır. Selimiye, bu matematiksel ve törensel isteği

¹⁷³ Age., s. 164.

¹⁷⁴ Evliya Çelebi, 1986, s. 339.

¹⁷⁵ Age., s. 443)

caminin pratik zorunluluklarıyla bağdaştırmakta en başarılı olan ve Sinan'ın bütün yaşamınca aradığı yapıdır. Sinan, gelişmiş bir taşıyıcı sistem ve ışıklı perde duvarlarla, kubbenin ilkel geometrisinin doğal gücünü zayıflatmadan hem simgesel hem işlevsel amaçları yerine getiren bir başyapıt yaratmıştır."¹⁷⁶

Mimarinin büyük bir ustalık eseri olan Selimiye, sanat yönüyle şairlerin de dikkatinden kaçmamıştır. Birçok şair ve yazar Selimiye ile ilgili gönlünden geçenleri mısralarıyla nakşetmiştir. İşte gönlü Selimiye aşkı ile yanan şairlerden birisi de Arif Eren'dir. O, caminin mimari ve manevi yapısını "Selimiye" şiirinde ustaca işlemiştir. Eren'in gönül dünyasından süzülen kelimeler, mısraların dilinde adeta başka bir sanat eseri oluştururlar. Şair, Türk-İslam mimarisinin yansıması Selimiye'yi öyle güzel tasvir etmiştir ki, o manevi havayı yüreğinizde hissedersiniz. Oluşturulan orijinal imajlarla Selimiye'nin manevi özellikleri arka arkaya sıralanır şiirde. Eren, Mimar Sinan'ın Selimiye'yi inşa ederken düşündüklerini, mısralarında estetik bir duygu ve ruhi bir derinlik ile anlatmaya çalışırken, bu mükemmel eseri bir kez daha ebedileştirmiş olur. Şiir okunurken adeta Mimar Sinan'la el ele bu eşsiz eseri gezmiş gibi bir hisse kapılabilirsiniz. Bu kutsal ve eşsiz yapının maddi ve manevi özelliklerini eşsiz bir anlatımla gözümüzde canlandırır. Şair, minareleri uçmaya hazırlanan kuşa benzeterek, şiirde yeni bir imaj ve benzetmeye imza atar. Şiir boyunca birçok yeni imaj ve buluş karşımıza çıkar. Bu yeni ve orijinal imajların çoğu Selimiye'nin manevi özelliklerini yansıtan buluşlardır.

Edirne Kethüdası Mustafa Dayezade, *Selimiye Risalesi* adlı eserinde caminin özelliklerini şu şekilde sıralar: Caminin beş kat üzerine kurulması İslam'ın beş şartına, minarelerin ikisinde üçer merdivenden, altı merdiven olması imanın şartına, dört minare abdestin dört şartına ve dört büyük halife, dört minarede üçerden on iki şerefeye, namazın on iki şartına, II. Selim'in on ikinci padişah olmasına, üç grup çeşmeler guslun farzına, iki mihrap temymmümün farzına, Selimiye Külliyesi'ndeki otuz iki kapı otuz iki farza, dokuz yüz doksan dokuz pencere Esmâül Hüsna'ya ve tabiattaki yeşilliklere

¹⁷⁶ Kuban, 2013, s. 161.

işaret olarak yapılmıştır.¹⁷⁷

Caminin bilinen bu özellikleri, Arif Eren'in şiirinde estetik bir hâle bürünerek adeta ebedileşmişlerdir. Minareler havalanmaya çalışan dört kuşa benzetilerek yeni bir buluşa imza atılmıştır. Gökyüzüne dört kuş gibi havalanan minareler abdestin dört şartına ve dört büyük halifeye işaret eder:

“Sanırsın tekrar konmak üzere kafesine

Minareler dört kuş gibi havalanmış gökyüzüne”¹⁷⁸

Edirne'nin neresinden bakılsa minareler ikiz gibi görünmektedir. Bu ikiz gibi görünen minareler Allah'ın tekliğinin işaretidir. Uzaktan bakıldığında hep ikiz görünen minareler, aynı zamanda birlik ve beraberliğin yansımasıdır.

“Birbirine siper olmuş bu dört minare

Uzaktan hep ikiz görünürler gözlere”¹⁷⁹

Eren, Selimiye'nin minarelerinin ikisinde üçer merdivenden altı merdiven olmasını imanın şartına işaret ettiğini, mısralarının uygun yerine güzel bir şekilde yerleştirir. Adeta Mimar Sinan'ın bu mükemmel eserdeki taşları yerli yerine yerleştirmesi gibi. Minarelerdeki merdivenlerden çıkanların birbirini görmeden çıkarak şerefelerde buluşması da mimari açıdan kıymetli bir özelliktir. Şiirde, hem bu merdivenlerin manevi özelliği hem de birbirini görmeden ayrı ayrı çıkılan yollardan şerefeye ulaşılması sade ve estetik bir dille şiirinin mısralarında güzelce işlenir:

“Arka minarelerde birbirini görmez yollar

Her şerefede buluşur üç ayrı merdivenden çıkanlar”¹⁸⁰

Eren, şiirinde 'Selimiye'nin sadece manevi özelliklerine yer vermez. Her

¹⁷⁷ Okuyucu, 2019, s. 25.

¹⁷⁸ Eren, 2019, s. 112.

¹⁷⁹ Age., s. 112.

¹⁸⁰ Age., s. 112.

yönüyle bir şaheser olan Selimiye'nin minarelerindeki mimari inceliğinin yanında mermer ve çinideki işçiliğe, ahşap ve sedefteki zarif işlemlere de dikkat çeker:

“Minarelerle yarışır Selimiye'de mimari incelik

Mermer ve çinide ahşap ve sedefte aynı zarıflık”¹⁸¹

Selimiye'nin mimari özelliklerinin yanı sıra dikkat çeken özelliklerinden biri de pencereleridir. Kurşun kubbe, gökyüzüne, pencereleri ise kubbenin boynuna asılmış bir ışık kolyesine benzetilir. Sonsuzluğun ifadesi olan kubbe altında Müslümanlar bir araya gelerek adeta bir ışık kolyesini oluşturacaktır. Burada kubbe, büyüklüğü ve azameti ile o yüce yaratıcının sonsuzluğunu ve büyüklüğünü ifade ederken ışık kolyeler ise O'na inanan ve gönülden bağlı olanları simgeler. İman etmek, Allah'ın iradesine teslim olmak demektir. Selimiye'de kurşun kubbe, teslimiyetin ve birlik olmanın ifadesidir. Bu birlikteliğin ve teslimiyetin ifadesi olarak şair kubbeyi sonsuzluğun ifadesi olarak gökyüzüne benzetir. Cami, Ağrı Dağı azametiyle Müslümanları çatısı altında Allah'a teslimiyete davet eder. Şair, kubbenin büyüklüğünü Ağrı Dağına benzeterek yeni bir buluşa da imza atar. Selimiye'nin kubbesi gibi bir kubbe yapılmadığını ifade ederek Mimar Sinan'ın ustalığının hakkını da teslim eder.

Eren, Selimiye'yi mimari sanatının bir kiblesi olarak görür. Selimiye'de, gökyüzüne benzeyen kurşun kubbenin altında inananlar bir arınmaya ve teslimiyete yürümektedir. Müslümanlar binlerce yıl kendi benliğinden sıyrılarak derin bir bağ ile saf saf Allah'a yaklaşmaktadır. Kubbe altında cemaatle kılınan namazlar ise Allah'a olan derin bağlılığın ifadesidir:

“Gökyüzünün bir benzeri kurşun kubbesi

Pencereler kubbenin boynunda bir ışık kolyesi

Bakınca bir Ağrı dağı olur gözlerde

¹⁸¹ Age., s. 112.

Bir benzeri yapılmamış aynı genişlikte

Dört köşesinden göğe yükseltmiş minarelerini ulu kubbe

Selimiye mimari sanatında bir kible”¹⁸²

Eren, Türk-İslam mimarisinin doruk noktası olarak gördüğü Selimiye’nin manevi özelliklerini de farklı mısralarla dile getirir. Tek kubbesinin Allah’ın bir oluşuna, caminin beş kat üzerine inşa edilmesini ve pencerelerdeki beş kademinin sırrını ise İslam’ın beş şartına bağlar. Bu dini özellikler, “İslam kapısının beş altın anahtarı” imajı ile verilmektedir. Şair, vaaz kürsüsünün dört adet olmasını, İslam dininin hak olan dört mezhebine işaret eder. Tüm bu özellikleriyle Selimiye, İslamiyet’in ruh bulduğu ve mimarının de doruk noktasıdır. Tüm bunlar, şairin mısralarında estetik ve manevi bir hâl almıştır:

“İslâmiyet ruh olmuş bu sanat doruğuna

Tek kubbesi tanıklık yapar Allah'ın bir olduğuna

Her pencerede beş kademenin sırrı

İslâm kapısının beş altın anahtarı

Vaaz kürsüsünün dört oluşuna en sağlam kaynak

Bu son dinde dört mezhepte hak”¹⁸³

Şair, Selimiye’nin minberindeki ve kürsülerindeki geometrik ve örgü desenli mermer oymalarındaki ince ve temiz işçiliğe de dikkat çeker. Hat sanatı, hem çini kaplamada hem boyalı bezemede uzun frizler ve madalyonlar içinde kullanılmıştır. Evliya Çelebi, bu yazıların Karahisari’nin yetiştirdiği Hasan Çelebi’ye ait olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁴ Hat ve çini kaplamalarındaki güzellikle hem mimari anlamda hem de bezeme açısından Mimar Sinan, Selimiye’ye her yönüyle mührünü vurmuştur:

¹⁸² Age., s. 113.

¹⁸³ Age., s. 113).

¹⁸⁴ Kuban, 2011, s. 198.

*“Bir deha eseridir minberdeki incelik
İbadet kadar temiz mermerdeki işçilik
Minber külâhında çinilerin en güzeli
Üzerine mührünü vurmuş usta Sinan'ın eli
Mermer mihrap, bir hilâl gibi
Âmen-er Resul-ü ve Fatihâ'yla çerçevele caminin kalbi”¹⁸⁵*

Eren, Selimiye'nin bir başka özelliğini, daha sade ve derin bir üslupla işler. Müezzin mahfilinin kubbenin orta yerine yerleştirilmesini, müezzinin sesinin ahenkle yankılanma durumuna bağlar. Evliya Çelebi, müezzin mahfilini *“caminin ortasında sütunlar üzere bina edilmiş çar kuşe müezzin mahfili latif bir makamdır”* şeklinde tasvir eder. Bu latif makamın altında yer alan havuzda ise, insanların abdest alıp su içtiklerini belirtir.¹⁸⁶

Eren de müezzin mahfilinin altına yapılan mermer şadırvandan akan sudan içenlerin zemzem içmiş gibi olduğunu vurgular ki, bu da önemli ve orijinal bir imaj ve buluştur:

*“Sesini aynı ahenkte duyursun diye müezzin
Mahfili orta yerinde kubbenin
Mahfilin altında bir mermer şadırvan
Musluklarından zemzem içer susayan”¹⁸⁷*

Lale, Türk İslam sanatında önemli bir yere sahiptir. Lale, tasavvufta Alah'ı; gül ise Hz. Peygamberi simgeler. Tasavvufta insan-ı kâmil, elif harfi ile temsil edilir. Lale ise, şekilsel özellikleri ile elif harfini simgeler. Onun tek dallı bir çiçek oluşu, tek gövdeli olması ve tek çiçek vermesi, bu çiçeğin “Bir” olanı simgelediği düşüncesi, şiirlerde oldukça sık işlenmiştir.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Eren, 2019, s. 114.

¹⁸⁶ Evliya Çelebi, 1986, s. 440.

¹⁸⁷ Eren, 2019, s. 114.

¹⁸⁸ Yazıcı ve Kayı, 2015, s. 418)

Karabıyık: “*Camilerdeki lale motifleri Allah (cc), gül motifi Peygamberimizi simgeler. Selimiye’deki Ters Lale’nin anlamı ise: “Allah’tan gelip toprağa gidilecek”*”¹⁸⁹ şeklinde yorumlamıştır.

Bu dini simgesinin dışında Selimiye’deki ters lale motifinin birkaç anlamı daha vardır. Bu rivayetlerden birine göre, caminin arsası içinde bir lale bahçesi varmış ve bu bahçe sahibinden camii için satın alınmak istendiğinde sahibi vermek istememiştir. Sonunda razı olduğunda ise bahçesinin anılması için bir lale motifinin yapılmasını arzulamıştır. Mimar Sinan da bu lale motifini ters olarak yapmıştır. Bu rivayete göre, Lale motifi burada bir lale bahçesinin olduğunu, ters yapılışı ise bahçe sahibinin yapmış olduğu bir nevi tersliği simgelemektedir.¹⁹⁰ Arif Eren de bu anlatıya telmihte bulunarak o rivayeti daha da güzelleştirir:

“Bu lâleli yeri şartlı vermiş sahibesi

*Bu sebepten mermer sütuna ters işlenmiş bir lâlesi”*¹⁹¹

Karabıyık, Selimiye’deki ters lale motifi ile ilgili olarak bir başka rivayette de bulunur. O, lâle sözcüğüne Osmanlı alfabesiyle tersten bakıldığında ‘hilâl’ olarak okunduğunu ve bu kelimenin de bayrak anlamına geldiğini, dolayısıyla bayrağımız dalgalandığı sürece caminin burada duracağına işaret edildiğine de işaret eder.¹⁹²

Eren, Türk-İslam mimarisinin şaheseri olan Selimiye’nin hünkâr mahfilini de güçlü ve yeni bir imajla verir. Burayı, zafer kazanmış saadetli bir hünkâr mahfili olarak görür. İznik’in seçkin çinileriyle süslenmiş olan hünkâr mahfilinde, Osmanlı medeniyeti mermer ve çinilerle motif motif yeniden işlenmiştir. Bu nedenle şair, Selimiye’yi mimarının, tezhibin, çininin ve tarihin en güzel şekilde sembolize edildiği bir yapı olarak tasvir etmektedir:

¹⁸⁹ Karabıyık Çengelci, 2016, s. 46).

¹⁹⁰ Age., s. 46.

¹⁹¹ Eren, 2019, s. 114.

¹⁹² Karabıyık Çengelci, 2016, s. 46.

*“Mihrabın sol yanında hünkâr mahfili
Zafer kazanan bir hünkâr kadar saadetli
Mahfili seçkin çinileriyle süslemiş İznik
Saray edalı Elmalı pano ayrı bir güzellik
Medeniyet akseder mermer ve çinide motif motif
Selimiye sanata ve tarihe en güzel tarif”¹⁹³*

Bilindiği gibi Osmanlı medeniyetinde şadırvan, mimari bir terim olarak cami avlularında, ortadaki havuzun çevresindeki musluklardan ve göbeğindeki fiskiyeden su akan, üzeri kubbeli olan bir abdest yeridir.¹⁹⁴ Türk mimarisinin en önemli unsurlarından biri olan şadırvanlar, aynı zamanda suyun şifaya ve duaya dönüştüğü yapılardır. Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra neredeyse her caminin her medresenin yanı başına şadırvanlar yapmışlardır. Sultan, vezir gibi birçok devlet büyüğü de şadırvan yaptırarak mimari sanatının estetik yönünü ortaya koymuşlardır.

Eren, Selimiye’nin şadırvanındaki zarif işçiliğe dikkat çekerek mermere şekil veren ustaların göz nuru el emeği ile ortaya koydukları sanatsal yapıyı ve musluklardaki işçiliğe olan hayranlığını kendi doğallığı içinde mısralarında dile getirir:

*“Şadırvanın üzerine sıralanmış kubbeler
Değerine paha biçilmez yapmış oyulan mermer
Göz nuru el emeği ürünüdür bordürlerdeki zariflik
Akıttıkları su gibi aziz musluklardaki işçilik
Burada abdest almışlardı şehit, gazi ve tutsak olanlar
Cennete sözlü nur yüzlü insanlar”¹⁹⁵*

¹⁹³ Eren, 2019, s. 115.

¹⁹⁴ Bektaşoğlu, 2013, s. 33.

¹⁹⁵ Eren, 2019, s. 115.

Selimiye'nin külliyesi içerisinde Darü'l-Kurra, Darü'l-Hadis ve Darü'l-Sübyan Medreseleri yer alır. Eren, külliye içindeki bu yapılara Hakk'a, sevgiye, ilim ve irfana açılan otuz iki kapı olarak vasıflandırırken, aynı zamanda bu otuz iki kapının İslam'da otuz iki farzı da simgelediğini vurgular. Şerefelere çıkan altı merdivenin ise imanın altı şartına telmihte bulunduğu inancındadır. Görülüyor ki şair Selimiye'nin manevi özelliklerini kendi doğallığı içinde şiirinde nakış nakış işlemiştir.

“Arka minarelerden altı merdiven buyur eder şerefelere

Bir güneş ki, altı yerden doğar imanlı kalplere

Mermer avlusunda sıbyân, kurra, hadis ve medrese yapıları

Hakk' a, sevgiye, ilim ve irfana açılmış kapıları

Otuz iki farz, hiç düşünülmemiştir böylesine

Otuz iki kapıdan girilir Selimiye külliyesine”¹⁹⁶

Şiirin son bölümünde caminin açılış töreni ve kılınan namaz ile ilgili unsurlara yer verilir. Caminin bitimini sabırsızlıkla bekleyen Sultan II. Selim'e açılışı görmek nasip olmamıştır. Evliya Çelebi, “*Amma Allah'ın hikmetinden olacak, Selim Han Camii'nin tamamlandığını işitip o gece Hazret-i Peygamber'i rüyada görür. Ona: 'Yâ Selim, câmiin tamam oldu. Edirne yolu ile, cumayı alem (bayrak) dibinde kılmak için gel' buyururlar. Hemen İstanbul'dan Edirne'ye hareket edip, iki gün sonra rahatsızlanarak üçüncü günde Çorlu'da vefat eder. Selim Han'a o cumayı kendi câmiinde kılmak nasip olmaz. Ayasofya'ya nakledilerek ertesi cuma, namazı orada kılınıp toprağa verilir. Türbe kapısı üzerinde şu ayet yazılıdır: 'İlla men âtiyallahu bi-kalbin selim.'* Evliya Çelebi'ye göre Osmanlı tarihleri, II. Selim'in yeni yaptırdığı bir hamama ilk girdiği gün düşerek beyin kanamasından vefat ettiğini yazarlar.¹⁹⁷

Eren, şiirin son bölümünde Selimiye'nin bir cuma günü açılışına yer verir. Derviş Zıllı'nın ezanıyla iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalık bir

¹⁹⁶ Eren, 2019, s. 116.

¹⁹⁷ Evliya Çelebi, 1986, s. 344.

açılış töreni ile karşılaşılır. Cuma namazında secde edecek yer bulmakta zorlanan cemaatin hâli canlı bir şekilde anlatılmıştır. Selimiye'deki tasvir ve teşbihler o kadar güçlüdür ki, caminin açılışında yer almış gibi bir hisse kapılır. Ömürleri yetmeyen nur yüzlü insanlar, açılışında yer almasalar da caminin açılmasını sabırla bekleyenlerin muratlarına erdikleri bir gerçektir. Şevket Bulut, Selimiye'nin açılışı ile ilgili tasvir ve benzetmelerle Eren'in Selimiye'nin açılışına, okuyucuların da katıldığı hissini uyandırdığını şöyle ifade eder:

“Arif Eren, şiirinin son kümesinde, caminin açılışında hangi tarihi şahsiyetlerin bulunduğunu; ezanın hangi makam ve kim tarafından okunduğunu; cemaatin çok kalabalık oluşu sebebiyle secdeye giderken, alınlarını dayayacak yer bulamadıklarını, çok usta bir şekilde ve güzel mısralarla ifade eder... Canlı anlatımıyla, o muhteşem açılış gününe, bizler de katılmışız gibi, adeta yeniden yaşarız.”¹⁹⁸

*Derviş Zillî'nin dâvudi sesi, üçüncü şerefeden kanatlanmış
Okuduğu Bilâl usûlü ezanla gök kubbe yankılanmış
Cemaat sıkışıp kalmış, yer bulamamışlar secdede
İlk Cuma namazı böyle kılınmış Selimiye' de”¹⁹⁹*

Şevket Bulut, Selimiye şiirindeki imaj ve sembollerle ilgili değerlendirmesinde cami inşaatında çalışıp caminin açılışını göremeyenlerle ilgili önemli tespitlerde bulunmaktadır. Şair, Selimiye'nin inşaatında çalışıp ömürleri Selimiye'nin açılışına yetmemiş insanları “cennete sözlü nur yüzlü insanlar” benzetmesini yapar. Şevket Bulut, “cennete sözlü nur yüzlü insanlar” mısrasının şiir içinde şiir özelliği taşıyan bir mısra olduğunu da ifade eder. O, Selimiye'nin açılışındaki imaj ve sembollerle ilgili değerlendirmesinde şairin kendine has buluşlardan birine daha imza attığını şu cümlelerle ifade eder:

¹⁹⁸ Eren, 2010, s. 95.

¹⁹⁹ Eren, 2019, s. 116.

“Cennete sözlü nur yüzlü insanlar” mısraı, şiir içinde şiir özelliği taşıyan çok güzel bir mısradır. Bize, cennetle müjdelenen Yüce Peygamberimizin bazı yakınlarını hatırlatır. “Cennete sözlü olmak”, şaire mahsus mükemmel bir buluştur.”²⁰⁰

Şevket Bulut, “cennete sözlü nur yüzlü insanlar” benzetmesinin Selimiye’yi daha da kutsileştiren bir atıf olduğuna da dikkat çeker. İleride cep-hede şehit ve gazi olacak insanların Selimiye’nin şadırvanından akan berrak sudan abdest almalarının ve suyunun zemzem kabul edilmesinin Selimiye’yi daha da kutsallaştırdığını vurgular. Bulut, Eren’in ifadesi ile “cennete sözlü nur yüzlü insanlar”ın Selimiye için önemini şöyle izah eder:

“Şair, camide çalışan bu insanların çoğunun, ileride cep-hede çarpışarak, şehit veya gazi olacaklarını vurguluyor. Şadırvan musluklarından akan berrak suların, zemzem kabul edilmesi, camiye atfedilen kutsiyet sebebidir...”²⁰¹

Şair, Selimiye’nin mimarı ve yapımına vesile olan II. Selim’in yanında, ömürleri bu caminin inşasının bitişine erişememiş nur yüzlü ihtiyarlarla birlikte anarak caminin inşasındaki büyük heyecanı da bir nevi ortaya koyar. “Selimler” ve “Sinanlar”ın yanında Selimiye’nin açılışına ömürleri erişememiş “nur yüzlü ihtiyarlar” aynı safta, aynı amaç uğrunda ömürlerini vakfetmişlerdir. Şair, bu durumu mısralarda şöyle dile getirmiştir:

“Bu kutsal günü sabırla beklemişlerdi: Selim'ler, Sinan'lar

Ve ömürleri elvermeyen nur yüzlü ihtiyarlar”²⁰²

Türk İslam ruhunun mimari yönden yansıtıldığı Selimiye, Eren’in ruhunun ısıltıları ile abideleşmiş, inancın ve güzelliğin bir potada eridiği bir şiir hâline dönüşmüştür. Selimiye hem mimaride hem edebiyatta adeta abideleşmiştir.

Yalçın Yücel şiirin bu yönüne dikkat çeker. Yücel, “Üşüyen Gözlerin İnsanı Arif Eren” adlı yazısında “Selimiye” şiiri için şu değerlendirmeyi yapar:

²⁰⁰ Eren, 2010, s. 94.

²⁰¹ Age., s. 94).

²⁰² Eren, 2019, s. 116.

*“Şair bu şiirinde aynı zamanda iç dünyasındaki inanç görüntüsünü de İslam’ın güzelliğinde adeta Selimiyeleştirir.”*²⁰³

Selimiye, Türk-İslâm ruhunun, zevk inceliğinin nakış nakış işlendiği, Türkün kudretinin bütün kâinata haykırıldığı bir sanat yapıtıdır. Selimiye, Türk sanatının ve medeniyetinin en üst seviyede telakki ettiği, eşsiz bir mabettir. Onun içindir ki, atalarımız Selimiye’yi yeryüzünün cenneti olarak görmüşlerdir. Bu yüce mabedi yeni imajlarla ve manevi özelliklerini eşsiz benzetmelerle anlatan Arif Eren, Selimiye için: *“Millet olarak ata yadigârı tarihi eserlerimize karşı büyük bir sevgimiz vardır. Zaten o eserler, sanat değerleriyle bu sevgiyi hak etmişlerdir. Selimiye Camii de dünyada eşine az rastlanır bir mimari eserimizdir”*²⁰⁴ değerlendirmesini yapar.

Arif Eren, “Selimiye” şiirini Edirne’ye gidip yetkililerden bilgi alıp, üçüncü şerefesine çıkarak baş döndürücü yükseklikten, vatan toprağımızı, kana kana seyretmenin verdiği ruh hâli ile kaleme almıştır.

Eren, Edirne’nin en görkemli yerine yapılan bu sanat şaheserini şiirinin mısralarıyla adeta yeniden inşa etmiştir. O, Selimiye şiirini diğer şiirlerinden farklı olarak açık ve anlaşılır bir üslupla kaleme almıştır. ‘Selimiye’nin birçok özelliği çeşitli yeni imaj ve yeni benzetmelerle ortaya konur. Mimar Sinan’ın kullandığı İslami sembol ve motifleri, Eren ustalıklı anlatma başarısını yakalamıştır. Toplam 60 mısradan oluşan bu şiir 6’lıklar hâlinde gruplanarak yazılmıştır. İlk 6’lıkta ‘Selimiye’nin görkemi üzerinde duran şair, *“kuzeybatıdaki son topraklarımız”*ı selamlayan bu abidenin minarelerini gökyüzüne havalanmış dört kuşa benzetir.

Şevket Bulut, Arif Eren’in Selimiye şiiri ile ilgili değerlendirme yaparken Yahya Kemal’in *“Süleymaniye’de Bayram Sabahı”*nda, *“ihtişamlı bir üslûpla Süleymaniye camisine lâayık olan bir eser”*²⁰⁵ ortaya koyduğunu vurgularken, Arif Eren’in de *“cami içerisine giren, mimariyle şiiri kucaklaştıran bir eser*

²⁰³ Eren, 2010, s. 135.

²⁰⁴ Eğilmez Kaya, 2019, s. 54.

²⁰⁵ Eren, 2010, s. 94.

yazabilmesini”²⁰⁶ şairin önemli bir buluşu olarak görür.

Dr. Asım Yapıcı, “Selimiye” şiirini dini-kültürel öğelerin yoğrulduğu bir eser olarak görür. Şairin lirik, didaktik, bazen de epik bir söyleyişle vermek istediği mesajı iyi anlamamız gerektiğini de ifade eder:

“Selimiye” şiirine gelince burada dinî, tarihî, kültürel ve millî vurgular Türk-İslam sanat ve estetiği yansıtılarak yorumlanır, yine lirik ve didaktik tarzda, hatta yer yer epik söyleyişlere de yer vererek. Kimliğin oluşumunda kültürel unsurlarla birlikte dinî unsurlar da çok önemli bir yer tuttuğu, hatta Türk toplumunda dinî olan şeyler kültürel, kültürel olan şeyler de dinî bir formla ortaya çıktığı, yani her ikisinin sarmaş dolaş olduğu düşünülecek olursa, şairin duruşu ve iletmek istediği mesaj kendiliğinden ortaya çıkacaktır”²⁰⁷

Mustafa Ceylan, Eren’in birçok şiirini abide şiir olarak nitelendirir ve şairin Selimiye şiirini onun en parlak şiir yıldızlarından biri olarak görür: *“Parlak şiir yıldızlarımızdan birisi de, Dünya mimari sanatının da bir zirve eseri olan ve Anadolu’nun Türk- İslam tapu senedi olan Selimiye Cami’sine yazdığı şiirdir. Mimar Sinan’a ve o güzelim eserine ancak böyle bir şiir yakışır.”²⁰⁸*

Mustafa Ceylan, bu eseri, dilimizin ve Selimiye’nin sergilendiği bir şiir olarak görmektedir. Şiiri okurken birçok anının hatırlandığını, Necip Fazıl, Arif Nihat Asya, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Halide Nusret Zorlutuna ve Tahir Kutsi Makal hocaların gözlerinin önünde canlanıverdiğini ifade eder. Onun Eren’in şiirini *“Mutlu sancılar içinde doğan bir zaman”ın şiiri...*²⁰⁹ olarak nitelemesi de dikkat çekicidir.

‘Selimiye’ şiiri Eren’in dinî, tarihî, kültürel ve millî duygularının Selimiyeleştiği bir eserdir. Bize düşen Selimiye’nin manevi huzurunu hem sanat yapıtları ile hem mimari ögesi ile yaşamak ve bu şaheserin yapımında emeği geçenleri şükran ve dua ile yâd etmektir. Zaten Sultan II. Selim’in isteği de bu yöndedir: *“Edirne şehrine öyle bir mabet inşa ettirdim ki, Müslümanlar*

²⁰⁶ Age., s. 94)

²⁰⁷ Yapıcı, <http://www.mehmeteminturkyilmaz.com.tr/i/2029/>

²⁰⁸ Eren, 2010, s. 15.

²⁰⁹ Age., s. 15.

ancak ibadet edip, saltanatımın devamına, ululuğumun kalıcılığına dua etsinler."²¹⁰

Özetle Arif Eren, Selimiye şiiri ile onun hem manevi, ruhi yapısını, hem estetik güzelliğini, hem Mimar Sinan'ın ustalığını hem de tüm tarihini, estetik, ince ve zarif duygularla ortaya koyarak o güzel mabedi bir kez daha tarihimize mal ederek ebedileştirmiştir.

²¹⁰ Karabıyık Çengelci, 2016, s. 51.

ARİFÇE ŞİİRLER

Arif Eren'in şiirlerini en güzel ifade edecek sözlerden biri belki de bu söz, yani "Arifçe Şiir"lerdir. Arifçe şiirler, imge gücü yüksek, insanı kendi iç dünyasının derinliklerine götüren, Türkçenin gücünün oldukça verimli kullanıldığı, edebi sanatların yerli yerine oturduğu, fikir ve lirizmin aynı potada eridiği şiirlerdir. Bu şiirler, gücünü zengin bir imge dünyasından almaktadır.

Tüm güçlü şiirlerde olduğu gibi arifçe şiirlerde imge gücü derindir bunun için şiiri bir çırpıda anlayamazsınız. Bu şiirleri birkaç okumadan sonra idrak etmeye başlarsınız. Bu şiirleri anlamak için belli bir şiir kültürüne, donanımına ve zekâsına sahip olmak gerekir. Arifçe şiirlerde hayal, his ve düşündürme gücü yüksek ve sözcüklerin çağrıştırdıkları anlamlar da yerine göre oldukça kapalıdır. Eren, hakiki şiirin birçok bileşenini bu şiirlerde ortaya koymaktadır. Orijinal söyleyişe sahip bu şiirler için okuyucunun çetin bir yolculuğa çıkması gerekir. Bu yolun sonunda ise az ve öz söyleyişle imge gücü yoğun şiirlerin kapısını aralayıp şiir vadisinden beslenmek kalacaktır.

Eren, öz şiirin zirvelerini zorlarken imge gücünden yoğun olarak yararlanmışır. Şair, arifçe şiirler yazarken şiirini daha çok mısra gücü üzerine kurar. O, sağlam mısralar oluştururken Türk dilinin olanaklarından yararlanarak kalıcı şiirler oluşturmuştur. Şair, ses ipine sözler asarken güçlü imgelerle okurlarının algı ve duygu iklimlerinde, yepyeni ufuklar uyandırır. Şevket Bulut, Eren'in arifçe şiirleri oluşturma serüvenini şöyle dile getirir: *"Arif Eren, şiirini mısra gücü üzerine kuruyor. Tıpkı Necip Fazıl, Yahya Kemal gibi. Mısralar üzerine bina edilen şiirler, mısraların, beyitlerin yerleri değiştirilse de*

güzelliğini yitirmez. Bütün kalıcı şiirler aynı özelliği taşır.”²¹¹

Mustafa Ceylan, Arif Eren’i “*pırlanta dizelerin usta kalemi*”²¹² olarak vasıflandırır. Şair, “pırlanta dizeler” oluştururken imgeyi en üst düzeyde kullanır. Bu dizeleri okudukça bazen bir bulmacayı çözüyor hissine kapılırsınız.

“Göz Bahçesinde Seyran”, “Umut Kapısı”, “Çözülür Düğümler”, “Alevler İçinde Ufuk”, “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı”, “Havuz”, “Benlik Çıkmazı”, “Umduğunu Bulamayan Ağaç” ve “Görkemli Denge”, gibi şiirler Eren’in imge gücü yüksek şiirlerindendir. Şimdi de bu şiirlerdeki imge kullanımındaki farklılıkları ortaya koyarak Eren’in hakiki şiir yolundaki zorlu mücadelesini irdelemeye çalışalım.

Göz Bahçesinde Seyran

Eren, “Göz Bahçesinde Seyran” şiirindeki aşk, Hz. Havva’dan günümüze kadar ulaşmış bir sevda iksiridir. Sevgilinin gözleri kadehteki iksire benzetilir. Dolayısıyla şair, göz çukurlarını kadehe, dudakları ise testiye benzeterek aşkın ilk insandan bu yana varlığına işaret eder. Genellikle güzeller, bakışları ve sözleri ile âşığın gönlünde yer edinirler. Gözler, kadehte mey gibi aşığı tesiri altında bırakırken, onun sözleri de tıpkı bir aşk şarabı gibi insanın gönlünde tuhaflıklar meydana getirir. Ancak sevgili, aşığı etkilerken ölçülü davranmalıdır. Aksi hâlde hatalar yaparak el âlemin diline düşer:

“Gözlerin kadehlerinde, dudak testisinde

Havva’dan kalma sevda iksiri

Ölçüsüz bakış ve gülmelerde

Bir değişiklik olur insan yüreğinde”²¹³

Eren, güzelliği de dolu bir tüfeğe teşbih etmiştir. Güzellik ve silah arasında kurulan benzetme ile güzellerin tedbirsizliği, dolu bir silah gibi birçok

²¹¹ Eren, 2010, s. 71.

²¹² Age., s. 5.

²¹³ Eren, 2019, s. 93.

tehlikenin doğmasına sebep olabilecektir. Bu şekildeki bir benzetme ile güzellik ve dolu tüfek arasında bağ kurularak sosyal hayatın içinde birçok tehlikeye işaret edilmektedir. Zira güzellerin ve güzelliğin yarattığı ilgi ile tedbirsizce davranışlar, tehlikelere neden olacaktır. Buradaki güzellik, dolu bir silah gibi ansızın elinde patlayabilir ve hiç beklenmedik olaylara da sebep olabilir. Tedbirli davranmayan güzeller, her an tehlike içindedir. Bir de güzellerin ve güzelliğin değeri, ona duyulan ihtiyaç kadardır. Dolayısıyla güzeller, onun kıymetini bilip güzelliklerini heba etmemelidir. Çünkü yapılacak olan ufak bir hata ile güzelliğin bir kıymeti kalmayacaktır. Aynı zamanda güzellik göreceli bir kavramdır. Bu görecelik kadar güzele ve güzelliğe ihtiyaç duyulur:

*“Dolu tüfek gibidir güzellik
Ona duyulan ihtiyaç kadar
Kullanmasını da bilmeli sahip olanlar
Güzele şans tanımaz tedbirsizlik”²¹⁴*

Eren, ikinci dörtlüğe “Göz bahçesinin söz salıncağında hep senin sallanmanı isterler” çağrısı ile başlar ve güzelleri bu konuda uyarır. Seni izleyenler, seni takip edenler, kıskananlar adının dilden dile dolaşmasını isterler. Eren de ona kendini koru çağrısında bulunur. “Söz salıncağı”nda ismin dolaşması ya da konuşulması kıskançlıktandır. Onun kötülüğünü isteyenler ve güzelliğini kıskananlar hep açığını arar dururlar:

*“Göz bahçesinin söz salıncağında
Hep senin sallanmanı isterler
Sallanırken eser bir deli rüzgâr
Hüzün yankılanır çığlıklarında”²¹⁵*

²¹⁴ Age., s. 93.

²¹⁵ Age., s. 93.

Eren, aynı şiirinde, ayna metaforunu güzellikle birleştirir. Ayna karşısında bırakılan güzelliğin yerini manevi bir güzellik kuşanır. Gerçek güzelliğin nerede, nasıl bulunacağını ipuçlarını göz bahçesinde seyrarla buluruz. Güzeller, güzelliğini aynada bırakıp huy güzelliği ile var olurlar. Güzelliğin bedensel dili olduğu gibi erdemsel dilinin olması da lazımdır. Çünkü onun en önemli sırrı erdemli davranışlardır. Gerçek güzellik, hayatın renklerini, tavır ve davranışlarla gerçekleştirmektir. Ölçsüz konuşmalar ve davranışlardaki aşırılık, güzelleri solduran yegâne unsurlardır. Gerçek güzelliğin sırlarından biri de huy güzelliğidir. Huy güzelliği, seven için adeta bir hayat ışığıdır. Ölçülü davranışlar, onların baş tacı olduğunda asıl o zaman gerçek güzellik ortaya çıkacaktır. Yoksa güzellik aynadaki görüntüler gibi aldatıcı olabilir:

“Aynadaki seni evde bırakıp

Huy güzelliğinle çıkmahısın seyrana

Mevsimlere tahammülsüz sulara inat

Ne azalıp

Ne de taşmaktır murat”²¹⁶

Şairin aynaya yüklediği mana sözcüklerde “erdem” kavramı ile hayat bulur. Ayna, güzeller için büyüleyici bir unsurdur. Onlar, aynaya bakarak güzelliklerinin farkına varırken bazen de kendilerini masal âleminde zannederler. Ayna, güzelliği hatırlatan bir unsur olarak da kullanılır. Tüm bunlarla birlikte Eren, cismani güzelliği bırakıp manevi güzelliğe yönelmeyi onlara tavsiye eder.

Umut Kapısı

“Umut Kapısı” şiirinde Eren, eski günleri bir umut kapısı olarak görür. Eski günler, dalından koparılan bir çiçeğe benzetilir. Zaman, tüm acımasızlığı ile eski günleri uzaklara taşımıştır. Yaşadığı andan mutlu olmayan şair,

²¹⁶ Age., s. 93.

eski günleri özlemle anmaktadır. Umut kapısını aralamış eski günlerin bir ışık gibi gönlüne sızmasını bekler.

Şair, ışık metaforunu olumlu bir işlevde kullanmıştır. Işık, gönlü aydınlatan, eski günlere özlemin giderildiği, yaşam ve sevinç kaynağıdır. Onu asıl hayata bağlayan, umut kapısından süzülüp giren ışıktır:

“Şimdi neredesiniz eski günlerim

Hangi el kopardı dalınızdan

Uzaklara mı götürdü rüzgâr

Habersiz zaman

Yoklukta kimseler yok

Yine de aralık umut kapısı

Beklenir eski günlerin

Bir ışık gibi sızması”²¹⁷

Şairin yorgun gönlü eski günlerin özlemiyle dinlenmektedir. Beklenen mutlu günlerin gelmeyişi şairi hem yormuştur hem de üzmüştür. Bu üzüntü o kadar güçlüdür ki, güneş bile karalar bağlamıştır. Beklenen mutlu günlerin gelmeyişi şairi karamsarlığa düşürmüştür. Onu bu karamsarlıktan kurtaran, umut kapısından giren eski günlerin ışığıdır. Gönül, yorgun bir gemi gibi kıyaya vururken tekrar uzak diyarlara sefere çıkmak için beklenen eski mutlu günlerin özlemi içindedir. Anılarla çıkılan yolculuklarda yorgun gönüller şifa bulmak için beklemektedir:

“Geceler doğurmadı beklenen sabahı

Güneş karalar içinde yashdır

Dinlenecek yer gene

Eski günlerin kıyılarıdır”²¹⁸

²¹⁷ Age., s. 23.

²¹⁸ Age., s. 23).

Hatice Eğilmez Kaya, “Arif Eren’in Şiir Anlayışı ve İmge Dünyası” başlıklı yazısında Eren’in imge dünyasını değerlendirirken “Umut Kapısı” şiiri ile ilgili: *“Yorgun gönüller bir gemiye eski günler ise güvenli ve korunaklı bir kıyıya benzetilerek imge açık istiarenin sunduğu imkânla oluşturulmuştur. Hayat yolunda yorulanlar yine anıların şefkatiyle şifa bulmaktadır”*²¹⁹ yorumunda bulunur.

Çözülür Düğümler

Eren, “Çözülür Düğümler” adlı şiirinde, ibadet eden bir insanın ruh iklimini irdeler. Namazlardan sonra otuz üç kere “Sübhaneallah”, “Elhamdülillah”, “Allahuekber” diyerek Allah’ı anmak önemli ibadet ve dualardandır. Şair, bu ibadet esnasında güzel insanın ruh hâlini mecaz ve benzetmelerle ortaya koyar. Allah’ın yüceliğini, onun her türlü eksiklikten münezzehe olduğunu ikrar eden müminin ruh hâlini değerlendirir. Ünal bu konuda: *“Tespîh, tevhit inancını yerleştiren ve güçlendiren bir kavramdır. Bu işleviyle, insanlığın yaşam serüveninde işine en çok yarayacak ve kendine yabancılaşmasını engelleyecek temel ilkedir”*²²⁰ yorumunda bulunur.

99’luk taneli tespihleri 3 adet 33’lük kısma ayıran durak veya nişane adı verilen parçalar, şair tarafından köprüye benzetilir. Tespih tanelerinin dizildiği iplik ise suya benzetilerek yeni bir imaja imza atılır. Beş vakit namaz ise “beş parmak vadisi” diye nitelendirilir. Şair, bu şekilde beş vakit namaz sonrası çekilen tespihlerde müminlerin ruh hâlini orijinal imajlarla yansıtmıştır. Her tespih tanesinin çekilişinde müminler iç huzuru yakalarlar. İnsan, bunaltıcı, kurak ve karamsar düşüncelerden ancak “Sübhaneallah”, “Elhamdülillah” ve “Allahuekber” tespihini çekerek uzaklaşır.

Tespih nişaneleri için köprü benzetmesinin yapılması geliş güzel bir benzetme değildir. İlk nişaneye kadar Allah’ın her türlü kusur ve eksiklikten münezzehe olduğunu, ikinci nişaneye kadar Allah’a şükredildiğini, son

²¹⁹ Eğilmez Kaya, 2021, s. 46.

²²⁰ Ünal, 2012, s. 180.

nişaneye kadar ise Allah'tan büyük olmadığını ifade ederek tıpkı bir köprü gibi Allah ve kul arasındaki bağ kurulmaya çalışılır.

Aynı zamanda insan tarafından namaz sonrası “Sübhanallah”, “Elhamdülillah” ve “Allahuekber” şeklinde çekilen tespihler, kul ile Allah arasında bir köprü oluşturmaktadır. Şair, bu durumu “*Otuz üç köprüde/Su misali akıp gider iplik*” mısraları ile dile getirerek su ve köprü metaforu ile ruhsal arınmaya işaret etmektedir. “Köprü” kelimesi bir dönüm noktasına da işaret etmektedir. Çünkü namaz sonrası “Sübhanallah”, “Elhamdülillah” ve “Allahuekber” şeklinde yapılan dualarla ruhsal bir arınmanın gerçekleşmesi, Allah'ı kalp ve dil ile tasdik etmek, kul için önemli bir dönüm noktasıdır. Şair, insanoğlunun bu dönüm noktasında kalplerin su gibi berrak ve temiz olması için Allah'ı çokça anmayı ve şükrü gerekli görür:

“Otuz üç bir köprüde

Su misali akıp gider iplik”

Beş parmak vadisi boylarında

Ürperip ırgalanır sessizlik”²²¹

Namaz sonrasında çekilen tespihler ve yapılan zikirlerle manevi bir rahatlama hissedilir. Tüm dertlerden ve sıkıntılardan uzaklaşılır. Dünya işleri, bir an da olsa unutulur ve manevi iklimlerde dolaşılır. Şair, bu manevi haz ile beden de bir rahatlama olduğunu düşünür. Namaz öncesi gerilmiş olan ip, yapılan zikirlerle rahatlamıştır. Vücut, tespih ipi gibi gerginken Allah'ı zikretmekle düğümü çözülüp beden ve ruhen rahatlar. Zihinsel ve bedensel yorgunluk, tespih tanelerinin zikri ile su misali akıp gider. Tıpkı tespih taneleri gibi vücut yavaş yavaş gerilimden kurtulur. Böylece vücut maddi ve manevi bir rahatlama içine girer:

²²¹ Eren, 2019, s. 92.

*“Kıpır kıpır esnemeye başlar
Düğümünden çözülür gerginlik*

*Damarlarda dolaşmaya başlar
İnsan gönlünden taşan zindelik”²²²*

Eren, klasik edebiyatımızdaki ateş ve pervane metaforunu, yorgunluğun sonlanışı olarak kullanmıştır. Onay, klasik edebiyatımızdaki pervane ile ilgili: “Gece keleş de denilen kanatlı küçük böcek ki, kendini yakıncaya kadar şem’ile uğraşır durur. Bu hayvanın gözleri çok küçüktür. Gündüzleri karanlık yerde bulunur. Ortalık kararınca gördüğü ziyaya doğru koşar. Şuursuzca yanması da aşk sebebiyledir”²²³ cümlelerini sarf eder. Bezginlik, pervane gibi gönül ateşinde yanmaktadır. Pervanenin gönül ateşinde yanması, aynı zamanda namaz sonrasında zikrin verdiği huzur ile ilgilidir. Şiirde bezginlik, gönül ateşinde yanan pervaneye benzetilir. Zihnen ve bedenen bir yenilenmenin doğuşu pervanenin gönül ateşinde yanması ile ilgilidir. Hiçbir sıkıntı ve üzüntü, masum duyguların önüne geçemez ve bunların giderilmesi, tespih tanelerinin huşu ile çekilmesiyle son bulur. Aheste aheste Allah’ı zikrederek çekilen tespihlerle hem gönüller huzur bulmakta hem de beden tüm sıkıntılarını ve dertlerini atmaktadır. Bu esnada gergin bir ip gibi olan vücut, Allah’ı zikrederek huzura kavuşmaktadır:

*“Can ateşinde pervana gibi
Kendi canına kıyar bezginlik*

*Masum duyguyu hiçbir şekilde
İncitmez artık sinsî ezginlik”²²⁴*

²²² Age., s. 92.

²²³ Onay, 2016, s. 333.

²²⁴ Eren, 2019, s. 92.

“Sübhanallah”, “Elhamdülillah”, “Allahuekber” diyerek her tespih tanesinin çekilmesi insanoğlunu kötü düşüncelerden de arındırır. Şair, bu arınmayı yağmurdan sonra başlayan bir serinliğe benzetmektedir. “Yağmurlu bir serinlik”le kötü düşüncelerden uzaklaşıp gönüller ferahlamaktadır. Huşu içinde çekilen her tespih tanesi, gönüllere rahmet yağmurunun serinliğini vermektedir:

“Bunaltıcı kurak düşünceyi

Dağıtır yağmurlu bir serinlik”²²⁵

Yapılan ibadetle insan hem maddi hem manevi bir yenilenmenin ve rahatlamının içindedir. İnsan ruhundaki bu yenilenme, insan vücuduna da yansır. “Sübhanallah”, “Elhamdülillah”, “Allahuekber” diyerek ruhlar tespih taneleri gibi yavaş yavaş rahatlar. Vücudumuzdaki yenilenmeyi ve zindeliği sağlayan şey ise, hissederek yaptığımız samimi ibadetlerdir.

“Damarlarda dolaşmaya başlar

İnsan gönlünden taşan zindelik”²²⁶

Alevler İçinde Ufuk

Eren’in imge dünyası zengin şiirlerinden biri de “Alevler İçinde Ufuk”tur. Şiir bir gün batımı manzarası ile başlar. Eren’in şiirlerinde deniz, insana huzur veren ve belleğini tazeleyen bir mekân ve aynı zamanda şairin ruhunu besleyen bir unsurdur. Denizi kendi ruhuyla özdeşleştiren şair, sözcüklerle dalgalar gibi ruhumuzu da okşatır. Dış dünyanın görüntülerini kendi yaşamının merkezine oturtan şair, denizi ve çevresini huzur veren, sevgiyi hatırlatan birer mekân olarak görür. Kullandığı imgelerle denizle dertleşir ve onu duyularına tercüman olan bir nesneye dönüştürür.

Deniz, batan güneşten yansıyan ışıklarla kıvılcık bir renk almıştır. Güneş

²²⁵ Age., s. 92.

²²⁶ Age., s. 92

denize renk verirken oluşan manzara, adeta suyu tutuşturacak gibidir. Dolayısıyla güneş ışıkları suyu kuşatırken deniz alevler içindedir. O, denizin kızzılıklar içindeki hâlini görünce, gönlüne sevgili ile geçirilen anlar gelir ve yüreği buna dayanamaz. Sözcükler ise dalgalar gibi gönül kıyılarına çarpıp şiire dönüşmektedir:

“Gurubun yalımıyla tutuşan ufuk

Alevler içinde

Ha yandı ha yanacak deniz

Yangın yerine döndü

Ufku bir görseniz

Yanıyor deniz alev alev

Yangına bakarken

Alevler içinde kaldı aklım

Aklımda yine sen vardın

Buna yürek nasıl dayansın”²²⁷

Denizdeki yangın, şairin yüreğine de sirayet etmiştir. Alevler içinde yanan denizle özdeşleşen şair, sevgiliyle son kez birlikte aynı duyguları yaşamaktadır. Bu duygular içindeyken bozulan hava, denizdeki kıızıl yangını sonlandırdığı gibi şairin olumsuzluklardan kurtulmasını da sağlamıştır. O, sevgiliyle geçen zamanları unutmaya çalışsa da yüreğinde korlaşan sevgisini hiçbir zaman söküp atamayacaktır:

“Mecburen beraber yanıyorduk

Son kez birlikte baktık

Aynı yerlere

Duygularımızı birlikte söyledik

Bakarken alevler içinde yanan denize

²²⁷ Age., s. 158.

*Biliyorum esmerleşen havayla birlikte
Denizde sönecek bu kızıl yangın
Yanmaktan kurtulacak aklım
Ama hiçbir zaman sönmeyecek
Yüreğimde korlaşan sevgim”²²⁸*

Yaralar Sevgiyle Sarılmalı

“Yaralar Sevgiyle Sarılmalı” şiirinde Eren’in gözlem gücünün izlerini bulmak mümkündür. Şairin yüreği sokak pencerelerine açılmıştır. Gördükleri, hissettikleri ve yaşadıkları, sözcüklerle anlam kazanmaktadır. Şair, hayata küskün insanları susuz çeşmelere benzeterek imgedeki gücünü ortaya koyar. Eren’e göre, insanlığın amacı sokağa küskün pencereler bırakmamaktır. Zira sokağa açılan her pencere güzellikleri görmeyi hak etmektedir. Bu güzelliklerin yaşanması için yaralı yürekler sevgiyle sarılmalıdır. Korkulu rüyalarla uyanan insanlığı hayata güler yüzle baktırmalıdır. O, ideal bir yaşamın izini sokağa açılan pencerelerde aramaktadır. Acılı ve yaralı yürekler şairin yüreğini kanatmaktadır. Boş konuşmalar yerine çözüm üretilerek bu insanların yürek yangını sonlandırılmalıdır. Bu çözümün temeli ise sevgidir:

*“Yalnızlığa kapanmış hüznü insanları
Hayata güler yüzle baktırmalı
Yaralı yürekler sevgiyle sarılmalı
Ki unutsunlar korkulu rüyaları*

*Susuz çeşmeler gibi kurumuş yüzler
Gördükçe yüreğime boşanır gözlerim
Bir yaraya merhem olmaz bilirim
Teselliden öteye gitmeyen sözler”²²⁹*

²²⁸ Age., s. 159.

²²⁹ Age., s. 74.

Eren, bakma ve görme eylemi ile insan manzaralarını pencerelerden seyrettirerek şiirleştirmiştir. Pencereler, insanoğlunun dışarıyı duyma, görme, gözlemlleme, hayatın içinde olma ve yaşama arzusunun bir neticesidir. Bazen eşya, şairlerin dünyasında ruh bulup yaşamın bir parçası olabilmektedir. Şairin arzusu pencerelerin mutluluklara açılmasıdır ancak her zaman bu mümkün olmamaktadır.

‘Pencere’ metaforu aynı zamanda sınırlanmış özgürlüğü ve mahremiyeti sembolize eder. Şair, pencere metaforu ile sokaktaki hayatı tasvir etmeye çalışır. Bu hayatın aileye, bireye ve topluma yansımalarını hissettirir. Çünkü toplumun huzuru, sokağa açılan pencerelerin mutluluk getirmesine bağlıdır:

*“İnsan gönlüne doğmalı sabah güneşi
Zaman herkese bir şeyler vermeli
İnsan gücü alın teriyle süslenmeli
Tutuşmalı bu özlem ateşi”²³⁰*

Zaman, herkesi mutlu edecek bir şeyler vermelidir. O zaman, alın terinin karşılığını alan insanın yüreğine güneş doğmuş gibi olur ve alın teri ile kazanılmış helal kazançların rahatlığıyla pencereler sokağa daha mutlu açılır. Yaşamın gayesi bu olduğunda, insanı huzursuz eden durumlar ortadan kalkacak ve sokağa küskün pencereler mutluluğa açılacaktır. Eren, sokağa açılan pencereleri umuda ve yaşama açılan pencereler olarak görmüştür. Yaşadığı çevreyi betimlerken mutlu aile olabilmenin yolunu sokağa küsmeyen pencerelerde arar. Çünkü sokağa açılan her pencere ayrı bir yaşamı, hikâyeyi ve varoluşu simgelemektedir:

*O zaman genişler dar dünyaları
Sokakla barışır küskün pencereler*

²³⁰ Age., s. 75.

Oturtup mutluluk alfabesini heceler
Memleketin fedakâr can insanları”²³¹

Havuz

İmge yönü güçlü olan şiirlerden biri de “Havuz” şiiridir. Bu imgesel şiirle ilgili farklı yaklaşımlar olmuştur. Şiiri tahlile çalışan araştırmacılar imgeleri farklı yorumlamışlardır. Her kelimenin bir çağrışım gücü olduğunu ifade eden M. Fetih Yanardağ “Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren’in Poetikası” başlıklı yazısında Arif Eren’in ‘Havuz’ adlı şiirinde, şiirde özgünlük olması, şairlerin kendilerine ait bir üslup oluşturma peşinde olmaları gerektiğine değinir.²³² Yanardağ, Eren’in burada özgün imgeler kullandığını dile getirir ve “Havuz” şiirinde kullanılan balık/havuz imgesini poetik bir yaklaşımla yorumlar:

“Havuzla kastedilen şiirdir. Alabalıkla kastedilen ise her şairin oluşturmayaacağı özgün imgelerdir. Alabalık her suda yetişmez, yetişmesi için soğuk dağ gölü suyu, saf köpüklü su gereklidir. Özgün imgeler oluşturmak her şairin yapacağı bir iş değildir. Son dörtlükte günümüz şiirine bir eleştirinin yapıldığını da söyleyebiliriz. Günümüz şairlerinin şiir havuzlarını rastgele sularla doldurduklarını, birbirlerini tekrar ettiklerini, özgün imgeler oluşturmadıklarını, bir ustadan nasip almadıklarını, geleneği bilmediklerini eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyar.”²³³

Alabalıkların şiirdeki kullanımına dikkat edildiğinde, bu balıklar, doğal ortamı içerisinde bol oksijenli, soğuk, temiz ve hızlı akan sularda yetişirler. İnsanın duyguları da bir nevi alabalık gibi düşünülmüştür. Tıpkı doğal ortamında yetişen balıklar gibi şiir vadisinde duygular anlatılırken her şair kendi benliği ile özgün imgeler oluşturmalıdır. Bir balığın yetişkin bir balığa dönüşmesi gibi şiirin de tam anlamıyla olgunlaşması, tekrarlardan kaçınması gerekir. Her şiir, şairinin özgünlüğü ile değer kazanır. Şiir havuzundaki

²³¹ Age., s. 75.

²³² Yanardağ, 2021, s. 86

²³³ Age., s. 87.

farklı şiirler zaman içinde kendi farklılığını da ortaya koyacaktır.

Şiir havuzunda özgün imgeler oluşturan şairlerin eserleri zaman içerisinde hak ettiği değeri görecektir. Eren imgedeki farklılığını alabalıkların aynı suda yaşamasına rağmen bir başkasına benzemeyerek ayrı bir üslupta yüzmeleriyle ortaya koyar. Böylece bir şaire ait imgenin başka biri tarafından tekrarlanması eleştirir. Onun için balıklar farklı üsluplarla yüzer ve bu üslupları ile tanınırlar.

*“Havuzun berrak suyunda
Alabalıklar huzur içinde gezinirler
Bir başkasına benzemekten çekinirler
Ayrı bir üslûpta yüzerler
Hiçbirinin melezlik yok soyunda”²³⁴*

İnsanları birbirinden farklı kılan, duyguları, düşünceleri, bedensel yapıları ve karakterleridir. Şairleri ise asıl farklı kılan imgedeki gücü ve kullanımıdır. Şiir aynı kaynaktan beslense bile farklı imgeler oluşturularak özgünlüğün yakalanması bir şair için en büyük mutluluktur. Ancak bu öyle sanıldığı kadar kolay değildir. Eren, kendine has imge oluşturma konusunda başarılı ve usta bir kalemdir:

*“Havuzun suyu aynı dağ gölü gözüyle
Gene de has yavrular üretmek
Bir köşeli hüznün demek
Sevincin olur onları yüzerken görmek
Dünya gözüyle”²³⁵*

Gelişigüzel yapılan her iş gibi gelişigüzel şiir yazmak da onun değerini düşürür. Sanat niteliği taşımayan her eser, şiir yazdığını sanan her şair,

²³⁴ Eren, 2019, s. 111.

²³⁵ Age., s. 111.

sanatın değerini düşürmektedir. Eren, “Havuz” şiirinin son bölümünde bu konuya dikkat çeker. Şiirler yazılıyor fakat bunlar belli bir birikimi yansıtmayan, rastgele yazılan ve usta çırak ilişkisinden nasip almamış şiirlerdir. Bu şiirlerin yaşama şansı yoktur. Tıpkı alabalıklar gibi doğal ortamında yaşamadığı için ölmeye mahkûm olmaları gibi. Eren, eleştirel bir yaklaşımla belli bir birikimi ve kültürü olmadan şiir yazılamayacağı görüşündedir:

“Havuzlar yapılıyor büyüklü küçüklü

Rastgele sularla doluyor artık

Ustadan nasip almayan çıraklık

Her suda yaşamaz alabalık

Onun suyu saf köpüklü”²³⁶

Arif Eren, özgün imgelerle Türkçenin sırlı dünyasından kelimeler devşirip gönül soframıza sunmaktadır. O, kelimelere estetik bir anlayışla yaklaşır ve Türkçenin sırlı dünyasında kelimelerle gücünü bulur.

“Havuz” şiirine toplumsal bir anlayışla yaklaşan Yalçın Yücel’in “Üşüyen Gözlerin İnsanı Arif Eren” başlıklı yazısındaki ifadeleri şairin imge gücünü göstermesi açısından önemlidir:

“Havuz şiirinde, doğal yaşamın düzen içerisindeki seyrini aktarırken yine o havuzda insanın bozukluğa uğrayışını, bir alabalık örneklemeyle doğadaki giz dolu yaşamı ustaca sergiler bize.”²³⁷

“Havuz” şiiri ile ilgili farklı bir yorum da Hatice Eğilmez Kaya’dan gelir. “Havuz” şiirinde insanın doğa karşısındaki tutumu ile bağ kuran Eğilmez Kaya, şairin doğa karşısındaki duygularını anlamlandırmaya çalışır:

“İnsan doğaya hükmettiğini zannederek nasıl da yanılır. Göllere, denizlere öykünerek büyüklü küçüklü havuzlar yapar örneğin. Bu havuzların içine balıklar salar, onları seyrederek hayaller kurar. Oysa doğa milyarlarca yıllık hürriyetini insana kaptırmaktan şikâyetçidir. Arif Eren bir havuzun kenarında düşünceye

²³⁶ Age., s. 111.

²³⁷ Eren, 2010, s. 134.

dalar. Suda yüzen balıkların hareketlerinde hüznün ve sevinci bir arada hisseder.”²³⁸

Şair, gerçeği farklı algılayıp yorumladığı gibi okuyucu da şiiri farklı yorumlayabilir. Farklı görüş ve anlayışların şiire yansması farklı bir duyarlılığın ürünüdür. Eren’in imgeye dayalı soyut şiirlerindeki farklılığın sonucu olan bu duyarlılık, şairin imge gücünü göstermesi açısından kıymetlidir. Şairlerin, şiirine farklı nitelikleri yüklemesi, yaşantı ve algılayış biçiminin sonucudur. Bu eserler, her okuyucuda farklı algılanabilir. Netice olarak “Havuz” şiirinde Eren, kelimelerin gücünü iyi kullanmış ve şiiri farklı çağrışımlar oluşturan bir yapıya büründürmüştür.

Benlik Çıkmazı

Eren’in “Benlik Çıkmazı” şiiri daha çok felsefi bir yaklaşım içermektedir. Şiir, şairin bilgi ve tecrübelerinin *arifçe* yansması niteliğindedir. Şiirde ısırgan otuna önemli anlamlar yüklenir. Isırgan, “*Yaprakları ve gövdesi yakıcı tüylerle kaplanmış, tohumlu, çoğunda sütsü öz bulunmayan, basit yapraklı ve yabancı tozlaşma gösteren, küçük çiçekli, ılıman bölgelerde yetişen yabani bir bitkidir.*”²³⁹ Isırgan otunun tüylerine dokunulduğunda vücutta yakıcı bir etki bırakır.

Her sanatçı kendi yaşantı ve deneyimlerinden yola çıkarak insanı farklı yönleri ile irdelemiştir. Eren de insanın hemen hemen her hâlini şiirleriyle dile getirir. O, benlik duygusunu kuşanan insanın tavırlarını ısırgan otu ile özdeşleştirir. Isırgan otunun yakıcı özelliğini kullanarak dilini tutamayan insanların da gönülleri bu şekilde yaktığını vurgular. Bencil insan, kibri ile ön plandadır. Bu özellikleri davranışlara da yansır. Her ne kadar bencillik duygusu gizlenilmeye çalışılsa da er geç değişik davranışlarla ortaya çıkacaktır. Kendi dışında bir varlığı yok sayan bir anlayış içinde olan insanı, benlik duygusunun yanında kibir, gurur ve büyüklenme duyguları da kuşatmıştır. Ruhunu ve dilini eğitememiş her birey, toplumda ağır yaralar açacaktır.

²³⁸ Eğilmez Kaya, 2019, s. 59.

²³⁹ Korkmaz, 2010, s. 1.

Bu tür insanlar kötü niyetlerini her ne kadar gizlemeye çalışsalar da onlar mutlaka davranışlarına yansıyacaktır. Şair, bu tür insanlar için: *“Isırgan sütü emen dilin ağzın içinde ne kadar saklanırsa saklansın, değişik davranışlar ve durumlar gerçek amacını saklayamıyor”* yorumunda bulunur. Bu kötü düşünceler genellikle dil yolu ile açığa çıkar. Şair, bu durumu *ısırgan sütü emen dilin* tabiri ile açıklar. Isırgan otu gibi dil de insanı yaralar ve yakar. Onun için atalarımız *“kem söz sahibine aittir”* darb-ı meselini kullanmışlardır. Kem davranışlar dile yansımasa da er geç bir şekilde ortaya çıkacaktır.

“Isırgan sütü emen dilin

Ağzında ne kadar saklansa

Değişik görüntüler içinde

Kendini yansıtıyor hâlin”²⁴⁰

Kuşu kuşu, sevgiyi ve mutluluğu temsil eder. Sevgi öyle saf, temiz bir duygudur ki, Eren bu hissi kuğuya benzetmiştir. Şairin benlik yosunu bağlamış bir yürekten pek beklentisi yoktur. Sevgiyi bir kuğuya, benlik yosunu tutmuş yürekleri de kirli ve pis bir göle benzetir. Sevgi her yürekte farklı tecelli eder. Kendi benliğine hâkim olmayan bir yüreğin kimseye bir faydası olamaz. Nefis, kötülüğe sevk eden, yüreğine kötülükler düşüren bir unsurdur. Nefis terbiye edilmezse, hem yürekler hem de toplum kirlenir. Sevgi bürümemiş bir yüreğin kendinden başka bir düşüncesi olmaz. Benlik düşüncesi kuşanan bir nefis, hem kendini hem de toplumu sevmez. Kirlenen bir yüreğin tekrar sevgi gölünden su içmesi de zordur:

“Benlik yosunu tutan bir yürekten

Bundan sonra ne beklersin

Bir daha su içmez

Sevgi kuğusu bu gölektir”²⁴¹

²⁴⁰ Eren, 2019, s. 109.

²⁴¹ Age., s. 109.

Arif Eren, yarasa imgesini kullanarak toplumda karanlıkta gizlenen, fark edilmeyen bir yaşantıyı merkezine alır. İnsanlıktan nasibini alamayanlar, bir yarasa gibi yaşadığı toplumdan hiçbir iyi hasleti alamaz. Çıkmazdaki bu insanlar yaşadıkları hayatın farkında değildir. Şair, bu tür insanların hem kendi içlerini hem de toplumu ümitsizliğe düşüren fikirlerden uzaklaşmasını ister. Bu tür insanlara bir çağrı yapar. Kötü düşüncelerden, duygulardan arınmanın yolu, huzur kalayıyla parlattıkları gönüllerdir. Eren, Yunusça bir düşünce ile “kendini bilmek” fikrine de değinir. İnsanı hakikate, kurtuluşa ulaştıracak asıl şey, kendini bilmektir. Bir sevginin eseri olan insan, kendini bilme sürecinde hakiki olana, Yaradan’a ulaşacaktır. Bu kendini bilme yolculuğunun sonu Yaradan’ı sevme yolculuğu ile bitecektir. Yunus Emre, “*Bu yol yavlak uzakdur dünya ana duzakdur / Bu duzaga ugrayan komaya kılavuzun*”²⁴² diyerek benlik çıkmazındaki insana yol gösterir. İnsanın gerçek kimliğine erişmesi için önce kendini tanıması, kendi “ben”inin farkında olması gerekir. Nefsin arınma yolculuğunda en önemli hakikat, Yaradan’a duyulan sevgidir. İnsanı erdemli kılan şey ise, huzur kalayıyla aydınlanan yüreklerdeki sevgidir:

“Yarasa gibi yaşadığın hayattan

Elinde gönlünde kalan ne

Bu çıkmazda direnmek niye

Rızkın mı kesildi insanlıktan

Dünyanı karartan sisli düşünceden

Bir ışıık bulup kurtulsan

Huzur kalayıyla duyguların

*Pırıl pırıl parlardı yeniden”*²⁴³

²⁴² Tatcı, 2012, s. 376.

²⁴³ Eren, 2019, s. 109.

Umduğunu Bulamayan Ağaç

Arif Eren, şiirlerinde değişik metaforlar kullanır. “Umduğunu Bulamayan Ağaç” şiirinde “ağaç” metaforunu kullanır. Şiir, zor bir yolculuğun sonucunda tıpkı bir ağaç gibi bin bir emekle ortaya çıkar. Kıymeti bilinmeyen her değer gibi ağacın meyvelerinin de kıymeti bilinmezse kurda kuşa yem olur. Şair, şiirini oluşturduktan sonra birileri tarafından anlaşılmanın, ilgi görmenin heyecanını ister istemez yaşar. Şiire, şaire ve sanata gerekli değeri vermeyen insanlar, güzellikten ve şiirden nasiplerini alamazlar. Şiir de değeri bilinmeyenlerin elinde heba olur gider. Eren, tıpkı bir ağaç gibi zorlu bir sürecin sonunda ortaya çıkan meyvelerin (şiirin) gerekli eller tarafından kıymetinin ve lezzetinin bilinmemesine üzülmemektedir. O, sanatının meyvesi olan şiirini ortaya koyduktan sonra gerekli ilginin ve anlaşılmanın beklentisi içindedir. Şairin toplum tarafından anlaşılmaması ve yeteri kadar kıymetinin bilinmemesi adeta bir ağacın meyvesinin korunamaması ile eşdeğerdir:

*“Olgun meyvelerini koruyamaz ağaç
Kuşlar gagalar rüzgâr sallar
Akli başından gider ağacın
Daha kötü durumlara düşmeden
Bir insan eli tarafından
Toplansın diye can atar dallar”²⁴⁴*

Eren, şiirini oluştururken titiz davranır. Az ve öz yazar. Her kelimenin üzerinde titizlikle durur. Kelimeler yerli yerinde kullanılarak mısra yönü güçlü şiirler ortaya koyar. Şiirin oluşum aşamasındaki serüveni oldukça zordur. O, en uygun kelimeleri seçerek güçlü mısralar ortaya çıkarmaya çalışırken uzun süre bekler. Bu zorlu süreçten geçen şiirin gerekli değeri görmemesi, haklı olarak, şairi üzmemektedir:

²⁴⁴ Age., s. 48.

*“Yapraklar kundaklar dallar bağrında saklar
Sabredilmez bir nazla
Olgunlaşır meyveler
O yetkin şekillerini aldıklarında
Bir rüzgârlı dağ yamacında
Kurda kuşa yem olmaktan üzülrler”²⁴⁵*

O, şiirinin mısralarını oluştururken sabırla uygun kelimeleri bulmaya çalışır. Bu emek verilen eserlerin, şiirden anlamayan ve şiire kıymet veremeyenlerin elinde heba olmasına üzülr. Bu durum karşısında şairin elinden bir şey de gelmemektedir. Bir gün şiirlerinin gerekli değeri göreceği umudunu da yitirmez:

*“Olgun meyvelerin sancısını bilir ağaç
Bir çaresizlik içinde kıvrılır
Gelir de
Birileri toplar diye
Hayal kuran garip ağaç
Gör ki talihine sızlanır”²⁴⁶*

Eren, meyveli bir ağaçtan hareketle, sanatın, sanatçının ve okuyucunun durumuna dikkatleri çeker. Sanatın ve sanatçının gün geçtikçe değersizleştiğini düşünmektedir. Şair sözün, sanatın değersizleştiği bir ortamda sanatın ve sanatçının anlaşılmasının güç olduğundan yakınmaktadır. Oysa sanatın ve edebiyatın kendine has bir iklimi ve atmosferi vardır. Bu atmosferi ve iklimi yakalamayanların elinde her değerli eser heba olacaktır. Tıpkı olgun meyvelerin ağaçta kalıp toplanmaması, kurda kuşa yem olması gibi sanat da, sanatçı da heba olacaktır.

“Kış geçince bu talihsiz ağaç

²⁴⁵ Age., s. 48.

²⁴⁶ Age., s. 49.

*Aynı serüveni
Tekrar yaşayacaktır
Mutlu hayallerle geçecek zaman
En olgun şeklini alınca meyveleri
Yine kurda kuşa yem olacaktır”²⁴⁷*

Görkemli Denge

Eren’in imge gücü yüksek şiirlerinden biri de “Görkemli Denge”dir. Şiirde kâinattaki düzen, denge ve vahdet-i vücut fikri işlenir. Gece/gündüz, ay/güneş gibi zıtlıklar içinde her varlığın Allah’ın varlığının ve birliğinin delili olduğu düşüncesi verilmiştir. Tasavvuf felsefesini ve geleneğini bilen şair, bu kültürü, kullandığı imgelerle yansıtmaya çalışmıştır. Eren, “Görkemli Denge” ile neyi anlatmaya çalıştığını bir röportajında şöyle açıklar:

“Görkemli Denge ile gökyüzündeki muhteşem düzeni işaret ederek, vahdet-i vücut düşünce sistemini anlatmak istedim. Bu düşünüşe göre, çokluk halinde görülen kâinat, aslında birlikten ibarettir. Hiçbir kurala bağlı olmadan var olan, mutlak varlık, birdir. O da: Allah’tır.”²⁴⁸

Kur’an-ı Kerim’de birçok ayette gece ile gündüzün ardı ardına gelip belli bir düzen oluşturduğu, bu düzeni görebilen ve idrak edebilenler için büyük bir ibret olduğu ifade edilir. Allah’ın yarattığı her varlığın gizli bir anlamı ve güzelliği vardır. Gündüz ve gece iki zıt kavram olsa da sakladıkları anlam ve güzellik aynıdır. Yaratılan her şeyde, her zerrede Allah’ın kudretinin ve birliğinin bir işareti vardır. Şair, gece ve gündüzün oluşturduğu tablodan hareketle şu yorumu yapar:

“Dolunay yüzlü bir güzellik kraliçesi olan geceyi, gündüz görmediği için, çirkin zanneder. Gece de gündüzü görmediği, güneşin varlığından habersiz, gökyüzünü kendi mülkü olarak kabul eder. Buradan çıkacak netice; insanın kendisini

²⁴⁷ Age., s. 49.

²⁴⁸ Age., s. 65.

başkasıyla mukayese etmek imkânı bulamadan kendi lehine karar vermesinin yanlışlığı belirtiliyor. Görmeden, araştırmadan, bilgi sahibi olmadan karar vermenin, yanlış bir davranış olduğunu, bu tür kararlardan kaçınılması vurgulanıyor. Bunlara ilaveten bir de bazı güçlerin, güzelliklerin gündüzle gecede olduğu gibi bir araya gelemeyeceği söyleniyor insanoğluna.”²⁴⁹

Şiirde gece ve gündüz kişileştirilerek birbirleri ile ilgili doğruluğu sorgulanmadan yorumlar yapılır. Gündüz, dolunay yüzlü eceyi²⁵⁰ hiç görmediği hâlde çirkin zanneder, gece ise yıldızlarla gecenin görkemine kapılarak gündüzü hiç görmeden gökyüzünü kendi mülkü zanneder. Hâlbuki hiçbir zaman bir araya gelmeyecek olan gece ve gündüz zıtlıklarla güzelliğin ve varlığın görkemli dengesini oluşturmaktadır. Zıtlıklar ile asıl güzellikler ortaya çıkmaktadır. Gökyüzünün görkemli dengesi gece ve gündüzün bir araya gelmesi ile bozulacaktır. Asıl denge bu zıtlık ile sağlanmaktadır:

“Gündüz hiç görmeden geceyi

Kendince çirkin zanneder

O dolunay yüzlü eceyi

Gece hiç görmeden gündüzü

Yıldızlara bakarak konuşur

Benim mülkümdür gökyüzü

Bir araya gelseydi ikisi

Çoktan bozulmuş olacaktı

Gökyüzünün görkemli dengesi”²⁵¹

Eren, Mustafa Ceylan’ın ifadesi ile bu şiirde “Okuyucusunu bulduğu

²⁴⁹ Eren, 2010, s. 65.

²⁵⁰ Ece: Kraliçe, güzel kadın, güzellik kraliçesi.

²⁵¹ Eren, 2019, s. 69.

ortamdan kendi can köküne, var oluş duygusuna getirip bağdaş kurdurur."²⁵²

Arif Eren, *arifçe* şiirlerde yaşanan çevreyi ve olayları farklı bir gözle gözlemlemiş, farklı algılamış ve algılatmıştır. Şiirinde kullandığı metaforlarla yaşadığı çağın, kültürün, ortamın yansımalarını rahatlıkla bulmak mümkündür. O, düşüncelerini ifade ederken kullandığı metaforlarla entelektüel bir iklim yaratma çabası içerisinde olmasa da toplumun hafızasına bir nebze de olsa tercüman olmuştur. Türk dilinin imkânlarını iyi kullanan şair, insanın kendisini anlamasına katkı sunmaktadır.

²⁵² Eren, 2010, s. 7.

POETİKASI

Şiirin doğuşu kadar eski bir kavram olan poetika, ilk defa Aristo tarafından kullanılmıştır. Fransızcada poétique, İngilizcede poetic, Almancada poetik, İtalyancada poetica, Latince poetiça, Yunancada poetike karşılığında kullanılmıştır. Poetika, bugünkü kullanımıyla şiir sanatı değil, şiir üzerine teoriler anlamına gelmektedir. Bizim edebiyatımızda poetika kelimesini Necip Fazıl, 1946 yılında *Büyük Doğu* dergisinde yer alan ve şiirin nasıl olması gerektiği ile ilgili düşüncelerinin yer aldığı *İdeolocya Örgüsü* adlı eserinde kullanmıştır. Dünya edebiyatında ise bilinen en eski şiir teorisi kitabı “*Poetika*” adını taşımaktadır. M.Ö. 344’te yazılan eserin bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Burada şiirle ilgili kanaatler yer alsa da asıl konu Aristo’nun sanata dair görüşleridir.²⁵³

Arif Eren, şiir ile ilgili görüşlerini anlatan müstakil bir eser ortaya koymasa da şiirlerinden ve kendisi ile yapılan röportajlardan poetikasını ortaya koymak mümkündür. Şairin poetikası ile ilgili ilk akademik çalışma Dr. M. Fetih Yanardağ’a aittir. “Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren” başlığını taşıyan bu çalışmada şairin poetikası ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde şairin şiir ve şair tariflerine, şairin vasıflarına, şairin yetiştirme şartlarına ve gelenek karşısındaki tutumuna, şiir ve güzellik kavramına, şiirin dış ve içyapı unsurlarına, şiir diline, şiirin muhtevasına, şiir ve okuyucu bağına ve sanatların tedahülüne yer verilerek şairin poetik görüşleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

²⁵³ Okay, 2005, s. 15-18.

Şiirin Tanımı ve Özellikleri

Şiir, insanoğlunun hem kendini hem çevresini ifade etme isteğinden doğmuş insanlık tarihi kadar eski bir edebi türdür. Aristo'dan başlayarak şiirin sınırları, içeriği ve üslubu ile ilgili kurallar oluşturulmaya çalışılmıştır. Her dönemde bu sınırların ve kuralların belirlenmesi için şiirin birçok tarifi de yapılmıştır. Her şair kendini ve çevresini farklı algıladığı için şiir tarifinin de şairden şaire farklılık göstermesi doğaldır.

Yahya Kemal Beyatlı, şiirin oluşum aşamasındaki heyecanını dile getirerek şiiri tanımlama çabası içerisine girer. Yahya Kemal; kalpte doğan şiirin serüvenini şu sözlerle ifade eder: *“Şiir kalpten geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecelli edişidir; hissin birdenbire lisan oluşu ve lisan hâlinde kalışıdır. Düşündüklerimizi vezinle ve lisanla ifade edişimiz şiir değildir. Bir mısraın şiir olup olmadığı gayet aşikârdır. Derunî ahenk ile ifade edilmişse şiirdir. Fakat duyulmaksızın yalnız vezin ve lisan mümaresesiyle söylenen söz şiir olamaz. Şiir bir nağmedir. Lâkin Frenklerin kuğu nağmesi dedikleri çok nadir ve halis bir cevherdir. Bu nağmeyi ifade etmek için vezin ve lisan ancak ve ancak bir âlettir.”*²⁵⁴

Her şairin şiir tanımı, hayat felsefesi, kültürel alt yapısı, yaşantısı, ideolojik ve dini düşünceleri bakımından farklılık gösterir. Necip Fazıl için şiir, şairin hayat görüşünü yansıtan en önemli araçlardan biridir. *“Bizce şiir, mutlak hakikati arama işidir. Eşya ve hadiselerin, bütün mantık yasaklarına rağmen en mahrem, en mahcup, en nazik ve en hassas nahiyesini tutarak ve nispetlerini bularak mutlak hakikati arama işi.”*²⁵⁵

Eren'in şiiri dikkatlice incelendiğinde, insanı düşündüren bir yapıya sahip olduğu görülecektir. O şiiri *“ses ipine söz asmak”* diye tarif eder. Ses ipine sözler asarken gayet titiz ve özverili davranır. Mükemmeliyetçi bir yapıya sahip olan şair, iyi şiiri elde etmek için titizlikle ve gayretle çalışır. Eren, yakaladığı orijinal imge ve sözleri olağanüstü güzellikle ses ipine asar.

Eren, şiirin tam bir tanımının yapılamadığını, yapılamayacağını,

²⁵⁴ Age., s. 15-18.

²⁵⁵ Kısakürek, 2011, s. 473.

kendisinin de şiir tarifi yapsa bile eksik kalacağını düşünmektedir. Şiiri ve şairi şu şekilde vasıflandırır: “Şiirin tam bir tarifi yapılamamıştır. Bu eksik tariflere bir yenisini de ben eklemek istemem. Ancak, şiir denince aklıma, yeni açılmış bir çiçeğin, sürekli kalmak şartıyla ilk açılıştaki rengi ve kokusu gelir. Şair de o çiçekteki renk ve kokuyu en üst düzeyde görebilen, duyabilen sanatçıdır.”²⁵⁶

Eren, şiiri yeni açmış bir çiçeğin rengi ve kokusu olarak görmektedir. Şiirdeki bu renk ve koku daimiliğinin sağlanamaması hâlinde, şiirin gerçek şiir, şairin ise gerçek şair olamayacağı düşüncesindedir. Yeni açmış bir çiçeğin rengini ve kokusunu en iyi duyabilen, görebilen ve hissedebilen sanatçının gerçek şair olabileceğini düşünür.

Şair, bir başka şiir tanımını da hayal ve hakikat dairesinde yapar. Şiirde hayalin de önemli olduğunu düşünmektedir. Onun için hayal gücü hem şair için hem de okuyucu için gerekli bir unsurdur: “Şiir, maddeden ziyade, gözün, kulağın dışında hayal gücüyle hafızayla konuşabilmektir”²⁵⁷ diyen şair, geçmişe götüren ve geleceğe şekil veren bir hayal gücünün peşine düşer. Mazi ile ati arasında bir bağ kuran şair, atileri inşa etmenin yolunun mazinin bıraktıklarını iyi anlama ve algılamadan geçtiğini düşünür. Ona göre şiir, “ses ipine söz asmaktır.” Bu tabir, şiirin ses ile sözün bir araya gelerek ölçülü bir şekilde oluştuğunu ve şiirde sesin ön planda olması gerektiğinin ifadesidir. Eren’in şiirde sesi öne çıkarmasının sebebi “Şiir konuşunca nesir susar” tabirinde gizlidir. O, sesi şiir için, sözü ise nesir için uygun görmektedir. Musikin ve ahengin şiirde önemli olduğunu düşünür. Bu düşünce, Ahmet Haşim’in şiirde ‘musikiyi sözden daha muteber görmesine’ benzer bir düşünceyi barındırmaktadır. Ahmet Haşim’in “Şairin lisanı ‘nesir’ gibi anlaşılacak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisandır”²⁵⁸ düşüncesi ile Arif Eren’in “Şiir ses ipine söz asmaktır” tanımının aynı düşünceyi ifade ettiği söylenebilir.

Şair için şiir, görmek, işitmek organları dışında hayal gücü ve

²⁵⁶ Şahin, 1995, s. 32.

²⁵⁷ Yanardağ, 2021, s. 86.

²⁵⁸ Enginün ve Kerman, 1999, s. 70.

hafızasıyla konuşmanın bir ürünüdür.²⁵⁹ Bu tanımında şair, şiiri beş duyunun dışında hayal gücünün ve millet hafızasının bir ürünü olarak görür. Eren, millet hafızasında saklı olan hazineleri, toplumu aydınlatmak ve ona yön vermek için kullanır. Bunu yaparken millet hafızasındaki atasözleri ve deyimleri de yerli yerinde kullanır.

Şair, şiiri bir tasarım işi olarak görür. Kuyumcu titizliği ile kelime işçiliği yaparak sanatını oluşturur. Onun için şiirin oluşumundaki en önemli unsur, ilk mısra veya beyittir. İlk mısra veya beyit ortaya çıktığı anda şiirin kapısı aralanmış demektir. Bu kapıdan giren şair, evin içinde dolaşarak en güzeli yakalamaya çalışır. Gönül evinde demlenen şiir, demini aldığı an, okuyucu ile bulaşmayı hak eder.

Eren, her şairin şiirinin farklılık arz etmesi gerektiğini vurgular. Şiirde aynı şeyler anlatılsa da onun tarzı, dili kullanma gücü ve imge kullanımı, onu diğer şairlerden ayıran önemli özelliklerdendir. Eren, şiirde en önemli özelliğin imge gücü olduğunu vurgular. O, hayalindeki düşünceleri ortaya koyarken oluşturduğu tasarımlarda, imgenin farklı olması gerektiğine de inanır. Şairlerin farklı imge kullanması, okuyucuya farklı bir coşku ve heyecan yaşatacaktır. Çünkü imge, şairin zekâsının, yeteneğinin, kültürünün, çevresinin ve düşünüş biçiminin yansımasıdır:

*“... şair duygu ve düşüncelerini her zaman etkili bir şekilde söyleyemez. O zaman kafasında canlandırdığı orijinal bir hayali, bir düşünceyi sözcüklerle söylemeye kalkışır. Burada şairin zekâsı, yeteneği, kültürü, çevresi, onun hayal ve düşünce gücünde yeni imgeler ortaya koymasını sağlar. Gözlemlediği doğadan yeni tasarımlar oluşturur. Bu tasarım şairin kendi buluşu olduğu için bir heyecan, bir coşku uyandırır okuyucuda.”*²⁶⁰

Eren'in şiirinin önemli özelliklerinden biri de kelimelerin yerli yerinde kullanılmasıdır. O, şiiri, titizlikle çalışılması gereken bir proje olarak görür. Şiirleri özenle yazıldığı gibi okuyucuyu da düşündüren, bulunduğu iklimlerden başka iklimlere taşıyan bir yapıya sahiptir. O, şiirinin oluşumu ile

²⁵⁹ Yeni Edebiyat Yaprağı, 2014, s. 32.

²⁶⁰ Age., s. 32.

ilgili şu ifadeleri kullanır:

*“İstedığım zaman şiir yazabilirim. İlham diye bir şey beklemem. Önce şiiri kafamda tasarlayıp kurarım sonra üzerinde düşünmeye başlarım. Beğendiğim ilk mısra ya da ilk beyti bulabilmişsem artık şiir yazılmaya başlanmış demektir. Şiirde ne kadar iyi işçilik olursa o kadar iyi şiir ortaya çıkar. Şiir bittikten sonra bir süre bekletilmeli, tekrar gözden geçirilip, eksikler varsa tamamlanmalıdır.”*²⁶¹

Şiirde her kelimenin bir vazifesi vardır. Dolayısıyla kelimeler şiirin ruhunu katletmemelidir. Şiirden çıkartılan veya şiire eklenen her kelime şiiri mükemmele ulaştırmalıdır. Kelimeler en üst düzeyde kullanıldığında sözün bir hükmünün olacağına inanan şair, kelime seçimi ve kullanımı ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

*“Şiir kelimeleri en üst seviyede, en iyi şekilde kullanma sanatıdır. Bu nedenle ilahi söz, ilahi emir ve vahiy anlamlarını taşıyan kelâm, şiire manevi bir sorumluluk getirir. Şiir bu sorumluluğu en iyi şekilde yapmakla görevlidir. Şiirde kelimeler rast gele yer almaz, bir edep içinde yerli yerine yerleşmeyince ses, duygu ve çağrışım özelliklerini kaybeder. Kelimelerin bu özellikleri, şiirde taşıdıkları anlam kadar önemlidir. Onun için şiir dili, okuyucuyu büyüleme, yüreğinde ve beyninde estetik duygu ve düşünce hissettirme gücüne sahiptir.”*²⁶²

Şiirdeki bu dikkat ve hassasiyet şair için önemlidir. Şiirdeki her buluş, her estetik söyleyiş şairin gücünün ve kalıcılığının bir göstergesidir. Eren’e göre şiir, *“tebliğ değil bir telkindir”*. Şiirde kelime seçimi ve imge, şair için en önemli unsurdur. Eren’in şiirinde kelimeler bir zincirin halkaları gibidir. Şair, öz şiire ulaşmak için Türkçenin bu sırlı yolculuğunda kelimeleri özenle tertip ederek hem manada hem de estetik anlayışta mükemmeli yakalama peşindedir. Onda hissedilmek ve duyulmak birinci gayedir: *“Şiir bir buluşun, kişisel imgenin, duygu ve düşüncenin sözcüklerle estetik bir şekilde söylenmesidir. Şiir tebliğ değil bir telkindir.”*²⁶³

Şair, kelime seçimine özen gösterir. Gelişigüzel kelimeler kullanmaz.

²⁶¹ Yanardağ, 2014, s. 570.

²⁶² Ayna Dergisi, 2001, s. 8.

²⁶³ Yeni Edebiyat Yaprağı, 2014, s. 32.

Kelimelerin anlam ve estetik yönden uyumlu olması gerektiğine inanır. Her kelime yerli yerinde kullanılarak bütünün bir parçası olmalıdır. Şair, hem günlük hayatta hem de şiiri oluştururken kelime seçiminin önemini mısralarıyla şu şekilde ifade eder:

*“Yüzde kaşlar nasıl yakışmışsa gözlere
Dil konuşurken öyle olmalı kelimeler”*²⁶⁴

Şiir ve Gelenek

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre gelenek, bir toplumda saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen ve yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgiler, töreler, davranışlar ve ananelerdir.²⁶⁵

Şair ve yazarlar geleneksel ve modern edebiyatın malzemelerini kullanma ölçütü bakımından bir ikilem içerisindeyler. Köklü bir edebiyat geçmişi olan milletimizin güçlü bir şiir geleneği vardır. Birçok şair bu güçlü şiir geleneğinden beslenmiştir. Eren ise, gelenekçi bir anlayışın yanında modern şiire de sırtını dönmez. Gelenekten beslenen şair, modern şiir anlayışının inceliklerini de kullanarak şiir vadisinde renkli ve derin anlamlı şiirler ortaya koymuştur. O, halk ozanlarının dışında, şiirde eğitimin de önemli olduğunu vurgular:

*“Eğitimsiz hiçbir şey olmayacağı gibi, şiir hiç olmaz. Divan, Halk ve Modern şiirimizin bütün incelikleri bilinmeden, iyi şiir yazılmaz. Eğitim bu anlamda olduğu zaman önemli katkılar sağlar. Halk ozanlarının bir kısmı, eğitim görmeden de gezip, görüp, öğrenerek Allah vergisi yetenekleri sayesinde şiir söylüyorlar.”*²⁶⁶

Eren, geleneği bir tarafa itip görmemezlikten gelmez. Gelenekten yararlanarak şiirine çağdaş bir kimlik kazandırır. O, “Bir yanıla inançlarımıza, köklerimize ve geleneğe bağlı; diğer yanıla evrensellikten ve çağdaşlıktan yana

²⁶⁴ Eren, 2019, s. 124.

²⁶⁵ TDK, <https://sozluk.gov.tr/>

²⁶⁶ Eşilmez Kaya, 2019, s. 13.

*bir şair*²⁶⁷ dir.

Şair, geçmiş şiir anlayışımızın günümüze taşınarak faydalanılması gerektiğini vurgular: “*Geleneği bir tarafa itip görmemezlikten gelmemeli, bilakis gelenekten faydalanarak, eserlerine çağdaş bir kimlik kazandırmalıdır. Dünyü inkâr edenlerin yarını olmaz, anlayışına bağlı kalarak geçmişin zaman imbiğinden süzölmüş birikimini günümüze taşıyarak ondan faydalanmalıdır.*”²⁶⁸

Eren, şiir ve geleneği ayrılmaz bir bütün olarak değerlendirir. Milletinin şiir geleneğine sırt dönmeyen şair, şiir geleneğine sıkı sıkıya bağlıdır. Genç şairlerin usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmesini şiir ve şair için daha faydalı bulur. Çünkü çıraklıktan ustalığa giden yolda eksikliklerin daha kısa sürede tamamlanma imkânı vardır. Şaire göre her ne olursa olsun kalfalık dönemi bitince usta etkisinden uzak, kendine has bir şiir anlayışının oluşması gerekir. Geleneğe bağlılığını usta-çırak ilişkisine dayandırarak anlatır:

“*Halk şiirinde ustalık çıraklık var. Çırak önce usta yanında yetişiyor, saz çalmayı öğreniyor, sonra da şiir söylemeyi. Zanaatta usta-çıraklık ilişkisinin ne denli önemli olduğunu bilmeyen yoktur. ‘Ustanın çekici bin liradır’ atasözümüz bu ilişkinin önemini vurgular. Sanat, zanaattan daha yüksek bir seviyede olsa da, şiirde de ustalık ve çıraklık önemlidir. Usta bir şairin gözetiminde şiire başlayan bir genç şair, şiirin temelini daha sağlam kurar. Daha kısa zamanda eksiklerini azaltma imkânı bulur. Kendisinin ancak yıllar sonra görebileceği şiir hatalarını usta şairden öğrenerek bir daha aynı hataları yapmamaya özen gösterir. Bunlardan daha önemlisi şiirde titizliği ve sabrı öğrenir. Kalfalık dönemini tamamladıktan sonra ustasından kurtulmak şarttır.*”

Cumhuriyet Dönemi edebi topluluklar, Yedi Meşaleciler, Garip Akımı (Birinci Yeni), Hisarcılar, Toplumsal Gerçekçiler, Maviciler, İkinci Yeniciler olarak adlandırılır. Aynı görüş ve şiir anlayışını paylaşan şair ve yazarların bir dergi etrafında toplanarak sanatlarını devam ettirmeleridir. Her edebi topluluk bir önceki toplulukta -kendilerine göre – eksik taraflar gördükleri için, onlara tepki olarak yeni bir edebî topluluk kurmuşlardır. Bunların arasında önemli isimlerin

²⁶⁷ Age., s. 21.

²⁶⁸ Eren, 2001, s. 8.

yanında sadece toplulukta ad olarak kalan şairler de vardır. Bu topluluklar zamanla dağılmış, önemli olanları ise sanatlarını devam ettirmişlerdir.”²⁶⁹

Eren, geleneksel şiirden yana tavır sergileyerek gerçek şiirin kapılarını zorlar. Onun “Dört Mevsimden Hatıralar” şiirini inceleyen Şevket Bulut, şairin gelenekçi yönü ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar: “Arif Eren, yerinde saymayan, geçmişten güç alarak geleceğe sağlam adımlar atan bir şairdir. Bakar körlerden olmadığı gibi, düşünmesini bilen ve düşüncesini şiire döken bir insandır.”²⁷⁰

Şevket Bulut, aynı şiirle ilgili bir başka değerlendirmesinde şairin “Arif” kelimesini hem kendi ismi hem de bilge kişi anlamında cinaslı kullanarak Halk şiirindeki mahlas geleneğine işaret ettiğini ifade eder:

“Şair, Halk şiirinde olduğu gibi, son beyitte adı olan “Arif” kelimesini, cinas kalıbında ve değişik iki anlamda -biri bilge kişi, diğeri ise kendi adı- kullanarak; hem Halk şiirindeki bir geleneği sürdürüyor; hem de şiirde kullandığı hikmetli sözlerin ârif insanlar tarafından anlaşılabilirliğini vurguluyor. Güzel bir kelime oyunuyla ârif kelimesini iki anlamda kullanıyor.”²⁷¹

Şiir, Hayal ve Hakikat

Tanzimat dönemi şairleri, divan şairlerinin hakikatten uzak, hayallerle süslü şiir anlayışını her fırsatta eleştirerek yeni edebiyatın ve yeni şiir anlayışının kapılarını aralamışlardır. Bundan dolayı yeni edebiyatın sınırlarının oluşmasında hayal ve hakikat anlayışı önemli bir yer tutar. Namık Kemal, yeni şiiri hakikate uygunluk anlayışı içerisinde şekillendirmeye çalışır. *Tahrîb-i Harâbât* adlı eserinin ön sözünde;

“En parlağı en büyük yalandır

Doğrusunu bul beni inandır”²⁷²

²⁶⁹ Eğilmez Kaya, 2021, s. 36-37.

²⁷⁰ Eren, 2010, s. 98.

²⁷¹ Age., s. 100.

²⁷² Namık Kemal, 1304, s. 5.

mısraları ile Divan şiirindeki hayal anlayışını eleştirir. Klasik şiirin bir kısmını yalan söz olarak gören Namık Kemal, Divan şairlerinin akla sığmayan hayali ifadelerini eleştirerek hakikat anlayışını savunur.

Muallim Naci ise hayali, hakikati güzelleştiren bir elbiseye benzetir. “*Şiirin kisve-i hayalden kâmilten tecridi bir dilberin hüsn ü ânını tezyide hizmet eden elbise-i hoş-nümâsını çıkarıp da kendisini üryan bırakmak kabilinden olur.*”²⁷³

Hayal ve hakikat anlayışı, sanatçının hayatına etki ettiği gibi eserlerine de sirayet eder. Bu kapsamda her eser ve şiir, yaratıcısının hayal dünyasının yansımasıdır. Sanatçılar hayalleri ile eserlerini yaşatırlar; gerçekliği ile de var olurlar. Hayal ve hakikat anlayışının ortaya konması, sanatçının ve eserlerinin daha iyi anlaşılmasını sağladığı gibi değerini de artırır.

Eren’in sanatının temelini ise hayal ve hakikat dengesi oluşturur. Zengin bir muhayyileyi barındıran şiirlerinde bile hayal ve hakikat dengesine dikkat eder. Şiiri bir tasarım işi olarak görür. Hayalinde canlandırdıkları hakikatten bağımsız değildir. Mısradaki titizliği hayal ve hakikat dengesini oluşturur. O, şiirde kurgu ve gerçekliğin birbirini ötelemek yerine birbiri ile dengeli bir şekilde örtüşerek şiirin oluşumuna yardımcı olması gerektiğini savunur. Hayal ve hakikat dengesizliğini, şiirin yok oluşunun bir işareti olarak görür. Şiirdeki aşırı hayal ve kurgunun, onu masal özelliğine büründüreceğini de vurgular:

“*Şiir bir hesap işi değildir. Gerçekçi olacağım diye şiiri hayal gücünden ve duygusalıktan koparırsak, nesir olur. Şiir tebliğ değil telkin işidir. Fazla kurgu, şiiri masal yapar.*”²⁷⁴

Eren, şiirin hayal ile var olacağını ancak hakikatten de vazgeçilemeyeceğini, bu iki unsurun dengeli bir şekilde olması gerektiğini savunur. Şaire göre nesir ile şiiri ayıran en önemli unsur, şiirde hayalin orantılı olarak kullanılmasıdır. Bu dengenin sağlanmasında hayal, hakikate göre biraz daha baskındır. O, sanatını oluştururken, daha çok, toplumsal sorunları duygu ve hayal gücünün oluşturduğu bir estetik anlayışla ortaya koymaya çalışır.

²⁷³ Muallim Nâci ve Beşir Fuad, 2012, s. 72.

²⁷⁴ Yanardağ, 2021, s. 101.

Şair

Şiir, insanoğlunun duygu ve düşüncelerini dile getirme araçlarından biridir. Şairin hayat felsefesinin bir ürünüdür. Şair, kendi hayat felsefesini oluştururken sözün gücünden yararlanır. Sözün gücünü en iyi kullanan sanatçı ise, şairlerdir. Bu yönüyle söz ustası olan şairler daha kalıcı olmaktadır. Bu yönüyle Eren de birkaç şair tanımını yapmıştır.

Eren için şair, “*ses ipine söz asan*” ve “*şiiri konuşturunca nesri susturan insandır*.”²⁷⁵ Söz ustası şairler konuştuğu zaman diğerleri susarlar. Çünkü söz ustaları ölçülü konuşur ve sözü yere düşürmezler. Yine onlar, dış dünyaya ve içinde yaşadıkları topluma diğer insanlardan daha farklı bakarlar. Bu farklı duyuşun ve anlayışın ürünü olarak toplum içinde önemli bir misyona sahiptirler. Eren’e göre şair, toplumun millî duygularına tercüman olmalı ve milletin moral değerlerini estetik bir anlayışla aktarabilmelidir.

Eren’e göre şair milletin moral değerlerini, dil, din, tarih, örf, adet ve geleneğini estetik sanat anlayışı içinde okuyucuya verebilen insandır.²⁷⁶

Şair: “*Sözcüklerin mısralardaki yerlerini çok iyi tayin edebilen, onları titizlikle işleyen, yeni anlamlar veren, sözcük birikimi çok zengin olan; duygu, düşünce ve hayal gücüyle kendine özgü şiir söyleyebilen*”²⁷⁷ kişidir.

Eren, mensup olduğu milletin dilini de yüceltmeye çalışmıştır. Ona göre dil; milletin millet olma şuuruna ulaştıran en önemli araçlardan biridir. Dolayısıyla şair, dilin inceliklerini en üst düzeyde bilmeli ve şiir vasıtasıyla onu en üst düzeyde kullanmalıdır.²⁷⁸

Şair, varoluştan gelen farklı duyma, hissetme ve görme becerisi yanında dili kullanma becerisi ile diğer sanatçılardan ayrılır. Eren, şairin az sözle çok şey anlatması gerektiğine inanır. Şair, az sözle çok şey dile getirirken okuyucunun duygu, düşünce ve hayal gücünü de yoğun bir şekilde geliştirmeye çalışır. Eren, şairin ‘yoğun söyleyen insan’ olduğunu söyler ve bu durumu

²⁷⁵ Yeni Edebiyat Yaprığı, 2014, s. 31.

²⁷⁶ Age., s. 31.

²⁷⁷ Age., s. 31.

²⁷⁸ Yanardağ, 2022, s. 82

Yaşar Kemal ve Karacaoğlan'ı karşılaştırarak şu şekilde örneklendirir: “*Yaşar Kemal’in İnce Memet romanında sayfalarca tasvirini yaptığı Torosları, Karacaoğlan bir şiir ile anlatıvermiştir. Şair öz ve derin söyleyen bir sanatçıdır. Şiir resme, heykele, baleye, tiyatroya, sinemaya ve diğer sanatlara göre insanın duygu, düşünce ve hayal gücünü daha çok geliştirir.*”²⁷⁹

Şair ve Otorite

Birçok ideolojik anlayış, sanatın ve sanatçının imkânlarından yararlanarak devamlılığını sürdürmüştür. Şairlerin, bir ideolojinin ve otoritenin bayraktarlığını yapıp yapmama konusu, geçmişten günümüze kadar tartışılmış ve bundan sonra da tartışılacaktır. Onlar, bazen bir öğretinin, bir partinin ve grubun davranışlarının etkisi altına girmiş; bazen de siyasi, felsefi ve dini düşüncelerin etkisinde kalmışlardır.

Şairin öncelikli görevinin, insanları barışa, güzelliğe ve sevgiye davet etmek olduğuna inanan Eren, şiirin birleştirici ve yol gösterici özelliğinin olduğuna inanmaktadır. Şiirde ideolojik yaklaşımlardan, siyasi söylemlerden mümkün merteye uzak duran Eren, şairin siyasetten uzak durması gerektiği görüşündedir. Şiirin siyasete bulaşması ile saflığını ve güzelliğini kaybedeceğine inanır. Bir görüşün önünde eğilmek şair kimliğine zarar verir. Siyasete bulaşan, siyasetin emrine giren şairin ve şiirin zaman içerisinde yok olacağına şüphesi yoktur: “*Şair siyasete girmemelidir. Şiir siyasete bulaşır saflığını, güzelliğini kaybeder. Sanatçı özgür ve yaratıcı insandır. Bir görüşün emrinde eğilip bükülmemelidir. Sanatçı sözünü esirgemeyen insandır. Bundan dolayı siyasete giren sanatçılar başarılı olamamışlardır.*”²⁸⁰

Şairin asli görevi, saflığı, güzelliği ve özgürlüğü savunmasıdır. Şair kavgalara taraf olmamalıdır. İdeolojik kargaşalarda kaybeden hep şair olacaktır. Kamplaşmalardan, ideolojik söylemlerden daha çok siyasilerin yararlandığına inanan Eren, bu duygularını “Hep Aynı Oyun” adlı şiiri ile ortaya koyar:

²⁷⁹ Age., s. 82.

²⁸⁰ Age., s. 99.

*“Böyle kalabalık seyirci varken
Telden hiç iner mi cambaz
Her zaman aynı oyunu
Kılık değiştirerek oynamayı
Kendine meslek edinmiş hilebaz*

*Direkler arasına ellerinle çektiğin tele
Merdiven olursun basa basa çıkar
Her çıkışın bir inişi olduğunu
Aklına bile getirmez sonra
Merdiveni bir tekmede yıkar*

*Üzerinde yürüdüğü tel aşındıkça
Yenisini bağlatır direkler arasına
Tek düşüncesi kırılmasın tel
İnmeye hiç niyeti yok
Tuz bassan da yarasına*

*Böyle şakşakçı seyirci varken
Telden ne diye insin cambaz
Aynı oyunu yenidir diye
Değişik kılıkla oynamayı
Bir kez meslek edinmiş hokkabaz”²⁸¹*

Görüldüğü gibi Eren’in bu şiiri, siyasetçilere bir eleştiri niteliğindedir. Cambaz ve tel metaforu içinde siyasetçinin cambazlığına yer verilir. Türlü

²⁸¹ Eren, 2019, s. 84-85.

oyunlarla halkı kandıran, halkın üzerine basarak makam ve mevkilere ulaşan, sonra da halkı unutan siyasiler “Hep Aynı Oyun”la iktidarlarını korumaktadırlar. Halkın bu unutulmuşluğa ve ilgisizliğe karşı onları alkışlama-sının sebebi, siyasilerin değişik kılıklar altında halkı kandırmasıdır.

Tek amacı oturduğu koltuğu koruma gayesi olan ve bunu meslek edinmiş siyasetçiler keskin bir dille eleştirilir. Halkın siyasi hokkabazlara karşı tutumuna üzülen Eren, onları allayıp pullayan, siyasi şakşakçıların “Hep Aynı Oyun”la önemli roller üstlendiğini de vurgular.

Her şair gibi Arif Eren de belli bir dünya görüşüne sahiptir. Ancak önemli olan bu görüşlerin herhangi bir odağın maşası hâline gelmemesidir. Burada şaire düşen görev, şiirde mükemmelliğe ulaşmaktır. Şairin sadece sanatı ile konuşmasını daha doğru bulmaktadır.

Şair, şiirlerinde ideoloji çığırkanlığı yapamaz. Söylemek istediklerini kadife yumuşaklığı ile ifade eder. Sert söylemlerden arınmış bir yaklaşımla toplumsal konuların çözümüne kılavuzluk eder. Şiir, ideolojinin gerisinde kalmamalıdır. Duyguların, hayallerin yanında fikirler nakış nakış işlenmelidir. Onun için şiirde fikir yerine duygu ve hayaller ön plana çıkmalıdır. Fikir ve duygu aynı potada eriyerek bir olgunluğa ulaşmalıdır. Şaire göre şiirde fikir ve duygu ölçülü olduğu takdirde değer kazanır. Aksi hâlde şiir de nesir özelliğine bürünerek sözünün gücünü kaybeder:

*“Şiirimde lirizm ile fikir birbiriyle kaynaşmış durumdadır. Fikir hiçbir zaman didaktik bir kimlik kazanmaz. Fikir ve lirizm şiir potasında kaynayıp, süzgeçten geçtikten sonra, ölçü kalıplarında şekillenir.”*²⁸²

Şiirin siyasete bulaştığı takdirde saflığının ve güzelliğinin yok olacağına inanan şair, kendisi ile yapılan bir söyleşide şiirde ve sanatta ideolojinin yeri konusunda şunları dile getirir:

“Şiir ve sanatta ideolojinin ve politikanın yeri yoktur. Şair siyasete girmemelidir. Şiir siyasete bulaşırsa saflığını ve güzelliğini yitirir. Sanatçı özgür ve özgün insandır. Bir görüşün emrinde eğilip bükülmemelidir. Sözünü esirgemeyen

²⁸² Age., s. 66.

insandır sanatçı. Bundan dolayı siyasete bulaşan sanatçılar başarılı olamamıştır."²⁸³

Bütün insanlar gibi şairlerin de belli bir dünya görüşü olması ve o doğrultuda yaşaması ve hareket etmesi gayet doğaldır. Ancak bu görüşler eserinin önüne geçtiği zaman büyük sıkıntılara sebep olmaktadır. Şair bilerek veya bilmeyerek ülkenin sıkıntılarına çözüm bulmak yerine herhangi bir odağın maşası hâline gelebilmektedir. Eren'e göre şairin en önemli görevi güzel şiir söylemektir. Onlar, güzel şiirler yazarken diline de sahip çıkmalıdır. Şair, ince bir duyarlılık ve söyleyiş güzelliği ile söylemek istediklerini yazmıştır. Şiiri bir telkin vasıtası olarak gören Eren, söylemek istediklerini mısralarında ifade etmiş ancak çözüm yollarını yöneticilere bırakmıştır.

Din ve İnanç Algısı

Din ve inanç ihtiyacı, ilk insandan itibaren başlamış ve günümüzde de farklı boyutlarıyla devam etmektedir. Din, insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen bir inanış yoludur.²⁸⁴ Dini öğretiler çoğu zaman şiir yoluyla insanlığa aktarılmaya çalışılmıştır. Her milletin dini inancı ve itikadı şairler tarafından da ele alınmıştır. Toplumları derinden etkileyen en önemli unsurlardan olan din ve inanç, güzel sanatlar ve şiirin ilk konularından biri olmuştur.

Eren, mensup olduğu milletin dinine ve itikadına bağlı bir şairdir. Yeri geldiğinde şiirlerinde dini unsurlara yer verir. Bu alandaki düşüncelerini dini bir öğüte dönüşmeyen bir üslupla ortaya koyar. Hiçbir şairin toplumun inançlarından uzak kalamayacağına inanan Eren, din ve inancı da toplumun en önemli moral değeri olarak görür. Şiir ve sanatta dinin yerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Din, bir öğüt şekline dönüşmeden şiir ve sanatta her zaman yer almıştır.

²⁸³ Yeni Edebiyat Yaprağı, 2014, s. 32.

²⁸⁴ Bilgin, 2014, s. 76.

Şair, mensup olduğu toplumun moral değerlerinden ayrı kalmaz. Bu bakımdan dini motifleri sanatına zarar vermemek şartıyla her zaman işleyebilir. Bu da şiire bir zenginlik kazandırır. Bir ulusun önemli şair ve sanatçılarının eserlerinde, bu konunun işlendiğini görmek mümkündür.”²⁸⁵

Türk milleti, yüzlerce yıldır İslamiyet’e gönülden bağlıdır. Bu bağlılık edebi faaliyetlere de yansır. Çağlar boyu İslami yaşantı, şairlerin gönül süzgecinden süzülüp günümüze ulaşmıştır. Eren’in şiirlerinde de İslam kültürü ve yaşantısı etkili olmuştur. O, inançlarına bağlı ve İslam kültürü içerisinde yetişmiş bir şairdir. Belki düzenli olarak dini bir eğitim almamıştır. Ancak böyle bir çevrede yetiştiğinden bu konuda yeterli bilgi ve hassasiyete sahiptir:

“Arif Eren, milletine, kültürüne ve kültürünün önemli bir parçası olan İslâm dinine içten duygularla bağlı bir şairdir. Bu bağlılığın sonucu olarak onun şiirlerinde dini ve manevi temalar oldukça kapsamlı bir yer tutmaktadır.”²⁸⁶

Eren, dini temalı şiirlerinde ahiret inancı, kader, namaz, oruç ve dua gibi dinsel unsurları sıklıkla işlemiştir. Şiirlerinde Müslüman bir insanın dünyada yapması gereken kulluk bilinci, tevhit düşüncesi, Allah’ı zikretmek ve günaha bulaşmamak gibi ödevler yer alır.

Şairin Misyonu

Arif Eren, sanata ve şiire birçok anlam yükler. Bir şairin şiirine yüklediği anlamın bilinmesi şiirlerinin tahlili açısından önemlidir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi sanatının en önemli gayesi “güzel şiir söylemektir”. Şair, toplum için bir kılavuz olduğu gibi dili kullanmada da bunu başarmalıdır. Eren, milletin dilini güzel kullanma yükümlülüğünü başarı ile gerçekleştirmiştir:

“Şair, aynı zamanda bir dil ustasıdır. Mensup olduğu milletin dilini en iyi şekilde kullanmakla yükümlüdür. İnsanların duygu, düşünce ve hayal gücünü besleyen, geliştiren, milletin dilini, dinini, tarihini, örfünü, âdetini vb. moral

²⁸⁵ Edebiyat Yaprağı, 2014, s. 32-33.

²⁸⁶ Eğinmez Kaya, 2019, s. 50.

değerlerini estetik bir anlayış içinde yaşatan sanatçıdır.”²⁸⁷

Şairin topluma karşı misyonunu yerine getirmesi için, öncelikle iyi anlaşılması gerekir:

*“Düşün ki şairsin yeni şiirlerin var
İnsanları sağır bir yerde kime okursun
Yağmadıktan sonra neye yarar
Diyelim gökyüzünde bulutsun”²⁸⁸*

Şiiri anlamayan bir toplum karşısında şairin yapacak çok fazla bir şeyi yoktur. Burada gökyüzünde bulut gibi yağmura dönüşmemiş bir bulutun unutulmuşluğu ile şairin unutulması arasında bir bağ kurulur. Yağmur bereketin sembolüdür. Şairin varoluşu ise şiirlerinin var olması ve anlaşılması ile gerçekleşecektir. O, anlaşılmasa da bulut gibi yağmura dönüşeceği an için hazırlanmalı ve bunun mücadelesini vermelidir. Çünkü öyle bir zaman gelecek ki, şair de anlaşılacaktır.

Şairin asli görevlerinden birisi, dilinin yok olmasına müsaade etmemektir. O, dilini koruyan en önemli bir güçtür. Önemli bir kültür taşıyıcısı olan şair, milleti millet yapan değerleri kelimelerle inşa etmektedir. Ölü kelimeleri şiirde kullanarak, dili canlandırıp kanatlandırmaktadır. Eren, şairin dili, kültürü, sanat estetiğini koruma ile ilgili görevlerini şöyle ifade etmektedir:

“Şiir öyle bir kavram ki bir memleket büyük şair yetiştiremiyorsa büyük şairlerinin eserlerinden istifade edemiyorsa o memlekette dil yok olur. Zamanla bu dil büyük şairler yetiştiren milletlerin dilinin etkisi altında kalır. Hatta yok da olabilir. Şairin birinci gayesi diline sahip çıkmaktır. Şairin diğer görevleri ise dili canlandırma, kanatlandırma, ölü kelimeleri şiirde kullanarak onları yaşatmaktır. Şair mensup olduğu dilin kültürünü, sanatını, estetiğini iyi bir şekilde işleyecek. Nesiller arası kuşaklara devredecek. Şair daima taze olanları söyler. Yenilik

²⁸⁷ Yanardağ, 2021, s. 83.

²⁸⁸ Eren, 2019, s. 47.

*daima ilgi çekicidir. Demek ki şair, insanlara yeni duygular, düşünceler aktarıyor ve insanı da böyle düşünmeye yöneltiyor. Diğer bir sebep, insanın hayal gücünü artırır. Şair bütün bunları kendi zekâsında, kendi üslubunda milletine tekrar aktaracaktır. Mesela Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" şiiri. Bayrak hakkında kitaplar yazılsa Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" şiiri kadar olamaz. Demek ki şair, milletine, diline, âdetine, tarihine hepsine sahip çıkacak. Bunları da milleti usandırmadan hep taze söyleyecektir."*²⁸⁹

Dil, bir milleti millet yapan, millet olma bilincine ulaştıran en önemli araçtır. Milletleri yok etmenin yolu da dillerini unutturmadan geçer. Dil, fertleri birbirine bağlayan, sevgi ve saygı bilincini aşıl原因an en güçlü unsurdur. Şair, şiir dilinin gündelik dilden farklı olması gerektiğini düşünmektedir. Seçilen kelimelerin akıldan önce yüreğe hitap etmesi gerekliliğine inanan Eren, şiirde kelimeleri özenle seçmiştir. O, bol çağrışımlı, uydurma olmayan sözcükleri de imge ve edebi sanatlarla bezeyerek başarılı bir şekilde kullanmıştır.

²⁸⁹ Yanardağ, 2021, s. 83-84.

ŞİİRLERİNDE ÖNE ÇIKAN TEMALAR

Eren şiirde, lirizmi yüksek konuların işlenmesi gerektiğine inanır. Sana-tında daha çok aşk, özlem, gurbet, yalnızlık, doğa, tarih, kahramanlık ve ölüm gibi konuları işlemiştir. Nesrin ve şiirin konularının iyi ayarlanması gerektiğini düşünen şair, nesirde her konunun rahatlıkla işlenebileceğini, şiirde ise konu seçiminde titiz olunması gerektiğine inanır. İnsanın hayal gücünü geliştiren, düşünce dünyasına etki eden temaların şiirde kullanıl-masını daha uygun bulur:

“Duygu ve düşüncelerin coşkulu bir şekilde anlatılabileceği konular seçilme-lidir. Aşk, özlem, gurbet, hüznün, doğa, tarih, kahramanlık, yalnızlık vb. gibi. Şii-rin kolu her tarafa uzansa da nesrin konularını şiire sokmamak lazım. Aradaki farkı iyi ayarlamak gerekir. İnsanda heyecan uyandıran, hayal gücünü geliştiren, düşündüren ve etkileyen, şiir için uygun olan temalar işlenmelidir.”²⁹⁰

Bu kısa bilgilerden sonra şimdi de Eren’in şiirlerinde işlediği belli başlı temaları inceleyerek şiirindeki hayal gücünü, düşünüş biçimini ortaya ko-yalım.

Çocuk

İnsanın hayatındaki çocukluk dönemi, her yönüyle önem arz etmekte-dir. Safi kalple kahkahaların atıldığı, boynunda kötülük çingiraklarının ka-pılara asılı kaldığı çağlardır. Sevgilerin, iyiliklerin yeni yeşerdiği, gökyüzü-nün maviliğinde düşlerin kurulduğu, yıldızların peşinde yüreklerin ışılda-dığı yıllardır. Çocukluğun bitişi ise, temiz duyguların sonbahar yaprakları gibi birer birer düştüğü dönemlerdir.

Eren, şiirlerinde çocukluk dönemlerini ve temalarını özenle işler. Mekânların değişmez neşesi her daim çocuklardır. Çocukluğun özlemleri,

²⁹⁰ Age., s. 89.

yarenlikleri ve tabiatı, çocukken bir başka güzeldir. Masumane bakışların gezdiği ayaklarla daha anlamlıdır sokaklar. Çocukluk, rüya gibi bir hayatın yaşandığı, şehzadelik ve sultanlıkların sürüldüğü dönemdir. Eren, çocukluk günlerine dair özlemlerini, arkadaşları ile oynadığı oyunları, kendi çabası ile hayata tutunan küçük yürekleri, talihin bilinmeze sürüklediği çocukları, bunlara karşı olan çaresizliği ve bu durum karşısında duyduğu hüznü dile getirir.

“Bir Çocukluk Fotoğrafı” şiirinde en güzel manzaralardan birisi sunulur. Karlı bir günde çekilen fotoğrafın karşısında, eski günlerin hüznü düşer yüreğine. Babanın ve ağabeyin gayretleriyle evin bahçesine yapılan kardan adam. Anne yüreğinin kışın soğuğunu erittiği en sıcak cümleler: “*Arif hasta olacak gelin artık*”. Kendinden önce asıl kardan adamın üşütüp hasta olacağına inanan merhametli bir çocuk. Kalbinin kar beyaz ısıtıları ve çocuksu istekleri kıramayan bir anne ve baba. Küçük Arif’in isteği ile sobanın başına getirilen kardan adam. Bütün bunlar sanki bir sinema filminin kısa bir bölümü gibi şairin gözlerinin önünde canlanır. Evlat sevgisinin yaptırdığı işler, şairin dilinden şöyle anlam kazanır:

“Bir akşam

Yılın ilk karı yağmış

Söz vermiş babam erken uyursam

Sabahleyin kardan adam yapacak

Beni uyuturken annem

O gece karmasalı anlatmış

Kardan adam yapılacak bahçede

Bir bilseniz

Kaç kez uyumuş uyanmışım

Çocukluğumun

En uzun uykusunu

Bitmek bilmeyen o gecede”²⁹¹

Çocuğu hasta olacak diye dertlenen merhametli bir kalbin çocuk yüreğine tesir eden “kardan adamın da hastalanacağı korkusu” ile gerçekleşen çocuksu isteklerle anne ve çocuk arasındaki güçlü bağın yansıması olan bu duygular, bir çocukluk fotoğrafının başında hatırlanır. Aklına koyduğunu yaptıran bir yüreği kırmayan bir annenin, soba başına kadar taşınan sevgi dolu yüreğine, kardan adam da dayanamaz. Leğenin içinde soba başında bekleyen kardan adam ve tertemiz duyguların berraklaştığı anlar şairi geçmişe doğru sevk edip duygulandırmaktadır. Bu duygular mısralara şöyle yansımıştır:

“Bir kez

Koymuşum çocuk aklıma

Kardan adamı da götürelim içeriye

Kabul edilmiş

Bu çocuksu isteğim

Anne yüreği dayanamamış ağlamama

Yaptırdığı işe bakınız

Evlat sevgisinin

Bahçedeki kardan adamı

Babam getirip

Dimdik içinde durdurmuş

Sobanın yanına koydurduğum leğenin”²⁹²

Evlat sevgisinin yaptırdığı onca şeye rağmen çocukluğun verdiği masumiyetle kardan adam eriyip suya dönüşünce, o yok diye, gün boyu dökülen

²⁹¹ Eren, 2019, s. 132.

²⁹² Age., s. 133.

gözyaşları, şairin çocukluk evresinin en canlı şahitleri olabilmektedir:

*“Kar eriyip su olmuş
Çocuk aklımla
Kardan adam yok diye
Gözlerimden yaşlar
Damla damla
O gün akıp durmuş”*²⁹³

“Bir Çocukluk Fotoğrafı”nda kahramanı kendi olan bir çocuk hikâyesini okursunuz. Eren’in çocukluk evresine bakıldığında mutlu bir aile fotoğrafı ile karşılaşrsınız. O, “mümtaz” bir şahsiyetin şair gönlünü şekillendirdiği sıcak yuvada bir şehzade gibi büyümüştür. Şairin çocuk kalbinin korkularına karşı yegâne sığınağı ise “Dua”dır. Her kulun, her çocuğun mutlaka ya-tağa girip uykulara daldığında korkularını sonlandıran duaları vardır. Doğa olayları karşısında çocuk kalbine sığınan Eren, her şimşek çakışında gök kubbenin yıkılmaması için masumane duygularla dualar eder. Tek isteği ise ‘gök kubbenin suçu’nun bağışlanmasıdır:

*“Çocukken şimşek çaktığı zaman
Gök kubbe yıkılıyor sanırdım
Masum duygular içinde o an
Allah’ım gök kubbenin suçunu
Bağışla diye dua ederdim”*²⁹⁴

Doğa olayları, çocukların kalplerinde daha farklı bir anlam taşır. Şimşek çakması ve yağmur yağması, bazen minik kalpleri korkutur. O anlarda çocuk korkusunun asıl sığınağı ise fitri olan duadır. Şair, yağmurun yağışını çocuk kalbi ile yedi kat gök ağlıyor sanıp yine Allah’a sığınır. El açıp göğün

²⁹³ Age., s. 133.

²⁹⁴ Age., s. 88.

ağlamasının son bulması için dua eder:

*“Bulutlar yağmur olup yağınca
Yedi kat gök ağlıyor sanırdım
Her yer sular içinde kalınca
Allah’ım çok ağladı gökyüzü
Artık güldür der dua ederdim”*²⁹⁵

Pencereye dolular vurunca, taş yağıyor diye bir köşeye saklanıp çocuk masumiyeti ile Allah’a yakarır. Çocukluk masumiyeti ile tek isteği ise camların kırılmamasıdır:

*“Dolular vurunca pencereye
Bir çeşit taş yağıyor sanırdım
Hemen saklanırdım bir köşeye
Allah’ım bu taşların hiçbirini
Cam kırmaz der dua ederdim”*²⁹⁶

Şair, çocukluğun verdiği değişik hâlleri şiirinde işlerken yeni imajları da kullanır. Yangın esnasında ağaçların kuşa dönüşmesi duası ile ağaca farklı bir imaj yükler. Ormana düşen her yıldırımında yüreğine alevler düşünce o da Rabbine şöyle dua eder:

*“Yıldırım düştü mü bir ormana
Alevler yükselecek sanırdım
Bir anlam veremezdim yangına
Allah’ım ağaçları kuş yap da
Uçsunlar diye dua ederdim”*²⁹⁷

²⁹⁵ Age., s. 88.

²⁹⁶ Age., s. 89.

²⁹⁷ Age., s. 89.

Şimşek çakması, yağmur, dolu yağışı ve yıldırım düşmesi gibi doğa olayları karşısında çocuk kalbinin sığınağı, bazen gökkuşağı olmuştur. Şair, gökkuşağının renklerine tutunarak dualarının kabul edildiğine de inanır:

“Gökkuşağını görünce gökte

Gökyüzü boyanıyor sanırdım

Mavi sarı yeşil ve mor renkte

Büyük Allah’ım dualarımı

Kabul etti diye sevinirdim”²⁹⁸

Henüz beşikte iken, anne sesi ile Yunus ilahilerinin ruhuna nakşedildiği bir şair olan Eren, henüz çocuk yaşlardayken de iman ve itikadının farkındadır. O, Allah’ın varlığını ve birliğini doğa olayları ile hissetmiş ve çocuk kalbinin yakarışı ile yaratıcısına şükretmiştir.

Eren, acımasız hayat koşullarının çaresiz bıraktığı yoksul insanların dramını, son derece gerçekçi bir dille, onların acısını yüreğinde hissederek mısralar kaleme alır. Her çocuğun yaşam şartları doğdukları mekânlara ve ailelere göre şekillenir. Zaman içerisinde de kader hâline gelen bir yaşantı ile karşı karşıya kalır. Bu şartlarda doğup büyüyen çocukların oyunları da farklıdır.

Şair, “Oyun” adlı şiirinde her çocuğun yaşam şartlarını ve zorunlu oyun anlayışını ortaya koyar. Rüzgârlı bir sonbaharda sokakta oynayan çocukların tabiatla oyununu “Yaprakların iplikleri kırılan uçurtmalara”, çocukları “eşkiyadan can kaçıran bir yaylının atlarına”, rüzgârı ise “kamçılarını şaklatan yaylı sü-rücü”ye benzetmesi, şairin yeni imaj kullanımındaki başarısını ortaya koyar:

“Küçük ellerin toplayacağı kuru yaprakları

Yapraklar iplikleri kırılan uçurtmalar gibi

Gözleri havada koşturuyor çocukları

Eşkiyadan can kaçıran bir yaylının

²⁹⁸ Age., s. 89.

Atlarından farksız bu çocuklar

Hain rüzgâr şaklatıyor kamçıları”²⁹⁹

Şairler, toplumsal hafızayı belleklerinde taşırlar ve gün gelir bu bellekten dökülür o güzel mısralar. Eren de hızlı değişiminin toplum üzerindeki etkisini çocukların oyun oynama alışkanlıklarındaki farklılıklardan hareketle sorgular. Kimi çocuklar hayat karşısında her zaman şanslı değildir. Bu çocuklar oyuncaklar yerine hayatın kendilerine sunduğu şartlarla oyun oynarlar. Çocuklar vesilesiyle toplumsal adaletsizliği eleştiren şair, çağın bu önemli hastalığını da sorgular. Zamanın önemli problemlerinden olan toplumsal adaletsizliğe şairin yakınmaktan başka bir çaresi yoktur. Hayatla oyun oynayan bu tür çocukları kendi penceresinden yansıtarak bu durumdan yakınır:

“Yaprak konacak çuvalla

Bir köpek gibi oynuyor rüzgâr

Bakışıp kalıyor iki çocuk

Birbirinin gözlerine sorguyla

Ne biçim çağ bu

Kimi çocuklar oyuncakla oynuyor

Kimileri yapraklarla”³⁰⁰

Zor yaşam şartlarını barındıran bir dünyada büyümeye çalışmak, bu çocuk masumiyetiyle savaşmak en az doğum kadar zor ve sancılıdır. Anne şefkati ile büyüyen yürekler, kendi geleceğini aydınlatmak için bu zorlu hayat şartları ile mücadele eder. Eren bu duygularını, “Zor Yaşantı” şiiri ile hem çalışıp hem de okuyan simitçi bir çocuğun yaşantısıyla ortaya koyar. Çocuk tıpkı bir tohum gibi kendi kendine yeşerebilmek için okumak ve çalışmak

²⁹⁹ Age., s. 30.

³⁰⁰ Age., s. 30.

zorundadır. Çocuğun okuma duygusu adeta güneş bekleyen bir filiz gibidir:

“Tohum örneği kendi kendine

Yeşerebilmek onun arzusu

Güneş bekleyen filiz gibidir

Yüreğinde okumak duygusu”³⁰¹

Hayatın zorlukları ile mücadele içinde olan çocuk, karakış soğuşundan ziyade okula geç kalmanın korkusuyla irkilir. Şair, simitçi çocuğun nezdinde hem okuyup hem çalışan çocukları takdir etmekte ve onlara yürek dolusu sevgilerini sunmaktadır.

“Çalışıp okuyan her çocuğa

Ariften selâm yürek dolusu”³⁰²

Şairin “Yürek Üşümesi” adlı şiirinde merhametli bir insanın, yaşlıların, hastaların ve çocukların gözlerine bakınca yüreğinin üşümesine tanık oluruz. Çünkü korunmaya en muhtaç insanlar yaşlılar, hastalar ve çocuklardır. Şair, tüm merhameti ve sevgisi ile bunların yanında olsa da yüreği bu duruma dayanamamaktadır. Burada günün ilk ışıkları ile okula gitmeye çalışan bir öğrencinin zorluklara karşı mücadelesine de tanık olunur. Bir ilkokul öğrencisinin daha o yaşlarda hayatla mücadelesi şairin merhametini celbeder:

Bir sözüm kalmadı sevgiden yana

Üşüyen çocukların yaşlıların hastaların

Yüreğim üşüyor bakınca gözlerine

Okula götürüyor bir ilkokul öğrencisi

Uyumak imkânı olmayan sabah uykusunu

³⁰¹ Age., s. 56.

³⁰² Age., s. 56.

*Yürürken zorlanıyor rüzgâra karşı
Her adım atışında bozuluyor dengesi”³⁰³*

Anne merhametinden yoksun ve adeta günah keçisi ilan edilerek sokaklara bırakılan çocuklar, şairin yüreğini kanatır. Karakışta, merhametten yoksun bir elin sokağa terk ettiği bir çocuk, şairi hüznendirir.

*“Dışarıya kar yağıyor yüreğime hüznün
Çocuk gözlerimi üşüttü üşüyen yüzün”³⁰⁴*

Şair, bu terk edilişin karşısında çocuğun yüreğini külhanbeyinin bile ısıtamayacağını ifade eder. Çünkü insanın gönlünü ısıtan asıl şey sevgidir. Sevgilerin en yücelerinden biri olan anne sevgisinden uzak düşen bir çocuğun durumuna “Kim doğurdu seni kim bıraktı bu sokağa” soruları ile adeta isyan eder. Minik bir bedeninin insanlığını yitirmiş insancıklar tarafından hayatla tanışmasına karşı çıkar:

*“Sana vicdansız ve acımasız bir hayatı
İnsanlığı yitirmiş insancıklar tanıttı”³⁰⁵*

Toplumsal sorunlara duyarlı bir yaklaşım sergileyen Eren, sokağa terk edilen kimsesiz çocukların hâlini ortaya koyar ve bu soruna duyarsız kalanları da eleştirir. Şair duyarlılığı ile bu sorunların çözümü için telkinde bulunur. O, gündüzü gecesi olmayan, tarihi ve günü belli olmayan yaşamın hepsinin ne zaman ve kimden sorulacağını bilemez. Anne duyarlılığını yitirmiş insancıkların olması gereken vasıflarından uzaklaşması şairi derinden sarsar. Eren, “Gözlerim Üşüdü” şiirinde toplumsal bozulmayı, ahlaki yozlaşmayı görmezden gelenlerin durumunu, gözleri kataraktlı olarak nitelendirir:

³⁰³ Age., s. 76.

³⁰⁴ Age., s. 135.

³⁰⁵ Age., s. 135.

*“Duyarlı olması gereken yürek nasırlı
Görmesi gereken gözler hepten kataraktlı”³⁰⁶*

Şair, çocuğun soğuk bir kış günü sokağa terk edilmesinin acısını o kadar yürekten hisseder ki, yakın dostu Yalçın Yücel’in, Arif Eren için kullandığı *“üşüyen gözlerin insanı”* tanımını hak ettirir. Eren, sokağa terk edilen çocukların hüznünü yoğun bir şekilde hisseder ve hissettirir.

*“Hiç böyle yağmamıştı yüreğime bu hüznün
Çocuk gözlerimi üşüttü üşüyen yüzün”³⁰⁷*

Görüldüğü gibi Eren, çocuk temalı şiirlerinde insandaki çocukluk süreçlerinin ve duygularının çoğuna değinir ve bunları güzel mısralarla ifade eder. Dolayısıyla okuyan, çalışan, sokağa terk edilen, mutlu bir aile sıcaklığını hisseden, mücadele içinde olan, oyunlar oynayan çocuklar, şiirinin ana temaları arasında yer almıştır.

Doğa Tabiat

Her insan, farklı duygu ve düşünceleri içinde barındırır. Her fert, tabiat, dünya görüşü, din anlayışı, ruhsal yapı gibi çeşitli vasıflarından dolayı hep farklı algılanmıştır. Bu farklı algılanışın en yoğun olduğu kesim ise şairlerdir. Tabiata diğer insanlardan farklı anlamlar yükleyen, farklı bir gözle ve duyuşla bakanlar yine daha çok şairler olmuştur. Şairler için tabiat, ruhlarındaki ıstırapları, fırtınaları, haykırıışları, hayranlıkları ve gelgitleri ifade etmek için kaçtıkları ve kendilerince sığındıkları, çözmeye, anlamaya çalıştıkları gizemli mekânlardır. Ayrıca *“Tabiatın güzellik ve hazinelerini görmek, bilmek ve onları değerlendirmek de bir kültür meselesidir.”³⁰⁸*

Tabiatı kendi duyuşları ile algılayıp güzellikleri, feryatları ve yaratılış

³⁰⁶ Age., s. 135.

³⁰⁷ Age., s. 135.

³⁰⁸ Kaplan, 1998, s. 67.

sırlarını en iyi anlamlandıracak insanlar yine şairler olmuştur: “Âlimler nasıl tabiatın gizli kanunlarını keşfederlerse, ressam ve şairler de onun fark edilmeyen güzelliklerine dikkati çekerler. Sanat bizi tabiata ve insana götürmezse neye yarar.”³⁰⁹ Arif Eren de tabiatı duyuş ve algılayışı ile farklılık arz eden bir şairdir. Şiirlerinde tabiat, sembolik bir unsur olarak kullanıldığı gibi realist bir bakışla da işlenmiştir. Tabiatın sembolik olarak kullanıldığı şiirlerine bakıldığında felsefi ve dini bir duyuşun izlerine rastlarız. Bu tür şiirlerinde tabiat bize her yönü ile Allah’ı hatırlatan, O’nu hissettiren, varlığının delili ve O’nun yansıması olarak karşılar.

Reel olarak tabiatın işlendiği şiirlerde, dağlar, kırlar, ovalar, ağaçlar, çiçekler, mevsimler, güneş ve ay bütün güzellikleri ve sadeliğiyle karşımıza çıkar. Tabiat, daha çok insana kazandırdığı ve kaybettirdikleri ile şiire konu olmuştur. Tabiatın, sembolik olarak işlendiği şiirlerde felsefi ve dini bir duyuş vardır. Tabiat, O’nun var oluşunun birer habercisi ve dünyanın faniliğinin bir delilidir. Yapraklar ve dallar insana kendi sonunu hatırlatan, hissettiren ve hiçliğini hatırlatan delillerdir. Tabiat, Eren’in “Güz Düşünceleri” şiirinde, ölüm ve dirilişin hatırlatıcısıdır:

*“Yaprakların sararınca benizleri
Azalır damarlarında özsu
Çözölmeye başlar kımıl kımıl
Dalları sımsıkı tutan elleri
Boşlukta sallanırken tutunmak için
Bulamazlar incecik bir dal
Tanrı’sız insanlara benzer halleri”³¹⁰*

Yaratılan her şey Allah’ın varlığının birer delilidir. Her gün karşılaştığımız, gördüğümüz birçok nesne Allah’ı hatırlatır. Önemli olan bu hatırlatışı görebilmek ve hissedebilmektir. Tabiatın barındırdığı sırları kavramış ve

³⁰⁹ Age., s. 68-69.

³¹⁰ Eren, 2019, s. 29.

yeniden dirilişini kavramış bir şair olan Eren, Allah'ın varlığının delili olarak yaprakların sonbaharda birer birer dökülüşünü ve ilkbaharda tekrar yeniden canlanışını ve dirilişini örnek olarak sunar. Bir ölüm ve dirilişin simgesi hâline dönüşen yapraklar, birçok insan tarafından gizli anlamları hissedilmese de Eren'in gönlünde bunların her biri Yaradan'ın varlığının ve birliğinin en önemli delilleridir. O, bir ağacın dış görünüşünden ziyade onun arkasındaki gizemi anlamak gerektiğini şöyle dile getirir:

*“Rüzgârın elinde dişli işkencelere
Acımasız sürüklenirken yapraklar
Unutulmuştur dallar tarafından
Bir seyir bile olmayacaklar serçelere
Bu yapraklardan daha kötü
Bir ölüm ve diriliş var
Tanrı bilmezlere”³¹¹*

Tabiatta, yaradılışın sırrı içerisinde muhteşem bir döngü devam etmektedir. Bitkiler, ağaçlar, sular ve dağlar her yönüyle ilahi bir nizamın ahengini simgelerler. İnsanoğlu ise tabiata karşı bazen nankör bazen de vefakârdır. Tabiat, güzellikleri ile şairin dilinden mısralara dökülürken, “Kiraz Bahçesinde Gecede” şiirinde göze hoş gelen yeşillikler, bir dekor içinde kırmızı ampuller gibi yanan kirazlarla karşımıza çıkar. Gecenin içinde bir mücevher gibi duran kirazlar, bazen de genç bir kızın yanağı olurlar. Bunlar ağacın dallarında bin bir nazla olgunlaşırken, kismetçileri olan kuşlar tarafından fark edilirler ve o güzel gagalarıyla onları gül gül kanatırlar. Şiirde geçen “Kuş gagasıyla kanarsınız gül gül” mısraı iki anlam da içerebilir. Ampullere benzetine parlak kirazlar bir taraftan kuşlar tarafından yenilip/öpülüp kanatılırken, aynı zamanda kızların yanaklarına da benzetilen kırmızı ya da mor kirazlar, sevgilileri ya da sevenleri tarafından yanakları öpüle öpüle de kanatılabilir. Bu eşsiz tablo karşısında etkilenen şairin ruh hâli mısralara şu

³¹¹ Eren, 2019, s. 29.

şekilde yansır:

*“Yeşil abajurlar içinde
Kırmızı ampuller gibi yanan kirazlar
Kızların kulakları çınlasın
Alınız görünür her an yanaklarında
Kuş gagasıyla kanarsınız gül gül
Bir nazla olgunlaşırsınız
Ağacın dallarında”³¹²*

Eren’in şiirlerinde “ete kemiğe bürünerek” karşımıza çıkan tabiat, bazen de “Sesiyle, nefesiyle yaşamakta ve konuşmaktadır.”³¹³ Şair, ay ışığının şahitliğinde, kirazlar koynunda olduğu hâlde, farklı bir tablo da sunar. Yeşillikler içinde gizlenen kirazlardaki kuşlar, şaire serenat sunmaktadır. Ay ışığı ise bu durumu kıskançlıkla izlemektedir. Gecenin kalaylı tasından yüreklere dökülen nağmeler de tabiatı şenlendirmektedir:

*“Ay ışığı gözetlerken yapraklar arasından
Mâni söyleyen diller
Suyunla yıkanıp güzelleşen seslerini
Yüreklere döker gecenin kalaylı tasından
Yine bir ipek hışırtyla
Kuş seslerinden bir ezgi
Kirazlar gibi sallanır dallardan”³¹⁴*

“Kiraz Bahçesinde Gece” şiiri, şair tarafından güzel bir tablo gibi yansıtılmıştır. Bu tabloyu seyre dalarak mutluluğun resmi ile huzurlu sabahlara erişirsiniz. Havuz başında oturup yıldızları ve kiraz bahçesini bir çift gece

³¹² Eren, 2019, s.18.

³¹³ Eğilmez Kaya, 2019, s. 56.

³¹⁴ Eren,2019, s. 19.

kuğusu gibi seyre dalan gözler, adeta yıldızlara bakarak yüzerler. Havuz ve su metaforu içerisinde kiraz bahçesinde bir gece tasvirinin sonunda tan ağarır ve mutluluk, aydın sabahlarla okyanusa dönüşür:

*“Beton kafeste çırpınan su
Dinlenmek için, kapar kanatlarını
Güzellik denizinde
Gözler, bir çift gece kuğusu
Yüzerler yıldızlara bakarak
Tan yeri atanda
Bir özlemdir o mutluluk okyanus”³¹⁵*

Burada tabiat, her zaman güzellikleri ile karşımıza çıkmaz. Bazen de ağır şartları ile insanoğlunun karşısındadır. İnsanoğlunun çaresizlikten başka bir şeyin elden gelmediği zamanlar olur. Bazen de toprak ana bütün benliğiyle kucaklar insanoğlunu. Bu yönüyle tabiat çoğu insandan daha vefalıdır. Tabiat olayları karşısında insanoğlunun duygularını dile getiren Eren, tüm dikkatleri köye yöneltir. Anadolu’nun ve Anadolu köylüsünün “Acı Görüntü”sünü fildişi kulelerden seyre dalanlardan daha merhametli tabiat olaylarını gözler önüne serer. Anadolu’nun “Acı Görüntü”sünü hü- zünle sunar:

*“Yıldızlardan çok uzaktırlar buralara
Fildişi kulelerine çekilen şehirler
İnsandan daha merhametli doğa olayları
Ektiği toprağı geri verir kar
Yıktığı ağacı götürmez rüzgâr
Toprağı kıyıya bırakır sel
Köylünün çilesini düşünen mi var”³¹⁶*

³¹⁵ Age., s. 19.

³¹⁶ Age., s. 47.

Eren'e göre karlı kışların arkasından cemreler sadece havaya, suya ve toprağa düşmez. İnsanoğlunun gönlüne de bir bahar sevinci düşer. İlkbaharın ayak seslerini tabiat ahenkle karşılar. Yeniden dirilişin müjdecisi olan bahar, kendine geliş, uykudan uyanış olarak görülür. Bu "Bahar Sevinci"ni hem gözüyle hem de gönlüyle yaşar insan. Baharın getirdiği güzellikler ile tabiat adeta insanı kendine çeken bir mıknatıs olur:

"Kıpır kıpır yeniden canlanır hayat

Bu büyüğü bahar günlerinde

İnsanı kendine çeken

*Bir mıknatıs olur tabiat"*³¹⁷

Şair, baharın geliş ile birlikte doğadaki değişimi Türkçenin güzelliğiyle ortaya koyar. Ak duvaklı ağaçların seyrine doyamaz o. Gözü ve gönlü ağaçların güzelliklerine doyan insanoğlu bir mevsim boyu bu güzellikleri seyre dalmak ister:

"Ak duvaklı ağaçların seyrine

Ne göz doyar, ne gönül

Bir mevsim boyu bakarsın

*Hep hayran olursun güzelliğine"*³¹⁸

Baharın gelmesiyle tabiatda bir renk cümbüşü başlar. Bin bir renkli çiçekler, güzellikleri ve kokusuyla bir yarış içine girer. Eren, kırlarda açan çiçeklerin güzelliğini, kokusunu, çiçek toplayan güzellerin burcu burcu çiçek kokan ellerle, taze açmış bir gelinciğin koparılışında duyulan heyecanı ve ferahlığı ile gençlik duygularını tekrar yaşar gibidir. Bu manzara içinde kır çiçekleri ve bu çiçekleri toplayan güzeller, adeta bir yarış içindedirler. Bahar ise, gençlik duygularının yeşerdiği, yeniden doğuşun ve canlanışın başlangıç noktası olur:

³¹⁷ Age., s. 86.

³¹⁸ Age., s. 86.

*“Renk yarışında görürsün çiçekleri
Birbirinden taze, birbirinden alımlı
Kırlarda seyrana çıkan güzellerin
Burcu burcu çiçek kokar elleri*

*Yine heyecan duyarsın eskisi gibi
Koparıırken taze açmış bir gelinciği
Gençlik duygularını yeniden yaşıyor
Bahar gelince insan kalbi”³¹⁹*

Bir ardıç ağacının altında oturup tabiatı seyre dalan şair, adını bilmediği bir kuşun ötüşü ile irkilir. O, kırlarda koyun otları sevdalı bir çobanın kaval sesini yüreğinde hissederek. Çobanın gönlündeki “Dumansız Ateş”le yankılanan kaval sesi, duygu yüklüdür. Doğa tüm benliğiyle bu duygu yüklü kaval sesini dinler. Şairin gönlüne düşen kaval sesinin çağrışımları ise kelimelerle anlam kazanır. Bu manzara, sevdalı bir çobanın yanık yüreğinin bir nevi “Dumansız Ateş”i olur:

*“Altında oturduğum ardıç ağacında
Adını bilmediğim bir kuş öttü
Kuş dilinden bilmem ama
Dinlediğim kaval sesinde
Koyu bir sevda tüttü”³²⁰*

Kırlarda koyun otlatan sevdalı çobanın, yanık yüreğinden kopup kavalına dökülen nağmelere tabiatın bütün unsurları eşlik eder. Şiir boyunca çoban ve doğa birbirini kucaklar. Dereler, açan çiçekler, öten kuşlar ve meleyen koyunlar çobanın yanık yüreğinin birer parçası olurlar. Garip bir

³¹⁹ Age., s. 86.

³²⁰ Age., s. 100.

çobanın kavalından yankılanan sesler, aynı zamanda nice yanık yüreğin nağmesi olurlar. Çoban ise, böyle nice yanık yüreğin hikâyesini dumansız bir ateş gibi içten içe harlamaktadır:

“Kar suyu akan bir derenin yamaçlarından

Bir koyun melemesi

Bir de kaval sesi yankılandı

Bu sesten, açan çiçek, öten kuş

Akan su duygulandı

Böyle olur garibin sevdası

Dumansız ateş gibi içten kanar

Yâr gönlünde yeri olmayan

Kurak toprakta fidan örneği

Uğrun uğrun kökten yanar”³²¹

"Mayın Gibi Kuşattı Kar" şiirinde, ücra bir Anadolu köyünün acıklı hikâyesi anlatılmaktadır. Tabiat ise, bir tablo halinde karşımızdadır. Şevket Bulut, bu şiirle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

“Sait Faik, hikâyesini nasıl şiir unsuruyla zenginleştirmişse; Arif Eren de hikâyeden ve resim sanatından yararlanarak; karşımıza birkaç tabloyla çıkıyor. Şiir, resim sanatından yararlanarak, bize bir hikâye anlatıyor. Ayrıca, sinema tekniğinden de yararlanıyor. Şiirin, senaryolaştırılıp filme alınması mümkün... Şairin dış ve iç mekân tasvirleri çok güzel ve canlı...”³²²

Eren, tabiatı sosyal olayların, olguların ifadesi olarak da görmektedir. Mustafa Özçelik, Eren’in *Görkemli Denge* adlı eseri üzerine değerlendirmelerde bulunurken şairin tabiat karşısındaki tavrına da değinir: “*Tabiat şairimizin en önemli ilham kaynaklarından birisi... Dağlar, ovalar, ırmaklar ve*

³²¹ Age., s. 100-101.

³²² Bulut, 1996, s. 20.

çiçeklerle tam bir Anadolu tabiatıyla karşı karşıya kalıyoruz."³²³

Şair her zaman insana huzur ve mutluluk veren, çeşitli duygular yaşamasını sağlayan kırları ve dereleri pek anlatmamıştır. O daha çok tabiat üzerinden Anadolu köylüsünün yaşadığı sıkıntıları tasvir etmiş ve bu sorunların çözümü için bir çağrıda bulunmuştur. Kardan bir kefen giyinen köyün unutulmuşluğu ve bu unutulmuşluğun sebep olduğu olaylar "Mayın Gibi Kuşattı Kar" şiirinde dile getirilir:

*"Kardan bir kefen giyindi köy
Toprak damlar gözyaşları gibi akar
Tek kath evlerin kapılarına
Beyaz bir duvar ördü kar*

*Renkler, unutuldu beyazdan başka
Tek renge büründü tabiat
Yeşil, mavi, nasıl şeylerdi onlar
Hafızam bana renkleri hatırlat"*³²⁴

Şevket Bulut, bu şiir ile ilgili değerlendirmesinde şairin imaj ve benzetmelerle duygu ve düşüncelerini bir şifre gibi kullandığını ifade eder. Bulut'a göre şiirde, 'ak ve temiz kar'ın patlamaya hazır bir mayına benzetilmesi', bir çeşit şifre niteliğindedir.³²⁵ Eren, bu şiirinde de yeni buluşlara ve benzetmelere imza atar. Tabiat unsurları kartpostal gibi gözümüzün önünde canlanır. Kar'ın büyük bir halı gibi toprağı kaplaması, tabiatın insanoğlu için bir o kadar güzel, bir o kadar da hırçın yüzünü göstermesi açısından önemlidir. Kar'ın patlamaya hazır bir mayın'a; ocakta yanan kütüklerin Al Lâle'ye, toprağı kaplayan kar'ın büyük bir halıya benzetilmesi gerçekten güzel ve

³²³ Eren, 2010, s. 81.

³²⁴ Eren, 2019, s. 72.

³²⁵ Eren, 1996, s. 20.

çarpıcı bir buluştur.”³²⁶

“Al lâlem kurur ocakta

Kirlenir toprağa serilen halım

Düşer önüme sokak sokak

*Beni ev ev gezdirir aklım”*³²⁷

Karakışın gelişiyle, kar Anadolu’nun binlerce köy yolunu kapatır. Köylerin yollarının kapanması, şehir ve kasaba ile bağlantılarını keser. *“Anadolu’nun engebeli yüzüne serpiştirilen binlerce dağınık köy, kendi kaderine terk edilir. Temizliğin, sessizliğin sembolü olan apak kar, bir anda bir ölüm sembolü kesilir... Ne zaman, nasıl parlayacağı belli olmayan tehlikeli bir mayın gibi...”*³²⁸

Doğaya hükmedemeyen insanoğlunun, onun karşısında çaresizliğinin yanı sıra, devlet tarafından unutulmuş Anadolu köyleri adeta beyaz bir örtüyle kaplanmış. Kar, ne zaman ve nasıl patlayacağı belli olmayan bir mayına benzetilmiştir. Patlayacak mayının nasıl bir sonuç doğuracağı ile ilgili ipuçları verilir ve böylece yetkililere etkili bir uyarı da yapılmış olur:

“Köyü bir mayın gibi kuşattı kar

Günlerdir ne gelen var, ne giden

Yokluk, hastalık ve ölüm korkusu değil

*Unutulmak duygusu köylüyü kahreden”*³²⁹

Eren, tabiatın sosyal hayata müdahalesini ve Anadolu köylüsü üzerinde yarattığı tahribatı, devletin Anadolu köylerini kendi kaderine terk etmesini en derin boyutları ile bu şekilde dile getirir ve bu tahribatın giderilmesi için yetkililere bir çağrı yapar. Bu çağrı önemli bir uyarı niteliğindedir. O bu şekilde çığırkanlık yapmadan Anadolu köylülerinin unutulmuşluğuna karşı

³²⁶ Age., s. 21.

³²⁷ Eren, 2019, s. 72.

³²⁸ Eren, 1996, s. 20.

³²⁹ Eren, 2019, s. 73.

bir duruş da sergilemiş olur.³³⁰

Anadolu ve Anadolu köylüsünün sorunları her daim yazar ve şairlerin gündeminde olmuştur. Köyün ve köylünün birçok sorunu patlamaya hazır mayına benzetilerek çözüm yolu bulunması talep edilmektedir:

*“Köy, Türkiye gündeminde, hep çözüm bekleyen sorunlar arasında yer almıştır. “Mayın Gibi Kuşattı Kar” köyün sosyal yapısını anlatan bir şiirdir. Köyün bir mayın gibi, patlamaya hazır birçok sorunu vardır. Bu şiirde patlak veren olayların bir kısmı belirtilmiştir, diğerlerinin de bir mayın gibi, patlamaması için, yetkililerin dikkati çekilmiştir.”*³³¹

İnsanlık tarihi incelendiğinde, Ay’ın birçok inanç sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu görülür. Zaman içerisinde Ay’a çeşitli anlamlar yüklenerek sembolleştirilmiştir: *“Ay güzellik, temizlik, yeniden doğuş; güç, kudret, hâkimiyet sembolleri ile uzun müddet Türk kültüründe varlığını korumuştur.”*³³²

Ay, ıssız gecelerin yoldaşı ve karanlıklar içinde bir umuttur. Ay ışığında başlar sevgiliye duyulan hasret. Ay ışığı altında sessizliğin en derin hâli ile kalpler kendini dinler. ıssız gecelerde gönül dinginliğini en iyi yaşayanlar ise elbette şairlerdir. Ayın pencerelere düştüğü vakitler, şairliğin en doruk anlarıdır. *“Ay, gümüşten elleri ile dokunur kalplerimize. Sessiz bir yükselişle gecenin karanlık yüzünü aydınlatır. Bu aydınlatma sadece geceye yönelik bir aydınlatma değildir. Aynı zamanda onu takip eden, ay dilinden anlayan yüreklere de yöneliktir.”*³³³

Eren, tabiatın eşsiz güzelliğini sadece gündüz vakti tablolaştırmamıştır. O, gece vakti, ay ışığının gönlüne düşürdüklerini de şiirleştirmiştir. Gece, ay ve su birlikteliği ile eşsiz bir görsellik oluşturur. Ay’ın su yüzeyindeki dansını izlemek eşsiz bir zevktir. *“Şair, ayı edalı bir güzel gibi betimleyerek dalgaların salıncağında sallanmasını, suya girerken sergilediği güzelliği, ırmakta yüzüşünü anlatmaktadır.”*³³⁴ Ay’ın su ile dansından doğan güzelliklerde şairin

³³⁰ Age., s. 73.

³³¹ Şahin, 1997.

³³² Kartal, 2011, s. 23.

³³³ Eğilmez Kaya, 2019, s. 57.

³³⁴ Age., s. 57

zihnini ay ışığı altında yaşadığı anılar kuşatır. Kendini ayna karşısında seyredalen şair, kim bilir hangi gece vaktinin güzelliğini kalbine taşır:

*“İrmak üzerindeki bir dala uzanıp
Keyfince suya sarkar
Dahın altından su
Üstünden gece akar
Suya girince Ay
Sallanır dalgaların salıncağında
Anıları yansıtan bir aynadır zaman
Ay yüzerken ırmakta”³³⁵*

Geceyi ve gündüzü insanlığın emrine sunan Yüce Allah’ın, ilahi nizamı ile geceler, belli bir zaman sonra yerini gündüze bırakır. Şair, gecenin yerini gündüze bırakmasını yeni bir buluşla, ‘şemsiye kapanması’na benzetir. Yıldızlar ve ay ilahi döngünün sonucu yerini güneşe bırakır. Vakti saati gelince kapıları kapanan saray, tekrar açılacak ve Ay yine güzelliğini gösterecektir. Gece vakti, gökyüzü sarayının padişahı Ay’dır. Bu sarayların en esrarengiz misafirleri ise şairlerdir. Gece ve ay ışığı şairin yüreğinde bir başka anlam kazanır. Ay’ın nuru ile aydınlanır geceler ve Ay ışığının eşliğinde yaşanır en güzel anılar. Gecenin ve gündüzün her hâli, şairin gönlünde taht kurar ve onu farklı hayallerin peşine düşürür:

*“Şemsiye gibi kapanınca yıldızlar
Bir süre görünmez Ay
Görününce tekrar açılacak
Kapıları kilitlenen saray”³³⁶*

Arif Eren, yaz aylarında Balıkesir’in Edremit ilçesine bağlı Altınoluk

³³⁵ Eren, 2019, s. 58.

³³⁶ Age., s. 58.

mahallesindeki yazlığında ikamet eder. “Altınoluk Fener” şiirinde, o belde-
nin doğal güzellikleri, havası, suyu ve manevi özellikleriyle huzurla yaşana-
cak bir mekân olarak vasıflandırılır.

Sıcak bir yaz ortasında Altınoluk’un sahillerinde gezen şair, çiçek bahçe-
sine dönmüş yerleri seyre dalar. Burada renk renk açılan gülleri, görücüye çık-
mış güzellere benzetilir: *“Onların dallarda en güzel şekillerini almalarından,
renklerinin albenisinden etkilenir. İnsan kalbi içli bir müzik aleti gibidir ve bu mü-
zik aletinin tellerine en çok doğanın büyüğü elleri dokunur.”*³³⁷ Doğanın büyüğü
elleri şairin gönlüne tutunmuş ve onu o eşsiz güzellikleri seyre sevk etmiştir:

*“Şimdi bulunduğum yerde
Nereye baksam çiçek bahçesi
Güller görücüye çıktı bugünlerde
Dallarda en güzel şekillerini aldılar
Renk renk açıldı hepsi”*³³⁸

Buradan güneşin batışını ve doğuşunu izleyen şair, bu eşsiz manzara-
nın her daim özleneceğini ifade eder. Şaire göre doğanın bu güzelliklerinin
ortaya çıkış sırrını, ne şair ne de ressam tasvir edebilir. Doğanın bu eşsiz gü-
zellikleri karşında bakışlar bir çivi gibi saplanır. Bir kez güneşin doğuşunu
ve batışını izleyenler, hayranlıkla doğanın harika olgusu karşısında şaşkın-
lık içinde kalırlar:

*“Burdan güneşin doğuş ve batışını
Bir gören hep görmeyi özler
Doğanın bu harika olgusunu
Ne şair anlatabilir ne ressam
Her bakışta çivilenip kalır gözler”*³³⁹

³³⁷ Eğilmez Kaya, 2019, s. 60.

³³⁸ Eren, 2019,s. 140.

³³⁹ Age., s.140.

Altınoluk ve çevresinin doğal güzelliklerini sıralamaya devam eden şair, her yönüyle bu şirin beldenin yazlı kışlı güzelliğini anlatılır. Bir tarafta denizin diğer tarafta dağın, yeşilin ve kaplıcanın varlığı ayrı bir güzelliştir. Bu güzelliklere Kaz Dağları tüm yeşilliği ile şahitlik eder. Şair, “Dört Mevsim Kaz Dağları”nı yeşile boyayan zeytin ağaçlarını da dikkatle seyrederek.

*“Bir tarafta deniz bir tarafta kaplıca
Burada her yön ayrı güzeldir
Toprağı rengiyle boyamış zeytin ağaçları
Bu yüzden Kaz Dağları
Dört mevsim yeşildir”³⁴⁰*

İnsan mekânla anlam kazanır. Şairler, bulundukları mekânları farklı bir bakışla anlatır ya da tasvir ederler. Eren’in yaşamında önemli bir yere sahip olan Altınoluk’u ve çevresini, mutluluğun ve uzun yaşamın kaynağı olarak görür. Şaire göre efsanelere de konu olan oksijen deposu Kaz Dağları, güzelliklerinin yanı sıra, havası ve suyu ile ömrü de uzatır. Altınoluk, orman ve deniz havası ile insanı dinçleştirir:

*“Bu dağ bildiğiniz dağlardan değil
Ömrü uzatıyor havası suyu
Bir oksijen deposu ormanla deniz
Dinç kalıyor burada insan
İşte Akçay Altınoluk Küçükkuyu”³⁴¹*

Eren, “Altınoluk Fener” şiirinde bu mekânın doğal güzelliklerini, havasını, suyunu, insana huzur veren manevi özellikleri ile anlatır. Şair için bunaltıcı yaz sıcaklarında gündüz denizin güzelliği, gece dağ havası ile Fener’de yaşamak büyük bir zevktir. O, gönüller sultanı Sarıkız’ın ocağında manevi bir huzur duyar.

“Bir zevktir Fener’de yaşamak

³⁴⁰ Age., s.141.

³⁴¹ Age., s.141.

*O bunaltıcı yaz sıcağında
Gündüzü deniz gecesi dağ havası
Bir de manevi huzur içindesiniz
Gönüller sultanı Sarıkız ocağında”³⁴²*

Arif Eren, güneşin batışını ve akşam kızılığını imgesel bir dille anlatır. Bir akşam vakti “Alevler İçinde Ufuk” adeta yanmaktadır: “Şairlerin akşama olan kadim tutkusu var Arif Eren’in bu dizelerinde.”³⁴³ Bizlere doğal bir süreç gibi görünen güneşin doğuşu ve batışı şairlerin gönüllerinde ve dillerinde başka anlam kazanır. Eren, akşamın yarattığı değişimi büyük bir hayal zenginliği ile anlatır. Güneşin batışı ile ortaya çıkan kızıllık, ufku alevler içinde tutuşturur. Deniz, bu kızılığın bağrında adeta tutuşmak üzeredir. Deniz, güneş ve ufuk bütünlüğü şairin hayal dünyasının zenginliği ile canlanır:

*“Gurubun yalımıyla tutuşan ufuk
Alevler içinde
Ha yandı ha yanacak deniz
Yangın yerine döndü
Ufku bir görseniz”³⁴⁴*

Şiirde aşamalı bir durum söz konusudur. Ufuktaki kızıllık yavaş yavaş denizi kuşatırken, şairin aklına sevgili ile batan güneşi seyredişi gelir. Deniz artık ufkun kızılığını kuşatmış ve onu alevler içinde bırakmıştır. Sadece alevler içinde kalan deniz değil, aynı zamanda şairin gönlüdür de. Aklına düşen bu hatıralara gönlü dayanmamaktadır.

*“Yanıyor deniz alev alev
Yangına bakarken*

³⁴² Age., s. 141.

³⁴³ Eğilmez Kaya, 2019, s. 61.

³⁴⁴ Eren, 2019, s. 158.

*Alevler içinde kaldı aklım
Aklımda yine sen vardın
Buna yürek nasıl dayansın*³⁴⁵

Sevgili ile beraber yanmak duygusu içinde olan şair, son kez birlikte baktığı yerlerde sevgilisi ile beraber yanmaktadır. Alevler içinde yanan denizi sevgili ile birlikte seyrederken hissettiği duyguları şu şekilde mısralara döker:

*“Mecburen beraber yanıyorduk
Son kez birlikte baktık
Aynı yerlere
Duygularımızı birlikte söyledik
Bakarken alevler içinde yanan denize*³⁴⁶

Bu şekilde gurubun kayboluşu ile gecenin karanlığı etrafı kuşatır. Ufkun kıızıllıkları, denizin bağrından çıkıp dağlar arasından kaybolur. Şair bu akşam, yanmaktan kurtulsa da onun içindeki yangın hiçbir zaman sönmeyecektir. Çünkü sevgiliye karşı duyduğu özlem yüreğinde adeta korlaşmıştır.

*“Biliyorum esmerleşen havayla birlikte
Denizde sönecek bu kızıl yangın
Yanmaktan kurtulacak aklım
Ama hiçbir zaman sönmeyecek
Yüreğimde korlaşan sevgim*³⁴⁷

Papatya, baharda çiçek açan, taç yaprakları beyaz, ortası sarı kömeçli otsu bir bitkidir. Divan şiirinde, seherde açılması konu edilmiş, renk ve şekil

³⁴⁵ Age., s.158.

³⁴⁶ Age., s. 159.

³⁴⁷ Age., s. 158.

itibariyle altına ve seher yıldızına benzetilmiştir. Papatya, sarı rengi, yuvarlak ve parlak şekliyle seher yıldızı ve altına da teşbih edilmiştir. Papatyalar, seher vaktinde seher yıldızı gibi doğar ve gül bahçesine güzellikler katarlar.³⁴⁸

Baharın simgesi olan papatya, aynı zamanda sevgi fallarının değişmez çiçeğidir. İlkbaharın başından sonlarına kadar, dağları ve kırları, masumiyetin çiçeği papatya kuşatır. Çiçekler şairlerin gönlünde bir başka açar ve onların dilinde çiçekler kendi anlamlarını bulurlar. Eren de “Papatyam” şiiri ile çiçek gönüllü bir sevgilinin hislerine tercüman olur. Masum bir sevginin gönle düşmüş hâli kırları kuşattığı gibi şairin gönlünü de kuşatmıştır.

“Seni görmeye kırlara çıkarım

Günün en تنها saatlerinde

Beni görünce hemen değişirsin

Ne de sitemli bakışın var

Bu özlem beni kurutacak

Tez kavuşalım der gibisin”³⁴⁹

Tabiatta yeşeren çiçekler, her yönüyle farklı güzellikler sergilediği gibi insanoğluna farklı duygular da hissettirirler. Bazı şiirlerde dağların ve kırların, ortası siyah benekli ve kırmızı renkli çiçeği olan gelincik ile sarı benekli ve sarı renkli çiçeği papatya arasındaki çekişme dile getirilir. Gelincik çiçeği, suçluluk duygusu ile kızarır ve boynunu бүker. Gelincik, sevgilisi ile arasını bozan unsur olarak karşımıza çıkmasına rağmen affedilir. Eren ise, gelinciğin boynunu бүkmesini, şair ve sevgilisinin arasına girmesinden duyduğu utanca bağlar. Onun kırmızı renge бүrünmesi de bundandır:

“Biz bir araya gelince papatyam

Nasıl da kıskanır diğer çiçekler

³⁴⁸ Pala,1990, s. 61.

³⁴⁹ Eren, 2019, s. 148.

*Hep aramızı bozmak istedi gelincik
Hâlâ bir suçluluk duygusu içinde
Bizi görünce kıpkırmızı kızarır
Oysa biz onu çoktan affettik”³⁵⁰*

Kır çiçeği olan papatya, gelinlik giymiş bir kız gibi görkemlidir. Oysaki gelincik, evlenmek üzere olan genç kızları simgeler. Papatya, ortası sarı ve beyaz renkli bir kır çiçeğidir. Sarı ile beyazın kaynaştığı ve yakıştığı en güzel çiçeklerdendir. O, şairin yüreğinin yanı sıra kırların da en güzel çiçeklerindendir. Şair için çiçeklerin nahifi olan papatya, aynı zamanda kırların ve gönüllerin de en güzel çiçeğidir.

*“Yeşeren otlar arasında yürüyen
Gelinlik giymiş bir kız gibi görkemlisin
Beyazla sarının bir arada
En güzel görüntüsü sensin
Yalnız yüreğimin değil papatyam
Sen kırların en güzel çiçeğisin”³⁵¹*

Tabiat, tüm gerçeği ile Eren’in şiirlerinde yer aldığı gibi tabiat unsurlarının birer sembol olarak kullanıldığı şiirleri de vardır. Şiirlerinde kullandığı farklı imge ve edebi sanatlar, şiirlerini farklılaştırır. “Havuz” isimli şiirde şairin orijinal kullandığı istiareler dikkat çeker. Şiirde doğa ile aile, doğa ve şiir/şair arasında bağ kurularak simgesel bir anlatım sergilenir.

Yalçın Yücel, Eren’in eserlerini değerlendirdiği “Üşüyen Gözlerin İnsanı Arif Eren” adlı yazısında onun şiirlerindeki imgeselliğe dikkat çeker. Yücel’e göre şair, “Havuz” şiirinde, doğal yaşamın düzen içerisindeki seyrini aktarırken yine o havuzda insanın bozukluğa uğrayışını, bir alabalık

³⁵⁰ Age., s. 149.

³⁵¹ Age., s.149.

örneklemesiyle doğadaki giz dolu yaşamı ustaca sergiler.³⁵²

Yücel, toplumdaki bozulma ile havuzda yüzen balıklar arasında bir bağ kurarak bu şiiri yorumlamaktadır. Alabalıklar doğal ortamı içerisinde bir başkasına benzemekten çekinerek havuzun berrak suyunda huzur içinde gezinirler. Gün geçtikçe bozulan yapı “havuz” imgesi ile sunulur ve o, doğallığın gittikçe bozulmasını ifade eder. İnsan eli ile yapılan havuzlarda doğal yaşamı arayan balıklar kendi hürriyetlerinden yoksun olsa da soyunda melezlik olmamasından dolayı ayrı bir üslûpla bir başkasına benzemeden yüzerler:

*“Bu havuzun berrak suyunda
Alabalıklar huzur içinde gezinirler
Bir başkasına benzemekten çekinirler
Ayrı bir üslûpta yüzerler
Hiçbirinin melezlik yok soyunda”³⁵³*

Bir köşeli hüznün içinde yüzen balıklar, has yavrular üretmek uğraşındadırlar. Şair, bu faaliyetleri ve güzellikleri dünya güzelliğiyle seyretmektedir. Bir köşeli hüznün içinde balıkları seyretmek şaire büyük bir mutluluk vermektedir:

*“Havuzun suyu aynı dağ gölü gözüyle
Gene de has yavrular üretmek
Bir köşeli hüznün demek
Sevincin olur onları yüzerken görmek
Dünya gözüyle”³⁵⁴*

Büyük, küçük havuzlar yaparak doğaya hükmettiğini zanneden

³⁵² Eren, 2010, s. 134.

³⁵³ Eren, 2019, s. 111.

³⁵⁴ Age., s. 111.

insanoğlu, çoğu kez onun karşısındaki acizliğinin farkında değildir. Saf ve köpüklü suda yaşaması gereken balık, rastgele sularla doldurulan havuzlarda yaşamaya mahkûm edilir. Balıklar, köşeli hüznlerde kendi doğal yaşamını kaybetmiştir. Şiir, havuz-dünya, su-aile ve alabalık-çocuk imgeleri içerisinde değerlendirildiğinde, kendine küçük dünyalar (aileler) kuran insanoğlunun bu düzeninin bozulduğunu, çocukların kendi ailelerinin gelenek ve göreneklerinden, ahlaki değerlerinden uzaklaştığı görülebilir.

Eren'in şiirlerinde, çoğunlukla, kullanılan kelimelerin duygu ve çağrışım gücü yüksektir. Şairin imgesellik yönü en güçlü şiirlerinden biri de "Havuz" şiiridir. Bu şiirinde, şiirde özgünlük olması ve şairlerin kendilerine ait bir üslup oluşturma peşinde olmalarının lüzumu imgesel bir dille anlatır.³⁵⁵ Esere bu perspektiften bakıldığında poetik unsurları barındıran şiirde onun farklılığı ile ilgili ipuçlarını yakalamak mümkündür. Şiir havuzunda her şairin yakalayamadığı imgeleri şair "her suda yaşamaz balık" mısraları ile ifade etmektedir. "Havuzla kastedilen şiirdir. Alabalıkla kastedilen ise her şairin oluşturamayacağı özgün imgelerdir. Alabalık her suda yetişmez, yetişmesi için soğuk dağ gölü suyu ve saf köpüklü su gereklidir. Özgün imgeler oluşturmak her şairin yapacağı bir iş değildir."³⁵⁶

Yanardağ, "Havuz" adlı şiire poetik açıdan yaklaşarak onun bu özgün fikri üzerinde durur. Ona göre, şairin en büyük mutluluğu, kimseye benzemeyen, bin bir hüzn sonucunda ortaya çıkardığı imgelerin, mısraların dillerde dolaştığını dünya gözü ile görmesidir:

"Havuzlar yapılıyor büyüklü küçüklü

Rastgele sularla doluyor artık

Ustadan nasip almayan çıraklık

Her suda yaşamaz balık

*Onun suyu saf köpüklü"*³⁵⁷

³⁵⁵ Yanardağ, 2021, s. 86.

³⁵⁶ Yanardağ, 2019, s. 86.

³⁵⁷ Eren, 2019, s. 111.

Eren, şairlerin kendi imge güçlerini ortaya koymak yerine aynı imgeleri şiirlerinde kullanmasını eleştirmektedir. Şair, günümüz şiirine eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşır. Günümüz şairlerinin şiir havuzlarını rastgele sularla doldurduklarını, birbirlerini tekrar ettiklerini, özgün imgeler oluşturmadıklarını, bir ustadan nasip almadıklarını, geleneği bilmediklerini, balık-havuz imgesi ile eleştirmektedir. Bu değerlendirmeler, şairin günümüz şiirindeki eksik yönleri ortaya koyması yönünden son derece önemlidir.³⁵⁸

Burada Eren, tabiatı adeta yeniden keşfeder. Tabiatı, yaşadığı coğrafyanın, medeniyetin ve kültürün birleşimi olarak gören şairin elinde tabiat yeniden anlam kazanır. Tabiat, Eren'in şiirlerinde Anadolu'nun diliyle bize sevgiyi, yalnızlığı, unutulmuşluğu, güzelliği, vefayı, aşkı ve insan olmayı telkin eder. Hatice Eğilmez Kaya'nın deyimiyle doğa, Arif Eren'in şiirlerinde adeta ete kemiğe bürünmüştür. O, sesiyle, nefesiyle yaşamakta ve konuşmaktadır.³⁵⁹

Ölüm

Dünyanın kaçınılmaz sonlarından biri olan ölüm, insanoğlu ile sanatsal ifadesini bulur. İnsanlık tarihi kadar eski olan ölüm gerçeği, tüm şairlerin ilgisini çektiği gibi Eren'in şiirlerinde de yerini almıştır. Sevilen birinin vefatını kabullenmek kolay olmasa da ölen kişinin iyiliği, ona duyulan sevgi ve hürmet, mısralarda en ince şekliyle dile getirilir.

Yaşayan her şeyin ölümlü olduğu hakikati bilinse de, ölüm sırrı hep merak konusu olmuştur. Eren, “Bir Ölüm Günü Vardır” adlı şiirinde, ölümün gizemi ile hayatın yaşanır hâle geldiğini, ölümdeki sırrın bilinmesi hâlinde hayatın güzelliğini yitireceğini dile getirir:

“Nasıl öleceğini bilemez insan

Bilseydi eğer

³⁵⁸ Yanardağ, 2019, s. 87.

³⁵⁹ Eğilmez Kaya, 2019, s. 56.

*Yaşamak bu denli güzel olmazdı
Hayat güzelliğini yitirmesin diye
Ölüm bir gizem olarak kaldı”³⁶⁰*

Ölüm yolculuğunun ne zaman, nasıl olacağı da bilinmez ve kaderi bir sırdır. Şair, ölüm yolculuğunun sırrını Hazreti Peygamberin bir hadisi ile dile getirir. Böylece hem dünya hem ahiret için ciddi bir çalışmanın gerekliliğini ortaya koyar. Eğer İnsan yarın öleceğini kesin olarak bilseydi belki de dünyevi işlerinin tamamını bırakıp tümüyle ahiret işlerine ya da başka olumsuz şeylere yönelecekti. Dolayısıyla bu sırrın bilinmemesi de ayrı hikmetleri barındırmaktadır. Ya da dünya dengesi bu şekilde sağlanmaktadır. Eren, şiirdeki yaşam düsturunu *"Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya çalış, yarın ölecekmiş gibi de ahirete çalış"* hadisi şerifi ile dile getirir. Ne zaman başlayacağı bilinmeyen bir yolculuğa hazırlıklı olmanın ehemmiyeti, dünya ve ahiret için çalışmadaki ölçüt, şairin ölüm karşısındaki tavrını sergiler.

*“Hiç ölmeyecek gibi çalış
Yarın ölecekmiş gibi ibadet et”
Bir takvimi yok
Bilinmez
Ne zaman başlar yolculuk”³⁶¹*

Her insan bu ölümlü dünyadan ebedi olan ahiret âlemine göçüp gidecektir. Kafesteki can kuşu uçup giderken, haberini alınca üzüldüğümüz, yokluğundan üzüntü duyduğumuz dostlarımızın hasretini çekeriz. Gurbette yaşarken sıldan gelen ölüm haberlerini almak bir o kadar daha acıdır. Hele ki sılaya dönüp yakın dostların ölümünü öğrenmek, acıların en tarifsiz olanıdır. Eren de gurbetten sılaya döndüğünde canciğer bildiği dostlarının ölümüyle ilgili duygularını, *“Sılaya Döndüğümde”* şiirinde dile getirir. Şair,

³⁶⁰ Eren, 2019, s. 166.

³⁶¹ Age., s. 166.

sılaya döndüğünde canciğer dostlarının bazılarını ziyaretçileri arasında göremez. Dolayısıyla gözler gelmeyen bu ziyaretçileri arar. Gidip gelmemek gelip de görmemek var diye çıkılan yolculukların dönüşünde en yakınlarımızın olmayışı bizleri çok üzer. Her dönüş hem şairin ruhunda hem de çevresinde farklı durumların yaşanmasına sebep olur. O, bu şiirinde gurbet dönüşü göremediği canciğer dostlarının acısını şu mısralarla yüreğine gömer:

“Hayat beni gurbete yollarken

Cancığer dostlar vardı

Sılaya döndüğümde

Yanıma gelenler arasında

Gözlerim, gelmeyenleri aradı”³⁶²

Varlığın özü ölümdür ve her nefis ölümü tadacaktır. Her kul Allah’ın emaneti olan bedenleri zamanı geldiğinde asıl sahibine teslim edecektir. Doğarken bir arada olan ikizlerin ayrılıkları ise daha farklı anlamlar içerir. Aynı bedende hayat bulan, dalda bir çift ceviz gibi beraber büyüyen ikiz kardeşlerden birinin ölümü ile dünyaları ayrılır. İşte dalından düşen bir çift ceviz gibi ayrılan ikizlerin hüznünü şair şu şekilde dile getirir:

“Dalda bir çift ceviz gibi

Beraber büyüyen ikiz kardeşler

Ayırt edilemezdi birbirinden

Birini düşürmüş ecel taşı

Dünyalarını ayırmış ikizler”³⁶³

Şair, gurbetten döndüğünde memleketinde birçok değişikliklere şahit olur. Zaman, birçok şeyi değiştirmiş, bazılarını ise yok etmiştir. Gurbetten sılaya döndüğünde birçok büyüğünün mezarlığa taşınmış olduğunu, cami avlusunda asmalı çardak altında sohbetlerin kesildiğini, birçok dostun evinin

³⁶² Age., s. 42.

³⁶³ Age., s. 42.

tarumar olduğunu ve ocaklarının söndüğünü görünce hüznünü saklayamaz.

*“Mezarlığa taşınmış eski topraklar
Gemiler uğramayan bir iskeleye dönmüş
Cami avlusundaki asmalı çardak
Suyu kesilmiş sohbet değirmeninin
Ben yokken çok ocaklar sönmüş”³⁶⁴*

Bilindiği gibi hayat, dostlarımızla anlam kazanır. Onların varlığı veya yokluğu bizleri etkiler. Gurbette iken özlemlerimizin nedeni dostlarımız ve onlarla yaşadığımız anılardır. Mekânlar aynı zamanda dostlarla yaşanan anıların tanıklarındır. Bu tanıklıkla mekânlar hayatımızda yer edinir. Şair, sılaya döndüğünde, memleketinde bir yabancılik hisseder. Çünkü kendini memleketine bağlayan bir kısım mekânların yerinde yeller esmektedir. Bahçeli evler tarumar olmuş ve artık o eski günlerinden eser kalmamıştır. Mezarlıkta servilerin gölgesinde huzurla yatan sevdiklerinin bir kısmı da şairi memleketine bağlar. Onu memleketinde asıl tutan ise bu manevi değerlere olan bağlılığıdır. Bu değerleri olmasa bir daha gelmemek üzere gitmeyi düşünmektedir.

*“Bir yabancılik hissettim memleketimde
Yerlerinde yeller esiyor o bahçeli evlerin
Bir daha gelmemek üzere giderdim
Gölgesinde uyuyanlarım olmasa
Mezarlığı süsleyen servilerin”³⁶⁵*

Çocukluğumuzun unutulmayan oyunları ve bu oyunları oynadığımız mahalle arkadaşları vardır. Şair, “Son Oyun” adlı şiirinde çocukluk arkadaşlarından birinin ölümüne değinir. Arkadaşına duyduğu özlemi, oynadıkları oyunla dile getirir. Yıllar sonra memleketi Maraş’a döndüğünde ise

³⁶⁴ Age., s. 42.

³⁶⁵ Age., s. 42.

çocukluktaki oyun arkadaşının “Son Oyun”u oynadığını öğrenir. Çocuklukta saklambaç oynayan iki arkadaştan biri yaşamın farklı evrelerine doğru yolculuğa çıkmıştır. Eren, çocukluk arkadaşının saklambaç oyunundaki başarısını ölüm kavramı ile birleştirir. Burada ölüm, ebedi bir gizlenme olarak karşımıza çıkar:

“En iyi

Sen oynardın bu oyunu

Saklananları hemen bulur

Sen geç bulunurdun

Bazen

Kimse bulamazdı yerini

Birer sabır taşı olurduk sanki

Neredeysen

Hızır gibi çıkıp gelirdin

Yine bulamadınız ha” derdin”³⁶⁶

Gurbetten sılaya dönüşlerimiz bizleri sevdiklerimize kavuştursa da bazen yakın dostlarımızın yokluğunun haberini alır ve bu durumun acısını içimizde yaşarız. Şairin, çocukluk yıllarında, sabırla bulunmaya çalışılan arkadaş, artık dünya gözüyle görülemeyecek bir yerde saklanmaktadır. Maraş’a gelmesiyle saklandığı yeri öğrenen şair, buruk bir hüznün yaşar. Çünkü Eren’in çocukluk arkadaşının saklandığı yer bu sefer ebedi istirahatgâhıdır. O, arkadaşının ölümü ile sıla kavramı arasında derin bir bağ kurar. Yaşamı gurbet olarak gören şair, ölümü bir sılaya dönüş olarak görmektedir. Asıl yaşamın hüküm sürdüğü yer, ölümle kapısını aralamaktadır. Yalancı bir dünyadan aslına dönmek fikri şairi kendi sılasına da döndürmüştür.

“Yıllar sonra

Eğer gelmeseydim Maraş’a

³⁶⁶ Age., s. 167.

Bu hiç bulamazdım

Bu saklandığın yeri”³⁶⁷

Ölüm, insan hayatı için geri dönülmez bir dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktalarında acılar ancak birliktelikle aşılır. Eren, ölüm temini kültürel yozlaşmayı anlatmak için de kullanmıştır. Şair, “Geçen Mutlu Zamanlar” adlı şiirinde ölüm teması üzerinden kültürel yozlaşmayı gündemine alıp eleştirir. Türk kültürü içinde yakınlarını kaybedenlerin acısını paylaşmak önemli bir görevdir. Cenaze törenleri toplumsal dayanışmanın, toplumsal dinamizmin en yoğun yaşandığı törenlerdir. Bir mahallede cenaze varsa orada düğünler ertelenir. Konu komşu cenaze yakınlarının acısını paylaşır. Cenaze evine komşular, hısımlar ve akraba günde üç öğün tepsiler dolusu yemek gönderir. Soylu bir dayanışmanın varlığı ile acılar daha da azalır. Düğünleri, eğlenceleri olanlar, cenaze sahiplerinin acılarını paylaşmak için düğünlerini, eğlencelerini ertelerler. Anadolu kültüründe önemli bir yere sahip olan bu duruma, acı yaşayanlara gösterilen saygıya, şair dikkat çeker. Cenaze yakınlarının acısının paylaşılması ile ilgili gelenekler ve kültür, şiirde sıralanırken geçmiş zaman kipinin kullanılması bu kültürün yok oluşunun göstergesidir. Acıyı paylaşma, acıya saygı duyma kültürü artık “Geçen Mutlu Zamanlar”da kalmıştır.

“Mahallede ölümü var ertelenirdi düğün

Konu komşu paylaşırdı hüznü

Tepsiler dolusu yemek gelirdi

Ölü evine günde üç öğün”³⁶⁸

Acılar paylaşıldıkça azalır. İnsanlar acılı anlarında başlarını yaslayacakları bir omuz arar. Ancak zaman içerisinde yaşlı evlerin acısını paylaşma kültürü yok olmaya yüz tutmuştur. Şair, bu soylu dayanışma kültürünün yok oluşunu sorgular. Mutluluğu ve acıyı paylaşma bilinci yüksek bir

³⁶⁷ Age., s. 167.

³⁶⁸ Age., s. 44.

medeniyetin geleneklerinin yozlaşmasını Eren şiirinde şu şekilde dile getirir:

*“Ne soylu bir dayanışma vardı
Kimler yozlaştırdı onu
Hangi günahkâra kapıldı gönül
Oysa bize en sadık yardı”³⁶⁹*

Allah’ın rızasını kazanmak için O’nun uğruna ölmek, ölümlerin en güzelidir. Şehitlik ise ölümü güzelleştiren en güzel amaçlardan biridir. Mukaddes değerler ve vatan uğruna canlarını feda eden yiğitler, Allah ve Peygamber katında en büyük makama layıktırlar. Allah yoluna canlarını feda eden şehitlerimiz en yüce makama kavuşur. Eren, vatan uğruna canlarını feda eden yiğitleri yüreğine yazar. Tezkeresini almaya sayılı günleri kalan kahraman bir askerle, görev yaptığı köyde kurşuna dizilerek şehit edilen genç bir öğretmenin konu edildiği “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri” insanı derinden sarsar. Terhisi yaklaşan kahraman askerlerimizden biri olan Ali’nin Kars’tan bayrağa sarılı naaşı gelir. Gök ekini biçmiş gibi yiğit iken ölenlerden birisi, kahraman askerimiz Ali’dir. Her genç yaşta gerçekleşen ölüm şairin gönlünü yakar. Onun için her evlat, akan bir nehirdir. Her an mutluluklarla dolu bir hayat yaşanırken evlatların ölümü, akan nehirlerin kuruması gibidir. Evlatların ölümü ile tıpkı bir nehir gibi yeşeren gönüller kurur ve hayatın akışı değişir. Burada şair, nehir metaforu ile beşeriyet ve nehir arasında bir ilişki kurar. Nehir, insanın zaman içindeki yolculuğunu karşılar. Bu durum, şehit ailelerinin yaşadığı süreci anlatan bir unsurdur. Dolayısıyla o, şehit ailelerini nehir, evlatlarını ise suya benzetir. Yaşamın kaynağı olan evlâdın hayatının sonlaması, nehirlerin kuruması anlamını taşır. Kuruyan her su, evlat acısının yaktığı evlerin ifadesidir. Evlatların aileye kattığı mutluluğu ve şehitlik mertebesi dolayısıyla yaşanan gururu ise şöyle dile getirir:

*“Bizimle olurdu her yerde mutluluk
Akan pınarımın suyu kurumadan*

³⁶⁹ Age., s. 44.

*Terhisi yaklaşan kahraman Ali'min
Bayrağa sarılı naşı geldi Kars'tan*"³⁷⁰

Şüphesiz ki en acı ölümler genç yaştakilerdir. Her evlat, akan bir nehir-
dir ve nehirler kurduğunda şairler, bu acıyı tüm duygularıyla hissederek.
Evlat acısına, Allah'ın yardımıyla sabır kahramanı olan anne ve babalar,
adeta bir kabristan gibi gönüllerine gömdükleri yiğitlerinin acısını yüre-
ğinde yaşarlar. Eren, şehit edilen dört genç öğretmenin görev yaptıkları
yerde kurşuna dizilmesini, şehit kanlarıyla açılan güllerin kokusunu tüm
benliği ile hissederek. Şehit acısı tüm memleketi kuşatırken şehit kanlarıyla
sulanan vatan toprağında güller açar.

*"Mezarlığa değil kalbime gömüldü
Acıyı azaltan sensin büyük Rabbim
Buna sabredemez ve dayanamazdım
İki evladıma mezar oldu kalbim*

*Bir köy gecesinde kurşuna dizilen
Dört öğretmenden biri oğlum Hasan
Şehit kanlarıyla kırmızı kırmızı
Açılan onlardır gülleri koklasan*

*Suyu beş pınardan akan bir kaynaktım
İki pınarımı hemen kuruttular
Sularımdan içip testi dolduranlar
Yerimi yurdumu beni unuttular*"³⁷¹

³⁷⁰ Age., s. 142.

³⁷¹ Age., s. 143.

Toplumu veya toplumun bir bölümünü etkileyen olaylar, her daim şairlerin gönlüne de düşer. Kuşkusuz bu önemli olayların başında savaşlar, depremlemler, salgın hastalıklar ve doğal afetler gelir. Toplumun bu tür olaylar karşısında birlik ve beraberliği kuvvetlenir. Ölüm, birçok aileyi ayırır ve mutluluklar yarım kalır. Şair deprem anında ve sonrasında yaşananları ve deprem korkusunu “Gündüzü Olmayan Gece” şiirinde dile getirir. O, Gölcük depremlemlinde ölen bir aileyi ve bu ailenin ölümünden duyulan acıyı dile getirirken deprem öncesinde ailenin o mutlu hâllerini de dile getirir. Gölcük depremi ise o mutluluk tablosunu birden hüzne dönüştürmüştür. Eren de o depremin ayırdığı çiftlerin acısını içimizde yaşatır. Biri İzmir’de diğeri Afyon’da dünyaya gelip Gölcük’te kaderin birleştiği sevdalılar, mutlu bir aile yuvası oluşturma çabasındadırlar:

*“Ayrı yerlerde gelmişlerdi dünyaya
Birisi İzmir’de öbürü Afyon’da
Onları Gölcük’te buluşturdu kader
Birbirlerini sevip evlendiler orda”³⁷²*

Mevsimler bu mutlu aileyi birleştirir. Sevgileri günden güne çoğalır. Zaman akıp geçerken, sevdaları azalmayan bu çift, örnek yaşamlarıyla aile sıcaklığını etraflarına da hissettirirler. Mevsimler gelip geçerken zaman gönüllerindeki sıcaklığı azaltamamıştır:

*“Mevsimler gelip geçti arkası arkasına
Hiç azalmadı yüreklerinde sıcaklık
Geride kalan mutlu yaşamlarıyla
Örnek bir aile olmuşlardı artık”³⁷³*

³⁷² Age., s. 168.

³⁷³ Age., s. 168.

Evliliklerin en güzel meyvesi çocuktur. Çocuk sıcaklığını dolduran o evler ki, mutluluğun doruk noktasını insana yaşatırlar. Burada şair, ilk ikisinin kız, üçüncüsünün oğlan olduğu mutlu bir aile tablosu çizer. Mutlu bir aile için mal ve mülkten ziyade dengince bir hayat yaşayacak sevdalıların birlikteliğini: “*Fazla mal mülk istemiyor, insan kendi dengini bulunca*”³⁷⁴ sözleri ile dile getirir. Eren, mutlu bir evliliğin formülünü kendince dengini bulmak ve sevgi olarak görmektedir:

“Mutlulukları doruk noktasına ulaşmıştı

Üçüncü çocukları oğlan olunca

Fazla mal mülk de istemiyor

İnsan kendi dengini bulunca”³⁷⁵

Kendi evlerine taşınma hayalleri kuran bu mutlu aile, evlerinin mobilyalarını, halılarını bile almıştır. Kışın taşınacakları yuvalarında aile sıcaklığını tam anlamıyla yaşayacaklardır. Renkli hayaller içinde yaşayan bu ailenin düşleri Gölcük Depremi ile yarım kalmıştır. Şair, bu mutlu ailenin yeni evlerine taşınma hazırlarını ve heyecanını şu mısralarla ebedileştirir:

“Renkli hayaller içinde yaşıyorlardı

Kendi evlerine taşınacaklardı kışın

Perdesi halısı ve mobilyası

Daha şimdiden düşünülmüştü odaların”³⁷⁶

Allah’ın ön gördüğü hayatın sınırları karşısında kulun acizliği değişmez bir gerçektir. İnsan iradesinin müdahale edemediği, müdahale etmeye gücünün yetmediği olaylar karşısında kader devreye girer. Allah’tan geldi diyerek sabredilip, hayatın devam ettiği inancı ile insanoğlu yaşamaya devam eder. “Gündüzü Olmayan Gece”lerin sonunda farklı yerlerde dünyaya gelen

³⁷⁴ Eğilmez Kaya, 2019, s. 85.

³⁷⁵ Eren, 2019, s. 169.

³⁷⁶ Age., s. 169.

binlerce insan Gölçük Depremi ile yaşamını yitirir. Geride bu insanların bizlere bıraktığı acılar ve anılar kalır. Elden bir şey de gelmediğinden Allah'ın takdirine razı olunur.

*“Demek ki böyleymiş takdir
Doğum yerleri başkaydı hepsinin de
Aynı yerde, aynı anda öldüler
Gölçük'te bir deprem gecesinde”³⁷⁷*

“Değişmeyen Son” adlı şiirde Eren insanı, kurulu bir saate benzetir. Bir insanın kullandığı saat, o insanın yaşam tarzının, inancının ve karakterinin bir nevi yansımasıdır. İlahi bir nizam içerisinde her şey kendine biçilen görevi ifa eder: *“Yaratıcı tarafından biz istediğimizde değil, lazım olduğumuzda kurulan birer saatiz hepimiz. Akrep ve yelkovanımız kendi mihveri etrafında dönerken, onların dönüşünde bizim isteğimiz etkili değildir.”³⁷⁸* Dolayısıyla dünya eksenini etrafında yaşanan hayatlarımızın merkezinde Yaratıcı vardır:

*“Çarkı bir mihver etrafında
Başkasının isteğiyle döndürürsün
Sen istediğin zaman değil
Lâzım olduğun zaman kurulursun”³⁷⁹*

Ölüm herkesin başındadır. Kaçınılmaz yolculuk er veya geç karşımıza çıkacaktır. Bizlere verilen emanet, zamanı geldiğinde asıl sahibine erişecektir. Hiç kimsenin bilmediği bir zaman diliminde ömür saatimiz duracaktır. İlahi emanetlerimizi teslim ederken Allah'ın emirleri doğrultusunda bir yaşam her kulun önceliğidir. Dünya hayatında Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda bir hayat yaşayarak O'na layık bir kul olarak terk-i dünya etmek kulluğun gereğidir. Ömür saatimizin ne zaman duracağı belli değildir. O zaman biz kullara düşen vazife/görev, layıkıyla bir hayat sürmektir. Bir

³⁷⁷ Age., s. 169.

³⁷⁸ Eğilmez Kaya, 2019, s. 86.

³⁷⁹ Eren, 2019, s. 170.

saniyesine bile hüküm sürülemeyen bir ömürde, Allah’a itaatte kusur işlemektir. Şair, takdir edilen ömrün sonlanması, saatin durması ile bağdaştırmıştır. Saatler gibi dünyada kendi vazifemizi yapmanın gereğini şöyle dile getirir:

“Belki geceleyin belki de gündüzün

İstenilen bir zaman ve saatte

Bir süre çalıp duracaksın

Bir kusur yapmadan itaatte”³⁸⁰

Şüphesiz her canlı ölümü tadacaktır. Ölüm kapımıza geldiği zaman ne yaşlı ne genç dinler. İçimizden hiçbir şeyden haberdar olmayan bebekler öldüğü gibi ömrün en düşkün çağına kadar yaşayıp ölenler de vardır. Allah’ın kudreti her şeye kadirdir. Ayar pimimiz biraz çevrilince aldığımız nefes aniden kesilir. Çelik bir yay gibi güçlü bedenlerimiz ölüm karşısında çaresiz kalır. Eren, insanoğlunun ölüm karşısındaki bu çaresizliğini ve ölümün ani gelişini şu sözlerle ifade eder:

“Ayar pimin biraz çevrilince

Ansızın kesilir sesin

Çelik bir yay da olsan

Bir daha duyulmaz nefesin”³⁸¹

Şair, insanın ölümünden sonra dünya hayatındaki değişimlere de değinir. Her insanın ölümünden sonra büyük acılar yaşanır. Bir müddet sonra acılar son bulduğunda ölen kişi eğer geride kendini hatırlatan bir yaşam ve eser bırakmamışsa unutulur gider. Bu unutuluş, yeniden dirilişe kadar sürecektir. İhtiyaç duyulmayan, gözle görülmeyen her şey unutulur. Şair, saat imgesi ile ölümünden sonra dirilişe kadar kendini hatırlatan bir değere sahip olmayan insanın unutulacağı görüşünü vurgular. Günümüzde saatler işlevini yitirip nasıl bir köşede duruyorsa, çok sevilen insanların da bir zaman

³⁸⁰ Age., s. 170.

³⁸¹ Age., s. 170.

sonra unutulacağına dikkat çekilmektedir.

*“Unutulur gidersin bir köşede
Kim bilir ne zaman hatırlanırsın
Yeniden kurulana dek
Olduğun yerde tozlanır kalırsın”³⁸²*

Şair, değişmeyen sonu, saatin zembereğinin boşanmasına benzetir. Saat nasıl işlevini yitirmişse insanoğlu da dünyadaki görevini tamamlayıp ebedi hayata yolculuğa başlar. İnsanoğlu için bu “Değişmeyen Son”u bir daha kurulamayan saatlere benzetir. Zembereği boşalan saatler, bedenlen iflas eden insanoğlunun hâli gibidirler. Çileli bir dünya yolculuğunun sonunda değişmeyen son da bizi beklemektedir:

*“Her şey gibi sen de bozulursun bir gün
Bir daha kuran olmaz
Boşanıp kalacaksın zemberek
Bu sonuç hiç değişmez”³⁸³*

Ayrılık ve Yalnızlık

Bu duygu, Eren’in şiirlerinde sevgiliden ve sıladan ayrılmanın ve kendi ile baş başa kalışın yalnızlığıdır. Eren’in “Yalnızlık”, “Yalnızlığın Adresi”, “Yürek Yalnızlığı” gibi sadece yalnızlığı işlediği münferit şiirlerinin yanında farklı temalarla işlediği üç şiiri daha vardır.

Kalabalık bir ailede büyüyen şair, aile olmanın saadetini her daim yaşar. Anadolu insanının özellikle de Kahramanmaraşlı insanların memleketlerinden uzak kalması, kendilerini yalnız hissettirecek kadar güçlüdür. Gölgesi bile yanında olamayacak kadar yalnızlaştığı anlarda, bu duygularını mısralara döker. “Bu Kent Sendeki Kalsın” şiirinde yağmurlu bir kış gecesinde

³⁸² Age., s. 170.

³⁸³ Age., s. 170.

istasyonda trenin kalkış saatini beklerken sevdiklerini geride bırakmanın hüznü ile baş başadır:

*“Sen evinde olacaksın
Bir kış gecesi
İstasyonda tren
Kalkış saatini beklerken
Gene yedi kat gök
Yırtılır gibi gürleyecek
Ve yağmur yağacak
Biliyorum bu kentten giderken
Gölge bile yanımda olmayacak”³⁸⁴*

Şair, “Bu Kent Sende Kalsın”da sevdiklerine veda ederken sadece kendisinin bu yalnızlığı hissetmeyeceğinin farkındadır. Sevgiliden ayrılışın tessellisini, yıllar sonra çalındığında, kendini hatırlatacak şarkılarda arar. Dostlarla ve sevdikleriyle paylaşılan anıların elbet bir gün yüreklerde sızılarla hissedileceğini bilir. Aradan yıllar geçse ve çoluk çocuğa karışılrsa da dinlenen şarkılar, sevgilinin yüreğinde bir sızı bırakacaktır. Eren, yalnızlığın ıstırabını bedenlen olmasa da ruhen en derinden hissetmekte ve hissettirmektedir.

*“Aradan yıllar geçecek
Çoluk çocuğa karışacaksın
Bir gün
Söylenirken o şarkı
Yüreğinde bir sızı duyacaksın
İçinden bizim şarkımızdı
Bu diyeceksin*

³⁸⁴ Age., s. 11.

Kiminle olursan ol

Kendini yalnız hissedeceksin”³⁸⁵

Eren, umutların biteceğini, dolayısıyla yalnızlığın daima yaşanabileceğini ifade eder. “Yalnızlık” şiirinde umutlarını yitirmiş bir insan olarak karşımıza çıkan şair, tek başına dört duvar arasına sığınmak yerine yalnızlığını yollarla paylaşmayı seçer. Şiirde dört duvar ve yollarla olan dostluğunu da dile getirir:

“Umutlar bitecek yalnızlık bitmeyecek

Akşamları yine hüznü olacaksın

Bir başına dört duvara bakamazsın ya

Yollarla arkadaşlık yapacaksın”³⁸⁶

Şair, dertlerini, hüznlerini paylaşacak bir dostun yokluğunu derinden hisseder. Diğer yandan dostlarını özenle seçen bir fitrata sahiptir. Onları ince eleyip sık dokuyarak seçer. Bundan dolayı yalnızlığın kıyıları, şairin durağı olmuştur. Yalnızlığını gidermek için yaptığı yürüyüşlerin sonunda yine dört duvar arasına girmenin hüznünü yaşar. Köşe başlarında bekçilerle selâmlaşmaların dışında etrafında yalnızlığını paylaşacak birilerini bulamaz. O da yalnızlığın dayanılmaz zevkini ıssız caddelerde gece bekçileri ile paylaşır. Elektrik direklerini ve gece lambalarını bu anlamda kendinden şanslı görür. Çünkü elektrik direğindeki lambaların gece boyu bekçilerle dert ortaklığı yaptığını düşünmektedir. İşte bu yalnızlık düşüncesini çevresindeki unsurlarla şöyle paylaşır:

“Köşe başlarında gece bekçilerine

Selâm verip selâm alacaksın

Elektrik direklerinde lâmba değilsin ki

Bekçilerle dert ortaklığı yapasın”³⁸⁷

³⁸⁵ Age., s. 11.

³⁸⁶ Age., s. 47.

³⁸⁷ Age., s. 47.

Eren, edebiyat dünyasında istediği ortamı bulamayışının yalnızlığını da kendi içinde yaşar. Toplum tarafından anlaşılmamasının verdiği yalnızlığı derinlemesine yaşar. İnsanları sağır bir toplumda şairin anlaşılmamasından kaynaklı bir yalnızlığı yüreğinin derinliklerinden hisseder. Yakın dostu Yalçın Yücel, Eren'in içindeki sevginin büyüklüğünün, bakışlarına yansıdığını ifade eder. Edebiyat dünyasında “*Umut ettiği ortamı bulamamışlığın verdiği bir tedirginlik*”³⁸⁸ ve şairin toplumca anlaşılamayışının verdiği acı, kendi kabuğuna çekilmesine sebep olmuştur. Eren'e göre bulut gibi topraklara bereket dağıtmadıktan sonra şair olmanın bir anlamı da yoktur. Edebiyata, sanata ve sanatçıya gereken değerin verilmemesine üzüldür. Bu durum şairi zaman zaman umutsuzluğa da sevk eder.

“Düşün ki şairsin yeni şiirlerin var

İnsanları sağır bir yerde kime okursun

Yağmadıktan sonra neye yarar

Diyelim ki gökyüzünde bulutsun”³⁸⁹

Sevgisiz insanın dünyaya açılan bütün pencereleri karanlığa çıkar. Bu tür insanların hiçbir yere ve hiçbir kimseye aidiyet hissi yoktur. Sevgisizlik, yalnızlığın ve yalnız hissetmenin en önemli sebeplerindendir. İnsanı yaşamdan ve diğer insanlardan uzaklaştırır. Bu uzaklaşma, kalabalıklar içinde yalnızlaşmasına neden olur. Eren, sevgisizliği, insanı yalnızlaştıran en önemli unsurlardan biri olarak görür. “Yürek Yalnızlığı” şiirinde, sevgiden yoksun bir yüreğin susuz bir kuyudan, susuz bir kovadan farkının olmayacağını ifade eder. Onun için sevgisiz bir yüreği taşımanın pek bir anlamı da yoktur. O, sevgisiz bir insanın yalnızlaşma hâlini şu şekilde ortaya koymaktadır:

“Sevgiden yoksun bir yürek

Susuz kuyu

³⁸⁸ Eren, 2010, s. 131

³⁸⁹ Eren, 2019, s. 47.

*Boş kavadan farksızdır
Hafızasını yitirmiş
Bir insan gibi yalnızdır”³⁹⁰*

Şair üzerinde yalnızlığın yoğun bir etkisi vardır. Yaşadığı “Yürek Yalnızlığı” ile artık hayat çekilmez olur. Arzular ve istekler, çiçekler gibi solmaya başlar. İçindeki heyecanı yitiren insan, kendini boşlukta hissederek. O, yaşama sevincini uçup giden bir kuşa benzetir. İçsel yalnızlığın derinleşmesi ile oluşacak sıkıntıların sonucunda insanın yüreğinde çiçekler bile açmaz:

*“Çekilmez olmuştur artık hayat
Çiçek açmaz
Bir daha arzular
Uçup gider o heyecan kuşu
Boşlukta kalır insan”³⁹¹*

Eren, yalnızlığın yarattığı ruh hâlini bazen tabiat olayları ile anlamlandırır. İnsanın içine çöken yalnızlık, ansızın kararan havalar gibidir. Zaman, rengini ve desenini kaybederken bir ıstırabın girdabına düşmüş insanın ruh hâli ile karşılaşır:

*“Ansızın
Kararan hava örneği
Rengini ve desenini kaybeder zaman
Artık bir ıstırabın
Girdabına düşmüştür insan”³⁹²*

Şair, ıssız sokaklardaki gece yürüyüşlerinde yalnızlığı tüm benliği ile

³⁹⁰ Age., s. 144.

³⁹¹ Age., s. 145.

³⁹² Age., s. 145.

hisseder. Bu yürüyüşlerin sonunda, ıssız bir caddede bir adamla karşılaşır. Onunla konuşur, kendisine yalnızlığın adresini sorar. O, yalnızlığın adresini kendi gönlü olarak görür. Eren, yalnızlığı o kadar iyi hissetmiştir ki, adeta onun sorulduğu bir şahıs hâline gelmiştir. Çünkü yalnızlığın bütün adresleri şairin kendi benliğinde gizlidir. O burada iç benliğiyle yüzleşme içerisine girmiştir. Caddelerde kendini arama ve tanıma çabasının hızı karşısında da şaşkındır:

*“Hızlı adımlarla ilerlemişti zaman
Bir ara caddede kimseler yok
Ansızın karşımda bir adam durdu
Yalnızlık denilen yere gidecekmiş
Bana yalnızlığın adresini sordu”³⁹³*

Şair, sürekli kendini arama ve tanıma çabasının içerisinde. Kendi benliğinin ötesinde bir benle sohbete tutuşan şair, benliğini kendisinden başkasının yönetemeyeceğinin de farkındadır:

*“Burası dedim sorduğunuz yer
Ben, bu yeri yöneten kişiyim
Nerden gelip nereye gidersin
Bir söyle bakalım bana
Kimi sorup sual edersin”³⁹⁴*

Yalnızlığını paylaşmak istediği “ben”, onu başkasının dertlerini dinlemeye mecbur bırakır. Bir dokunup bin ah işitmesine rağmen kendi yalnızlığını unutmak için karşısındakini dinlemek zorundadır. Onu, çekip gitmesinden korktuğu ve arkasından keşke dinleseydim pişmanlığını yaşamamak

³⁹³ Age., s. 150.

³⁹⁴ Age., s. 150.

için dinler. Eren'in sırf kalbi kırılmasın diye kendi "ben"ini dinlemesi, onun yüce gönüllülüğünü gösterir. O, 'ben'liği ile sürekli bir savaş hâlinindedir. Kendi kendini sorgulayarak hep iyi olana erişme çabasıdadır. Dolayısıyla o, gönül yıkmaktan çok, gönüller yapma peşindedir:

"Hani bir söz var bir dokun bin ah işit

Hep kendinden söz etti adam

Mecburiyetten dinlemek zorundaydım

Bir de kırılıp kalkıp giderse

*Arkasından keşke dinleseydim diyecektim"*³⁹⁵

Eren'e göre ölüm ve yalnızlık birbirleriyle bağlantılıdır. Ölüm, yalnızlığın kapısını aralayan sebeplerden biridir. Daha önce ayrılmak istemediğimiz mekânlar ölümler sonrası yaşanılmaz hâle dönüşür. Gönümüz, zamanında güzellikler barından bu mekânlara tutunamaz. Bir yabancı gibi görünür dost mekânlar. Ölüm sonrası kendisiyle bir sorgulama içine giren insan, çevresinden uzaklaşmak ister. Her ölüm şairin biraz daha yalnızlaşmasıdır. Doğup büyüdüğü memleketi kendisine yabancı görünür. Şairi bu yerlere bağlayan ise mezarlığı süsleyen servilerin gölgesinde uyuyan dostları ve akrabalarıdır. O, servilerin gölgesinde ebedi uykuya dalan dostlarını, arkadaşlarını, akrabalarını bir emanet gibi görür ve onları bırakamaz:

"Bir yabancılık hissettim memleketimde

Yerlerinde yeller esiyor o bahçeli evlerin

Bir daha gelmemek üzere giderdim

Gölgesinde uyuyanlarım olmasa

*Mezarlığı süsleyen servilerin"*³⁹⁶

³⁹⁵ Age., s. 151.

³⁹⁶ Age., s. 43.

Eren'in yalnızlık temasını doğrudan işlemediği şiirlerden biri de "Bu Kent Sende Kalsın" şiiridir. Burada Eren, zamanın sevdaları unutturamaya-
cağı inancındadır. Şiirde ana tema aşk olsa da ayrılıktan dolayı tek başına
kalan bir sevgili portresi karşımıza çıkar. Bu sevgili aradan yıllar geçse ve
çoluk çocuğa karışılrsa da aşkını ve âşışğını unutamayacaktır:

*"Aradan yıllar geçse de
Çoluk çocuğa karışacaksın
Bir gün
Söylenirken o şarkı
Yüreğinde bir sızı duyacaksın
İçinden bizim şarkımızdı
Bu diyeceksin
Kiminle olursan ol
Kendini yalnız hissedeceksin"*³⁹⁷

Eren'in aşk temasının yanında yalnızlık temasına yer verdiği diğer bir
şiiri ise "Sonra Bulamazsın Aynalarda" şiiridir. Zaman geçse de şair, sevdaların
kalbinin bir köşesinde saklar. Eski sevdaların yüreğinde bıraktığı izler
kutsallığını yitirmemiştir. Eski sevdaları aklına geldikçe hüzünlenen şair,
kendince bir yalnızlık yaşar. Sevgilinin güzelliği ve ona duyulan sevgi hatı-
ralarda kutsallığını ve mahremiyetini korumaktadır. Zaman, sevgilinin gü-
zelliğini çalsa da şairin gönlünde onun güzelliği kutsal bir emanet olarak
durmaktadır. Aynalar, sevgilinin bu güzelliğini almadan o, emanetini sev-
giliye verme gayretindedir:

*"Yine de inkâr etmedim seni
Hatıran, hiç yitirmedi kutsallığından
Bu hüzün, bu yalnızlık*

³⁹⁷ Age., s. 11.

*Bir şey eskitemedi senden
Hâlâ durur güzelliğin gözlerimde
Gel, onu sana vereyim
Sonra bulamazsın aynalarda”³⁹⁸*

Eren’in ayrılık temalı şiirlerdeki yalnızlığın sebebi etrafında insanların olmaması değil, asıl sevgilinin uzakta olmasıdır. Kendini yalnız hissetmesi için sadece sevgilinin gitmiş olması bile yeterlidir. Eren “Birden Değişti” şiirinde sevgiliden ayrılınca ortaya çıkan bu ruh hâlini anlatır. Sevgiliden ayrılınca dağılan bir kalbin yarası ile şairin çevresindeki her şey farklılaşır. Ayrılığın verdiği sancı ile dalda kuş, plakta şarkı, takvimde günler unutulur. Uçuşan sonbahar yaprakları bile alışkanlıklarını yitirir. Şehrin akşamları yalnızlığı, ayrılığı başka bir dille anlatır:

*“Böyle duyurmazdı yalnızlığı
Uçuşan sonbahar yaprakları
Böyle hüznü olmazdı
Bu şehrin akşamları
Birden değişti her şey
Dalda kuş
Plakta şarkı
Takvimde gün”³⁹⁹*

³⁹⁸ Age., s. 33.

³⁹⁹ Age., s. 14-15.

Aşk

Türk edebiyatında en çok işlenen temalardan biri aşktır. Eren'in şiirlerinde de aşk teması oldukça fazla kullanılmıştır. O, şiirlerinde genellikle beşeri aşkı işlemiştir. Beşeri aşkın yanında tasavvufi aşkı işlediği şiirleri de yok değildir. Dolayısıyla onun şiirlerinde aşkın her hâli karşımıza çıkar.

Muammer Potur tarafından Fransızcaya çevrilmiş olan “İlan” adlı şiirinde sevgiliye duyulan aşk lirik bir söyleyişle dile getirilir. Şairin gönlüne düşen aşk ateşi burada bir nevi “İlan” edilmektedir:

“Bir kızın sevgisini istedim

Vermedi

Üstelik bir de uykumu çaldı

Getirmezse

Mahkemeye vereceğim”⁴⁰⁰

Şairin aşkı dillendirişi sevgilinin gözlerine tutulmasına bağlıdır. “Gözlerin Öldürdü Beni” şiirinde sevgilinin gözlerine tutulan ve her ayrılışında büyük ıstırap yaşayan şairin yasak buluşmalarının sonunda sevgili ile geçirilen saatler lirik bir dille mısralara dökülür. Ayrılıklar aşığın içindeki kavuşma arzusunu daha da arttırarak onu toplumca benimsenmeyen davranışlara sevk eder. Aşk, “*pranga gibi vurulur boyna*”. Âşık, olduğu yerde unutulur ve sevgilinin gözlerine yürür:

“Bir tren sesi gelir kulaklarıma

Karanlıkta kayboluşunu görürüm

Olduğum yerde unutulur

Gözlerinin içinde yürürüm

⁴⁰⁰ Eren, 1965, s. 7.

*Yasak buluşmaların heyecanını
Yeniden duyar, yeniden yaşarım
Pranga gibi vurulur boynuma
Vurulur bırakmaz kollarım*

*Güpegündüz insanlar içinde
Saçlarında gezinir dudağım”⁴⁰¹*

Eren, “Şehirler Dar Gelir Gönlüme” şiirinde vuslatsız bir aşkı işler. Aşk, gönlün otağıdır ve “*alev olup canevine yurt*” kurar. Çöllere düşürür Mecnun misali. “*Yürek acı acı meleyip durur*” Çünkü şairin yüreğine “*bir hüznü kurdu*” düşmüştür. Artık şairin çilesi daha da depreşir. İstiraplarla dolu umutsuz bir aşkla şairin gönlüne artık şehirler bile dar gelir:

*“Alev olup canevice yurt kurdu
Beni çöllere saldı bir ela gözlü
Ne yapar şimdi bu ceylan yürek
Düşmüş peşine bir hüznü kurdu
İzini yitirteceği zamanlar
Yeniden depreşti çile
Yürek acı acı meleyip durdu”⁴⁰²*

Yaradılışın özü ve muhabbetin en derin hâlidir aşk. Doğu edebiyatlarında geçmişten günümüze, aşkın simgesi Leyla ve Mecnun olmuştur. Eren, aşkın verdiği elemden mutludur. Bu duyguları yaşadığı için Allah’a şükreder. Aşk çöllerinde Mecnun misali dolanırken tek tesellisi Leyla gibi sevdiğinin de bir gün arkasına düşmesidir. O, sevgilinin davetini beklemektedir. Günü, saati gelip davet edilince talihine sevinir. Şehirler de artık gönlüne dar gelmektedir:

⁴⁰¹ Eren, 2019, s. 12-13.

⁴⁰² Age., s. 36.

*“Ne denir şükür ettim halime
Bu çölde yürür dururum
İnancım o ki Leyla örneği
Ela gözlüm düşer bir gün peşime
Günü saati beklermiş talih
Olduğu yere çağırdı beni
Şehirler dar gelir gönlüme”⁴⁰³*

Eren, “Sevda Dünyası” şiirinde kendi aşkları gibi başka bir aşkın yaşanmadığını dile getirmektedir. Zaman aynasında kendi sevgilisinden başkası yoktur. Çünkü “hiçbir yürek” böyle sevmemiş ve sevilmemiştir. Bu şekilde bir sevginin doğmasında güzeller kusurludur:

*“Kendinde kusur arasın güzeller
Sen varsın zaman aynasında
Sevmedi hiçbir yürek bizimki gibi
Yaşanmadı böyle bir aşk
Sevda dünyasında”⁴⁰⁴*

Aşkın en güzel hâli karşılıklı olanıdır. Eren, karşılıklı aşkını yan yana duran iki beşiğe, sevenin ve sevilenin hislerini birlikte büyüyen ikiz bebeklere benzetir.⁴⁰⁵ Ölüm bir son ise doğum da bir başlangıçtır. Aşk dolu bir hayatın başlangıç ifadesi olan iki beşik, yeni başlayan aşk dolu bir yaşamı karşılar. İkizler örneği iki yürek aşkla, sabırla, zorluklara göğüs gererek, gece gündüz misali mutluluklarla ve hüznlerle büyüyecektir. Şair, ikizler misali farklılıkları ile var olan ve bu farklılıkların bir arada tuttuğu aşkın kem gözlerden uzak durmasını diler. O, mutlu günlerin eşiğinde olmanın heyecanı ile bu aşklarını koruması için Tanrı’ya yalvarır:

⁴⁰³ Age., s. 36.

⁴⁰⁴ Age., s. 62.

⁴⁰⁵ Eğilmez Kaya, 2019, s. 45.

*“Seven iki yürek iki beşik
Geceleyin uykusuz gündüzün halsiz
İkizler örneği büyüdü bu sevda
Bir nazar olmasın Allah’ım
Mutlu günler eşliğindeyiz”⁴⁰⁶*

Yeni başlayan bir sevdanın heyecanıyla sarılı bir yürek, âşığın karşısında kızaran bir gül gibi utangaçtır. Eren, *“yeni sevdalanan bir genç kızın sevgili karşısında utangaç gülümsemesini çiçeğe konmuş, her an uçabilecek alımlı bir kelebeğe benzetiyor.”*⁴⁰⁷ Aşkın gönlü bahar mevsimine dönüşmüş ve sevgilinin gül dudaklarına alımlı bir kelebek gibi yapışan gülümseme karşısında genç kızın duyduğu heyecan *“Sevda Çarpması”*na dönüşmüştür. Şair, genç kızın yüreğinde tomurcuklanan aşkın yarattığı heyecanı mısralarında şöyle ifadelendirir:

*“Yüreğin bir tomurcuk sevdanın
Taze heyecanıyla sarılı
Gül dudakların arasında
Beliren gülümsemen
Uçacak bir kelebek kadar alımlı”⁴⁰⁸*

Yine Eren, *“Sevda Çarpması”*nın yarattığı ruh hâlini de mısralarına yansıtır. Yeni sevdaya düşen genç kız, aşkın yarattığı anlatılmaz bir hâl ile kendi dünyasında yaşamaktadır. Şair, bu ruh hâlini *“Sevda Çarpması”* diye adlandırır. Aşk sarhoşu olmuş genç kızın rüzgârda sallanan narin bir çiçek gibi başı dönmektedir. O, genç kızın sevdaya tutulduğu anı rüzgârda sallanan bir çiçeğin hâline benzetir:

⁴⁰⁶ Eren, 2019, s. 62.

⁴⁰⁷ Eğilmez Kaya, 2019, s. 44.

⁴⁰⁸ Eren, 2019, s. 64.

*“Anlatılmaz bir halin var
Bakınca derinleşiyor gözlerin
Sevda çarpmasıdır bu
Rüzgârda sallanan çiçek gibi
Döner başın”⁴⁰⁹*

Sevgilinin manalı bakışları aşğın gönlünde derin yaralar açar. Gözlerin her bakışında âşıklar kahırlanır ve çılgınlaşır. Burada gözler kalbe giden yolun anahtarındırlar. Bir bahar tazeliği ile âşğın yanına gelen genç kız, gözler vasıtasıyla kurulan köprülerle, el ele tutuşarak masum bir aşka yelken açarlar:

*“Bir bahar tazeliğinde geleceksin
Elleri tutacak ellerini
O haldeki bir duygu içinde
Gözleriniz arasında kurulan köprüde
Sevgilin bekliyor seni”⁴¹⁰*

Birçok şair ve yazar, aşkın hâllerini anlatırken Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Âşık Garip ve Mahmiri gibi aşk hikâyelerinden yararlanmıştırlar. Arif Eren de bu “Sevda Yangını” adlı şiirinde aşkın gizlice doğup yürekler yakan bir ateşe dönüşmesini bu aşk hikâyelerine telmihleri ile ortaya koyar. O, aşkı yürekleri yakan bir ateş olarak görmektedir. Aşk, yürekte gizlice filizlenip büyüyen bir çiçektir. Bu çiçek rengini göstermemek için yapraklar arasında gizlenmekte ve nazarlardan korunmaktadır:

*“Kimsenin bilmediği mutlu gerçek
Yürekte gizlice büyüyen çiçek
Nazar yelinden sakınır kendini
Yapraklar içinde saklar rengini*

⁴⁰⁹ Age., s. 64.

⁴¹⁰ Age., s. 64.

*Kimse görmesin gizlendiğin yerde
Hayalin hiç gezinmesin gözlerde”⁴¹¹*

Arif Eren, “Sevda Yangını”nın kor hâline gelmesiyle normal düşüncenin akli terk ederek, âşıkların normal insan olmaktan çıktığını ifade eder. Âşıklık vasfını kazanmanın birinci önceliği cünûn olmaktır; yani bir nevi sarhoş olup kendinden geçmektir. Şair, bu şekilde aşk yolu ile kendinden geçen, aklını yitiren kişideki değişimlere yer verir. Âşığın artık aydınlık dünyası kararır. Güneşler tutulur ve yıldızlar söner. Aşkın karanlığı âşığı kuşatır, onun aydınlık dünyası tersine döner. Bu normal hayatın tersine dönüşü aşkla ilgili bir hâldir:

*“Yürekteki sevda kora dönüşünce
İnsanı terk eder normal düşünce*

*Bu aydınlık dünya tersine döner
Güneş tutulur ve yıldızlar söner”⁴¹²*

Aşk her daim edebiyatımızda işlenen önemli temalardandır. Hem beşeri hem de ilahi aşk, edebi metinlerde önemli yere sahiptir. Şair, yaşanan unutulmaz aşkların hepsinde acıyı, hasreti, çileyi, yanmayı ve kader yazgısını yaptığı telmihlerle ortaya koyar. “Leyla vurgunu Mecnun”, vatan ve din farkı gözetmeden sevdanın kül ettiği Kerem ile Aslı, Romeo’nun zehir, Culyet’in hançerle canlarına kıyması, Mahmiri ile Garip’i hasret ateşinin yakması, aşkı için dağları delmeye mecbur edilen Ferhat gibi telmihler, aşkın ortak yanlarıdır. Kùltürler, diller, dinler farklı olsa da hemen hemen tüm dünyada tek ortak nokta “aşk duygusu”dur. Bu trajik sonlar, hem aşkların, hem de âşıkların ölümsüz olmasını sağlamıştır. Eren, “Sevda Yangını” şiirinde aşkın ölümsüzlüğünü dile getirir:

⁴¹¹ Age., s. 94.

⁴¹² Age., s. 94.

*“Bir kader yazgısı vardır her kulun
Leyla vurgunuydu çöldeki Mecnun*

*Aşk vatan ve din farkı gözetmemiş
Kerem’le Aslı’yı sevda kül etmiş*

*Romeo zehir Culyet hançeriyle
Aşkları düğümlemiş elleriyle*

*Âşıkların kaderleri aynı gibi
Hasret yakmış Mahmiri’yle Garip’i*

*Büyük aşklar trajik bitmiş heyhat
Dağ delmeye mecbur edilmiş Ferhat”⁴¹³*

Eren, çağımızın aşk anlayışına karşı, kendince bir duruş sergiler. Aşkta ruh ve düşünce birlikteliğinin olmasına ve ideal bir aşkın mantıksal ve duygusal birliktelikle olacağına inanır. “Yürekleriniz Değişmiş” şiirinde genç âşıklara miras kalacak bir aşkın duruşu vardır. Şair, birbirine mesafece uzak olsalar bile zihinlerinde aynı düşünceleri barındıran, aynı yerlere bakan gözlere sahip, aynı renklerin görüldüğü, aynı seslerin işitildiği, yüreklerin birlikte attığı bir aşkın varlığı ile onların efsaneleşeceğine ve gelecek kuşaklara miras kalacağına inanır. Zihninde ve kültüründe aynı hisleri barındıran âşıkların yüreklerinin birbirinde atacağını ifade ederek aşkın büyüklüğünü de vurgular:

*“Biliyorsunuz ki
Nerede olursanız olunuz*

⁴¹³ Age., s. 95.

*Gözleriniz yine
Aynı yerlere bakıyor*

*Aynı renkleri görüyor
Aynı sesleri işitiyorsunuz
Birlikteliğiniz
Sımsıkı devam ediyor*

*Yüreklerde yaşayan
Bu büyük aşklar
Genç sevdalılara
Arkanızdan miras kalıyor*

*Siz farkında olmadan
Yürekleriniz değişmiş
Onunki sende
Seninki onda atıyor”⁴¹⁴*

Eren, “Kendini İyi Dengelerdin” şiirinde تنها vakitlerde seyrana çıkıp kolunda sepetiyle kiraz toplayan bir güzelin tasvirini gözler önüne serer. Kız, duruşu, yürüyüşü, giyinişi, ölçülü davranışları ile ideal bir sevgili portresi çizer. Şair, “Kendini İyi Dengelerdin” beğenisi ile kadında olması gereken ölçülü davranışları sade bir dille mısralarına şu şekilde yansıtır:

*“Meyveli ağaçların serin gölgesinde
Tenha vakitlerde seyrana çıkardın
Koluna taktığın sepete
Dallara uzanıp kiraz topladın*

⁴¹⁴ Age., s. 160 -161.

*Nasıl da uygun olur
Nasıl da yaraşırdı üzerindeki giysin
İnancım o ki yaptığın her iş
Bir incelik örneğiymiş senin”⁴¹⁵*

Sevgi ve sevgili, edebiyatımızda farklı özellikleri ile yer alır. Birçok özelliğinden dolayı farklı benzetmeler yapılır. Âşıklar, “Sevgili”nin bütün kötü davranışlarına rağmen ondan şikâyetçi olmazlar. Bu özellik, divan şairlerinin ortak özelliğidir: “*Sevgili hercâî-meşreptir, hem rakibe hem âşığa yönelir. Cevir*⁴¹⁶ *ve sitem onun sanatıdır. Vefasızdır, sevgisine güvenilmez. Rakiple buluşur, âşıktan sevgisini saklar. Âşık kul, sevgili sultandır. Sevgilinin özellikleri arasında acı ve ıstırap verici olması önde gelir, cana kasteder. Asığa yar olmaz, taş yürekli. Sözünde durmaz, âşığın ağlayıp inlemesi; acıdan, üzüntüden ölecek duruma gelmesi onu etkilemez. Sevgili âşığa sebepsiz yere eziyet eder. Nazlıdır, aşüftedir, fettandır hatta hafif meşreptir. Bu özellikler, divan şiir geleneğinde sevgiliyi sevgili yapan özellikler olduğu için ayıplanacak özellikler değildir. Bütün bu olumsuz özelliklerine rağmen âşığa düşen görev sevgiliden şikâyetçi olmamak ve onun eziyetlerine sabırla tahammül göstermektir. Âşık için sevgilinin kendisine eziyet etmekten vazgeçmesi dahi sevgilinin ilgisinin bittiğinin işareti durumundadır.*”⁴¹⁷

Sevgilinin tavırlarındaki latiflik, nezaket ve gülüşünün güzelliği karşısında “*İnsan yüreği*” sevdalanır diye endişelendiğinden sevdiğinin yüzüne birden bakamayan şair, usulca gözlerini ona çevirdiğinde kendisini çöl güneşi gibi etkili yakan bir gülüşle karşılaşır. Bu tatlı bir an/ıdır.”⁴¹⁸ Bu tatlı an/anı Eren’in mısralarına şu şekilde yansır:

*“İnsan yüreğim sevdalanır diye
Birden bakamazdı seni görünce*

⁴¹⁵ Age., s. 154.

⁴¹⁶ Cevir: Kökeni Arapçadır, eziyet ve cefa anlamında kullanılmaktadır.

⁴¹⁷ Pala, 1989, s. 437-438; Pala, 1995, s. 85.

⁴¹⁸ Eğilmez Kaya, 2019, s. 39.

*Dudağın bir çöl güneşi gibi
Yakardı insanı sen gülünce”⁴¹⁹*

Şairin tasvir ettiği sevgili, fettan⁴²⁰ değildir. Bir işareti ile kendine meftun edecek kabiliyete ve güzelliğe sahipken, o ölçülü davranmayı seçerek nice âşığı Mecnun olmaktan kurtarır. Eren, çizdiği sevgili portresi ile örnek aşkların yaşanması için kadına yakışan davranışların sergilenmesi gerektiği inancındadır. Şairin düşüncelerindeki sevgili, örnek Türk kadınının kendisidir. O, her şeyiyle toplumun önderi, aşkını ölçülü yaşayan, dışarıda nasıl davranacağını bilen, belli bir kültüre sahip Türk kadınıdır. Giyimi ve kuşamı ile şuhluktan uzak davranışlarıyla, ölçülü tavırlarıyla bu tür kadınlar, şairin gönlünün Leyla’sıdır:

*“Kendi kendini iyi dengelerdin
Bir ölçü vardı her hareketinde
Yoksa nice insan Mecnun olup
Çöle düşerdi bir işaretinde”⁴²¹*

Aşk, öyle güçlü bir duygudur ki, onun sevgiliyi düşünmeden geçen bir anı yoktur. Sevgili her daim yürekte olduğu gibi düşüncede de en güzel hâli ile yer alır. Şair, “Düşünce Yağmuru” ile ıslandığında da zihninde hep sevgilisi vardır. Her şey zıtlıklarıyla dünyada varlığını sürdürürken aşkın gönlünde vuslat da vardır. “Köle özgürlüğü”, “dünya barışı”, “ihtiyar ahreti”, “bakire kocayı”, “fakir ekmeği”, “zengin parayı” ve “yıldızlar sabahı” beklerken şair ise sevgiliyi beklemektedir.

*“Köle özgürlüğü, dünya barışı
İhtiyar ahreti, bakire kocayı*

⁴¹⁹ Eren, 2019, s. 155.

⁴²⁰ Fettan: Genellikle bir kişinin veya davranışın hilekâr, kurnaz, düzenbaz veya aldatıcı olduğunu ifade etmek için kullanılır.

⁴²¹ Eren, 2019, s. 155.

Fakir ekmeği, zengin parayı

Ben seni, yıldızlar sabahı düşünüyor”⁴²²

Sevgili, âşığın gözünde dünyanın en güzel varlığıdır. Şair, sevgilinin güzelliğini her an patlayacak bir silaha benzetir. Âşığın sevgilinin güzelliğine ihtiyacı olduğu kadar sevgilinin de bu güzelliği kullanmasını bilmesi gerekir. Güzel, güzelliğini korumakta gaflete düşerse hata yapması kaçınılmazdır. Güzelliklerinin başa bela olmaması için dikkatli olmaları gerekir. Tedbirsiz davranmalar, onların güzelliğinin suiistimal edilmesine neden olur. Şair, güzellerin sadece yüz güzelliği üzerinde durmayarak, ahlaki güzelliğinin de önemine vurgu yapmıştır. Çünkü güzelleri baştan çıkaracak bakışlar az değildir. Bu bakışlardan kendini korumanın yolu da tedbirli davranmaktır. Eren, güzelliği dolu bir tüfeğe benzeterek onlara tedbirli davranma tavsiyesinde bulunur:

“Dolu tüfek gibidir güzellik

Ona duyulan ihtiyaç kadar

Kullanmasını da bilmeli sahip olanlar

Güzele şans tanımaz tedbirsizlik”⁴²³

Kadın

Şairlere ilham veren en önemli unsurlardan biri kadındır. Eren’in şiirlerinde kadın tüm benliğiyle sosyal hayatın önemli bir parçasıdır. Kadının fiziki güzelliğinden önce huy güzelliğinin olması gerektiği inancındadır. Hayatın her alanında yer alan kadını toplumun şekillenmesinde en önemli unsur olarak görür. Kutsal bir konumda görülen kadının toplum hayatına ve aile hayatına her dokunuşu güzelliğin ve bereketin bir simgesidir.

Kadın, “İnsanı Güzelleştiren Eller”den biridir. Eren, kadının üretken yönünü, ellerinin dokunduğu her işte bir bereketin varlığını, narin dokunuşu

⁴²² Eren, 1965, s. 20.

⁴²³ Eren, 2019, s. 93.

ile aileye ve çevreye güzellik katışını mısralarında dile getirir. O, “ev işlerinin ince eleği”, “alın terinin bereket göleği”, “kozasında bir çift ipek böceği”, “hayat kovanının renkli peteği”, “beş vaktin dua hevengi” ile birlikte en önemli bir “sevgi öbeği” dir:

“Ev işlerinin ince eleği

Hafifliği parmaklarında kelebeklerin

Alın terinin bereket göleği

Lezzeti dildedir pişirdiğin yemeklerin

İşte gülü vişnesi ve çileği

Kokusu mis gibidir yaptığın reçellerin”⁴²⁴

Şair için kadın, insanı güzelleştiren, bir kelebek edasıyla eve renk katan ve evin içini düzenleyen güzel bir eldir. O, pişirdiği lezzetli yemeklerle erkeğin alın terini bereketlendirendir. “İnsanı Güzelleştiren Eller”de, kadın evinde evlatlarına bereket simgesi yemekler pişirmekte, sevecen dokunuşları ile çocuklara şefkatin ilk örneklerini göstermekte, ellerini semaya açarak yuvası, eşi ve çocukları için dualar etmektedir.⁴²⁵

Eren, kadını ailenin huzurunu sağlayan önemli bir güç olarak da görür. Kadın, sevgisiyle yuvayı aydınlatan bir ışık, yaşama renk ve anlam katan bir unsurdur. Narin bilekleri, beş vakit semaya açılan dua zincirinin en önemli bağıdır. Şair, kadını evin bereketi, huzur kaynağı, sevgi dili olarak da görür:

“Kozasında bir çift ipek böceği

Usanmadan sabırla örülen örgülerin

Hayat kovanının renkli peteği

Işığsın o mum gibi eriyen kalemlerin

⁴²⁴ Age., s. 57.

⁴²⁵ Eğilmez Kaya, 2019, s. 28.

*Bir günde beş vaktin dua hevengi
Çifte minare örneği narin bileklerin*⁴²⁶

Anne, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kadın, aile içinde sadece annelik vazifesini yerine getirmez. O, erkeğin dayanağı ve yuvanın dışı kuşudur. Anne, ailenin temelidir, sevgisiyle aileye sıcaklık katar. Bütün sevgilerin birleştiği bir kalptir. On parmağında on marifetiyle evin çekip çevrilmesinde öncüdür. Cennet kokusu ile öpülesi bir eldir. Bebeklerin huysuzluğunun son bulması için annenin bebeğe dokunması bile yeterlidir. Şaire göre sevginin, emeğin ve vefanın asıl temsilcisi kadındır:

*“Öpüşten etkili sevgi öbeği
Okşayınca huysuzluğu biter bebeklerin*

*On parmağında on hüner dendiği
Öpülen ellere örnektir senin ellerin*⁴²⁷

Eren’in şiirlerinde kadın, sosyal hayatta ve aile hayatında önemli bir yere sahiptir. O, kızların iyi yetiştirilmesi ile aile hayatının ve sosyal hayatın güçlü olacağı inancındadır. Kadının erdemleri ile var olmasını ister. O, güzel bir kadının aynı zamanda temiz ve ahlaklı olması gerektiği inancındadır. Ne yazık ki her kadın temizliğini ve saflığını koruyamamaktadır. Kızlarımızın beğenilmeme korkusuyla aşırı süslenmelerini eleştiren şair, kızları bu hâller ile “vitrinde alıcı bekleyen giysiler”e benzetir. Erdemini yitiren, gençliğin verdiği heyecanla yanlışlıklara sapan genç kızları da “Solan Çiçekler” olarak nitelendirir. Şair için her solan çiçek, toplumun kanayan bir yarasıdır. Onun için toplumun bu güzel çiçeklerinin solmaması için önemli telkinlerde bulunur:

⁴²⁶ Eren, 2019, s. 57.

⁴²⁷ Age., s. 57.

*“Vitrinde alıcı bekleyen giysiler gibi
Donuk neonlarla aydınlanan yüzler
Gereğinden fazla boyanmalarına rağmen
Beğenilme merakını gizleyemezler”⁴²⁸*

“Solan Çiçekler” şiirinin ikinci dördlüğünde Eren, gençlik çağının verdiği şûh davranışların genç kızlarımıza yakışmadığını dile getirir. Kendilerini beğendirmek uğruna, oldukları gibi görünmekten uzaklaşmalarına anlam veremez. Bu tür kızların akıllarını başlarına toplayıp düşünmelerini ister. Kızların beğenilme duygusu ile aşırılığa giden süslenmelerine karşı bir duruş içindedir. Kızlarımızın katıksız güzellikleriyle gönüllerde olmasını diler:

*“Katkısız güzelliğinizi görmeyen gözler
Ne yaparlar yıkanınca yüzleriniz
O temiz duygularınız kirlenmeden
Kendi aklınızla bir düşünseniz”⁴²⁹*

Genç kızlarımızın sevdâ sözleri ile kandırılmasına şairin gönlü razı değildir. Güzel cümleleri barındıran bu yalan sözler, ak bulutlar kadar beyaz görünse de genç kızlarımızın bu sözlere kanmaması şairin temennisidir. Eren, gençlik rüzgârına kapılıp hayatlarını çıkmaza sokacak kızlarımıza dikkatli olmaları konusunda uyarılarda bulunur. Bu uyarılar, toplumsal hayatın düzeninde de etkilidir. Hayat her zaman insanları güzellikleri ile karşılamaz. Şair de bu konularda genç kızlara uyarılarda bulunur:

*“Saçlarımızı bir yaz rüzgârı gibi
Okşayarak kulaklarınıza dolan
Sevdâ sözleri değil kurt soluklarıdır
Ak bulutlara dönmüştür yalan*

⁴²⁸ Age., s. 35.

⁴²⁹ Age., s. 35.

*Böyle durgun akmaz hayat suyu
Bakarsınız coşar bir gün
Güvenilen umutları sel götürür
Sizleri hüznün”⁴³⁰*

Türk tarih ve kültürüne bakıldığında kadın her daim baş tacı edilmiştir. O, erdemleri ile kültürün en önemli parçasıdır. Bundan dolayı ailenin mi-henk taşıdır. Eren, “Göz Bahçesinde Seyran” adlı şiirinde de kızlarımıza önemli öğütlerde bulunur. Kadının ölçsüz bakış ve gülüşmelerden uzak durarak erdemli davranışlar içinde bulunması gerektiğini telkin eder. Gü-zellik, patlamaya hazır bekleyen dolu bir tüfek gibidir. Bazen güzellikler başa bela olabilmektedir. Karşısındakine karşı kadın her daim tedbirli ol-malıdır. Onların dillere düşmesine fırsat verilmemelidir. Kem sözlerle adı-nın çıkmaması için tedbirli davranılmalıdır. Onun daha çok huy güzelliği ile ön plana çıkması gerekir. Kadınlardan asıl beklenti ise, fiziki güzelliklerini evlerinde bırakıp şûh davranışlardan uzak durarak, ölçülü davranışlar içinde olmalarıdır:

*“Göz bahçesinin söz salıncağında
Hep senin sallanmanı isterler
Sallanırken eser bir deli rüzgâr
Hüznün yankılanır çığlıklarında*

*Aynadaki seni evde bırakıp
Huy güzelliğinle çıkmalsın seyrana
Mevsimlere tahammülsüz sulara inat
Ne azalıp
Ne de taşmaktır murat”⁴³¹*

⁴³⁰ Age., s. 35.

⁴³¹ Age., s. 93.

Kadınlar, güneşin cihanı aydınlatması gibi güzellikleri ile şairlerin gönüllerini de aydınlatırlar. Güneş nasıl hayat veren bir unsur ise kadınlar da güzelliklerinin yansıması ile hayat ışığı olurlar. Şair, aynayı bir süs malzemesinden ziyade kadının güzelliğini gösteren bir unsur olarak görür. Ayna hem zamanı hatırlatan hem de güzelliği yansıtan bir unsurdur. *“Arif Eren sevdiğinin güzelliğini ayna metaforuyla yan yana kullanıyor. Sırlı yapısıyla cama bambaşka bir anlam katan ayna birçok gizemli anlamı çağrıştırır zihinlerimizde ve elbette kadın güzelliğinin en etkin yansıtıcısıdır.”*⁴³²

“Yine de inkâr etmedim seni

Hatıran, hiç yitirmedi kutsallığından

Bu hüznün, bu yalnızlık

Bir şey eskitemedi senden

Hâlâ durur güzelliğin gözlerimde

Gel, onu sana vereyim

*Sonra bulamazsın aynalarda”*⁴³³

Kültürümüzde ayna, çeşitli kullanım alanlarıyla zaman zaman divan şiirine konu edilir. Bunlar arasında aynanın süs malzemesi olarak kullanılması, sokaktan gelip geçeni göstermesi amacıyla dükkânların önüne asılması, ölmüş olduğundan şüphelenilen kişinin ağzına ayna tutularak nefesinin kontrol edilmesi, papağanlara konuşma öğretilirken kafese ayna asılması ve ardından seslerin telaffuz edilmesi, büyücülerin kehanet için aynalara bakması sayılabilir.⁴³⁴ Eren, ayna metaforu ile güzelliğin geçici olduğunu da vurgulamıştır. Kadın, geçici güzelliğinden çok kalıcı güzellikleri ile toplumun önemli bir parçasıdır.

⁴³² Eğilmez Kaya, 2019, s. 30.

⁴³³ Eren, 2019, s. 33.

⁴³⁴ Pala 1990, s. 61.

Toplumsal Olaylar

Arif Eren, toplumun dertlerine, sıkıntılarına ve yanlışlıklarına kayıtsız kalmayan bir şairdir. Şair, hem ülke meseleleri hem dünya meseleleri ile yakından ilgilenmiştir. Geçim sıkıntısı, gelir dağılımındaki eşitsizlik, küçük yaşlarda çalışmak zorunda bırakılan çocuklar, Anadolu insanına gereken değerin verilmemesi, ahlaki çöküntüler, terör, ulaşım, eğitim ve deprem gibi bazı trajik olayları konu edinmiştir.

Eren, sosyal olaylara, milli ve manevi bir anlayışla yaklaşır. Ülkemizde çözüm bekleyen birçok sorunun teşhisinin ve tedavisinin iyi belirlenmemesinden yakınır. Her hastalığın reçetesi farklı iken her hastalığa aynı reçetenin kullanılmasını doğru bulmaz. Toplumsal sorunların çözüm yolunun iyi bir teşhis ve tedaviden geçtiğini düşünür. Bütün toplumsal hastalıklar için kullanılacak reçete ise “millî ve manevi bir anlayış”la hareket etmektir: “Sosyal olayları karamsarlık, çığırkanlık ya da bir doktrin görüşle halletmek mümkün değildir. Bu yöntemleri uygulamak isteyenlerin de gayesi ortalığı karıştırmak ve etrafı karartmak içindir. Çözüm bekleyen sosyal konuların temeline inilerek doğru teşhisler konulmalı. Yine onlar yabancı değil, ideolojilerle değil, millî ve ruhçu bir anlayış içinde düzeltilmelidir. Aksi takdirde göz hastalığının reçetesi kulak ağrısına kullanılmış olunur ki bu da daha kötü sonuçlar doğurur.”⁴³⁵

Şair, cemiyetle çatışmaya girmeden üstün bir idrakle önce kendisinden başlayan bir öz eleştiri içindedir. Toplumsal olaylar karşısındaki bu tutumu onun şiirindeki en önemli farklardan biridir. O, ilk önce kendisinden başlayan bir yargılama sürecine girer. Toplumdaki aksaklıkların, yanlışlıkların, düzensizliklerin, vurdumduymazlıkların birincil kişisi olarak önce kendisini görür. Bu anlayışla yazdığı birçok şiirde toplumun sorunlarını dile getirir ve bunların çözüm yolları ile ilgili ipuçları verir. Eren, çevresiyle ilişkilerine dikkat eden biridir. Kendine has yaşam tarzı ile ikili ilişkilerini yürütür. Şiirlerine de bu kendine haslık sirayet etmiştir. Muhsin İlyas Subaşı, şairin sosyal olayları ele alırken geliştirdiği tutuma dikkat çeker:

⁴³⁵ Eren, 2010, s. 69.

*“Arif Eren, şiirlerinde insanın çevresiyle ilişkisine önem veriyor. İnsanın kendisinden başlayan anlayış gayreti, şiirde, cemiyetle çatışmaya girmeden birlikte bir kolektif yargılama biçimi alıyor. Bu da, onun şiirine kendine haslık tavrını kazandıran özelliği oluyor.”*⁴³⁶

“Mayın Gibi Kuşattı Kar” şiirinde, tabiat karşısında aciz kalan Anadolu insanının yardımına kimselerin el uzatmamasını eleştirir. İstenildiğinde görülen istenilmediğinde yüz üstü bırakılan Anadolu insanının karla olan çetin mücadelesi trajik bir dille anlatılır. Kar, bir mayın gibi köyleri kuşatırken her an patlamaya hazırdır. Hâlbuki gereken ilgi gösterilse bu sorun çözülecektir. Ne yazık ki bürokrasi, gereken ilgiyi göstermeyerek Anadolu köylerini kendi kaderine terk etmiştir. Köyün şehirle, kasaba ile bağlantısını kesen kar, Anadolu köylüsünün acısını da örtmektedir. Şair, hastaların ve hasta yakınlarının çaresizliğini trajik bir tablo hâlinde sunar:

“Görünce donup kalmışlar sandım

Bir aile ki, heykelden farksız

Yatağında ölüm terleri döküyor baba

*Çaresiz kalmışlar anneyle kız”*⁴³⁷

Şevket Bulut, Arif Eren’in sosyal olaylara yaklaşımı ile ilgili şu değerlendirmelerde bulunur: “Milliyetçi ve ruhçu bir sanat anlayışına sahip. Çığırkanlığa kaçmadan bazı sosyal konuları, şehrin bunaltıcı yaşantısını kendine has sade bir dil ve sembollerle, bilgiçliğe kaçmadan gözler önüne seriyor. Bunu yaparken, sanatından taviz vermiyor ve manzume çizgisinin üstünde kalmasını da istiyor.”⁴³⁸

Bulut, bir başka değerlendirmesinde şairin okuyucuyu düşündüren, düşündürmeye yönlendiren, memleketi ve milleti için yararlı işler yapma gayreti içinde olurken de bağırkanlık yapmadan ince çizgide hareket ettiğini vurgular:

“Arif Eren, birçok şiirinde, felsefî düşünceyi eksen alarak, okuyucuyu

⁴³⁶ Eren, 2010, s. 53.

⁴³⁷ Eren, 2019, s. 73.

⁴³⁸ Age., s. 85.

düşünmeye, bir şeyler yapmaya, memleket ve milleti için yararlı olmaya çağırır... Bunu yaparken, bağırırken değildir. Bir hatip edası ve tavrı takınmaz.”⁴³⁹

Vatani görevini yapıp köyüne dönerken kurtlar tarafından parçalanmış bir Mehmetçiğin acısı, tüm Anadolu coğrafyasının kaderine terk edilmesinin bir hüznü gibidir. Kavuşmayı bekleyen yürekler, ölüm haberi ile yıkılan yakınlarının acısını, “kurt görse parçalamayacak kadar büyük”tür. Eren’e göre cephede ölmesi hâlinde, şehitlik mertebesine erişecek olan genç, ihmalkârlığın ve unutulmuşluğun kurbanı olmuştur:

*“Bir trajedi yaşanıyor başka bir yerde
Hüzün sarmış yürekleri sevinç beklerken
Bu sahneyi görseydi parçalamazdı kurt
Terhis olmuş askeri köye gelirken”⁴⁴⁰*

Devlet iradesinin kendi kaderine terk ettiği yaşlı bir adamın bir eşya gibi görülmesi hem şaire hem yaşlı adama ağır gelir. Yaşlı adamın jandarma karakolundan askerlik yapması için gönderilen çağrı kâğıdı ile hatırlanması şairi üzmektedir. Anadolu köylüleri ve köylüleri “yaşlı adama ‘çağrı kâğıdı’ çıkartılırken coğrafya faktörünü gözden ırak”⁴⁴¹ tutmaktadır. Devletin buyruğu altında ezilen Anadolu insanı, lahavle çekerek durumu olgunlukla karşılamaktadır. Devletine karşı görevini layıkıyla yapamamanın verdiği manevi huzursuzluk, yaşlı adama ağır gelmektedir. Şair, çizdiği bu trajik tablo ile Anadolu insanının devletine ve milletine duyduğu sevginin karşılığının devlet iradesi tarafından verilmesini telkin eder:

*“Mezar taşına künyesi kazınacak bir yaşlı
Nefes alır gibi, lâhavle derken kendi kendine
Jandarma karakolundan gelen çağrı kâğıdı
Bir eşya gibi ağır geliyor ellerine”⁴⁴²*

⁴³⁹ Eren, 2010, s. 83.

⁴⁴⁰ Eren, 2019, s. 73.

⁴⁴¹ Eren, 1996, s. 20.

⁴⁴² Eren, 2019, s. 73.

Şair, Anadolu köylüsünün unutulmuşluğunu mayın gibi kuşatan karın açtığı trajik olaylarla ortaya koyar. Anadolu insanını, köylüsünü korkutan yokluk, hastalık ve ölüm korkusu değildir. Onları asıl kahreden unutulma duygusudur. Ülkenin toplumsal sorunları ile ilgili tespitlerini telkinler vasıtasıyla duyurmaya ve çözüm yolları aramaya çalışır. “Şair, çözüm yollarını göstermez... Sadece dürüst bir tespitle köylünün problemlerini gözler önüne sermeye çalışır... Ölçülü ve inançlı olarak. Yıkıcı davranmayarak.”⁴⁴³ Şair, Anadolu köylerinin sorunlarının çözüleceğine inanmakta ve yetkililere sorunların çözümü için çağrıda bulunmaktadır:

*“Köyü bir mayın gibi kuşattı kar
Günlerdir ne gelen var, ne giden
Yokluk, hastalık ve ölüm korkusu değil
Unutulmak duygusu köyliyi kahreden”*⁴⁴⁴

Anadolu köylerinin ve köylüsünün “Acı Görüntü”sü doğa eliyle olmaktadır. Asıl sebebi devlet tarafından unutulmak ve kaderine terk edilmektir. Şairin bu konuda söyleyecekleri vardır. Nüfusa kayıtlı olmayan Anadolu insanını, yol gitmeyen Anadolu köylerini, şehir görmeyen Anadolu kadınlarının durumunu alınlarına yazılan bir talihsizlik olarak görmez. Tüm bu problemlerin son bulması için yetkililere çağrıda bulunur:

*“Daha harita nüfusuna yazılmamış
Anadolu’mun yol gitmez köyleri var
Bir salgın sayrılık gibi
Ondurmaz bu yerleri sahipsizlik
Şehir yüzü görmeden ölmüş
Binlerce Mehmet anası
Alınlara mı yazılı bu talihsizlik”*⁴⁴⁵

⁴⁴³ Eren, 1996, s. 20.

⁴⁴⁴ Eren, 2019, s. 73.

⁴⁴⁵ Eren, 1977, s. 46.

Şair, köylünün çilesini göremeyen, köylünün durumunu düşünmeyen fildişi kulelerdeki şehirlilere kızar. Ona göre doğa olayları köyleri ve köylüyü kaderine terk eden insanoğlundan daha merhametlidir. Türk yurdunun ilerlemesine hiçbir mani olmadığını düşünen Eren, Anadolu ellerinin bu “Acı Görüntü” sünü yakınlıkla anlatır:

*“Köylere çevrilmezse bu yürekler
Bilgi ekilmezse o kıraç kafalara
Elbette azalacak suyu değirmenin
Ve döndürmeyecek taşını
İki dünyada da horlansın sebep olanlar
Çağ aşan bir ülke olmamak için
Türkelinin var mı bir noksanı”⁴⁴⁶*

Alkol bağımlılığı, toplumun önemli bir sorunudur. Alkolün etkisiyle kendinden geçen, kendi olmaktan çıkan nice bireyler, ailelerinin yok oluşunu hazırlarlar. Eren, alkol bağımlılığı nedeniyle gözleri yolda eşlerini bekleyen kadınların ruh hâlini de mısralarına yansıtmaya çalışmıştır. Türk kadını, gözleri yolda kocasını beklerken eşler, dost meclislerinde alkol talim etmektedir. Alkolle bağı kuvvetli olanlar, geride bıraktıklarını, tövbelerini, yeminlerini ve çektirdikleri acıları hatırlamazlar. Binlerce kez alkole ve meyhaneye tövbe edilse de bu tövbelerini tutamayanlar çoğunluktadır.

Şair, alkolün sebep olduğu bir aile dramını “Gözleri Yolda Kalır” şiirinde dile getirir. Alkol bağımlılığı hem kişinin kendisine hem çevresine zarar verir. Nice aileler bu kötü alışkanlığın tahribatı ile dağılmıştır. Alkol, birçok insanın vazgeçilmezi hâline gelmiş ve birçok kadının pencerelerde cefalı bir bekleyişi zorunlu bir tercih olmuştur. Türkülere, sinema filmlerine, romanlara ve hikâyelere de konu olan bu durum, şiirin de merkezinde yer almıştır.

⁴⁴⁶ Age., s. 47.

Şair, alkolün topluma ve şahıslara verdiği zararın boyutlarını şu mısralarla dile getirir:

*“Türküde, yıkılması istenen meyhane
Yerinde durur da, sarhoş yıkılır
Yine de vazgeçilmez o yerden
Ne verilen söz tutulur, ne edilen yemin
Ne de yaşanan o hayattan bıılır”⁴⁴⁷*

İçki ve eğlence meclislerine takılıp evde kendini bekleyenleri unutanlar, dost meclislerinde gününü gün ederler. Kendilerini bekleyenlerin ise akşam olunca yüreğine bir kaygı düşer. Nerede kaldı, başına bir şey mi geldi endişesi ile gözler yolları bekler. Ne yazık ki ne gelen vardır ne de giden. Bu bekleyişlerle ömrünü tüketenlerin her daim “Gözleri Yolda Kalır”:

*“Gene bir dost bahanesiyle geç kalma”
Diyen biri vardır evde
Akşamla yüreğine bir kaygı düşer
Bir türlü gelmez, beklenen
Gözleri yolda kalır, gönlü dertte”⁴⁴⁸*

Toplumdaki trajik tablolara şair duyarlı olduğu gibi başkalarını da sorumluluğa davet eder. Yoksulluğun pençesinde çaresiz bekleyen küçük çocuklar, akşama evine ekmek parası götürmeye çalışan emekçiler, şiirinin önemli bir parçasıdır. Şevket Bulut, “Mayın Gibi Kuşattı Kar” şiirini tahlil ederken: “Milletimizin duygu ve düşüncelerine ışık tutarken; ‘çağırkanlık’ yapmıyor. Problemleri üstü kapalı olarak ortaya koyuyor; fakat çözüm yollarını bürokrat politikacılarımıza bırakıyor”⁴⁴⁹ yorumunda bulunur.

⁴⁴⁷ Eren, 1985, s. 50.

⁴⁴⁸ Eren, 1985, s. 51.

⁴⁴⁹ Eren, 2010, s. 89.

Eren, “Kararır Beyaz Duygular” şiirinde yaşama ilişkin tek derdi evine ekmek götürmek olan, az bir para ile büyük mutluluklar yaşayacak olan küçük insanların trajik durumu gözler önüne serilir.

Artist resimleri ile süslü boyacı sandığını alıp soğuk ve yağışlı bir havada yollara düşen ayakkabı boyacısı, şehrin işlek kaldırımına oturup müşterilerini bekler. Müşteriler geldikçe neşelenen boyacı ise, tarifsiz bir sevinç içindedir. Bazen de boş zamanlarında kadınlara ve kızlara takılan aklı ile buruk bir dalgınlık içindedir. Bu dalgınlığının yüzünden bazen laf işitse de içindeki beyaz duyguları bırakarak ellerindeki siyah fırçalarla işine devam eder. Elleriindeki siyah fırçalar ona kendini hatırlatır ve “Kararır Beyaz Duygular”ı:

*“Boş zamanlarında önünden geçen
Kadın ve kızlara takılır aklı
Ve unuttur artık boyacılığı
Bazen ayakkabı boyarken bile
Devam eder bu buruk dalgınlığı*

*Böyle bir zamanda ayakkabı boyatan
Dalgınlığı yüzünden söylenir ona
Zavallı, işini tekrar hatırlar
Karartır içindeki beyaz duyguları
Elleriindeki siyah fırçalar”⁴⁵⁰*

Hayatının her kademesinde sosyal hayatın içinde yaşamını sürdüren şair, zaman zaman sokağın sesi olur. Sokakta gördüklerinden, duyduklarından etkilenir ve şiirinde bunları dile getirir. Sokakta gördüğü ayakkabı boyacısı, simitçi çocuk ve oyun oynayan çocuklar, içlerindeki duygularıyla terennüm edilir. Eren bu yönleriyle, toplumun içinde kendini var etmeye

⁴⁵⁰ Eren, 1985, s. 43.

alışan ocukların bir nevi sözcüsü olur. O, sabahın erken saatlerinde kalkıp simit satmaya çalışan, sonra da okul yolunu tutan simitçi bir çocuğın kendi kendine yeşerebilme arzusunı takdir eder. “Zor Yaşantı”nın altında küçük bir yreğın mücadelesi şairi duygulandırır. Simitçi ocuk hem okuyup hem çalışmakta ve böylelikle “Zor Yaşantı”nın üstesinden gelmeye çalışmaktadır.

“ocuğın simit diyen sesiyle

Eğleniyor rüzgâr uğultusu

...

Güneş bekleyen filiz gibidir

Yüreğinde okumak duygusu

Tohum rneği kendi kendine

Yeşerebilmek onun arzusu

alışıp okuyan her ocuğ

Arif’ten selm yürek dolusu”⁴⁵¹

Eren, “Katil” adlı şiirinde suçlu bir insanın çocukluk yıllarından başlayarak neler yaşadığını, nelerle karşılaştığını anlatır. Herkes gibi hayattan beklentileri olan bir insanın zamanla suç işleyecek bir duruma gelmesinin nedenlerini ortaya koymaya çalışır. şiirde aile ilgisizliğı, gerekli eğıtimin verilmemesi, fakirlik gibi sebeplerle kendi hayatını yaşamayan bir insanın kaderini değıştirmeye çalışsa da elinden bir şeyin gelemeyeceğı dile getirilir. Bahsedilen kişi, neticede hazin bir sonla cezaevine girer. Böylece hayalleri, umutları olan bir insan kaptansız gemiler rneği durgun sularda batmış olur.

⁴⁵¹ Eren, 2019, s. 56.

“Çocuk yazıp okumak istiyordu

Okula kaydı yaptırılmadı

Kaptansız gemiler örneği

Durgun sularda battı

...

Adam kaderini değiştirmek istiyordu

Alnındaki çizgiyi silemedi

Bıkınca yaşadığı hayattan

Çekip ceza evine gitti”⁴⁵²

Eren’e göre toplumsal yozlaşma her alanda olduğu gibi siyasette de kendini göstermektedir. Siyasetçiler halkın oyunu almak için çeşitli oyunlarla halkı kandırırlar. Dolayısıyla şair, siyasilerin siyasi cambazlığını imgesel bir dille eleştirir. Siyasiler “Hep Aynı Oyun”u oynayarak kendi isteklerini halka kabul ettirmektedir. Aslında Eren, sadece siyasileri suçlu bulmaz. Bu oyunu oynayandan çok bu oyuna aldananları da suçlar:

“Böyle kalabalık seyirci varken

Telden hiç iner mi cambaz

Her zaman aynı oyunu

Kılık değiştirerek oynamayı

Kendine meslek edinmiş hilebaz

...

Böyle şakşakçı seyirci varken

Telden ne diye insin cambaz

Aynı oyunu yenidir diye

⁴⁵² Eren, 1965, s. 36-37.

Değişik kılıkla oynamayı

Bir kez meslek edinmiş hokkabaz”⁴⁵³

Toplumdaki bozulma ve yozlaşmanın işlendiği “Yollar ve Kızlar” şiirinde Eren, toplumdaki ahlaki çöküntünün bir nevi resmini de çizer. Erdemleri ve yüce gönüllülüğü ile öne çıkan Türk kızlarının bazılarının zaman içerisinde gelenek ve göreneklere yakışmayan, bizim ahlaki değerleri temsil etmeyen hareketlerini eleştirir. En mahrem duyguların bile aşikâr olması ise şairi üzmektedir. Günlük sevgili değiştiren kızları ayıplamaktan utanan dillerin söylediklerini, dile getirmekten hicap duyar:

“Yağmurlu günlerde bir şemsiyede

El ele yürüyen sevgililer

Ertesi gün aynı caddelerde

Bir başkasıyla görünürler

Bu şiiri okuyan kızlar

Ne alınsın, ne de kızsınlar

Ben üstü kapalı geçtim

Bir konuşsa yollar”⁴⁵⁴

Toplumsal yaşamda en dikkate değer unsurlardan biri de geçim sıkıntısı ve emeği sömürülen insanlardır. Şair, toplumun yaşadığı geçim sıkıntısına üzölmekle birlikte bu durumun ancak toplumsal dayanışma ile aşılacağına inanmaktadır. Tek derdi akşam evine ekmek götürmek olan insanlara teselliden çok, yaralarına merhem olacak faaliyetlerin yapılmasıdır. Eren’in “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı” şiirinde ana tema sevgi olsa da

⁴⁵³ Eren, 2019, s. 84-85.

⁴⁵⁴ Eren, 1965, s. 27.

yoksulluğun pençesinde teselli mahiyetindeki sözlerle oyalanan insanların dramı da anlatılmaktadır:

*“Susuz çeşmeler gibi kurumuş yüzler
Gördükçe yüreğime boşanır gözlerim
Bir yaraya merhem olmaz bilirim
Teselliden öteye gitmeyen sözler”⁴⁵⁵*

Fakirliğin kısılacında başlarını sokacak evleri ve yuvaları olmayan, karınlarını bile doyuramayan insanların varlığı şairi üzmektedir. Hayattan her gün biraz daha kopan bu insanlara, gerçekleşmeyen vaatlerde bulunmak, onların yaralarını daha da derinleştirmiştir. Oysa bunların geçinebilecek kadar bir işleri olsa, o karanlık dünyaları hemen aydınlanıverecektir:

*“İnsan gönlüne doğmalı sabah güneşi
Zaman herkese bir şeyler vermeli
İnsan gücü alın teriyle süslenmeli
Tutuşmalı bu özlem ateşi*

*O zaman genişler dar dünyaları
Sokakla barışır küskün pencereler
Oturup mutluluk alfabesini heceler
Memleketimin fedakâr can insanları”⁴⁵⁶*

Ev ve Aile

Arif Eren’in önemle üzerinde durduğu temalardan biri de ev ve ailedir. Şair, evi mimari bir yapı olmaktan çok, sosyal hayatın bir parçası olarak görür. Evlere kimlik kazandıran unsur olarak da içinde yaşayan insanları

⁴⁵⁵ Eren, 2019, s. 74.

⁴⁵⁶ Age., s. 75.

görür. Ev, maddi yönüyle olduğu kadar manevî yönüyle de kutsal mekânlardan biridir. Aile olmanın, mahalle olmanın, millet olmanın yolu da evlerden geçmektedir. Evler, her odasında ayrı bir hatıranın, her penceresinde ayrı bir bekleyişin hikâyesinin gizlendiği değerli mekânlardır.

Eren, doğup büyüdüğü, aile sıcaklığını sonuna kadar yaşadığı baba ocağını “Doğduğum Ev” ve “Baba Ocağı” şiiriyle tasvir etmektedir. Altı kardeşiyle sıcak bir yuvanın yüreğine şekil verdiği bir yerdir baba ocağı. Şairin doğup büyüdüğü ev, geleneksel yapıya uygun inşa edilmiş Maraş evlerindedir. Günümüze ulaşmaya muktedir olamayan bu ev, Kahramanmaraş’ın “Çocukbahçesi” semtinde yer almaktadır. Ne yazık ki, bu özlemle yâd ettiği bu ev, modern mimarının esareti altında kalmaktan kurtulamamıştır. Şair, “Baba Ocağı” şiirini, rahmetli babası Mücahit Mehmet Mümtaz Eren’e ithaf ederken, “Doğduğum Ev” şiirini de annesine ithaf etmektedir. Şairin “Baba Ocağı” alt katı taş, üst katı ahşap olan iki katlı bir evdir. Bahçesinde portakal, kayısı, kiraz, ceviz ve çam ağaçları yer almaktadır. Şair, anılarında ve hafızasında her daim yer eden bu evi şu şekilde mısralarının hafızasına nakşeder:

*“Ceviz kiraz ve çam ağaçlarının
İçine saklanmış doğduğum ev
Gurbetten sılaya döndüğümde
Geçmişî yaşatan anılarla
Huzur içinde oturduğum ev”⁴⁵⁷*

Şair, sılaya döndüğünde içinde tarifsiz bir huzur hisseder. Çünkü yaşamının bütün renklerini barındıran evi, geçmişî yaşatan anılarıyla gönlüne huzur vermektedir. Yüreğinde her daim mutluluğun izlerini taşımasına vesile olan baba ocağında dostlarıyla, komşularıyla, hısımları ve akrabalarıyla geçmişî yâd etmektedir.

⁴⁵⁷ Age., s. 66.

*“Şükür kavuşturana yıllar sonra
Tekrar toplandık baba ocağında
Dostlar komşular ve tanıdıklarla
Yudumlanıyor yürekte demlenen mutluluk
Hısım akraba ocağında”⁴⁵⁸*

Yarının bilinmezliğinin karşısında şair, nimeti şükür, mihneti sabırla karşılamaktadır. Kaderine razı bir tavır içinde doğacak günü beklemektedir. Çünkü “Baba Ocağı”nın mutluluğu ve sıcaklığı yüreğini ısıtmaktadır. Şair, baba ocağındaki hatıraları ile doğacak günleri selamlamaktadır.

*“Neler getireceği bilinmez yarının
Bir sözüm yok doğacak güne
Nimeti şükür mihneti sabırla
Her zaman hazırım beklemeye
Selâm olsun yaşanacak güne”⁴⁵⁹*

Şair, doğduğu, büyüdüğü evi ve aile mutluluğunu yüreğinde hep saklamıştır. Doğduğu evde eski günlerin huzurunu duymaktadır. Şairin kapıdan girince duyduğu huzur, bir anahtar gibi onu eve kilitlemektedir. *“Doğduğu eve girince hissettiği huzur şairi bir anahtarın koruma ve bağlama yeteneğine benzeyen bir bağla kilitlemektedir.”⁴⁶⁰*

Ev, her yönüyle yaşantıların ruh bulduğu yerlerdir. Burada baba ise bir nevi evin kilididir. Baba evin kapısını mutluluğa açan, huzuru sağlayan yegâne unsurdur. Şair, kilit metaforunu kullanarak doğduğu evdeki mutluluğun, huzurun sonlanmamasını dilemektedir. Odalar, geçen zamanı

⁴⁵⁸ Age., s. 66.

⁴⁵⁹ Age., s. 66.

⁴⁶⁰ Eğilmez Kaya, 2019, s. 35.

koruyan birer çerçevedir. O, doğup büyüdüğü, aile olmanın saadetini tattığı evi şu şekilde mısralarına nakşeder:

“Kapıdan girince duyduğum huzur

Beni

Bir anahtar gibi

Kilitledi eve

Odalar geçen zamanı

Koruyan birer altın çerçeve”⁴⁶¹

Doğup büyüdüğü ev Eren için aile olmanın sıcaklığını koruyan bir yuvadır. Aile anılarını sınırsız saklayan evlerden kopmak mümkün değildir. Evler şairi bıraksa dahi orada yaşadığı anılar yüreğini sarmıştır. Dostları, arkadaşları ve akrabalarıyla oturup kalktığı, yeri geldiğinde kader birliği yaptığı bu evin ömür boyu ayakta kalmasını dilemektedir. İki katlı ve bahçeli olan bu evi “*apartman denen dev*”le değişmek istemese de modern hayat şairin doğduğu evi de yutmuştur:

“Hâlâ bir aile anılarını

Sınırsız saklayan yuvam

Seninle değişmem

Apartman denen dev

Tanrı’m koru doğa olaylarından

Baba ocağı doğduğum evi”⁴⁶²

Toplumun en küçük yapı taşı ailedir. Toplumun temelinde aile olabilmeyen dinamikleri yer alır. Eren’e göre iyi, güzel ve mutlu bir aile, toplumun huzuru için çok önemlidir. Şair, aile huzuru ile toplum huzuru arasında genetik bir bağ olduğuna inanır. O, altı kardeşli sıcak bir yuvada yetişmiştir.

⁴⁶¹ Eren, 2019, s. 24.

⁴⁶² Age., s. 24.

Türk-İslâm kültürü ile yoğrulmuş bir aile sıcaklığı da yüreğini kuşatmıştır.

Eren'in "Aile Huzuru" adlı şiirinde aile kutsal bir unsur olarak karşımıza çıkar. Şiir, aile huzuruna ermek isteyenlerin bir atlası gibidir. O, aile içindeki sevgi ve saygının toplumu da kuşatacağına inanmaktadır. Aile içindeki huzursuzluğun, sorunun mantıklı bir şekilde oturulup konuşulduğunda çözüleceğine inanmaktadır. Şair, gösteriştten uzak, kibirsiz bir gönlün sıcaklığını aile huzurunun temeli olarak görür. Ona göre kıskançlık ve dedikodu ailenin yok oluşunu hazırlayan en büyük etkenlerdendir.

"Kibirsiz bir gönül taşıdılar

Gösteriştten hep uzak kaldılar

Başka insanları ve evleri

*Ne yerdi ne kıskandı sözleri"*⁴⁶³

Eren için aile huzurunun en önemli şartlarından biri, dünya malına meyletmeden elindeki güzelliklere şükretmektir. Şair için aile, her gün helâl sofraların kurulduğu yuvadır. Aile, huzur terazisinin hep dengede tutulduğu, engellerin birer birer geçildiği kutsal bir mekândır. Dünya malına meyletmeyen gönüller, manaya önem vererek sevgilerini çoğaltırlar.

Eren'in aile huzurunun sağlanması için gerekenleri yapan fertlerin kalplerinin "*kubbeler kadar rahat*" olacağına inancı tamdır. Ona göre yüreklerle sevgi çiçeklerinin ekildiği, dudaklardan gülümsemelerin eksilmediği, sorunların konuşularak çözümünü kavuştuğu, kibirden gösteriştten uzak yaşamaların sürüldüğü, kıskançlığın olmadığı ve dünya malına meyletmeyen gönüllerin bir arada olduğu evler "Aile Huzuru"nun en önemli unsurlarıdır. Eğer mutlu bir hayat yaşanacaksa, böyle bir aile hayatının olmasının şart olduğunu da ifade etmektedir:

"Göz koymadılar dünya malına

Şükür ettiler mana balına

⁴⁶³ Age., s. 87.

*Aile ve ev hep kutsal oldu
Her gün helâl sofralar kuruldu*

*Bir bir geçtiler bunca engeli
Huzur terazisi hep dengeli*

*Kalpieri kubbeler kadar rahat
Böyle geçsin yaşanacak hayat”⁴⁶⁴*

Çocuk sahibi olmak, her dönemde kültürel kimliğin bir yansıması olmuştur. Türk kültür ve tarihine bakıldığında ailenin tam olabilmesi için çocuğun varlığı elzem olarak görülür. Dede Korkut Hikâyelerinde boyların oturacakları otağlar bile çocuğun varlığına göre şekillenmektedir. Dirse Han, Oğlu Boğaç hikâyesinde boylar için çocuğun önemini şu şekilde dile getirir: “*Hanlar hanı Bayındır Han yılda bir kere toy verip Oğuz beylerini konuklardı. Yine toy verip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştu. Kimin oğlu kızı yoksa kara otağa oturtun, altına kara keçe döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin. “Yerse yesin yemezse kalksın gitsin” demişti. Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa oturtun. Oğlu kızı olmayanı Allah Teâlâ lanetlemiştir; biz de hoş görmeyiz, belli bilsin.*”⁴⁶⁵

Gebelik, bir aile için güzel bir haber olmakla birlikte geleneksel kültürümüz içinde ayıp sayılmaktadır. Doğacak çocuğun güzel ve akıllı olacağına olan inançtan dolayı gebelik genellikle gizli tutulur. Kadın gebelik durumunu öncelikle eşine söyler. Çocuklarının olacağı haberi bir süre diğer aile büyüklerinden saklanır. Bir müddet sonra hamile kadının olmadığı bir

⁴⁶⁴ Age., s. 87.

⁴⁶⁵ Özçelik, 2016, s. 625.

ortamda evin diğer büyüklerine, eve yeni bir üyenin katılacağı söylenir.⁴⁶⁶

Şair göre, “Dünya Mutluluğu”nun asıl kilidi doğacak olan çocuklardır. Çocukları olacağı müjdesini vermek isteyen anne adayı, gelenek gereği bir türlü çocukları olacağını söylemez. Bu sevinç, söylenmek istenen sözler, müjdelere “*dil ucunda asılı kalır*”. Söylenmek için ne kadar çok istekli olursa da bu durum Anadolu geleneğinde ayıp karşılanır. Anne adayının sevincine dayanamayan dudaklar nar örneği ikiye ayrılır:

“Müjde, dil ucunda asılı kalır

Bu sevince dayanamaz dudaklar

Nar örneği ikiye ayrılır”⁴⁶⁷

Aile olmanın saadetine çocuklarının olacağı haberi ile erişilir. Aile olmanın sadece çocuk sahibi olmak demek olmadığını düşünen şair, Türk-İslam geleneği içerisinde bir aile yapısının inşası için Dede Korkut ve Yunusça bir düşünce ile çocukların yetiştirilmesi gerektiğine inanır. “*Babanın söylevi çocukları tarafından nasıl anlaşılır, bilinmez. Fakat babanın sözleri aslında içten bir temennidir. Annenin kutsi sesi ile söylenen ilahi ise minik kalplere merhamet ve sevgi eker.*”⁴⁶⁸ Baba, Dede Korkut gibi söylevleri ile evin direğidir. Milli ve manevi değerlere bağlı bir ailede çocuğun yetiştirilmesi dünya mutluluğunun kapısını aralayacaktır. Şaire göre en büyük dünya mutluluğu, iyi bir aileden geçer. Ailenin temel taşı, çocuklardır. Onların iyi yetiştirilmesi toplumun düzenine katkı sağlayacaktır. Yunus ilahileri, Çanakkale ve Tuna ezgileri ile küçük yaşlarda kalplere işlenen ecdat sevgisi bir milletin geleceğini de aydınlatacaktır:

“Bir mutluluk sahnesi olur ev

Temennilerin en güzelidir

Dede Korkut'ça söylenen söylev

⁴⁶⁶ Teke, 2005, s. 50.

⁴⁶⁷ Eren, 2019, s. 90.

⁴⁶⁸ Eğilmez Kaya, 2019, s. 35.

*Beşik eşliğinde söylenir ninni
Bebek, dinlerken uyuya kalır
Bir Yunus ilahisinde anne sesini*

*Bir Çanakkale, bir Tuna ezgisi
Ses gergefinde özenle işlenir
Körpe yüreğe ecdat sevgisi”⁴⁶⁹*

Modernleşme ile birlikte aile, hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Modern hayat kültürünün en asli unsuru olan apartman kültürü, aile bireylerinin de yaşamını değiştirir. İki katlı bahçeli evlerin yerini alan dev gibi apartmanlarla yüreklerde de betonlaşma başlamıştır. Eren, “Kimi İnsanlar” adlı şiirinde modernleşme ile ailenin yaşadığı değişimi vurgular. Kentleşme ile apartmanlar, insanları da birbirinden ayırmıştır. Bir duvar ötede oturanlarla bağları kesilmiş nesillerin yetiştirildiği, hoyrat hayatların alt katlarda da yaşandığı bir hayat sürdürülmektedir. Betonlaşma ile çocuk oyunlarının kavgaya dönüştüğü, yumruklar ve tekmelerin gözyaşları ile birleştiği bir aile hayatı başlamıştır. Artık sıcak bir aile yuvası yerine, betonun soğukluğu yürekleri kuşatmıştır. Böylece birbirlerine tahammülü olmayan, sevgi ve saygıyı yitirmiş bireyler çoğalmaktadır. Evlerdeki neşe artık yerini hüzne bırakmıştır. Şair bu değişimi şu şekilde mısralarına yansıtır:

*“Beton kafeste sıkılır insan
Tahammül edemez yorgun sinirler
Sürekli yükselir ateşi öfkenin
Bir kez bağlanmış elleri kolları
Korkuluktan bir farkı yok bulduğun çarenin*

⁴⁶⁹ Eren, 2019, s. 90.

*Hiç ummadığın bir söz kıvılcımı
Sebep olur kavga yangınına
Sabır söndüremez alevlenen ateşi
Bir hüznün rüzgârıyla savrulur etrafa
Yürekte küllenen insan neşesi”⁴⁷⁰*

Evleri güzelleştiren asıl şey, aile olmanın sıcaklığıdır. Eren, “Güzel Bereket” şiirinde aile olmaya talip genç bir kızın hâlini tasvir eder. Genç kızların evlilik yolundayken tavır ve davranışlarının nasıl olması gerektiğine değinir. Beyaz gelinlik giymek her genç kızın rüyasıdır. Dalından koparılacak bir gül gibi kısmet gününü bekleyen genç kızın kalbi, giyeceği gelinlikten daha ak ve incedir. Görücülerin karşısına çıkan genç kız, nardan daha utanmıştır ve adeta rüzgârın okşadığı narin bir çiçek gibidir. Şair için genç kız, gözlerinin berrak sularında içi açılmış beyaz bir nilüferdir. Gözleri rengârenk sevgi renklerini barındırırken, kendisi değil de sanki elleri konuşmaktadır. Evlilik yolunda ilerleyen genç kız, nice dertlere şifa bulur. Eren, ayrıca evlilik yolunda ilerleyen genç kızlara sevgi ve mutluluk dolu bir hayat temenni etmektedir.

*“Dalından koparılacak gül gibi
Kısmet gününü bekler
Giyeceği gelinlikten daha ak
Daha incedir kalbi*

*Onmaz sanılan nice dert
Senin ellerinle iyi olur
Sana sevgi sana mutluluk
Evlerdeki güzel bereket”⁴⁷¹*

⁴⁷⁰ Age., s. 107.

⁴⁷¹ Age., s. 34.

Zaman Kavramı

İnsan için zaman, var olmanın sınırlarının çizildiği bir boyuttur. Zaman, geçmiş, yaşanan ve gelecek olan iş ve oluşları içinde barındırır. Yaşamın iyi veya kötü anlamlandırıldığı bir süreçtir zaman. Arif Eren'in şiirlerinde de zaman, önemli bir unsurdur ve mazi ile ati arasında bir köprü görevi üstlenir. Özellikle mazi, şairin gönlünde derin izler bırakmıştır. O, mazide kalan günleri acılarıyla, sevinçleriyle, güzellikleriyle ve değerleriyle bize hatırlatır. Şair için mazi, atıye bağlanan bir yoldur. Maziden aldığı güçle, atiler için hayaller kurar ve kurdurur. Dolayısıyla onun şiirlerinde uzun soluklu bir hayatın değerini ve izlerini rahatlıkla buluruz.

Eren, özgün şiirin kapılarını maziden atıye bağlamış bir şairdir. Zaman, şairle dost olmuş gibidir. Maziye çıkılan yolculuklarda aile olmanın mutluluğu, dostluğun kıymeti, sevgi, merhamet ve dürüstlük kavramları karşılar bizi.

Ses ipine asılan sözlerde zaman, uzun ömürlü bir hayatın izleri ile yüküdür. Her mevsim ayrı bir güzellik barındırır içinde. Zaman, mevsimsel devinimiyle tabiatta ve bireydeki değişimiyle şairin dilinde derin bir anlam kazanır. Her mevsim başka güzeldir Eren'in dilinde. Şair, "Ağustos Merdiveni" şiirinde yaz mevsiminin yerini hazana bırakışını, güzelce tasvir eder. Sıcağı sırtına yüklenip zaman merdivenini çıkan ağustos ayı, hazanın gelişinin habercisidir. Şair, ağustos günlerinin sıcaklığının kıymetinin ancak hazanın gelişi ile anlaşılacağını vurgular. Özlemi çekilen yazlar, yerini asık bir suratla üçüncü mevsime bırakır. Yaz hazana, hazan kışa ulaşırken şairin gönlündeki duygular da değişir:

"Zaman ağustos merdivenini çıkmakta

Sıcağı sırtına yüklenmiş yorgun

Ağır adımlar atıyor diye

Lütfen ağustosa söylenmeyin"⁴⁷²

⁴⁷² Age., s. 12.

Şair için yaz, mutlu zamanların mevsimidir. Kara kış gecelerinin sıkıntı-
larını çekenler, yazın özlemi ile tutuşurken, güneşin sıcağıyla kurulan düş-
lerde mutlu zamanlar başlar. Yaz mevsimi, onun özlemini kuranlar için
mutlu bir zamandır:

“O kara kış gecelerinde

Kaç kişi özlemini çekti yazın

Kaç kişi güneşiyle ısındı

Düşlerde geçen mutlu zamanın”⁴⁷³

Yazın bitişiyle kızgın güneşler, durgun denizler ve gökyüzünün maviliği
yerini sonbahar hazanına bırakıp gider. Bir gülümsemelik zaman dilimi
gibi, yaşanan anılar, sabah uyanınca değişir. Çünkü yaz mevsiminin bitiş
anı, bir gülümsemelik kadar kısadır.

“Bir gülümsemelik ömrü kaldı

Kızgın güneşin durgun denizin

Her sabah uyanınca

Gözlere dolan mavinin”⁴⁷⁴

Eren’in şiirlerinde geçmiş günlere duyulan özlem, önemli bir yer tutar.
Mazinin şairde bıraktığı gönül yaraları, dostluklar ve anılar, onun ruhunu
kuşatmıştır. O, “Umut Kapısı” şiirinde, büyük bir umutsuzlukla yaşanan
zamandan şikâyetçidir. Çünkü beklenen güzel günler bir türlü gelmemek-
tedir. Bu durum şairi huzursuz ve mutsuz etmektedir. Bundan dolayı mut-
luluğu ve huzuru eski günlerin kıyılarında aramaktadır. Umut kapısını ara-
layan şair eski günlerin bir ışık gibi sızmasını bekler:

“Şimdi neredesiniz, eski günlerim

Hangi el kopardı dalınızdan

Uzaklara mı götürdü rüzgâr

⁴⁷³ Age., s. 12.

⁴⁷⁴ Age., s. 13.

Habersiz zaman”

...

Geceler doğurmadı beklenen sabahı

Güneş karalar içinde yashdır

Dinlenecek yer yine

Eski günlerin kıyılarıdır”⁴⁷⁵

Zamanın, gönüllerine düşürdüğü duygular ve olaylar şairler vasıtasıyla aktarılır. Geçen günler, haftalar, aylar, mevsimler ve yıllar şairlerin gönlünde ve dilinde daha farklı anlam kazanır. Bazen bir albüme bakılıp geçmiş yâd edilir. Bazen de bir fotoğrafın hikâyesi ve duygusu şairle anlamlaşır. İşte Eren, “Bir Albümden Resimler” şiirinde, elindeki albümle zaman çizgisinin kendini ulaştırdığı noktayı sorgular.

Albüme bakıp geçmiş günleri hatırlayan şair, camı kırılan Seher Nine’nin pencereden bağırışını, okula başlarken hissettiği duyguları, ona üniversitedeki yıllarını ve yosun bakışlı bir kıza tutuluşunu anımsatır. Şairin gözlerinin önünden film şeridi gibi geçen sahneler, onu bitkin ve kararsız bırakır. Yorgun gözlerle kendini ayna karşısında seyre dalar. Zamanın kendinde bıraktığı hatıraları ayna karşısında özlemle düşünür. Bu özlem, öyle büyüktür ki, birden bir hayal yağmuruna dönüşür. Bu hayal yağmuru ile geçmiş günler, mahalledeki komşular ve arkadaşlıklar hatırlanır. Böylece eski günlere duyulan özlem, şairin yanaklarından ince bir yağmur gibi dökülür. Bu ince yağmur ise o eski günlerin temizliğinin ve saflığının ikliminde oluşmuştur:

“Elimde solmuş bir albüm

Gözlerimde bir hayal yağmuru inceden

Camı kırılan Seher Nine

Yine bağırrır pencereden”

⁴⁷⁵ Age., s. 23.

...

Açılıp soldu çiçek yıllar

Dünkü çocuk büyüdü

Büyük kentler okullar

Değişik insanlar gördü”⁴⁷⁶

Durduramadığımız zamanın içinde, bize getirmesini istediğimiz umutlar, güzellikler ve mutluluklar var. “Bir Albümden Resimler”le hatırlanan geçmiş günler, şairin gönlünü de bedenini de yormuştur. “Dört Mevsimden Hatıralar”, şairin gönlünü ezelden ebede kuşatmıştır. Bir salıncakta geçmiş zaman hayal edilirken vefalı günler mevsim mevsim hatırlanır. Her hatırlanış, şairin gönül penceresinden farklı anlara yelken açar:

“Bir salıncakta geçmiş zaman sallanır

Vefalı günler mevsim mevsim hatırlanır

Yüreğimin deniz gibi dalgalandığı o ilkyaz

Bir yüz ki bulut tazeliğinde bembeyaz

Huy güzelliğinin örnek ecesi

Hep perdeli kalmış gönül penceresi”⁴⁷⁷

Eren, “Dört Mevsimden Hatıralar” şiirinde, geçmiş anılarını, gönül dünyasında bıraktığı yankılarıyla hatırlar. Dört mevsime düşülen mısralarda, her mevsim kendi özelliği içerisinde verilir. İlkbahar, şairin yüreğinin deniz gibi dalgalandığı ve ilk aşk heyecanının kuşattığı bir mevsimdir. Yaz, bahçelerde börtü böceklerle ay ışığında sohbetlerin edildiği bir zamandır. Kirazlar ay ışığında tutuşurken, yıldızlar, gökyüzünün maviliği içinde göz kırpar şaire. Kirazlar, gecenin karanlığında parlarken de şairin hayaline maziden hatıralar gelir:

⁴⁷⁶ Age., s. 14.

⁴⁷⁷ Age., s. 82.

*“Bir kuş öter bahçede, ishâk, ishâk
Sesi yüreğime konar yankılanarak
Ay ışığında tutuşur dallarda kirazlar
Gözlerime göz kırpar gökte yıldızlar
Aklım tâlimli, mümkün mü unutmak
Lâdesli gözlerimi imkânsız uyutmak”⁴⁷⁸*

Eren, hazan mevsimi sonbaharın gelişini, göçebe kuşların uçup gitmesi ile anlar. Şair için her mevsim yeni bir başlangıçtır. O, yaz aylarını Balıkesir Altınoluk’taki yazlığında geçirir. Yaz aylarının bitişi ile memleketine dönüş yolu başlar. Tıpkı bir sonbahar yaprağı gibi ömür defterinden yeni bir sayfa açılır: “Şair kelimeleri ses ipine asarken sararan yapraklarla ak düşen saçları aynı potada eritir.”⁴⁷⁹ Güz yaprakları düşerken ölümü çağrıştıran saçlar hatırlanır. Hazan merdiveninin arkasında gizlenen kar, bir mayın gibi kuşatmaya hazırlanmaktadır. Kuşların göç etmesi, mevsimin değişeceğinin de habercisidir. Tabiattaki bu değişimi gören şair, yeni mevsimin yeni bir başlangıcın kapısını araladığını anlar. Eren’in güz düşüncelerinde ise, zaman ve tabiat arasındaki ilahi bağın izleri vardır:

*“Uçup gider bir mevsimde gelen kırlangıç
Bir yerinde düğümlenir her başlangıç
İnsanın aklaşır, ağacın sararır saçları
Tarak ve rüzgâr tararken dökülür saçları
Hep böyle düşündürdü bana güz
Bilemem, sizler nasıl düşünürsünüz”⁴⁸⁰*

⁴⁷⁸ Age., s. 82.

⁴⁷⁹ Özeren, 2021, s. 119.

⁴⁸⁰ Eren, 2019, s. 82.

Paraşütler gibi inen kar, kışın geldiğinin habercisidir. Bu anlar, şairin gönlünde bir özlem ağrısı gibi büyür. Eren, arifçe bir bakış ile her mevsimin güzelliklerinin yanında vatan coğrafyasının farklılıklarını da ortaya koyar. Kış mevsiminin soğukluğu ile yurdunu sevmeyenin can evinin soğukluğunu aynı ses ipine asar. Özüne uzak olanlar, bu sevgilerden de uzaktır. Yurdunu sevmeyenin can evi soğuk olduğu gibi, onlar, güzellikleri görmekten de ıraktırlar. Şair, vatan sevgisini ancak arif olanların anlayacağını vurgular:

“Unutamam, orda paraşütler gibi inen karı

Bir özlem ağrısıdır yüreğimde Ağrı

Yurdunu sevmeyenin can evi soğuk olur

Tüm güzellikler gözlerinde kaybolur

Kendini bilmez öze uzak olanlar

Bu sözü yalnız ârifler anlar”⁴⁸¹

Gurbetten sılaya dönüşlerde bizi bekleyenler arasında dostlarımızın, arkadaşlarımızın ve akrabalarımızın yokluğu bizi derinden sarsar. Şairi gurbete yollayan zaman, geride bıraktıklarını da değirmeninde öğütmüştür. Baba ocağına dönüşlerde ve sonrasında bir araya gelinen toplantılarda, şairin gözleri gelemeyen dostlarını arar. Dalda bir çift ceviz gibi büyüyen ikizlerden birini ecel taşı toprağa düşürmüştür. Eski topraklar ölünce cami avlusundaki asmalı çardak altında yapılan sohbetler de kesilir. Birçok şey gibi bahçeli yapıların da yerinde yeller esmektedir. Sılaya döndüğünde birçok ocağın söndüğünü gören şairi buraya bağlayan tek şey, mezarlığı süsleyen servilerin gölgesinde ebedi uykuya dalanların varlığıdır. O, zamanın acımasızlığı karşısında kaçıp gitmek istese de, burada tek sığındığı liman kendi yüreğidir. Çünkü bütün sevdikleri, yitirdikleri onun kalbinin derinliklerinde muhafaza edilmiştir:

⁴⁸¹ Age., s. 83.

*“Hayat beni gurbete yollarken
Cancığer dostlar vardı
Sılaya döndüğümde
Yanıma gelenler arasında
Gözlerim, gelmeyenleri aradı*

*Dalda bir çift ceviz gibi
Beraber büyüyen ikiz kardeşler
Ayırt edilemezdi birbirinden
Birini düşürmüş ecel taşı
Dünyalarını ayırmış ikizler*

*Mezarlığa taşınmış eski topraklar
Gemiler uğramayan bir iskeleye dönmüş
Cami avlusundaki asmalı çardak
Suyu kesilmiş sohbet değirmeninin
Ben yokken çok ocaklar sönmüş*

*Bir yabancılık hissettim memleketimde
Yerlerinde yeller esiyor o bahçeli evlerin
Bir daha gelmemek üzere giderdim
Gölgesinde uyuyanlarım olmasa
Mezarlığı süsleyen servilerin”⁴⁸²*

Geçen günler geri gelmese de, geride bıraktıkları ile yüreğimize ve hafızamıza kazınmışlardır. “Geçen Mutlu Zaman”lar her yönüyle hatırlanır; fakat o mutlu günler artık gelmeyecektir: “Arif Eren doğduğu şehrin bahçeli, mütevazı evlerini yâd ederken duygularını mısralara döküyor ve beton bloklar arasına sıkışmış ruhlarımıza hoş bir yeşillik esintisi bırakıyor. O esintinin içinde

⁴⁸² Age., s. 42-43.

kadim dostluklar, komşuluklar, gözün hakkını bile hesaba katan bilgece kavrayışlar resmigeçit geçiyor dimağlarımızda.”⁴⁸³

Arif Eren’in “Geçen Mutlu Zamanlar” şiirinde eski günlerin, eski yaşantıların, eski dostlukların ve eski evlerin ruhunu hissediyoruz. Komşu hakkı diyerek evlerin bahçelerinde yetişen meyvelerden onlara verilmesi, aşure dağıtılması, kandil kutlamaları, komşuya gönül rahatlığı ile bırakılan çocuklar, mahalle delikanlılarının genç kızları kardeşleri gibi korumaları ve acıların paylaşılması ile geçen mutlu zamanlar, soylu bir dayanışma olarak geçmişte kalır. Sosyal birlikteliğin hüküm sürdüğü mahalle kültürünün yok oluşu ise geçen mutlu zamanların da sonlanmasıdır:

*“Eskiden evlerin bahçesi vardı
Ya da avlularında bir asma bir dut ağacı
Meyveler olgunlaşınca komşu komşuya
Göz hakkıdır der salardı*

*Kandiller kutlanırdı bayramlar gibi
Aşure tatlısı dağıtılırdı kap kap
Sevgide saygıda olmazdı kusur
Hiç incinmezdi insan kalbi”⁴⁸⁴*

Eren, “Geçmiş Tekrar Yaşamak” şiirinde çıkılan bir yolculuk sırasında hayatının belli bir dönemini geçirdiği yerde verilen molada, geçmişini tekrar yaşar. Bu durum, şaire geçmişini yerinde yaşama şansını sunmuştur. Yıllar önce yaşanan duygular, bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçer. Anadolu’nun birçok yerinde öğretmenlik yapan şair, görev yaptığı yerlerde birçok dost edinmiştir. Mahallelerde, çarşı ve pazarda dostlarla hatıralarında bir araya gelir. Bir kısmı ile bir daha görmemek üzere ayrılacaktır. Birçok kişi

⁴⁸³ Özeren, 2021, s. 124.

⁴⁸⁴ Eren, 2019, s. 44.

zihninde yer etse de hatırlanacak kişiler gerçek dostlardır. Şair de dostlarınca güzelliklerle hatırlanmak ister:

*“İşte yıllar önce bulduğum şehrin
Garajında yarım saat kalacaksın*

*Gecenin ilerlemiş bir saatinde
Geçmiş zamanı tekrar yaşayacaksın*

...

*Gün olacak gene bir yolculuğunda
Kim bilir kimleri hatırlayacaksın*

*Hiç beklenmeyen güzel sebeplerle
Arif bir gün sen de hatırlanacaksın”⁴⁸⁵*

Köklü bir şiir kültürüne sahip olan Arif Eren için mazi, derin bir yaradır. Eski günlerin kıyısında hep mutluluğu, huzuru ve sevinci arar. Geçmiş zaman, ömür salıncağında mevsim mevsim hatırlanırken şair, maziye açılan pencereden ülkesinin ve bireylerin ahvalini ortaya koyar.

Ömür, değişen mevsimler gibidir. Her mevsim güzelliği ile varken insan da yaşadıkları ve yaşattıklarıyla evrende var olur. Zaman ise yaşanılanlara şahit olur. Eren, yapılması gerekenlerin zamanında yapılması, söylenmesi gerekenin zamanında söylenmesi gerektiğine inanır. Verilmesi gereken kararlar, zamanında verildiğinde değerlidir. Zamanında verilmeyen kararlara yakınmak boşunadır. Çünkü “Zaman Yerinde Durmaz.” Söylemek istediklerimizi zamanında söylemek büyük bir erdem ve mutluluktur. Zaman, vefasız bir sevgili gibidir. Bir görünür bir kaybolur. Eskimiş takvim yapraklarına bakarak avunmak yerine söylemek istediklerini zamanında söylemek

⁴⁸⁵ Age., s. 108.

gerekir. Şair, sözü zamanında söylemenin gerekliliğini şöyle ifade eder:

“Zaman yerinde durmaz, mevsim değişir

Şimdi tam zamanıdır karar vermek için

...

İnsanı hep engeller verilmeyen kararlar

Elimizde bir belge yok yarına güvenmek için”⁴⁸⁶

Hayat, kendi düzeni içinde devam ederken insanoğlu da kendine düşen vazifeleri yapmalıdır. Zaman, esen rüzgâr, uçuşan yapraklar ve uçup giden kuşlar gibidir. İnsanoğlu, kendine biçilen zaman diliminde verilmesi gereken kararları vermeli, söylenmesi gerekenleri de söylemelidir. Zamanında söylenmeyen sözler, zamanında yapılmayan davranışlar hükmünü yitirir. Onun için her iş zamanında yapılmalıdır. Çünkü aynalar zamanın geçtiğini söylemek için fırsat kollarlar. Yarının ne getireceğini bilemeyen şair, “an”ı yaşamanın gayreti içinde olunması gerektiğine dikkatleri çeker:

“Rüzgâr sertleşir, yapraklar uçuşur, kuşlar gider

Kimse buyur demez yalnızlığınızı gidermek için

Her zaman bir sona doğru akar zaman

Fırsat kollar aynalar bunu söylemek için”⁴⁸⁷

Zamanın sunduğu fırsatların farkına varıp değerlendirmek gerekir. Kaçan fırsatlara yakınmamak için zamanın bizlere sunduğu fırsatların kıymetini bilip iyi değerlendirmek lazımdır. Şair, sevdiğine sevgisini zamanında söylemenin önemli bir kıymet olduğunu vurgular. Demir tavında dövüldüğünde değer kazanır. Şair de söylenmesi gerekenlerin, zamanında

⁴⁸⁶ Age., s. 119.

⁴⁸⁷ Age., s. 119.

söylenmesi gerektiği inancındadır. Çünkü her zaman böyle bir yâr ya da önemli bir fırsat karşısına çıkmayabilir:

“Çok kez farkında olmaz insan eline geçen fırsatın

Kıymetini bilmek lâzım sonra üzülmek için

İnsana her zaman böyle yâr olmaz şansı

Gel artık bu şansı küstürmemek için”⁴⁸⁸

Mustafa Ceylan, şairin “Zaman Yerinde Durmaz” adlı şiiri ile ilgili değerlendirmelerde bulunurken: “Arif Eren, zaman isimli o anlaşılmaz boyutun şairidir”⁴⁸⁹ değerlendirmesini yapar. Eren, o anlaşılmaz boyuta, geçmişle gelecek arasında kendince anlamlar yükleyen, zamanın bizden alıp götürdüklerinin yanı sıra bize bıraktıklarını anlaşılır kılmaya çalışan bir şairdir.

Eren için zaman uçup giden, geri döndürülmesi mümkün olmayan bir kuştur. O, “Bir Kuştur Zaman” şiirinde zamanı bu yönüyle değerlendirir. Zamanın insanda bıraktıklarını, bırakacaklarını düşünür. Zaman karşısında kendini sorguya çeker. Çünkü zaman uçup giden bir kuştur. Zaman denen kuş kafesten uçtuğundan tekrar yakalanması mümkün değildir: “Zaman, Arif Eren üstadın yüreğinde uçup giden kuşlar gibidir. Bir farkla ki göçmen kuşlar her baharda sılıya dönerler, geri dönmeyen, dönemeyen zamandır.”⁴⁹⁰ Zaman, geri gelmeyecek olan, değeri anlaşılamamış önemli bir unsurdur. Eren, bu konuyla ilgili gaflet uykusunda uyuyan insanoğluna çağrıda bulunur:

“Sorguya çekmeli kendini insan

Vicdanıyla baş başa kalınca

Hatanın tekrarına izin yok

Kafesten uçan bir kuştur zaman”⁴⁹¹

⁴⁸⁸ Age., s. 119.

⁴⁸⁹ Eren, 2010, s. 13.

⁴⁹⁰ Özeren, 2021, s. 119.

⁴⁹¹ Eren, 2019, s. 124.

Arif Eren, zaman kavramını yoğun bir şekilde şiirlerinde kullanır. Şairler için zaman kavramı ezelden ebede uzayıp giden bir unsurdur. Şairler, bu sonsuzluk içinde gördüklerini, hissettiklerini ve duyduklarını şiirlerinin mısralarına ince ince nakşederler: “*Arif Eren, zamanı sonsuzlukta yaşayan şairlerdendir. Veysel gibi uzun ince bir yolun yolcusu olduğunu bildiğinden yeni yetme zamanların aksaklıklarını Yunus’a şikâyet etmeden alıkoyamaz kendini. Çünkü bilir ki sözü yağ ile bal eden şairlerle söz hamuru mayalı olan Arifler ölüm-süzdür. Zaman, onlara değil, onlar zamana hükmeder.*”⁴⁹² Dolayısıyla Arif Eren de zamanın ruhunu iyi kavrayan ve ona hükmedebilen şairlerdendir.

Din ve Tasavvuf

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre din, “*Tanrı'ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum*”⁴⁹³ dur. Daha önce de değindiğimiz gibi, Arif Eren, dini vecibelerini yerine getirmeyi hayatının en önemli gayesi olarak gören şairlerdendir.

Şair, düzenli dini bir eğitim almasa da doğduğu günden itibaren İslam dininin sevgi ve hoşgörüsünü terennüm eden ilahileri ninni olarak dinlemiştir. İslam inanç ve felsefesine samimiyetle bağlı olan Eren, hem İslam dinini hem de Türk kültürünün değerlerini, öğrenmeye ve yaşamaya çalışmıştır. Çocukluk yıllarından itibaren, mesut günlerinde annesinden, babasından ve çevresinden aldığı dini tesir ile İslamiyet’in etkisi, zaman zaman Eren’in şiirlerinde coşkun ırmaklar gibi akıp gider. Bu konularda bilinçli bir Müslüman olan Eren, dininin gerektirdiği gibi yaşamayı ilke edinmiştir. Dar bir bakış açısıyla İslamiyet’e yaklaşmayan şair, inandığı gibi dinini yaşamış ve bu anlayışı da mısralarına yansıtmıştır.

İlk dini telkinlerini, bebek yaşta annesinden alan şair, inandığı doğruları söylediği gibi inançlarıyla dosdoğru yaşamış bir şahsiyettir. Şiirlerinde

⁴⁹² Özeren, 2021, s. 122.

⁴⁹³ TDK, <https://sozluk.gov.tr/>

İslamiyet ile ilgili birçok kavrama, terime ve düşünceye yer verdiği gibi İslam inanç ve düşüncesinin günlük hayattaki yansımalarına da yer verir.

İslam dininin şartlarından olan oruç ve namaza; imanın şartlarından meleklerle, kadere ve ahiret gününe inanmaya; kandillere, ramazan ayına, ölüm ve ölümden sonra dirilmeye, Hz. Davut, Hz. Bilal ve Hz. Havva onun şiirinin önemli temaları arasındadır. Eren, “Hayatı Huzura Ayarlama”nın yolunu Türk-İslam kültürü ve inancında bulur.

Şair, dini duygularını birçok şiirinde ifade eder: “*Arif Eren, milletine, kültürüne ve kültürünün önemli bir parçası olan İslâm dinine içten duygularla bağlı bir şairdir.*”⁴⁹⁴ Dolayısıyla Eren’in şiirlerinde dini ve manevi değerler yoğun bir şekilde yer alır. İslam dininin temel kuralları ve manevi hazzı onun birçok şiirinde karşımıza çıkar.

İslamiyet’in beş şartından biri olan namaz, şairin “Canevine İnən Ses”, “Hayatı Huzura Ayarlamak” ve “Geceyi Huzura Ayarlamak” şiirlerinde dile getirilmiştir. Bu şiirlerde ezanın ve namaz kılmanın manevi huzuru, ferahlığı anlatılır. Şair, namaz kılmanın iç huzuru ile gönüllere manevi bir ışığın dolduğunu da ifade eder.

Beş vakit okunan ezan ile namaza davet edilen Müslümanlar, hem ezanın hem de namazın gönüllere doldurduğu güzelliklerle hayatlarını devam ettirirler. Şairin “Canevine Sinen Ses” şiirinde ezan sesinin verdiği manevi huzur üzerinde durulmuştur. Bu güzel ses ile kalpler aydınlığa kavuşur. İç huzura erişmenin başlangıcı olan sabah ezanları ile kalpler temizlenir ve insanın gönlüne ilahi bir ışık akar:

“Ezan sesleriyle uyanıyorsun yine güne

Aydınlığa kavuşan bir ayna kalbin

Secde dünyası ufkundan

Işık akar insan gönlüne”⁴⁹⁵

⁴⁹⁴ Eğilmez Kaya, 2019, s. 50.

⁴⁹⁵ Eren, 1985, s. 7.

Ezan sesi ile yumuşayan kalplere temiz duygular sirayet eder. İnancın hazzı kanına kadar karışan insanın gönlü, gökyüzü gibi ferahlar. Şair, ezanın yarattığı duygu iklimini adeta bütün bedeninde hissederek. O, sabah ezanın güzelliğini ve ruhuna nakşettiği duyguları derinden hissederek:

“Gökyüzü gibi ferahlar için

Kozadaki ipek kadar yumuşak, temiz duygular

Sessizce aralar yürek kapını

Hazzı kana karıştır sevincin”⁴⁹⁶

Şair, ezan sesi ile insana acılar çektiren yaşantılardan ilahi âlemin hazzını gönlünde duyarak uzaklaşır. İç huzuru saran dert, ezan sesi ile sargı gibi çözülür. Ezan, gönül evlerinde huzura çağırarak ilahi bir sestir. Şair, bu manevi sesin insanın gönlünde yarattığı huzuru yaşar ve yaşatır:

“İnsana acı çektiren, o sert

Kabuktan soyulur yaşanan hayat

Sargı gibi çözülür

İç huzuru saran dert”⁴⁹⁷

“Geceyi Huzura Ayarlamak” adlı şiirinde şair namazın önemi üzerinde durur. Dinin direği olarak kabul edilen namaz, Müslümanlara farz olan bir ibadettir. Eren, “*Namaz dinin direğidir*” Hadis-i şerifini zikrederek namaz ibadetinin önemini ortaya koyar. Şair, tefekkür için gece saatlerini seçer. Geceyi huzura ayarlayan şairin aklını kuşatan düşüncelerden namaz dışında hiçbir düşünce kurtaramaz. Eren için namaz, dinin direği olduğu gibi sıkıntıları gideren, gönülleri ferahlatan, iç huzuru kuşatan bir unsurdur. Bütün çaresizliklerin, hastalıkların ilacı Allah’ın huzurunda biter. Huzura varılan her namazda kul sıkıntılarından arınır. O, namazın verdiği iç huzuru ve insanda oluşturduğu etkiyi şöyle dile getirir:

⁴⁹⁶ Age., s. 7.

⁴⁹⁷ Age., s. 7.

*“Seyirci kalamazsın çaresizliğine
Eski haline kavuşman için
Bir silkinışte tutunmak gerekir
Dinin direğine”⁴⁹⁸*

Eren’in namaz kılmanın iç huzuru sağladığı düşüncesini işlediği bir başka şiiri de “Hayatı Huzura Ayarlamak”tır. Günün cezbeli anları, hayatların huzura ayarlandığı saatlerdir. Huşu içinde kılınan namazlarda okunan dualar, insanı asalak düşüncelerden uzaklaştırır. Daralan ruhlar, dar kalıplardan ve maddi âlemden manevi âleme çıkılan yolculuklarla kurtulur. Eren’e göre, hayatı huzura ayarlamamanın anahtarı namazdır. Manevi âlemlere açılan bir kapı olarak gördüğü namaz, aynı zamanda iç huzuru dengeleyen bir unsurdur:

*“Dualar dışında, asalak düşünceler
Fazlalık olarak dökülür kabından
Madde dünyasında sıkışan ruh
Kurtulur o dar kalıptan”⁴⁹⁹*

Eren, insanın namazla yeniden hayat bulduğu inancındadır. Namazın güzelliğiyle duygu ve düşünceler tazelenir. Zaman, namazla kozasından soyunmuş ipek gibidir. Tırtılın kozadan kelebek aşamasına, kelebek aşamasından ipek olmaya doğru geçirdiği yolculuğu şair, koza/ipek metaforu ile namazla insanın yeniden doğuşuna bağlamıştır. Tırtıllar, yetişkin aşamasına geçiş sürecinde ağlarla kendine bir koruma tabakası oluşturur. Şaire göre namaz da manevi olgunluğa erişmede koruyucu bir vazife görür. İslam dininin önemli ibadetlerinden biri namazdır. Şaire göre namaz, aynı zamanda insanları kötülüklerden alıkoyan ve kötülüklerden koruyan manevi bir kalkandır:

⁴⁹⁸ Age., s. 17.

⁴⁹⁹ Age., s. 15.

*“Taze duygu ve düşüncelerle
Yeniden can bulur insan
Artık kozasından soyunmuş
İpek gibidir zaman”⁵⁰⁰*

Şair için namaz, iç huzuru sağlayan bir unsurdur. Aynı zamanda Eren, namaz ibadetini ömrü bitene kadar yerine getirme arzusundadır. Çünkü namaz, kendisi için bir şifa kaynağıdır. O, Azrail canını alana kadar secde özlemi çekmek istemez:

*“İç huzuru sağlayan duam
Ömrüm oldukça, bitmesin bu derman
Secde özlemi çekmesin ruhum
Azrail canımı aldığı zaman”⁵⁰¹*

Eren, “Mutlu Umut” adlı şiirinde, İslam’ın bir başka şartı olan oruç konusuna değinir. Sahur topuyla, tomurcuk bir gülün açması gibi oruç heyecanı başlar. Bu ibadet için kalkılan sahurlarda, orucun sırrına ulaşmaya çalışılır. Sahur sofraları için “*Bismillâhlı gülümsemeyle*” dualar gibi temiz düşlerden uyanılır. Aydınlığa erişen sabahlara kadar, sahur sofralarının güzelliği ile beslenilir. Orucun oluşturduğu manevi havayla uyanılan uykulardan sabahın ilk ışıklarına kadar sahurun güzelliği yaşanır. Şair, Ramazan ayının oluşturduğu manevi havayı başından sonuna kadar hisseder ve hissettirir:

*“Bu gül kokusuyla uyanılır
Dualarca temiz düşlerden
Bismillâhlı gülümsemeyle aralanır dudaklar
Aydınlık çiseleyen sabahlar eşğine”⁵⁰²*

⁵⁰⁰ Age., s. 15.

⁵⁰¹ Age., s. 15.

⁵⁰² Eren, 2019, s. 25.

Şair, oruç ibadeti ile insanın maddi-manevi bir rahatlığa ve huzura kavuştuğuna inanır. Onun için oruç, günahlardan sakınmayı sağlayan bir iç kontrol mekanizmasıdır. Eren, son nefese kadar oruçlu olmanın güzelliğini ve bu güzelliğin manevi hazzını yaşamak ister:

“Ve kaçmak, kaçmak, kaçmak

Bir ömür boyu günahattan

Yaşamak bulamayacağı yerlerde

Ne güzel, oruçlu olmak”⁵⁰³

Eren, İslam’ın şartlarını şiirlerinde işlediği gibi İslam’ın beş kaidesine ise “Selimiye” şiirinde telmihte bulunur. Türk-İslam mimarisinin önemli bir şaheseri olan Selimiye Camisinin özelliklerini anlatmada İslam’ın beş şartına atıfta bulunur. İslamiyet’in ruhunun sindiği bu cami, büyük kubbesi ile Allah’ın “Bir” oluşuna, her kademenin beş pencereden oluşması ise İslam’ın beş şartına delalet eder. Şair, şiirdeki bu özellikleri şu şekilde dile getirir:

“İslamiyet, ruh olmuş bu sanat doruğuna

Tek kubbesi, tanıklık yapar Allah’ın bir olduğuna

Her pencerede beş kademenin sırrı

İslam kapısının beş altın anahtarı

Vaaz kürsüsünün dört oluşuna en sağlam kaynak

Bu son dinde dört mezhep hak”⁵⁰⁴

Eren’in şiirlerinde imanın şartları da yer alır. “Güz Düşünceleri” şiirinde imanın şartlarından biri olan “ahiret gününe inanma” konusuna değinmiştir. İnsanların yaşadığı âlemden, ebedi âleme varışı, bir hakikat olarak karşımıza çıkar. Bu hakikat çerçevesinde bir yaşamın tercih edilmesini

⁵⁰³ Age., s. 25.

⁵⁰⁴ Age., s. 113.

“Tanrı bilmezlere” hatırlatarak onların bu düşünce doğrultusunda bir yaşama dönmeleri çağrısında bulunur. Eren, tabiattaki olaylar çerçevesinde ölümden sonra dirilişin nasıl olacağını da güzelce ve izah eder:

*“Rüzgârın elinde dişli işkencelere
Acımasız sürüklenirken yapraklar
Unutulmuştur dallar tarafından
Bir seyir bile olmayacaklar serçelere
Bu yapraklardan daha kötü
Bir ölüm ve diriliş var
Tanrı bilmezlere”⁵⁰⁵*

Şair, sonbahar yapraklarının birer birer sararıp, damarlarındaki can suyunun çekilip tutunacak bir dal bulamayarak düşüşlerini “Tanrı’sız insanların” hâllerine benzetir. Tanrı’sız insanların yaşadığı boşluk, düştükleri cenderede çırpınışları, boşlukta sallanan yaprakların tutunacak incecik bir dal bile bulamaması gibidir. Şair, sonbahar yapraklarının sararıp düşüşü ile mutlak hakikati hatırlatır. “Tanrı tanımazlara” ölümü de hatırlatarak onları varoluş gayesine davet eder. O, sonbahar yaprakları ile Tanrı tanımazlar arasındaki bağı şu şekilde ifade eder:

*“Yaprakların sararınca benizleri
Azalır damarlarında özsu
Çözölmeye başlar kımıl kımıl
Dalları sımsıkı tutan elleri
Boşlukta sallanırken tutunmak için
Bulamazlar incecik bir dal
Tanrı’sız insanlara benzer halleri”⁵⁰⁶*

⁵⁰⁵ Age., s. 29.

⁵⁰⁶ Age., s. 29.

Eren, “İnançla Atmalı Kalbin” şiirinde imanın şartlarından olan kader düşüncesine yer verir. Kader, ezelden ebede olacak olan bütün şeylerin yeri, zamanı ve nasıl olacağını Allah tarafından bilinmesidir. İnsanoğlu neleri ne zaman, nerede, nasıl yaşayacağını bilemez. Ancak Yaradan’ın kudreti ile insanoğlunun yaşayacağı her şey ezelden bellidir.

Şair, kader çizgisinde külli ve cüzi iradenin yeri ve yaşantılara etkisini “İnançla Atmalı Kalbin” şiirinde ustaca işler. Kalbi inançla atan insanlar için kaderin tecellisine razı olmak inançları gereğidir. Eren, günlük hayatın bir gününü anlatarak “kader inancına” değinir. Gecenin huzur tülbindinden kalplere süzülen bir sevinçle imanlı gönüller güne başlarlar. Ömür takviminin yaprağında neler yazılı olduğunu bilemeden günün ne getirip ne götüreceğine razı bir gönülle, güne sevinçle başlamak hakiki imanın işaretidir:

“Gecenin huzur tülbindinden

Kalbine süzülen

Bir sevinçle başlıyor gün

Bilemezsin ömür takviminin yaprağında

Neler yazılı bugün”⁵⁰⁷

Aldığı nefesten, attığı adımdan sonra neler olacağını bilemeyen insanoğlu, kendi kaderini kendi eli ile yazsa bile yaşayacağı hayatın sonuçlarından kaçamaz: “Arif Eren irade-i cüziye ve irade-i külliye arasındaki uyum ve birliği resmederek inanç ufuklarımızın geniş boyutlarına işaret etmektedir.”⁵⁰⁸ Eren, inançla atan kalpler için kader çizgisine bağlı bir atlasla hayata devam edilmesi inancındadır. Yaratılışın sırrı ile donatılan insan, Yaradan’a layık bir kul olmanın bilinci ile yaşmalıdır:

“Aldığı nefes attığı adım sonrası

Ne olacağını bilemez insan

⁵⁰⁷ Age., s. 91.

⁵⁰⁸ Eğilmez Kaya, 2019, s. 53.

*Yaşayacağın hayatta en küçük
Bir değişiklik yapamazsın
Kaderini kendi elinle yazsan*

*Bu inançla atmalı kalbin
Nasıl olman gerekirse öyle yaratılmışsın
Allah'ın bu güzel lütfuna
Lâyık bir kul olmanın
Anlayışı içinde yaşamalısın”⁵⁰⁹*

İslâm'da, iman esaslarından bir diğeri de meleklerle inanmaktır. Allah'ın çeşitli emirlerini uygulamakla görevli olan meleklerin, nurdan yaratılmış ruhani varlıklar olduğuna inanılır. Yiyip içme özelliği ve cinsiyeti olmayan varlıklardır.

Allah, melekleri çeşitli işlerle kullanmak üzere vazifeli olarak yaratmıştır. Bu vazifelere göre melekler adlandırılır. Meleklerin asıl görevi elçiliktir. Onlar, Allah Teâlâ ile peygamberler arasında bazen de Allah ile diğer varlıklar arasında elçilik yapar ve onun emirleri doğrultusunda evrendeki olayları yürütürler.⁵¹⁰

Kuran'ı Kerim'de Er-Rûhu'l-Kudüs, Er-Rûhu'l Emin, Rûh, En-Namûsu'l Ekber isimleri ile anılan dört büyük melekten biri olan Cebrail (AS), peygamberlere vahiy getirmekle vazifelidir. Vahiy meleği olması ve diğer meleklerle göre Hz. Peygamberle sık görüşmesi nedeniyle Cebrail diğer meleklerden daha üstün ve şerefli kılınmıştır.⁵¹¹ Kur'an'ı Kerim'e göre Cebrail, vahiy getirişinden sorumlu dört büyük melektendir. Çeşitli ayetlerde Cebrail'in Allah katındaki şeref ve kıymeti belirtilir.⁵¹²

⁵⁰⁹ Eren,2019, s. 91.

⁵¹⁰ Cebeci, 2020, s. 23-24.

⁵¹¹ Erbaş, 2012, s. 255-259.

⁵¹² Cebeci, 2020, s. 90-93.

Eren'in şiirlerinde melekler "Hızır Sevabı", "Sığmadı Yaşadığı Zamana", "Hayatı Huzura Ayarlamak" ve "Ağıt" şiirlerinde dile getirilir. Peygamber Efendimiz, Hz. Ali'ye Hızır Aleyhisselam ile karşılaşmasını anlatırken Ceb-rail Aleyhisselam'ın elçiliği ile Hızır Aleyhisselam'ın kimliğini açıklamasına dikkat çekilir:

*"Dost evine gelir Resulullah
Anlatır olayı Hazret-i Ali'ye
Bu esnada Cebrail
Allah'ın selam ve buyruğunu bildirir:
"Bildi mi Muhammed, camide
Elini tutan kimdir?"⁵¹³*

İslâm'da Müslüman kardeşliğini güçlendirmek için selâmlaşma, musâfaha ve güler yüzlülük teşvik edilmiştir. Selâmlaşmanın bir parçası sa-yılan tokalaşma Hz. Peygamber'in sünnetinde yer alan âdâb-ı muaşeret ka-idelerindendir.⁵¹⁴ Eren, "Hızır Sevabı" adlı şiirinde adabı muaşeret kuralları içerisinde yer alan selamlaşma ve tokalaşma kültürünün toplumun birlik-teliği açısından önemine vurgu yapar:

*"Elini tutup sallayan yiğidin
Kimliğini Cebrail'den öğrenir
Ve buyurur Hazret-i Ali'ye!
"Bu sünnet sana vasiyettir
Din kardeşinin elini sıkana
Allah Hızır Sevabı verir!"⁵¹⁵*

İnanma ihtiyacı ile ortaya çıkan ve Yaratıcı ile irtibata geçme isteğinin ürünü olan dua, Arapça bir kelimedir. Dua için, çağırmak, seslenmek, iste-mek, yardım talep etmek manaları kullanılmaktadır. Kültürümüzde, Allah'a

⁵¹³ Eren,1985, s. 19.

⁵¹⁴ Çağrı, 1997, s. 379.

⁵¹⁵ Eren,1985, s. 19.

yalvarma ve yakarış için söylenen dinî metin gibi anlamları da içerisinde barındırır.⁵¹⁶ Bütün dinlerin ortak bir ibadet şekli olan dua, kulun acziyetinin farkına varıp Allah'ı hatırlamasının en kısa ve en güzel yollarından biridir. İnsanoğlu hem kendi için hem de başkaları için Allah'ın huzurunda yakarışlarda bulunarak iyiliğe ve güzelliğe ulaşmanın vesilesini arar.

Eren, beş vakit namaz sonrası edilen dualarda Allah'ın zikredilmesine de değinir. Namazlardan sonra otuz üçer kere “Sübhaneallah”, “Elhamdülillah”, “Allahuekber” diyerek Allah'ı anarız. Şair, “Çözülür Düğümler” adlı şiirinde namaz tespihini “otuz üç kemerli bir köprü”ye benzetir. Tespih tanelerinin iplikten huşu ile çekilmesini de su imgesi ile verir. Huşu ile çekilen tespih taneleri, adeta su gibi ipinden akarlar:

“Otuz üç kemerli bir köprüde

Su misali akıp gider iplik”⁵¹⁷

Namaz tekbiri ile başlayan ve iç ürpertici sessizlikle, zihnimizi bunaltan düşüncelerden uzaklaşırız. Ruhumuzu namazın başlangıcı ile dolan ferahlık kuşatır. Bedenimizdeki gerginliğin yerini bir rahatlama alır. Bütün bu değişimi sağlayan ise namazdır. Namaz sonrası edilen dualarla ruhumuzdaki gerginlik yerini bir ferahlığa bırakır. Düşünce kuraklığından kurtulan bedenler, tıpkı tespih ipindeki taneler gibi huzura kavuşurlar:

“Beşparmak vadisi boylarında

Ürperip ırgalanır sessizlik

Bunaltıcı kurak düşünceyi

Dağıtır yağmurlu bir serinlik

Kıpır kıpır esnemeye başlar

Düğümünden çözülür gerginlik”⁵¹⁸

⁵¹⁶ Cilacı, 1994, s. 529.

⁵¹⁷ Eren, 2019, s. 92.

⁵¹⁸ Age., s. 92.

Pervaneler gibi samimiyetle edilen dualarla hakikate erişilir. Masumane duygularla edilen dualarla sinsi düşüncelerden uzaklaşılır. Gönlü kuşatan güzellikler duanın eseridir. Bütün kötü düşüncelerden, bedensel yorgunluklardan arınarak zindeliğin zirvesine ulaşırız. Dua ile insanoğlu beden ve fikren bir arınma yaşar. Eren, bu arınmayı düğümünden çözülen tespih taneleri ile dile getirir:

*“Can ateşinde pervana gibi
Kendi canına kıyar bezginlik*

*Masum duyguyu hiçbir şekilde
İncitmez artık sinsi ezginlik*

*Damarlarda dolaşmaya başlar
İnsan gönlünden taşan zindelik”⁵¹⁹*

Eren’in üçüncü kitabının ismi de olan “Görkemli Denge” şiiri, şairin dünya görüşünü, hayat anlayışını, inancını ve her işte bir hikmet aramasını çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır.⁵²⁰ İmanın şartlarından birincisi Allah’a inanmaktır. Tabiat ve tabiat varlıklarının yaradılışı Allah’ın varlığının ve birliğinin en önemli delilleridir. Bütün deliller, aklı olanlar için önemli bir nasihattir. Şair, sonsuz güç ve kudret sahibi olan Allah’ı, kâinatın düzeni ve mükemmel ahengi ile anlatmaya çalışır. Kâinatın her zerresi Allah’ın varlığının müşahhas birer delilidir. Eren, ise Allah’ın varlığının delillerini ve sonsuz kudretini gece ve gündüzün zıtlığı ile ortaya koyar. Zıtlıklar içerisindeki mükemmel ahenk, O’nun varlığının ve sonsuz kudretinin en önemli delilidir. İlahi nizam içinde O’na giden, O’nu anlatan birçok sanat eseri vardır.

Bu sanat eserlerinin en önemlisi ise gece ve gündüz döngüsüdür. Eren, bu döngü içerisinde “Görkemli Denge”yi anlatır. Görkemli Denge’nin her

⁵¹⁹ Age., s. 92.

⁵²⁰ Eren, 2010, s. 76.

mısrası Allah'ın varlığının ve birliğinin delili niteliğindedir. Eren bu şiirinde Tevhit inancını kısa ve öz bir şekilde ortaya koyar. Evrenin düzeninin zıttı ile var olduğu, şiirin geneline hâkim olan bir düşüncedir. “Görkemli Denge”de Allah'ın kendi varlığının ve kudretinin sınırsızlığına delil olan “gece ve gündüz”ün birbirini izlemesi, şiirin ana temasıdır. Gecenin yerini gündüze, gündüzün yerini geceye bırakması Allah'ın kudretinin ve varlığının birer vesikasıdır. İşte Eren, tüm bu düşünceleri estetik bir düzen içinde mısralarının ipine asar:

*“Gündüz hiç görmeden geceyi
Kendince çirkin zanneder
O dolunay yüzlü eceyi*

*Gece hiç görmeden gündüzü
Yıldızlara bakarak konuşur
Benim mülkümdür gökyüzü*

*Bir araya gelseydi ikisi
Çoktan bozulmuş olacaktı
Gökyüzünün görkemli dengesi”⁵²¹*

Tarih

Arif Eren, şiirlerinde asrın sorunlarına değindiği gibi geçmişin güzel günlerine de kucak açan bir şairdir. Birçok şiirinde tarihin zaferle dolu günlerini gururla işlemiştir. Bu duyguların, yetişen yeni nesillere ilham vermesi gayesi içindedir. Tarihin şanlı sayfalarında gezinirken millî, manevî değerleri ve tarihi mekânları/yapıları geri plâna atmaz. Bu şuur ile Türk tarihine, kültürüne, örf ve âdetlerine şiirlerinde sıklıkla yer verir.

⁵²¹ Eren, 2019, s. 69.

Hisar grubu şairlerinin beslendiği ana kaynaklardan biri tarihi unsurlardır. Eren, her ne kadar bir grubun temsilcisi olmadığını ifade etse de, az da olsa, Hisar şairlerinin etkisi görülür. Şiirlerinde Türk kültür ve geleneğinin unutulmuş, yozlaşmış ve kaybolmaya yüz tutmuş değerlerine dikkat çekildiği görülür. Burada onun, mazi fikrine bağlı kalarak atiller inşa etme çabası içinde olduğunu söylemek mümkündür. Atiyi inşa ederken toplumun değer yargıları, kültürü, tarih ve din olgusunun korunması önemlidir. Çocuk yaşlarda babası Mümtaz Eren'den aldığı tarih bilinci ile Türk tarihinin önemli olaylarına karşı hassas bir duruş sergiler. Vatan sevgisi, kahramanlık, millet olma şuuru ve tarihi olaylar şiirinin temelini oluşturur. Bu alanda yazdığı ve Malazgirt Zaferini anlatan “Alp Arslan’dır Bu” şiiri ile şanlı maziyle yurt olan Anadolu’nun kapılarının Alp Arslan tarafından nasıl açıldığını anlatır. Türkleri Anadolu’dan çıkarma amacı ile hareket eden Bizans imparatoru Romanos Diogenes ve Alp Arslan’ın ordularının 26 Ağustos 1071 Cuma günü Malazgirt’te karşılaşması coşkulu bir dille mısralara yansır. Alp Arslan’ın zafere olan inancı ve kararlılığını şair şu mısralarla dile getirir:

“Dolunay kadar aydınlık yüreğinde

Zafer muştulayan turnalar uçar

Elindeki yalın kılıcın

Yalımı geceyi yırtar”⁵²²

Anadolu toprakları üstünde nice yiğitler eşsiz destanlar yazmıştır. Alp Arslan ve ordusu, 1071’de Anadolu’nun Türk yurdu olması yolunda destansı bir mücadele verir. O, Bizans imparatoru Romanos Diogenes’e barış elçileri göndermesine rağmen, teklifi kabul edilmez. Savaş hazırlıkları çerçevesinde kılıçlar kuşanılır. Alp Arslan, 26 Ağustos 1071 Cuma sabahı maiyetindeki kumandanları toplayıp, onlarla Allah’a yakarıшта bulunur. Cuma namazı vakti yaklaştığında Alp Arslan, kumandan ve askerleriyle namaz kılıp onlara zafer yolunda önemli ve etkileyici bir konuşma yapar. Alp Arslan’ın ve Türk

⁵²² Age., s. 38.

ordusunun zaferi için dualar, hutbeler okunur. Savaş hazırlıklarını bitiren Alp Arslan, beyaz giysiler giyip, ölürse bu beyaz giysilerle gömülmesini vasiyet eder. Töre gereği atının kuyruğunu bağlar. Kılıçlar kuşanıp savaş meydanına çıkılır. Savaş esnasında Tamış komutasındaki Uzlar ve Peçenekler, Selçuklu saflarına geçerek kutlu zaferin ilk müjdelerini gerçekleştirirler. Esir düşen Romanos Diogenes'e Alp Arslan, bir esir gibi davranmaz ve onu serbest bırakır.⁵²³ Bu kutlu gün Alp Arslan'ın zaferi ile sonuçlanır. Büyük zaferle Anadolu kapıları sonuna kadar açılır ve Türkler Anadolu'yu zaman içerisinde yurt edinirler. Anadolu toprakları üstünde gerçekleşen bu büyük hadiseyi Eren mısralarına şöyle destanlaştırır:

*“Kutlu gün doğacak birazdan
Zaman, mutlu sancılar içinde
Yeni destanlar yazılacak
Anadolu toprakları üstünde*

*Bu ülkü uğruna dövüşülecek
Sevinç suları akar göz oluklarından
Gemler çekili, atlar şaha kalkmış
Gökyüzü yankılanır duadan*

*Bir ses duyulur sonra
Gök gürlemesine benzer
Alp Arslan`ın hücum sesidir bu
Dev gibi atlarda dağ gibi yiğitler”⁵²⁴*

26 Ağustos 1071 Cuma günü, Alp Arslan ve ordusunun zafer günüdür. Bu Anadolu bahçesine açılan kapının asıl kilidi Alp Arslan olmuştur.

⁵²³ Sevim, 2019, s. 63-77.

⁵²⁴ Eren, 2019, s. 38.

Eren, düşman güçlerini, ayırık otlarına benzetir. Çünkü ayırık otlarının sökülüp atılması zordur. Ayrıca bu ot, sağlıkta idrar söktürücü olarak da kullanılan yabani bir bitkidir.⁵²⁵ Kökü toprağın derinliklerine kadar inebilen bu bitki, mahsullere zarar veren ve tarlalardan temizlenmesi zor olan bir ot-tur. Zaten topraktan ayrılmayan anlamında kullanıldığı için ayırık otu denmiştir.⁵²⁶

Eren, ayırık otunun bu özelliklerini şiirde farklı bir imge olarak kullanır. Bizans, adeta Anadolu'yu ayırık otları gibi kuşatmıştır. Anadolu coğrafyasına yıllardır kök salmış olan Bizans, Alp Arslan'ın yiğitleri tarafından 26 Ağustos 1071 Cuma günü tarlalardan sökülüp atılan ayırık otları gibi Malazgirt Ovası'ndan sökülüp atılırlar. Bu zaferle, Anadolu coğrafyasının kapıları Türklere sonuna kadar açılır. Dolayısıyla bu büyük zafer, şairin mısralarında daha büyük anlam kazanır:

“Büyük Başbuğ`un buyruğu üzere

26 Ağustos 1071 Cuma günü

Söküp atarlar ayırıkotları gibi

Malazgirt Ovası'ndan Bizanslılar”⁵²⁷

31 Ekim 1919 Maraş Millî Mücadelesinde şanlı bir olayın başlangıcı olan direnişte ilk kurşunu sıkan kişi Sütçü İmam olmuştur. Dolayısıyla Maraş Millî Mücadelesinin simge ismi Sütçü İmam, gönüllü olarak Uzunoluk Camiinin imamlığını yapmakta ve o civardaki küçük dükkânında süt satmaktadır.

Fransızların desteğini alan Ermeniler, Maraş sokaklarında önlerine gelenlere hakaretler edip saldırmaktadır. Fransız ve Ermeni askerleri, 31 Ekim 1919'da Uzunoluk hamamından çıkan hanımların peçesini yırtmaya çalışıp saldırması üzerine durumu gören vatandaşlar olaya müdahale ederler. Olaya müdahil olanlardan biri de Çakmakçı Sait'tir. İşgalci güçlerin ateşi sonucu bu yiğit de şehit düşer. Bunlara şahit olan Sütçü İmam silahını

⁵²⁵ Türkçe Sözlük, 2005, s. 163.

⁵²⁶ Özkan, 2012, s. 71.

⁵²⁷ Eren, 2019, s. 38.

ateşleyerek işgalci askerlerden birini etkisiz hâle getirmiştir. Böylece Sütçü İmam'ın attığı ilk kurşun Maraş'ın milli mücadelesindeki ilk direniş kıvılcımı olur.

*“Zaman tarihleşir bir ikindi vakti
Çeker tabancasının tetiğini
Kurşunlarla yere serer Uzunoluk'ta
Maraşlı kadına ilişmek isteyen
Ölümüne susamış Ermeni askerini”⁵²⁸*

Yirmi iki gün ve gece süren Maraş İstiklal Mücadelesini başlatan Sütçü İmam hadisesine Eren, “Bir Destan Böyle Başlar” şiiri ile dikkat çeker. Maraş'ın İstiklal Mücadelesini başlatan Sütçü İmam'ın, bu şiirde kurtuluş mücadelesinin ilk kurşununu sıkması mısralarda ebedileştirilir. Ayrıca Eren, Sütçü İmam'ın şahsında Maraşlının inancını ve vatan sevgisini de abideleştirir:

*“Memleket toprağında düşmanı görünce
İsyân akar damarlarında kan yerine
Kendisi başlatacak şanlı savaşı
Gündüz hayalinde gece düşünde
Tek başına talim yapar askerce”⁵²⁹*

Mekânlar

Arif Eren, üzerinde yaşanan vatan topraklarına şiirlerinde oldukça fazla yer verir. Vatanın her karış toprağı/mekânı yurdumuzun birer tespih tanesi gibidir. O, mazi ile ati arasındaki bağı mekânların dili ile anlatır. Şehirlerde yaşayan halkın üzüntüleri, mutlulukları, hasretleri ve sevdaları dile getirilir. Şiirlerindeki mekânlar tarihin önemli olaylarına tanıklık ettiği gibi, kendisinin de yaşamında iz bırakan yerlerdir.

Şair, mekân olarak öncelikle İstanbul üzerinde durur. Köyler, şehirler ve

⁵²⁸ Age., s. 110.

⁵²⁹ Age., s. 110.

ilçeler uykudayken bir tek İstanbul ayaktadır. İstanbul, gecesi ve gündüzü ile her an hareketli ve renkli bir an yaşar. “İstanbul” adlı şiirde metropol kent şöyle mısralara yansıtılır:

*“Uykuda şimdi köyler
Uykuda ilçeler
Uykuda şehirler
Sen niye uyumazsın
Uygun mu kaçtı İstanbul”*⁵³⁰

Şair, İstanbul’u konu edindiği bir başka şiirinde ezan sesleri içinde, başka bir renk, başka bir ahenk, başka bir bakış açısıyla dile getirir ve onu aşk ve sevdâ şehri olarak vasıflandırır. “Bir Sabah İstanbul”a umutlarıyla geldiği şehirde yalnızdır. Yalnızlığını İstanbul’un semtlerini ziyaret ederek giderir. Şair, İstanbul’un güzelliği karşısında şaşkınlığını da gizleyemez. Kentin güzelliği onu cazibesine almıştır. Çıkmış olduğu sandal gezintisinde yanında öyle birini istemektedir ki, onun verdiği mutlulukla sandal adeta dalgaların arasında yürümelidir:

*“Ezan sesleri içinde İstanbul
Renk, su içinde İstanbul
Pırıl pırıl kızların bakışında
Aşk, sevdâ şehri İstanbul
Öyle biri olsun ki yanımızda
Sandal küreksiz yürüsün sularda
Gençliği tanıyamadan uğurladık
Vefasızlığa utanmayan aynalarda”*⁵³¹

Eren, ilk dönem şiirlerindeki mekânları, daha çok bireysel duygularını anlatmak ve anlamlandırmak için kullanmıştır. “Sevdâ Rüzgârı” adlı

⁵³⁰ Eren, 1965, s. 23.

⁵³¹ Age., s. 64-65.

şiiirinde doğup büyüdüğü kente karşı, çocukken duyduğu sevgiyi dile getirir. Doğduğu kent bir masal ülkesi kadar değerlidir. Kendi memleketinden başlayan bu sevgi, zamanla ülke sevdasına dönüşmüştür. Yurdu gezme arzusu ile tutuşan bir gönlün, zaman içinde bu arzuya kavuştuğu görülür. Arzusu gerçekleşen şairin memleket sevgisi daha da büyür. Artık “Sevda Rüzgârı”nı tüm benliğinde hissetmektedir:

“Çocukken doğduğum şehri

Her şeyden önde severdim

Ayak girmemiş masal ülkelerini

Verseler değişmezdim

...

Buna sevda rüzgârı derim

Türkiye’mi gezdirdi yıllarca

Göz görmedik güzellikler

Demirlendi yüreğime dağca”⁵³²

Eren, “Her Mevsim Güzelsin” şiirinde Kahramanmaraş’ın doğa güzelliklerini, mesire yerlerini, bağlarını, bahçelerini, ovalarını, tarihi dokularını ve yiğit insanlarını anlatır. Kahramanmaraş’ın Pınarbaşı bölgesinde ulu çınarlar altında yaz günlerinde serinleyip sohbet değirmenine sözler taşıyan şair, memleketinin suyunun güzelliğinin de farkındadır. Bundan dolayı suyunu kana kana içmektedir. O, hem Maraşlı olmaktan hem Maraş’ın güzelliklerinden hem de insanlarından gurur duymaktadır:

“Bağların üzümleriyle ünlü

Tarlaların çeltik, pamuk ve biberle

Bir Maraşlı olarak gurur duydum

Sırtları yere gelmeyen yiğitlerinle

⁵³² Age., s. 21-22.

*Pınarbaşı'nın ulu çınarları altında
Unuttum mevsimin yaz olduğunu
Ne kadar susamış olsam da
Hep yudumlayarak içebildim suyunu”⁵³³*

O, her mevsim ayrı bir güzellik içindeki şehirde, gökkuşağının bütün renklerini en canlı şekilde seyretmektedir. Minareleri ve kalesi ile tarihe damga vuran şehrin kurtuluş mücadelesi kutlamalarındaki sevinci de dile getirilir. Tarihi kalenin burçlarında dalgalanan bayrağın altında yaşamının huzurunu ve mutluluğunu yaşayan şair, kaleden seyrettiği minareleri ve içinde ibadet ettiği camileri de unutmaz:

*“Her mevsim ayrı güzelsin
Renklerin en canlısını sende gördüm
O gökkuşağı safasını
Güz gelince sende sürdüm”*

*Tarihi kalenin burçlarında
Bayrağımın rüzgârıyla serinledim
Minarelerini bir bir saydığım
Camilerinde secde eyledim”⁵³⁴*

Eren, mekânları, tarihsel ve kültürel yönleriyle de şiire konu eder. Mimarinin doruk noktası “Selimiye” Türk kültür ve tarihinin eşsiz eserlerindendir. Eski vatan topraklarını Selimiye'nin minarelerinden seyre dalan şair, tarihin şanlı sayfalarında gezinir. Kuzeybatıda yer alan vatan toprağını kana kana seyreder. Sonunda “Selimiye”, şairin gönlünde ruh bulup abide bir şiir ile ortaya çıkar. Edirne, Türk İslam mimarisinin şaheseri Selimiye'ye ev sahipliği yapması yönüyle Eren'in şiirinde önemli bir mekân olarak yer

⁵³³ Eren, 2006, s. 74.

⁵³⁴ Eren, 2006, s. 75.

alır. O, Edirne'ye giderek muhteşem camiye gezip yetkililerden bilgi alıp üçüncü şerefesine çıkıp baş döndürücü yükseklikten vatan topraklarını seyrettikten sonra Selimiye şiirini kaleme almıştır.⁵³⁵ Edirne'nin en görkemli yerine yapılan cami, kuzeybatı topraklarımızdan görülmesi yönüyle otoritenin bir temsilcisi gibi dimdik ayakta durur:

*“Gözler bu sanat şah eserini görsün diye
Edirne'nin en görkemli yerine yapılmış Selimiye
Görünür o kuzeybatıdaki son topraklarımız üstünde
Bakınca uzaklardan gözler önünde
Sanırsın tekrar konmak üzere kafesine
Minareler dört kuş gibi havalanmış gökyüzüne”*⁵³⁶

Şair, “Yurt Tespihi” şiirinde, Türk yurdunun sonu “şehir” ile biten “Doğanşehir, Gülşehir, Akşehir, Seydişehir, Alaşehir, Eskişehir, Kırşehir, Viranşehir, Nevşehir, Beyşehir” gibi güzellikleri ve değerleri ile ön plana çıkan mekânlarını şiirine konu edinir. O, bu mekânların güzelliklerini bir tespihin taneleri gibi sıralayarak ses ipine asar. En doğuda olması yönüyle “Doğanşehir”, tarihsel özellikleri ile “Örenşehir”, savaşlar sonucu harabeye dönmesiyle “Viranşehir”, bağlar ve bahçeleriyle “Gülşehir”, peri bacaları ile “Nevşehir”, Nasrettin Hoca diyarıyla “Akşehir”, gölleri ile “Beyşehir”, buğdayın merkezi ile “Seydişehir”, kavunuyla “Alaşehir”, ahilik kurumunun merkezi ve Ahi Evren ile “Kırşehir”, ülkemizin merkezi konumunda yer almasıyla “Eskişehir”, mekânsal özellikleri, doğal güzellikleri, tarihsel ve daha başka özellikleri ile Eren'in şiirlerinde kendilerine yer bulmuşlardır. Kısacası ülkesinin birçok güzelliğini, kültürünü, coğrafi özelliğini ve yaşamdan duyulan hazzı, ses ipine ahenkle asmıştır:

*“Güneş, doğudan doğar Doğanşehir
Seninle dizilsin şiire son iki hecesi*

⁵³⁵ Eren, 2019, s. 112.

⁵³⁶ Age., s. 112.

*Beş sesli kent ve ilçelerimiz
Bir tarihsin sen Örenşehir*

*Konumun nedeniyle savaşlar
Bir harabeye döndürmüş seni
Ondan adın Viranşehir*

*Bağlar, bahçeler beldesi Gülşehir
Yol boyunca o cömert güzellik
Gözlerimden süzülüp aktı gönlüme*

*Bu duygular içinde geldim Nevşehir
Peri Bacalarını görmek için
Yaz kış kabile kabile gelirler
Hiç azalmaz senin ziyaretçilerin*

*Nasrettin Hoca ayrı bir dünya Akşehir
Gülerken düşünce kalmış orada her şey
Yüzer durur gölünde ördekler
Güzellikler, beyler yöresi Beyşehir*

*Sana nasıl övgüler yazmam
Yediğim ekmekte unun var
Başak saçlı, buğday tenli Seydişehir*

*Kırkağaç kavununu unutamam Alaşehir
Âhilik kurumunu kuran veli
Keramet sahibi Ahi Evren
Sende yaşadı sende şehit oldu Kırşehir*

*Ve son iki hecesi beş sesli
Kent ve ilçelerimizin
Orta direği sensin Eskişehir”⁵³⁷*

Tarihi Şahsiyetler

Arif Eren, şiirlerinde Türk kültür ve tarihinde önemli yere sahip, millet hafızasında yer etmiş, topluma önderliği ile saygı duyulmayı hak eden şahsiyetlere de yer vermiştir. O, Türk tarihinin altın çağlarına ve tarihin öne çıkardığı abide şahsiyetlere yer vererek bu konuda da mazi ile ati arasında bir köprü kurma uğraşındadır. Karacaoğlu, Yunus Emre, Necip Fazıl, Sütçü İmam, Ahi Evren ve Nasrettin Hoca gibi birçok şahsiyete şiirlerinde yer vermiştir. Atatürk, Karacaoğlu, Yunus Emre, Necip Fazıl ve Sütçü İmam gibi tarihi karakterleri müstakil olarak işlerken Ahi Evren’i, ahilik kurumunun öncüsü olması yönüyle, Nasrettin Hoca ise nüktedan kişiliği ile şiirinde yer almıştır.

31 Ekim 1919’da Maraş’ta düşmana ilk kurşunu atan Sütçü İmam, Milli Mücadelenin timsalidir. Ermeni-Fransız lejyonları tarafından Uzunoluk Hamamı’ndan çıkan kadınlara el uzatılması ile Çakmakçı Sait’in lejyonerler tarafından yaralanması karşısında sessiz kalamayan Sütçü İmam, kurtuluşun ilk ateşini yakmıştır. Yakılan bu ateş, Maraş’ın, Maraşlının özgürlük yolunda savaşmasına öncülük etmiştir. Sütçü İmam, “Bir Destan Böyle Başlar” şiirinde kurtuluş ruhunun en önemli bir kahramanıdır. Şair, Maraşlı kadınlara ilişmek isteyen, ölüme susamış Ermeni askerini tabancası ile vuran Sütçü İmam’ı destanlaştırır. Tarihte “Uzunoluk Olayı” olarak bilinen bu hadise anlatılarak Sütçü İmam’ın inanç ve azminin tüm Maraş’ı kuşattığı dile getirilir. Şair, vatansever insanların işgale karşı olan duygularını Sütçü İmam sembolüyle mısralarında ebedileştirir:

⁵³⁷ Age., s. 17.

*“Bir hüznün Sütçü İmam’ın yüreğine
Namluda kalan kurşun gibi
Taşınmaz bir ağırlık verir
Zorlar beynini sabırsız düşünce
Bir şeyler yapmak gerektiğine”⁵³⁸*

Maraş insanı, memleket toprağında düşman gören işgalin karşısında korkusuzca bir tavır içine girer. Vatan toprağında düşman çizmelerinin gezmesine razı olmayan her Türk’ün damarlarında kan yerine isyan akar. Vatanın işgali, başta Sütçü İmam olmak üzere tüm Maraşlının kalbini ve zihnini kuşatmıştır. Sütçü İmam’ın zihni, düşmana karşı bir şeyler yapma isteği ile tutuşmuştur. Bundan dolayı gece gündüz tek başına talim yapar:

*“Memleket toprağında düşmanı görünce
İsyan akar damarlarından kan yerine
Kendisi başlatacak şanlı savaşı
Gündüz hayalinde gece düşünde
Tek başına talim yapar askerce”⁵³⁹*

Bir ikinci vakti hamamdan çıkan Maraşlı bir kadına ilişmek isteyen, ölüme susamış bir Ermeni askerini tabancasından çıkan kurşunlarla yere seren Sütçü İmam, o andan itibaren tarihleşir:

*“Zaman tarihleşir bir ikinci vakti
Çeker tabancasının tetiğini
Kurşunlarla yere serer Uzunoluk’ta
Maraşlı kadına ilişmek isteyen
Ölümüne susamış Ermeni askerini”⁵⁴⁰*

⁵³⁸ Age., s. 110.

⁵³⁹ Age., s. 110.

⁵⁴⁰ Age., s. 110.

Milli benliğin, varoluşun sözcüsü olan Sütçü İmam anısına yapılan Uzunoluk çeşmesi, Maraş'ın ve Maraşlının verilen mücadelesini akarak ebedileştirmektedir. “O günlerin aziz hatırası yurt insanının yüreğinde şanlı bayrağımız gibi dalgalanmaktadır.”⁵⁴¹ Uzunoluk'taki çeşme sadece Sütçü İmam'ı değil milli mücadele yolunda şehitlerimize durmadan Fatiha okutmaktadır. Kısacası Uzunoluk çeşmesi o zor günlerde verilen mücadeleyi kuşaktan kuşağa aktaran ve hatırlatan önemli bir semboldür:

*“Sütçü İmam'ın Uzunoluk destanını
Bugün bir çeşme anlata anlata akar
Durmadan esen Fatiha rüzgârı
Gönül kalesinin burçlarında
Bayrakça dalgalandırır hatırasını”⁵⁴²*

26 Ağustos 1071'te Malazgirt'te Bizans ordusunu bozguna uğratarak Türklere Anadolu'nun kapılarını sonuna kadar açan Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Alparslan'ın işlendiği “Alp Arslan'dır Bu” şiirinde Eren'in millet ve vatan sevgisini sonuna kadar bulmak mümkündür. O kutlu günün sabahı mutlu sancılara gebedir. Türk doğup, Türk yaşayacak Anadolu topraklarının kilidi “Alp Arslan” tarafından açılacaktır. Alp Arslan zafere olan inancı ile yalın kılıcıyla azmin ve inancın en doruk noktasındadır:

*“Dolunay kadar aydınlık yüreğinde
Zafer muştulayan turnalar uçar
Elindeki yalın kılıcın
Yalımı geceyi yırtar*

*Kutlu gün doğacak birazdan
Zaman, mutlu sancılar içinde*

⁵⁴¹ Eğilmez Kaya, 2019, s. 91.

⁵⁴² Eren, 2019, s. 110.

*Yalnız Türk doğup, Türk yaşayacak
Anadolu toprakları üstünde”⁵⁴³*

Gözyaşlarıyla edilen dualarda tek ülkü Anadolu’yu Türk yurdu hâline getirmektir. Şehit olmak arzusuyla dolu gönüller, atlarının gemini çekmiş, şahlanarak beklemektedir. Dualarla akıtılan gözyaşları Allah’ın rahmetine layık olarak zafer müjdeleri beklemektedir. Alp Arslan’ın hücum haykırışı kulaklarda bir gök gürlemesi kadar düşmanı korkuya sevk etmektedir. Dev gibi yiğitler at üstünde naralar atarak düşmanın yüreğine korku salmaktadır. Düşmanı, ayırık otu gibi Anadolu topraklarından atan yiğitlerin naraları ise adeta yeri göğü inletmektedir:

*“Bu ülkü uğruna döğüşülecek
Sevinç suları akar göz oluklarından
Gemler çekilmiş, atlar iki ayak üzerinde
Gökyüzü yankılanır duadan*

*Bir ses duyulur sonra
Gök gürlemesine benzer
Alparslan’ın hücum sesidir bu
Dev gibi atlarda dağ gibi yiğitler”⁵⁴⁴*

Eren, “Sığmadı Yaşadığı Zamana” adlı şiirini Türk şiirinin en önemli şairlerinden Necip Fazıl Kısakürek’in aziz hatırasına atfeder. Bu şiirde Necip Fazıl’ın, Abdülhakim Arvasi ile tanışması ve bu görüşmeden sonra onda meydana gelen değişiklikleri mısralarına yansıtır. Eren’e göre Necip Fazıl, içinde bulunduğu zamana sığmayan ve ruhu geniş bir şairdir. Öteler ve daha öteler, onun zihnini ve ruhunu kuşatmıştır. Allah’ın lütfu ile Abdülhakim Arvasi ile tanışması Necip Fazıl’ın hem yaşantısını hem de şairliğini etkilemiştir. Artık ihlaslı sözlerle gönüllere ışık saçmaktadır. Eren, Necip Fazıl’ın aziz ruhuna tüm inananlardan bir Fatiha da ister:

⁵⁴³ Age., s. 38.

⁵⁴⁴ Age., s. 38.

*“Sığmadı içinde bulunduğu zamana
Ve sınırsız bir ufuk aradı ruhuna*

*Beynini güve gibi kemirdi öteler
Düşünce ufkunda son durak dipsiz gökler
Yüce Allah’ın lütfudur Necip kuluna
Mukadder imiş gitmek Şeyhi’nin yanına*

*Dilden akmaya başladı ihlaslı şerbet
Gönlünü doldurdu bu ışıklı muhabbet*

*Bu şerbetten nasibi kana kana içti
İçtikçe canı Yunus gibi esrikleştii
Artık başka kelimeler konuşmaz dil
Allah, Resul, Münkerle Nekir ve Cebrail*

*Bu usul üzre çekilir sözlük tespihi
Kabir azığıdır harmanlanmış Tevhid’i*

*Fani ömür bitti, can erişti Allah’a
Aziz ruhuna her müminden el-Fatiha”⁵⁴⁵*

Aşk ve tabiat şairi Karacaoğlan, Eren’in “Karacaoğlan” şiirinde gökçek yaylalarda, karlı dağlarda türküleri söylenen gezgin bir ozandır. Anadan sevdalı doğan ozan, memleket memleket gezer. Türkmen çadırında oba oba gezen biri için saraylar gönlüne dar gelir. O, anadan gezgin doğmuş ve hürriyetine düşkün bir ozandır. Pranga vurmak bile onu dağlardan alıkoyamaz. Eren, Karacaoğlan’ı dallarda ötüp duran bir sevda kuşuna benzetir. Sevda

⁵⁴⁵ Eren, 1985, s. 20-21.

kuşu gibi gezgin bir ozan olan Karacaoğlan'ın türküleri dilden dile söylenmektedir. Anadan sevdalı doğan ozanı yerinden yurdundan eden asıl şey ise, içindeki aşk ateşidir:

*“Anadan sevdalı doğunca insan
Bir yerde duramaz pranga vursan
Dar gelir gönlüne saraylar kursan
Türkmen çadırını dağa kurunca*

*Adresi bilinmez hangi yollarda
Sevda kuşu ötüp durdu dallarda
Gökçek yaylalarda karlı dağlarda
Türküü söylendi onu sorunca”⁵⁴⁶*

Karacaoğlan, göçebe Türkmenler arasında yaşamış gezgin bir ozandır. Sevgiye ve sevgiliye olan tutkusu gönlünde şimşekler gibi çaktır. Gönlündeki sevda ateşini sazı ve sözüyle dile getiren Karacaoğlan, kendini dinleyenlere de sevda ateşini aşılar. Onların gönlü de sevda ateşi ile tutuşur. Karacaoğlan'ın tabiata bakışı, güzelliklere dayalıdır. Ozan, tabiata âşıktır. Onun şiirlerinde dağlar, çiçekler, cerenler/ceylanlar, ağaçlar, kuşlar, duman, kar, boran ve pınar gibi birçok tabiat unsuru güzellikleri ile yer alır. Ozan tabiatın kucağında doğmuş, kucağında büyümüş ve kucağında ölmüştür. Tabiat tutkunu Karacaoğlan, onun bütün güzelliklerini yüreklere şiirleri ile nakşetmiştir:

*“Sevdalı gönlünde şimşekler çaktı
Dilinden sitemli türküler aktı
Sesi ve saziyla yürekler yaktı
Her şeyden ses geldi tele vurunca*

⁵⁴⁶ Eren, 2019, s. 103.

*Etrafa bakındı nazlı cerenler
Yolları gözettı hasret çekenler
Sümbüllü nergisli çiçek derenler
İlkbahar koktular yakın durunca*⁵⁴⁷

Karacaoğlan'ın şiir rüzgârı, Anadolu ve Azeri diyarlarını da kuşatmıştır. Elif, Huri ve Nigar gibi birçok Türkmen güzeli için söylenen şiirler, gönülleri ozanca esintilere sevk eder. Eren, Karacaoğlan'ın Türkmen diyarlarındaki gücünü ve sevda dolu şiirlerinin etkisini de şöyle dile getirir:

*“Bilir Azeri Rumeli diyarı
Elif'i Huri'yi nazlı Nigar'ı
Karacaoğlan'ın şiir rüzgârı
Efil efil eser yine ozanca*⁵⁴⁸

Arif Eren'in şiirleri evrensel doğrular üzerine inşa edilmiştir. Bu evrensel değerlerin en başında sevgi ve hoşgörü gelir. Onun şiirlerinden damıtılabilecek en belirgin temalar sevgi ve hoşgördür: “Şairin insana, insanı insan yapan duygu ve düşünce unsurlarına hoşgörü penceresinden bakabilmesi saygıdeğer bir yetenektir. Uzlaşmacı tutumu ile tamamlar şiirsel duruşunu. Onun şiirleri kavga etmez ve ettirmez, aksine sevdirebilir ve kolaylaştırır.”⁵⁴⁹ Eren, sevgi ve hoşgörünün en önemli ismi Yunus Emre'yi anlatan şiiri ile dünya görüşünü yansıtır.

Yunus Emre tarihi kişiliği ile insanlığa sevgi ve hoşgörü düşüncesini yaymıştır. Eren de Yunusça bir düşünce ile toplumsal sorunların azalacağını ve yok olacağını düşünmektedir. Bu yönüyle Yunus Emre, çağları aşan sesi ile şairin gönlünde taht kurmuştur. Çünkü insanı insan yapan değerlerin

⁵⁴⁷ Age., s. 103.

⁵⁴⁸ Age., s. 103.

⁵⁴⁹ Eğilmez Kaya, 2019, s. 20.

başında sevgi gelir. Yürekleri sevgisiz insanın iç huzurunun da olmayacağını düşünen Eren, insanların iç karartan ruhlarının ışığı olarak Yunusça bir düşünüş, Yunusça bir bakış ve Yunusça bir sevgiyi görür. Kararan ruhlar, sevgisiz yürekler, boş beyinler ve haksızlığı huy edinen insanlar, toplumun çöküşünü hızlandıracaktır:

*“Seni mutlu yapan iç huzuruna
O denli muhtaç ki insanlar
Ha huzursuz insan ha ışıksız fanus
Yürekler sevgisiz beyinler boş
Kararmaya başladı ruhlar Yunus
Hakkı dağa kaldırdı haksızlar
Ne izi belli ne de yeri
Artık hak aramak bir kâbus
Gittikçe artıyor karanlığı ufkun
Umut görünmez oldu Yunus”⁵⁵⁰*

Eren, Ahi Evren ve Nasrettin Hoca’yı konu edinen müstakil bir şiir ortaya koymamıştır. Ancak, “Yurt Tespihi” şiirinde Nasrettin Hoca’yı, insanı güldürürken düşündüren biri olarak tanımlar:

*“Nasrettin Hoca ayrı bir dünya Akşehir
Gülerken düşünce kalmış orada her şey”⁵⁵¹*

Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evren, şairin “Yurt Tespihi” şiirinde Kırşehir’in öne çıkan önemli bir değeridir: “Ahi Evren, Türk halkının nazarında olağanüstü güçlerle mücehhez, sayılan ve sevilen bir velidir. Onun menkıbelerinde yer alan keramet motifleri, Anadolu velâyet geleneği ile tamamen örtüşür. O, diğer velilerle ortak pek çok keramete sahiptir. Ancak onun kerametlerinin

⁵⁵⁰ Eren, 2019, s. 120.

⁵⁵¹ Age., s. 17.

önemli bir kısmı, ismi olan "evren" etrafında toplanmıştır ve genellikle dericilikle ilgilidir. Menkıbelerde dikkat çeken önemli hususlardan biri de onun zorunlu kalmadıkça keramet göstermemesidir. Bu durum istisnasız tüm örneklerde görülebilir.⁵⁵² Şiirde, Ahi Evren keramet sahibi veli bir kişi olarak anlatılır. Eren, Ahi Evren'i ahilik sistemini kuran keramet sahibi bir veli ve Kırşehir'de yaşayıp orada şehit olması yönüyle önemser:

"Ahilik kurumunu kuran veli

Keramet sahibi Ahi Evren

*Sende yaşadı sende şehit oldu Kırşehir"*⁵⁵³

⁵⁵² Gökalp, 2005, s. 36.

⁵⁵³ Eren, 2019, s. 17.

DİL VE ÜSLUP

Dil, milleti millet yapan ve millet olma bilincinin oluşmasında en önemli unsurlardan biridir. Milletleri yok etmenin yolu dillerini yok etmekten geçer. Tarih sahnesine bakıldığında birçok milletin yok oluşunun nedeni dillerinden koparılmış olmasıdır.

Ana dil, bireyin millî kimliğini belirleyen, dil şuurunu ayakta tutan yegâne unsurdur. Mehmet Kaplan, sonradan öğrenilen dillerin ana dillin yerini asla tutamayacağını vurgular: *“Anneler çocuklarına sütleri ve sevgileriyle beraber onlar kadar güzel, onlar kadar besleyici bir şey daha verirler: Dil. Dil analardan öğrenildiği için bir insanın kendi diline ana dili denilir. Biz, daha sonra istersek başka dilleri de öğrenebiliriz ama onlar hiçbir zaman anadilimizin yerini tutmazlar. Anadil bizi ailemize, akrabalarımıza, milletimize, tarihimize bağlar.”*⁵⁵⁴

Eren’in annesinden dinlediği Yunus ilahileri ile Türkçenin güzelliği yüreğine nakış nakış işlenmiştir. O, kullandığı dile emek harcayan bir şairdir. Kullandığı dili, anadili ile yücelmek ister. Mensup olduğu dili en yüksek düzeyde kullanan ve onu geliştiren bir şairdir.⁵⁵⁵ Eren, Türk dilinin zenginliğinden yararlanarak kelimelere yeni anlamlar yükler. Duygu, düşünce ve hayal dünyası ile kendine özgü bir şiir dili oluşturur. Kendine has kelime kullanımı, dizimi ve özgün imgelerle milletimizin moral değerlerini estetik bir bakış açısıyla okuyucuya sunar.

Şiir dili elbette ki yazı dili ve konuşma dilinden farklılıklar arz edecektir.

⁵⁵⁴ Kaplan, 1985, s. 9.

⁵⁵⁵ Yeni Edebiyat Yaprağı, 2014, s. 31.

Hilmi Yavuz, şiir dilinin gündelik konuşulan dilden farklılığını şu şekilde ifade etmektedir: “*Şiir, gündelik yaşamın dilinden farklı olmak zorundadır. Şairin dilinin, zihinsel ve duygusal olarak yeniden inşa ettiği dünyaya tekabül edebilmesi için gündelik yaşamın dilinden kopması gerekiyor.*”⁵⁵⁶ Her edebi türün kendine has bir tarzı olduğu gibi şiirin de kendine has bir dili vardır. Şiiri diğer türlerden ayıran en önemli unsur okuyucusunu dili ile etkilemesidir. Bundan dolayı şairin dili kullanmadaki kabiliyeti nispetinde, sanatı ve şiiri başarı kazanır.

Eren, şiirlerinde birçok bilimsel terimi ve halk söyleşini kullanmıştır. M. Fetih Yanardağ, “Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren’in Poetikası” adlı yazısında şairin bilimsel terimleri kendine has bir söyleyişle kullandığını ve onun ‘Katarakt’ kelimesini şiirinde kullanımına dikkat çeker. O, “Suçlusunuz” adlı şiirinde “katarakt” ve “külhan” kelimelerinin kullanımı ile has şiirin kapısını aralar:

*“Duyarlı olması gereken yürek nasırlı
Görmesi gereken gözler hepten kataraktlı”*⁵⁵⁷

Şair, “külhan” kelimesini de aynı anlayış içerisinde kullanır. Külhan, hammamları ısıtmak için altına yerleştirilen kapalı ve geniş ocak ya da cehen-nemlik⁵⁵⁸ anlamına gelir. Eren “Gözlerim Üşüdü” şiirinde bu kelimeyle so-kağa bırakılan bir çocuğun üşüyen yüreğini ifade eder. Böylece her türlü ke-limenin şiirde kullanılabileceğini de gösterir:

*“Ellerin titremekte büzülüp küçülmüşsün
Külhan bile ısıtamaz öyle üşümüşsün”*⁵⁵⁹

Eren, şiirde kelime seçimine büyük önem verir. Ona göre iyi veya kötü şiirin ortaya çıkması imge ve söz sanatlarında saklıdır. Bu nedenle dili en iyi

⁵⁵⁶ Armağan, 2003, s. 32.

⁵⁵⁷ Eren, 2006, s. 35.

⁵⁵⁸ TDK, <https://sozluk.gov.tr/>

⁵⁵⁹ Eren, 2019, s. 135.

şekilde kullanma sorumluluğu şairin kendisine aittir. Şiirde özgün bir dilin oluşum serüvenini şu şekilde açıklar:

“Şiirin kendine özgü bir dili vardır. Müzikal bir dil. Kelimeler özenle seçilmeli. Akla değil, yüreğe seslenmelidir. Yalın, herkes tarafından anlaşılan, bol çağrışımlı, yıpranmamış, uydurma olmayan sözcükler kullanılmalıdır. Şairin üslubu kullandığı kelimelerle anlaşılır. İmge ve söz sanatlarında yer alan sözcükler şiirin iyi veya kötü olmasında söz sahibidir. Fonetik sanat eserlerinde dili en iyi kullanma yükümlülüğünü şair üstlenmiştir. Okuyucuyu rahatsız etmeyen, anlamı olan, uydurma olmayan, şair tarafından yerinde kullanılmış Türkçe kelimeler şiire girebilir.”⁵⁶⁰

Bahaettin Karakoç, şairin *Görkemli Denge* adlı kitabı ile ilgili değerlendirmeler yaparken Eren’in güzel Türkçe ile şiiri kanatlandırıldığını ifade eder: *“Şairin yalın bir dili var. Toplumun her kesimiyle ılık bir diyalog kurmaya yeterli güzel bir Türkçeyle şiiri kanatlandırır. Kanatlanan şiir kafeslere kapatılamaz, kanatlanan şiire hudut çizilemez, her yerde soluklanır, her zaman yaşarız kanatları uzak ufukları tutan şiirle.”⁵⁶¹*

Şairin dili ile ilgili bir başka değerlendirme de Ahmet Beyoğlu tarafından yapılır. Beyoğlu, Arif Eren’in *Görkemli Denge* adlı eserini tanıtırken Eren’in berrak bir dil kullandığını ve bu dilin toplumun her kesimiyle sıcak bir diyalog kurduğunu ifade eder. Eren’in şiir dili ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

“Anadolu’nun bağrından çıkan ve çok eser vermiş olan şairin sade bir dili var. Toplumcu ve eğitimci yanı her eserinde ön plana çıkar. Toplumun her kesimiyle ılık bir diyalog kurmaya yeterli ve güzel bir Türkçeyle şiirlerini kaleme almıştır.”⁵⁶²

Şevket Bulut, Arif Eren’in “Mayın Gibi Kuşattı Kar” şiiri ile ilgili değerlendirmelerinde onun dil anlayışı ile orta yolu tercih ettiğini, uydurma kelimelerden uzak, kapalı şiirler yazdığını şu sözleri ile ifade eder:

⁵⁶⁰ Yanardağ, 2021, s. 91.

⁵⁶¹ Eren, 2010, s. 70.

⁵⁶² Beyoğlu, 1998, s. 64.

*“Hece ve serbest vezinle kafiyele; iç ahenge dayanan güzel, kalıcı şiirler ya-
zıyor. Dil anlayışıyla orta yolu tercih ediyor. Bazı uydurma kelimelere itibar et-
miyor. Şiirini, ilk okuyuşta anlamak mümkün değil. Düşüncelerini, bazı kendine
has semboller arkasına saklamasını biliyor.”*⁵⁶³

Şevket Bulut, aynı şiiri ile ilgili bir başka değerlendirmesinde Eren’in imaj ve tezat kullanımına dikkat çeker. Şiirinin bir cebir denklemi gibi kapalı ve zor anlaşıldığını, dolayısıyla o okuyucunun bu denklemi çözerek şiirden zevk almasını bekler:

*“Arif Eren, duygu ve düşüncelerini sembollerin arkasına gizleyerek bazı imaj
ve tezatlarla anlatan bir şair. Kapalı ve zor anlaşılır şiirler yazıyor. İstiyor ki, oku-
yucu cebir denklemi çözer gibi, şiirini çözsün ve ondan sonra tat alsın.”*⁵⁶⁴

Arif Eren, sembol ve benzetmelerden yararlanarak oldukça kapalı şiirler yazdığı gibi “Selimiye” gibi açık ve anlaşılır şiirler de yazar. Eren, bazı şiirle-
rini açık, anlaşılır yazsa da imaj ve benzetmelerle kendine has bir dil ve
üslûpla yazmayı başarmış ve böylece has şiirin sırrına ulaşmış bir şairdir.

Muhsin İlyas Subaşı, şiir ile dil arasında doğru bir orantı olduğuna dik-
kat çeker. Dili güçlü olan milletlerin şiiri de güçlüdür: *“Şiir kaynağını duygular-
larda, ifadesini ise dilde bulur. Bir milletin dili ne kadar mükemmel ise şiiri de o
kadar güçlü ve etkili olur.”*⁵⁶⁵

Şevket Bulut, Eren’in “Dört Mevsimden Hatıralar” adlı şiiri ile ilgili de-
ğerlendirmede bulunurken: *“... arı bir Türkçeyle yazılan geçmiş değer ve hatı-
ralardan çıkarılan; duygulu, ustaca kaleme alınan, kurgusu güzel, zengin kafi-
yeli; ölçsüz, fakat ölçülü şiire de çok yakın olan Dört Mevsimden Hatıralar şi-
iri...”*⁵⁶⁶ ifadeleriyle onun arı bir Türkçeyle şiirler yazdığını dile getirir.

Eren, Türkçe kelimeleri, uydurma olmamak şartıyla ustaca kullanılabi-
leceğini, asıl dilin güzelliklerinin şiir yoluyla okuyucuyla paylaşılabilceğini
ifade eder. Türkçenin güzelliklerini, anlatımındaki derinliğini ve dilimizin

⁵⁶³ Bulut, 1996, s. 19.

⁵⁶⁴ Age., s. 20.

⁵⁶⁵ Subaşı, 2004, s. 19.

⁵⁶⁶ Bulut, 1996, s. 20.

sağladığı anlatım imkânlarını “Ne Denir” isimli şiirinde şu şekilde dile getirir:

*“Oysa vadisinde beslenen
Bir ırmak gibi
Akıp gidiyor dilimiz
Kıyısına yüzükoyun uzanıp
Kana kana bir içebilseniz”*

*“Nasıl hafifler nasıl rahatlar insan
Bu güzel Türkçemizle
Sabun köpüğü olur efkâr
Karları silkelenen ağaçlar gibi
Bir ağırlıktan kurtulur rahatlardınız”⁵⁶⁷*

Şair, Türk dilinin anlatım gücünün ve derinliğinin yeterince fark edilemediğini, gezip gördükleri yerleri anlatmaya bile muktedir olamayanların varlığını kadere bağlar. Dolayısıyla Türk yurdunun eşsiz güzelliklerinin Türkçenin güzelliği ile anlatılamadığını vurgular:

*“Yurdumuzu gezip görenleriniz
Görecek olanlarınız var
Çok şükür görüyor gözleriniz
Kader bu ne denir
Gördüklerinizi anlatamaz diliniz”⁵⁶⁸*

Talat Sait Halman, Eren’in *Yurt Tespihi* adlı şiir kitabı ile ilgili şaire yazdığı 25 Şubat 1985 tarihli mektupta şairin üslubu ile ilgili şu görüşlere yer verir:

⁵⁶⁷ Eren, 2019, s. 52-53.

⁵⁶⁸ Age., s. 53.

*“Türkiye gerçeklerinin en dokunaklı ve etkileyici ifadelerini veriyorsunuz şiirlerinizde... Akıcı, sağlam, sarsıcı üslubunuza hayran oldum. Son zamanlarda okuduğum en başarılı şiir kitaplarından biri, Yurt Tespihi.”*⁵⁶⁹

Şevket Bulut, Eren’in okuyucuyu düşünmeye ve milletine yararlı olmaya çağırdığını ifade eder. Bulut’a göre şair bu çağrıyı yaparken bir hatip gibi bağırırken değildir: *“Arif Eren, birçok şiirinde, felsefi düşünceyi eksen olarak, okuyucuyu düşünmeye, bir şeyler yapmaya, memleket ve milleti için yararlı olmaya çağırır... Bunu yaparken, bağırırken değildir. Bir hatip edası ve tavrı taşınmaz.”*⁵⁷⁰

Lügatte, “İzlenen yol, benimsenen tarz” anlamına gelen üslup, Arapça asıllı bir kelimedir. Dil ve edebiyatta en kısa tarifiyle üslûp; kişinin kendi duygu, düşünce ve heyecanlarını dile getirme şekli, dili kullanma biçimidir. En basit ifadesi ile üslûp, söyleyiş tarzı, sanatkarın ifade ediş şeklidir.”⁵⁷¹ Türk şiirinde birçok şair aynı kaynaktan beslense de birbirinden çok farklı tarz ve üslubu bünyesinde barındırır. Arif Eren’in şiirlerinde üslup, kendi şahsiyetinin yansımasıdır. Şairin kullandığı kelimeler ve hikemi anlayış, Türk dilini kullanmadaki başarısı şairin üslubunun oluşmasında etkili olmuştur.

Netice itibariyle şair, kendine özgü bir kelime kullanımı ve sanatları kullanma becerisini yakalamıştır. Onun şiirlerinin bir kısmı da girift bir yapıya sahiptir. Şair, kendine özgü bir duyuş, anlayış ve anlatış özelliğini yakalamıştır. Dili kullanış biçimindeki titizlik hayallerine, istiarelerine de yansımıştır. Şiirdeki mükemmelliği, şekilde olduğu gibi duyuş ve anlayıştaki farklılığa ve kendine özgülüğe bağlar.

⁵⁶⁹ Eren, 2010, s. 31.

⁵⁷⁰ Age., s. 83.

⁵⁷¹ Uluçay, 2014, s. 17.

ŞİİRDE DIŞ YAPI

Arif Eren, şiirde dış yapı unsurlarını oldukça verimli kullanan bir şairdir. Muhtevayı dış yapının ahengi içerisinde başarı ile sunmuştur. O, hem Divan hem de Halk şiiri geleneğinden yararlanarak dış yapı unsurlarını kullanmıştır. Eren'in şiir dünyasının güzelliğine erişebilmek, şiirlerini daha iyi anlamak ve değerlendirmek için onun şiir geleneği içinde oluşturduğu yapıyı iyi kavramak gerekir. Şairin hayal dünyasının sınırlarını algılamak ve söyleyiş özgürlüğünün hangi ana çizgi üzerinde geliştiğini görmek ve anlamak için şiirin dış yapısını algılamakla mümkündür.

Eren, şiirlerini ses ipine asarken hem vezin ve kafiyenin hem de Türk şiirinin nazım birimlerinin sağladığı olanakları oldukça iyi kullanmıştır. O, şiirlerini şeklin dar kalıplarına sokmaktan uzak durarak modern şiirin şekil özelliklerinden yararlanmayı tercih etmiştir. Şiirdeki biçimsel unsurları, şiiri bütünleştiren ve dağınıklıktan kurtaran bir unsur olarak görmektedir. Ona göre şiirde biçim, içerik ve imgenin dengeli bir biçimde olması gerekir:

“Biçim, şiirin dış yapısı... Kafiye, ölçü, ses, üslup, şiirin uzun ve kısalığı sözcüklerin kullanım şekli vb. şiiri dağınıklıktan koruyan, bütünleştiren önemli bir unsurdur. İçerik, şiirin temasına göre biçim alır. Heyecan, duygu, coşku ve estetik biçimle sağlanır şiirde. Biçim olmadan estetik olmaz. Bir anlatım aracı olan sözcükler üzerinde de önemle durmak gerekir. Mısrada yer alan sözcükler özenle seçilmeli. Birbirine yakışmayan sözcüklerle şiir söylenemez. Şiirimde biçim, içerik ve imge dengeli bir şekilde yerlerini alırlar. İyi şiir bu öğelerle yazılır.”⁵⁷²

Kısaca Eren, muhteva ve biçim arasındaki bağı güçlü bir şekilde

⁵⁷² Edebiyat Yaprağı, 2014, s. 32.

kullanarak gelenek içerisinde, duygu ve düşüncelerini şekilsel bir kalıp içinde sunmuştur. Şiirin biçimsel özelliklerinin sağladığı imkânları başarı ile kullanan şair, imgesel bir dil ve anlatımla söylemek ve hissettirmek istediklerini şiirine yansıtmıştır. Şiirde manayı anlatırken belli bir kompozisyon içerisinde sunmuştur. Mananın yanında şiirde estetik bir duyuşun da peşindedir. Bunu sağlama gayreti ve titiz bir çalışma sonucunda mısralarını şiirin ahengine bırakmıştır.

NAZIM BİRİMİ

Arif Eren, genellikle şiirlerinde serbest şiir formunu kullanmayı yeğlemiş bir şairdir. Şiirlerinde daha çok, beyitleri, dörtlükleri ve üç, beş, altı ve yedi dizeli bentleri kullanmayı tercih etmiştir.

Beyit

Anlamca birbirine bağlı, aynı ölçülü ve iki dizeden oluşan nazım birimine beyit denir. “Beyt”in kelime anlamı “ev”dir. Divan şiiri nazım birimi olarak bilinen beyitlerde anlamlar bir beyitte tamamlanır. Bu özelliği dolayısıyla Divan şiirinde sıklıkla kullanılmıştır. Modern şiirde de beyit nazım birimi birçok şair tarafından kullanılmıştır.

Eren, beyit nazım birimini “Tutuklu Gibi”, “Zor Yaşantı”, “İnsanı Güzel-
leştiren Eller”, “Dertleşmek”, “Aile Huzuru”, “Çözülür Düğümler”, “Sevda
Yangını”, “Geçmiş Tekrar Yaşamak”, “Zaman Yerinde Durmaz”, “Gözlerim
Üşüdü” şiirlerinde kullanmayı tercih etmiştir.

Divan edebiyatı nazım şekli olan gazel, Eren’in şiirlerinde beyit biçimi ve kafiye örgüsü dışında diğer kurallarına uyulmamış biçimi ile karşımıza çıkar. Şair, “Tutuklu Gibi” şiirinde gazel nazım biçimini kullanarak, beyit nazım birimini tercih etmiştir:

“Camcı camları takınca çerçeveye

Gözleri kendine baktırdı pencere

Gizlisi saklısı kalmadı evlerin

Bir ekran gibi sergiledi gözlere

Her yerde hayretle ilgiyle dinlenen

Konuşulacak sözler buldu dillere

Neylersin bu huyunu terk eder diye

Katlandı köşeli eziyetler

Yoksa hiç tahammül eder miydi insan

O çapraşık kafeslere kepenklere

Bir türlü alışamadı gözlerimiz

Gök mavisini puslandıran tüllere

Yıldız bahçelerini seyretmek varken

Bir tutuklu gibi baktık perdelere”⁵⁷³

Dörtlükler

Dörtlükler, Arif Eren’in şiirlerinde en fazla kullandığı nazım birimlerinden biridir. Hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimi, milli ölçümüz olarak kabul edilmekle beraber şair, dörtlük nazım birimini genellikle hece ölçüsü ile beraber kullanmamıştır. Şair, çoğunlukla şiirlerinde dörtlük nazım biriminin sağladığı söyleyiş kolaylığını ve ahenk unsurunu serbest ölçü ile birlikte kullanmıştır. Dörtlük nazım birimini hece ölçüsü ile beraber kullandığı şiirlerinin sayısı ise oldukça azdır.

Eren, dörtlük nazım birimi ile oluşturduğu şiirlerinde redif ve kafiye kullanımına daha fazla yer vermiştir. “Bir Albümden Resimler” şiirinde belli bir kafiye düzeni içinde verilmese de ahengi sağlayan bir unsur olarak dörtlük nazım birimi karşımıza çıkar. Şiirlerinde bazı dörtlükler bilinen kafiye düzenleri içinde tertip edilirken bazılarında belli bir düzen

⁵⁷³ Eren, 2019, s. 51.

görülmemektedir. Aşağıdaki örnek aldığımız “Bir Albümden Resimler” şiirinde dörtlük nazım biriminin çapraz kafiye düzeni içinde verildiği görülür. Beş dörtlükten oluşan şiirin diğer dörtlüklerinde bilinen kafiye düzenlerine uyulmamıştır. Bu durum şairin birçok şiirinde görülmektedir:

“Açıp soldu çiçek yıllar

Dünkü çocuk büyüdü

Büyük kentler okullar

Değişik insanlar gördü

Bir süre düşündükten sonra

Bitkin ve kararsız ayağa kalktı

Duvardaki aynada

Yorgun gözlerle kendine baktı”⁵⁷⁴

Şairin dörtlükler hâlinde meydana getirdiği ve bütün dörtlüklerde sarmal kafiye düzeninin kullanıldığı “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı” şiiri dörtlüklerle yazılan en tertipli şiirlerinden biridir:

“Yalnızlığa kapanmış hüznü insanları

Hayata güler yüzle baktırmalı

Yaralı yürekler sevgiyle sarılmalı

Ki unutsunlar korkulu rüyaları

Susuz çeşmeler gibi kurumuş yüzler

Gördükçe yüreğime boşanır gözlerim

Bir yaraya merhem olmaz bilirim

Teselliden öteye gitmeyen sözler”⁵⁷⁵

Dörtlük nazım birimi ve serbest ölçü ile oluşturulmuş olan “Gizlice

⁵⁷⁴ Age., s. 14.

⁵⁷⁵ Age., s. 74.

Aralanır Perdeler” şiiri çapraz kafiye ile belli bir düzen içinde oluşturulmuş bir şiirdir. Şair, burada dörtlük nazım biriminin söyleyiş kolaylığından yararlanır:

*“Su soğutan testiler misali
Yanan yüreği serinletir sözler
Yuvasına konan kuşlar gibi
Gözlere öylece konar gözler*

*Rahat bırakmazlar kuşları yuvasında
Hasret içinde uçup giderler
Beyaz tül perdeler arkasında
Gözler kuşları kaybederler”⁵⁷⁶*

Eren, hece ölçüsünün on birli kalıbı ile oluşturduğu “Karacaoğlan” adlı şiirinde dörtlük nazım birimini düz kafiye tertibi ile kullanmıştır. Bu şiir, hem ölçü hem de kafiye düzeni bakımından en düzenli şiirlerindendir. Şair, beş dörtlükten oluşan bu şiirde geleneksel halk edebiyatımızın ahenk ve şekil unsurlarını başarı ile kullanmıştır. Dörtlük nazım birimine şiir kitaplarında oldukça fazla yer veren şair, gelenekle bağını “Karacaoğlan” şiirinde daha diri tutar:

*“Anadan sevdalı doğunca insan
Bir yerde duramaz pranga vursan
Dar gelir gönlüne saraylar kursan
Türkmen çadırını dağa kurunca*

Adresi bilinmez hangi yollarda

⁵⁷⁶ Age., s. 97.

*Sevda kuşu ötüp durdu dallarda
Gökçek yaylalarda karlı dağlarda
Türküsi söylendi onu sorunca”⁵⁷⁷*

Bent (Üçlük, Beşlik, Altılık, Yedilik...)

Serbest şiir, genel anlamda belli bir ölçü ve uyak düzenine bağlı olmayan şiirlerdir. “*Türk edebiyatında, divan müstezadının geliştirilmiş biçimiyle, gözüyle bakılan serbest nazım, aslında Servet-i Fünûn döneminde Batı edebiyatlarından alınarak yeni Türk şiirine uygulanmış bir biçimdir.*”⁵⁷⁸

Arif Eren, daha çok serbest şiir yazmayı tercih eden bir şairdir. Anlam ve ahengi sağlamanın en elverişli yolu olarak serbest şiir tercih edilmiştir. Daha çok üçlü, dörtlü, beşli, altılı ve yedili bentler kullanmıştır. O, “Mutlu Umut” şiirinde dörtlük nazım birimi ile serbest nazmı tercih etmiştir.

*“Sahur topuyla kıpır kıpır
Açılmaya başlar tomurcuk
Sürekli büyür
Beyaz bir gül olur*

...

*Ne güzel
Yürümek adım adım o ışık denizine
Yüzmek kuğu gibi akşamlara dek
Güzelin son sınırına varmak”⁵⁷⁹*

Yedili nazım birimini kullanarak yazdığı “Oyun” şiirinde de serbest nazmı kullanmıştır.

*“Küçük ellerin toplayacağı kuru yaprakları
Yere düşmeden uçuruyor rüzgâr*

⁵⁷⁷ Age., s. 103.

⁵⁷⁸ Dilçin, 1983, s. 385.

⁵⁷⁹ Eren, 2019, s. 25.

*Yapraklar iplikleri kırılan uçurtmalar gibi
Gözleri havada koşturuyor çocukları
Eşkıyadan can kaçıran bir yaylının
Atlarından farksız bu çocuklar
Hain rüzgâr şaklatıyor kamçıları*

*Yaprak konacak çuvalla
Bir köpek gibi oynuyor rüzgâr
Bakışıp kalıyor iki çocuk
Birbirinin gözlerine sorguyla
Ne biçim çağ bu
Kimi çocuklar oyuncakla oynuyor
Kimileri yapraklarla”⁵⁸⁰*

Beşlik nazım birimi ile oluşturulmuş olan “Yürek Yalnızlığı” adlı şiir de serbest şiirin güzel örneklerinden biridir.

...
*“Sevgiden yoksun bir yürek
Susuz kuyu
Boş kovadan farksızdır
Hafızasını yitirmiş
Bir insan gibi yalnızdır*

*Çekilmez olmuştur artık hayat
Çiçek açmaz
Bir daha arzular
Uçup gider o heyecan kuşu
Boşlukta kalır insan”⁵⁸¹*

⁵⁸⁰ Age., s. 30.

⁵⁸¹ Age., s. 144 -145.

VEZİN

Şiirde ahengi sağlayan unsurların başında vezin ve kafiye kullanımı gelir. Eren, ses ipine asılan sözlerin belli bir kalıba sokulmasının doğru olmadığı inancındadır. Önemli olan, şiirin yüksek bir sanat değeri taşımasıdır. Vezin ve kafiyeli şiirler oluşturma bir zorunluluk olmadığı kanaatini taşıyan Eren, vezin ve kafiye kullanılmadan da güzel bir ahengın sağlanacağı düşüncesindedir.

Oğuz Paköz “Arif Eren ve Sanatı” adlı yazısında, şairin vezin ve kafiyeeye önem vermemekle birlikte, bu unsurları güzel kullandığına dikkat çeker:

*“Bizde şiir ölçülü olur, ölçüsüz olur, uyaklı olur, uyaksız olur. Arif Eren’de şiir, kalıpsız, ölçüsüz, uyaksız gibidir. Ama gizli gizli bir uyak, gizli gizli bir ölçü ve kalıp vardır Arif Eren’in şiirlerinde.”*⁵⁸²

Şiirde vezin ve kafiye kullanımının bir zorunluluk olmadığına inanan Eren, vezin ve kafiyenin şairin yaratıcılığını etkileyen bir unsur olmadığını da düşünür. Şair, ortaya koyduğu imge, hayal gücü ve duygu ile şiirde var olunması gerektiğine inanır. Ona göre, şiirin ana unsuru vezin ve kafiye değildir. Şiirde vezin ve kafiye bir araçtır. Asıl amaç şiirde duygu ve düşüncede derinleşmektir:

*“Şiirde vezin ve kafiye şairin yaratıcılığını sınırlamaz. Hece vezniyle yazan önemli şairlerimiz vardır. Şiirlerinde önemli buluş ve orijinal imgeler vardır. Halk şairlerimiz hece vezinli, kafiyeli ve yarı kafiyeli şiirler yazmışlardır. Vezin ve kafiye şiirde ahengi sağlayan unsurlardır. Bir hususu da belirtmek gerekir: Şair, vezin ve kafiyeeye fazla bağlı kalmamalı, şiirini duygu ve düşünce bakımından derinleştirmelidir. Şiirde duygu ve hayal gücüne önem vermeli, vezin ve kafiyeeyi bir araç olarak kullanmalıdır.”*⁵⁸³

⁵⁸² Age., s. 114.

⁵⁸³ Yanardağ, 2019, s. 95-96.

Böylece serbest ölçüyü kullanmayı tercih eden Eren, zaman zaman hece ölçüsü ile de şiir denemeleri yapmıştır. O, serbest ölçüyü anlamla ahengin birleştiği bir merkez olarak görür. Kısaca belirtmek gerekirse şair, serbest ölçüyü kullanırken çeşitli nazım birimlerini kullanarak ahengi bu şekilde yakalama yolunu tercih etmiştir.

Hece Vezni

Dilimizin doğal yapısı içinde doğan ve parmak hesabı da denilen hece ölçüsü millî ölçü olarak kabul edilir. Türk edebiyatının İran ve Arap edebiyatlarının etkisine girmediği çağlarda Türkler, yalnız hece ölçüsünü kullanmaktaydı. Hece ölçüsü yüzyıllar boyunca halk şairleri tarafından kullanıldığı gibi Cumhuriyet döneminde Türkçülük akımının etkisi ile birçok şair bu ölçüyü kullanmıştır. Hece ölçüsü, dizelerdeki hece sayısının belli bir düzle eşitliği kuralına dayalıdır.⁵⁸⁴

Arif Eren, hece ölçüsünü çeşitli nazım birimleri ile birlikte kullanmıştır. Hece veznini şiirlerinde başarıyla uygulayan şair, daha çok bu ölçünün 10’lu ve 11’li kalıplarını kullanmıştır. Şiirlerinden seçilen örneklere baktığımızda şairin hece ölçüsünün değişik kalıplarından yararlandığını da görürüz.

Eren’in şiirlerinde kullandığı en küçük hece, onlu hece kalıbıdır. Şairin “Bu Kent Sende Kalsın” kitabı hariç diğer şiir kitaplarında hecenin farklı kalıpları ile yazılmış şiirlerini bulmak mümkündür. “Gece Aydınlığı” şiiri altılıklar hâlinde oluşturulan dört kümede, hecenin onlu kalıbı kullanılmıştır. Şiirin ikinci altılı kümesinde beşinci mısra da on birli hece, son kümenin üçüncü mısraında ise dokuzlu hece kalıbı kullanılmıştır.

“Gece kaybolunca / tan yerinde

Bir gariplik başlar / canevinde

⁵⁸⁴ Dilçin, 1983, s. 39-40.

*Hani / o gecedeki aydınlık
Bir gündüz ki / zifiri karanlık
Güzellikler / iç içe kenetli
Gözler ne yapsın / gece kilitli*

*Bir sır olmaktan çıktı / gizlilik
İki yüzlü / birçok beraberlik
Hep gösteriş içinde / kibirli
Her zaman böyle / gündüzün hali
Gel kurtar bu aklı / erdemli gece
Bitsin artık / hüznü işkence*

*O küheylana / binince zaman
Kaybolur ufukta / kızıl duman
Kendinden önce gelir / gölgesi
Bekleyene / bir vuslat müjdesi
Artık mutluluk içinde / gönlüm
Canevime hoş geldin / ay yüzlüm*

*Yokluğunda / çıldıran düşünce
Şükür sükûn buldu / sen gelince
Yüzüne ben oldu / gözlerim
Senin üstüne / bunca sözlerim
Aklımda yok / kaybetme korkusu
Kalbimde saklı / huzur tapusu”⁵⁸⁵*

Şairin “Aile Huzuru”, “Dua”, “Çözülür Düğümler” şiirlerinde de hecenin onlu kalıbı tercih edilmiştir. Bu şiirlerde düzenli bir durak görülmez.

⁵⁸⁵ Eren, 2019, s. 80-81.

“Yürekte çiçeklendi / duygular (10)

Sevgi gülümsedi /gül dudaklar (10)

Kılavuz yaptılar / düşünceyi (10)

Birlikte buldular/ neticeyi (10)

Kibirsiz bir gönül / taşıdılar (10)

Gösterişten / hep uzak kaldılar (10)

Başka insanları /ve evleri (10)

Ne yerdi / ne kıskandı / sözleri (10)

Göz koymadılar / dünya malına (10)

Şükür ettiler / mana balına (10)

Aile ve ev / kutsal oldu (10)

Her gün helâl / sofralar kuruldu (10)

Bir bir geçtiler / bunca engeli (10)

Huzur terazisi / hep dengeli (10)

Kalpleri / kubbeler kadar rahat (10)

Böyle geçsin / yaşanacak hayat” (10)⁵⁸⁶

Şair, Türk şiirinde az kullanılan bir kalıp olan hece ölçüsünün onlu kalıbını beşlik nazım birimi ile beraber “Dua” adlı şiirinde de kullanmıştır:

⁵⁸⁶ Eren, 2019, s. 87.

“Çocukken / şimşek çaktığı zaman
Gök kubbe yıkılıyor / sanırdım
Masum duygular içinde / o an
Allah’ım / gök kubbenin suçunu
Bağışla diye / dua ederdim

Bulutlar / yağmur olup / yağınca
Yedi kat gök / ağlıyor / sanırdım
Her yer / sular içinde kalınca
Allah’ım / çok ağladı / gökyüzü
Artık güldür der / dua ederdim

Dolular vurunca / pencereye
Bir çeşit taş yağıyor / sanırdım
Hemen saklanırdım / bir köşeye
Allah’ım / bu taşların hiçbirini
Cam kırmasın der / dua ederdim

Yıldırım düştü mü / bir ormana
Alevler / yükselecek sanırdım
Bir anlam veremezdim / yangına
Allah’ım / ağaçları kuş yap da
Uçsunlar diye / dua ederdim

Gökkuşağını görünce / gökte
Gökyüzü boyanıyor / sanırdım
Mavi / sarı / yeşil ve mor renkte
Büyük Allah’ım / dualarımı
Kabul etti diye / sevindim”⁵⁸⁷

⁵⁸⁷ Age., s. 88-89.

Şair, “Çözülür Düğümler” adlı şiirinde beyit nazım birimi ve hece ölçüsünün onlu kalıbını duraksız olarak kullanmayı tercih etmiştir. Bu şiirde Divan ve Halk edebiyatının ahenk özelliklerinden birlikte yararlanılmıştır.

*Otuz üç kemerli / bir köprüde
Su misali / akıp gider iplik*

*Beşparmak vadisi / boylarında
Ürperip / ırgalanır / sessizlik*

*Bunaltıcı / kurak düşünceyi
Dağıtır / yağmurlu bir serinlik*

*Kıpır kıpır / esnemeye başlar
Düğümünden / çözülür gerginlik*

*Can ateşinde / pervane gibi
Kendi canına kıyar / bezginlik*

*Masum duyguyu / hiçbir şekilde
İncitmez artık / sinsi ezginlik*

*Damarlarda / dolaşmaya başlar
İnsan gönlünden / taşan zindelik”⁵⁸⁸*

Şair, hece ölçüsünün 11’li kalıbını şiirlerinde sıklıkla kullanır ve bu kalıbın duraklı ve duraksız hâline yer verir. Hecenin 11’li kalıbını genellikle

⁵⁸⁸ Age., s. 92.

duraksız kullanmıştır. Eren, hecenin 11’li kalıbını “Sevda Yangını” şiirinde beyit nazım birimiyle, “Karacaoğlan” şiirini ise dörtlük nazım birimi ile yazmıştır.

*“Kimsenin bilmediği / mutlu gerçek
Yürekte gizlice / büyüyen çiçek*

*Nazar yelinden / sakınır kendini
Yapraklar içinde / saklar rengini*

*Kimse görmesin / gizlendiğin yerde
Hayalin hiç gezinmesin / gözlerde*

*Yürekteki sevda / kora dönüşünce
İnsanı terk eder / normal düşünce*

*Bu aydınlık dünya / tersine döner
Güneş tutulur / ve yıldızlar söner*

*Bir kader yazgısı vardır / her kulun
Leyla vurgunuydu / çöldeki Mecnun*

*Aşk vatan ve din farkı gözetmemiş
Kerem’le Aslı’yı / sevda kül etmiş*

*Romeo zehir / Culyet hançeriyle
Aşkları düğümlenmiş / elleriyle*

*Âşıkların kaderleri / aynı gibi
Hasret yakmış / Mahmiri’yle Garip’i*

*Büyük aşklar / trajik bitmiş / heyhat
Dağ delmeye / mecbur edilmiş / Ferhat”⁵⁸⁹*

Şairin on birli hece ölçüsü kalıbı ile dörtlükler hâlinde yazdığı bir diğer şiir ise “Karacaoğlan”dır. Bu şiirde hece ölçüsünün on birli kalıbının (6+5) durağı kullanılmıştır. Hece ölçüsünün on birli kalıbı ile yazılmış en tertipli şiiridir:

*“Anadan sevdalı / doğunca insan
Bir yerde duramaz / pranga vursan
Dar gelir gönlüne / saraylar kursan
Türkmen çadırını / dağa kurunca*

*Adresi bilinmez / hangi yollarda
Sevda kuşu ötüp / durdu dallarda
Gökçek yaylalarda / karlı dağlarda
Türküsi söylendi / onu sorunca*

*Sevdalı gönlünde / şimşekler çaktı
Dilinden sitemli / türküler aktı
Sesi ve sazıyla / yürekler yaktı
Her şeyden ses geldi / tele vurunca*

*Etrafa bakındı / nazlı cerenler
Yolları gözetti / hasret çekenler
Sümbüllü nergisli / çiçek derenler
İlkbahar koktular / yakın durunca*

⁵⁸⁹ Age., s. 94 -95.

Bilir Azeri / Rumeli diyarı
Elif'i Huri'yi / nazlı Nigar'ı
Karacaoğlan'ın / şiir rüzgârı
Efil efil eser / yine ozanca”⁵⁹⁰

En basit ifadesi ile üslûp, söyleyiş tarzı ve sanatkârın ifade ediş şeklidir. Eren, hece ölçüsünün on ikili kalıbını “Tutuklu Gibi”, “Dertleşmek”, “Geçmiş Tekrar Yaşamak”, “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri” adlı şiirlerinde kullanmıştır. Şair, “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri”ni dördlükler hâlinde yazmıştır. Beşinci dördlüğün ikinci mısraı hecenin on birli kalıbı ile tertip edilmiştir. “Tutuklu Gibi” şiirinde beyit nazım birimini kullanan şair, belli bir durak düzeni içinde şiiri tertip etmemiştir:

“Camcı camları / takınca çerçeveye
Gözleri kendine / baktırdı pencere

Gizlisi saklısı kalmadı evlerin
Bir ekran gibi / sergiledi gözlere

Her yerde hayretle / ilgiyle dinlenen
Konuşulacak sözler / buldu dillere

Neylersin bu huyunu / terk eder diye
Katlamıldı / köşeli eziyetlere

Yoksa / hiç tahammül eder miydi / insan
O çapraşık kafeslere / kepenklere

⁵⁹⁰ Age., s. 103.

*Bir türlü alışamadı / gözlerimiz
Gök mavisini / puslandırıran tüllere
Yıldız bahçelerini / seyretmek varken
Bir tutuklu gibi / baktık perdelere”⁵⁹¹*

Beyit nazım birimi ve 12’li hece kalıbı ile yazılan “Dertleşmek” şiiri 7+5 duraklı olarak tertip edilmeye çalışılsa da tüm mısralarda bu düzen sağlanamamıştır.

*“Gönlümü mühürledim / sevemem artık
Vefasız sevgililer / ele gidiyor*

*Tutuşunca yüreğim / Kerem örneği
Hepsi de Ash / ilden ile gidiyor*

*Meyveyi unuttu / bahçemde ağaçlar
Dallardaki çiçekler / yele gidiyor*

*Ekili topraklar / bereket müjdeler
Tarlamanın tohumları / sele gidiyor*

*Teselli etmez artık / bulutlar bile
Hangi yolda yürürsem / çöle gidiyor”⁵⁹²*

Hece ölçüsünün on ikili hece kalıbı ile yazılan şiirlerden biri de “Geçmiş Tekrar Yaşamak” adlı şiirdir. Şair, bu şiirinde de on ikili kalıbın duraksız kalıbını kullanmıştır.

⁵⁹¹ Age., s. 51.

⁵⁹² Age., s. 65.

*“İşte yıllar önce / bulunduğun şehrin
Garajında / yarım saat / kalacaksın*

*Gecenin ilerlemiş / bir saatinde
Geçmiş zamanı / tekrar yaşayacaksın*

*Mahallede işinde / çarşı pazarda
Eski dostlarla / beraber olacaksın*

*Bir kısmını bir daha / görmemek üzre
Hüzünlü duygularla / ayrılacaksın*

*Sonra başka şehirler / ve başka dostlar
Eskileri zihninde / saklayacaksın*

*Gün olacak / gene bir yolculuğunda
Kim bilir / kimleri / hatırlayacaksın*

*Hiç beklenmeyen / güzel sebeplerle
Arif bir gün / sen de hatırlanacaksın”⁵⁹³*

Şairin hecenin on ikili kalıbını kullandığı bir başka şiiri de “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri” başlığını taşır. Dörtlük nazım birimi ile oluşturulan bu şiirin beşinci dörtlüğünün ikinci mısraı on bir hece ile oluşturulmuştur.

*“Bir kaynaktım akan beş pınar oğlumdu
Verimli topraklar gibi cömerttiler*

⁵⁹³ Age., s. 108.

*Yollar ve köprüler kadar / merhametli
O sıralı dağlar örneği / merttiller*

*Yapılan hayırlı / iyi olsun diye
Dua edilirdi / bir işe başlarken
Görsen / üç adam oluyordu / her biri
El ele / sırt sırta verip / çalışırken*

*Bizimle olurdu / her yerde mutluluk
Akan pınarımın / suyu kurumadan
Terhisi yaklaşan / kahraman Ali'min
Bayrağa sarılı / naşı geldi Kars'tan*

*Mezarlığa değil / kalbime gömüldü
Acıyı azaltan / sensin büyük Rabbim
Buna sabredemez ve dayanamazdım
İki evladına / mezar oldu kalbim*

*Bir köy gecesinde / kurşuna dizilen
Dört öğretmenden biri / oğlum Hasan
Şehit kanlarıyla / kırmızı kırmızı
Açılan onlardır / gülleri koklasan*

*Suyu beş pınardan akan / bir kaynaktım
İki pınarımı / hemen kuruttular
Sularımdan içip testi / dolduranlar
Yerimi / yurdumu / beni unuttular”⁵⁹⁴*

⁵⁹⁴ Age., s. 142-143.

Eren'in şiirlerinde kullandığı kalıplardan biri de, hecenin on dörtlü kalıbıdır. Beyitler hâlinde ve hecenin on dörtlü kalıbı ile oluşturulan “Gözlerim Üşüdü” şiirinde on dörtlü hece kalıbını duraksız kullanmayı tercih etmiştir.

*“Dışarıya kar yağıyor / yüreğime hüznün
Çocuk gözlerimi üşüttü / üşüyen yüzün*

*Ellerin titremekte / büzülüp küçülmüşsün
Külhan bile ısıtamaz / öyle üşümüşsün*

*Kim doğurdu seni / kim bıraktı bu sokağa
Kaç dakika dayanabilirsin / bu soğuğa*

*Sana vicdansız / ve acımasız bir hayatı
İnsanlığı yitirmiş / insancıklar tanıttı*

*Gündüzün yok / gecen yok / belki hiç olmayacak
Bunun hesabı kimden / ne zaman sorulacak*

*Ne tarihi belli ne günü / yok böyle bir şey
Umut tükeniyor artık / kaybolacak her şey*

*Duyarlı olması gereken / yürek nasırlı
Görmesi gereken gözler / hepten kataraktlı
Hiç böyle yağmamıştı / yüreğime bu hüznün
Çocuk gözlerimi üşüttü / üşüyen yüzün”⁵⁹⁵*

⁵⁹⁵ Age., s. 135.

Serbest Ölçü

Arif Eren, son dönem şiirimizde sıkça görülen serbest ölçüyü şiirlerinde yoğun olarak kullanmıştır. Şair, serbest ölçüyü kullanarak, anlamın yanında ahengi de başarı ile sağlamıştır. O, serbest ölçüyü değişik nazım birimleri ile birlikte kullanarak imge ve duygu gücünü başarı ile yakalamıştır. Serbest ölçü ile beraber 4'lük, 5'lik, 6'lık, 7'lik ve 9'luk gibi nazım birimlerini kullanarak ahengi sağlamıştır. Yine oluşturduğu nazım birimlerinde birbirine yakın hece sayıları kullanarak ses armonisini yakalamıştır. Buna “Şemsiye” şiirini örnek gösterebiliriz:

“Uzun uykusundan uyandı şemsiye = 12

Sevinçten havaya uçar = 8

Siyah saçlarından yere = 8

Bir saçaktır sarkan sular = 8

Çırpınır avuçta yavru kuş gibi = 10

Rüzgâra kanıp uçmak ister = 9

Bilmez ki cahil şemsiye = 8

Kanatsız kuş yere düşer = 8

Başlar üstünde taşınır = 8

Kollarda gezer şahin örneği = 10

Serüven kendinin neyine = 9

Bir kovsa aklından deliliği”⁵⁹⁶ = 10

Şair, serbest ölçü ve üç birimle yazdığı “Görkemli Denge” adlı şiirinde birbirine yakın hece kalıbını kullanmıştır.

“Gündüz hiç görmeden geceyi (9)

Kendince çirkin zanneder (8)

O dolunay yüzlü eceyi (9)

⁵⁹⁶ Age., s. 37.

Gece hiç görmeden gündüzü (9)

Yıldızlara bakarak konuşur (10)

Benim mülkümdür gökyüzü (8)

Bir araya gelseydi ikisi (10)

Çoktan bozulmuş olacaktı (9)

*Gökyüzünün görkemli dengesi*⁵⁹⁷ (10)

Görülüyor ki şair, bütün nazım birimlerinden yararlanarak serbest şiirin ahenk ve mana kolaylığını en güzel şekilde mısralarında işlemiştir.

Uyak ve Redif

Şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardan biri de kafiye ve rediftir. Kafiye ve redifle yapılan ses tekrarları ile şiirde ahenk unsurları sağlanır. Mısra sonlarındaki ses benzerliği şiirdeki estetiği sağlayan ana unsurlardandır. Eren, vezin ve kafiyenin şairin yaratıcılığını sınırlandıramayacağı, onun düşüncesini kısıtlamayacağı ve şiirini belli bir kalıba sokamayacağı düşüncesindedir:

*“Şiirde vezin ve kafiye şairin yaratıcılığını sınırlamaz. Hece vezniyle yazan önemli şairlerimiz vardır. Şiirlerinde önemli buluş ve orijinal imgeler vardır. Halk şairlerimiz hece vezinli, kafiye ve yarı kafiye şiirler yazmışlardır. Vezin ve kafiye şiirde ahengi sağlayan unsurlardır. Bir hususu da belirtmek gerekir. Şair, vezin ve kafiyeyle fazla bağlı kalmamalı, şiirini duygu ve düşünce bakımından derinleştirmelidir. Şiirde duygu ve hayal gücüne önem vermeli, vezin ve kafiye bir araç olarak kullanılmalıdır.”*⁵⁹⁸

⁵⁹⁷ Age., s. 69.

⁵⁹⁸ Age., s. 95-96.

Uyak Düzeni

Arif Eren, beyit ve dörtlük biçiminde yazdığı şiirlerinde elinden geldiği kadar kafiye düzenine uymaya çalışan bir şairdir. Şiirlerinde ahengi ve anlamı sağlayan bir unsur olarak kafiyei kullanan şair, özellikle dörtlük biçiminde oluşturduğu şiirlerinde buna dikkat etmiştir. Türk şiir geleneği ile bağını koparmayan şair, bu geleneğin bir gereği olarak kafiye düzenine önem vermiştir. Bu yönüyle Eren'i Türk şiir geleneğine bağlı bir şair olarak görebiliriz. O, çoğunlukla şiirlerini serbest tarzda yazmış olsa da uyak düzene de bağlılık göstermiştir.

Eren'in dörtlükler hâlinde yazdığı birçok şiirinde uyak örgüsüne rastlamak mümkündür. Çapraz kafiye başta olmak üzere sarma kafiye ve az da olsa düz kafiye şiirlerinde yer verir. Dörtlüklerle yazdığı şiirlerindeki örneklerde bu durumu görebiliriz. "Gizlice Aralanır Perdeler" şiirinde çapraz kafiye örgüsünü görmek mümkündür.

*"Su soğutan testiler misali
Yanan yüreği serinletir sözler
Yuvasına konan kuşlar gibi
Gözlere öylece konar gözler*

*Rahat bırakmazlar kuşları yuvasında
Hasret içinde uçup giderler
Beyaz tül perdeler arkasında
Gözler kuşları kaybederler"⁵⁹⁹*

Şairin dörtlüklerle yazdığı "Benlikten Kopmak" şiirinde de çapraz uyak örgüsüne rastlarız. Şiirin ilk dörtlüğü dışında diğer dörtlüklerde çapraz uyak örgüsü kullanılmamıştır.

⁵⁹⁹ Age., s. 97.

*“Kendi varlığını fark etmeden
Bir akıntıya kapılıp gittiniz
Güzeli örnek almak varken
Yanlışlıkla hep çirkini resmettiniz*

*Azalan bir şeyler var benliğinizden
Bunun farkında bile değilsiniz
Kökü susuz kalan ağacın
Dalları bir daha vermez filiz”⁶⁰⁰*

Eren, “Kendini İyi Dengelerdin” adlı şiirinde mısraların genelinde çapraz uyak örgüsünü kullanmamıştır. Dört kıtadan oluşan şiirin sadece ilk dördlüğünde çapraz uyak örgüsünü kullanan şair, diğer dörtlüklerde belli bir kafiye örgüsünü tercih etmemiştir.

*“Meyveli ağaçların serin gölgesinde
Tenha vakitlerde seyrana çıkardın
Koluna taktığın sepete
Dallara uzanıp kiraz toplardın”⁶⁰¹*

Şairin halk şiir geleneğini yansıttığı ve beş dörtlükten oluşan “Karacaoğlan” şiirinde düz kafiye örgüsünü düzenli bir şekilde kullanmıştır.

*“Anadan sevdalı doğunca insan
Bir yerde duramaz pranga vursan
Dar gelir gönlüne saraylar kursan
Türkmen çadırını dağa kurunca*

⁶⁰⁰ Age., s. 130.

⁶⁰¹ Age., s. 154.

*Adresi bilinmez hangi yollarda
Sevda kuşu ötüp durdu dallarda
Gökçek yaylalarda karlı dağlarda
Türküsi söylendi onu sorunca*

*Sevdalı gönlünde şimşekler çaktı
Dilinden sitemli türküler aktı
Sesi ve saziyla yürekler yaktı
Her şeyden ses geldi tele vurunca”⁶⁰²*

Dörtlüklerle oluşturulan şiirler içerisinde sarma kafiyesinin en düzenli kullanıldığı şiir “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı” şiiridir. Şiirin bütün dörtlüklerinde sarma uyak örgüsü başarıyla kullanılmıştır.

*“Yalnızlığa kapanmış hüznü insanları
Hayata güler yüzle baktırmalı
Yaralı yürekler sevgiyle sarılmalı
Ki unutsunlar korkulu rüyaları*

*Susuz çeşmeler gibi kurumuş yüzler
Gördükçe yüreğime boşanır gözlerim
Bir yaraya merhem olmaz bilirim
Teselliden öteye gitmeyen sözler”⁶⁰³*

Şair, “Benlik Çıkmazı” adlı şiirinde de sarma kafiye örgüsünün örneklerini vermektedir. Şiir genelinde belli bir kafiye düzeni olmamasına rağmen şiirin üçüncü dörtlüğünde sarma kafiye kullanılmıştır.

⁶⁰² Age., s. 103.

⁶⁰³ Age., s. 74.

*“Yarasa gibi yaşadığın hayattan
Elinde ve gönlünde kalan ne
Bu çıkmazda direnmek niye
Rızkın mı kesildi insanlıktan”⁶⁰⁴*

Eren, düz kafiyei genellikle altılık nazım biriminde kullanmıştır. “Gece Aydınlığı”, “Dört Mevsimden Hatıralar”, “Işıksız Gözler Birer Kuyu”, “Seli-miye” ve “Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi” adlı altılıklar hâlinde oluşturduğu şiirlerinde düz kafiyei başarı ile uygulamıştır.

Şair, altılıklar biçiminde kümелendirdiği “Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi” adlı beş altılıktan oluşan şiirinde düz uyak örgüsünü şiir boyunca düzenli bir şekilde kullanmıştır:

*“Yüreğimi bir bıçak gibi kanattı güz ayları
Kader dostlarım oldu tren rayları
Yürürsem yürürler durursam dururlar
Susarsam ağızlarına kilit vururlar
Yalnızlığın saltanat sürdüğü bu yerde
Raylarla dost olmak varmış kaderde”⁶⁰⁵*

“Gece Aydınlığı” şiiri hece ölçüsünün onlu kalıbıyla yazılmış ve düz kafiye örgüsünün uygulandığı bir başka şiiridir.

*“O küheylana binince zam an
Kaybolur ufukta kızıl duman
Kendinden önce gelir gölgesi
Bekleyene bir vuslat müjdesi*

⁶⁰⁴ Age., s. 109.

⁶⁰⁵ Age., s. 79.

*Artık mutluluk içinde gönlüm
Canevime hoş geldin ay yüzlüm*”⁶⁰⁶

Uyak Çeşitleri

Arif Eren, uyak ile redifi zorunlu bir unsur olarak kullanmamakla beraber, zaman zaman şiirlerinde onlardan yararlanmayı tercih etmiştir. Böylece çeşitli uyak örgüleri ile şiirlerine ritim ve ahenk katmayı ve özgün şiirler oluşturmaya denemiştir. O, şiirlerinde müzikaliteyi sağlarken uyak ve redif kullanımını zorunlu bir unsur olarak görmemiştir. Örnek olarak seçtiğimiz şiirlerinde de görüleceği gibi uyak ve redifin sağladığı imkânları iyi kullanmıştır.

Zengin Kafiye Kullanımı:

*“Anadan sevdalı doğunca insan
Bir yerde duramaz pranga vursan
Dar gelir gönlüne saraylar kursan
Türkmen çadırını dağa kurunca*”⁶⁰⁷

*“Ne kadar dövünse çırpınsa bakraç
Bir türlü duymaz kuyu
İnsanın farkı kalmaz kuyudan
Yürek kaybedince duyguyu*”⁶⁰⁸

Tam Kafiye Kullanımı:

*Sevdalı gönlünde şimşekler çaktı
Dilinden sitemli türküler aktı
Sesi ve sazıyla yürekler yaktı*

⁶⁰⁶ Age., s. 80.

⁶⁰⁷ Age., s. 103.

⁶⁰⁸ Age., s. 26.

Her şeyden ses geldi tele vurunca”⁶⁰⁹

*“Seninle konuşurum uyurken
Ellerimin bahçesinde kokun var
Güzel günlerimiz olacak
Karanlığı ağartan tan kadar”⁶¹⁰*

Yarım Kafiye Kullanımı:

*“Susuz çeşmeler gibi kurumuş yüzler
Gördükçe yüreğime boşanır gözlerim
Bir yaraya merhem olmaz bilirim
Teselliden öteye gitmeyen sözler”⁶¹¹*

*“Mutlulukları doruk noktasına ulaşmıştı
Üçüncü çocukları oğlan olunca
Fazla mal mülk de istemiyor
İnsan kendi dengini bulunca”⁶¹²*

Tunç Kafiye Kullanımı:

*“Gündüz hiç görmeden geceyi
Kendince çirkin zanneder
O dolunay yüzlü eceyi”⁶¹³*

⁶⁰⁹ Age., s. 103.

⁶¹⁰ Age., s. 31.

⁶¹¹ Age., s. 74.

⁶¹² Age., s. 168.

⁶¹³ Age., s. 69.

ŞİİRDE İÇ YAPI

Şiirde iç içe girmiş iki önemli unsur vardır ve bunlar şiirin iç ve dış yapıyla ilgilidir. Bu iki unsur, birbirini tamamlayan ve şiirin varoluşunda önemli etkenlerdir. Şiirde dış yapı duyulara hitap ederken içyapı zihne hitap eder. Bu nedenle şiirlerde muhteva ve biçim önemlidir. Eren, şiirini oluşturken neyi nasıl anlatacağını hem biçimsel olarak hem de muhteva yönünden hesaplar. O, dış yapıda nazım birimi, kafiye, redif, vezin ve nazım biçimlerine, içyapıda ise mana, edebi sanatlar gibi muhtevaya yönelik unsurlara yer verir. Bu bölümde Eren'in şiirlerinde kullandığı içyapı unsurlarına yer vereceğiz. Bu unsurların en önemlisi ise mana unsurudur.

Mana

Arif Eren, şiirde anlamın kapalı olması gerektiğine inanır. Şiirin anlaşılması için bir çaba harcanması gerektiğini ve asıl anlamı okuyucunun bulması gerektiğini ifade eder. Şiirde çok anlamlılıktan yanadır. Onu nesir gibi görmeyen Eren, okuyucunun şiiri anlamlandırması gerektiğini düşünür. Şairin okuyucuyu düşünerek şiir yazamayacağına da inanır. Şiirde anlam derinliğinin olması gerektiğini savunur. Ona göre okuyucu şiiri ve şairi anlayabilecek seviye ve noktada olmalıdır. Aksi takdirde şiirin varlığından söz edilemez. Zaten okuyucunun şiiri anlama ve yorumlama kabiliyeti derecesinde şiir de anlam kazanır:

“Şiirde mana açık olmamalı. Anlam hemen kendini belli etmemelidir. ‘Şiir seçmek ve gizlemek sanattır.’ Okuyucuyu düşünerek kendi anlayışı ölçüsünde yorumlayabilmelidir. Soyut ve Sürrealist şiirlerde olduğu gibi okuyucu bulmaca çözüyormuş hissine kapılmamalıdır. İyi şiir değişik anlamlarla yorumlanan

*şiiirdir. Şiirde anlam derinliği bir çaba sonrası elde edilir. İyi şiir, şiiri anlayana hitap eder. Şair yazarken okuyucuyu düşünmemeli. Okuyucu şiirin ve şairin seviyesinde değilse, şair okuyucunun seviyesine inmemelidir. Şiiri okuyucunun ayağına götürdüğünüz zaman şiir yok olur. Okuyucu, zekâsı, yeteneği, yetiştirme tarzı ve öğrenimi kadar şiiri anlayıp yorumlayabilecektir.*⁶¹⁴

Eren, şiir yazmada ve okumada zekânın yeri ve önemi bakımından Ahmet Haşim'in görüşlerine yaklaşır. Haşim: *"Şair, umumî lisandan müfrez kelimeleri, yeni manalarla zenginleşmiş, her harfi yeni ahenklerle tannân, revîş ve edası başka bir mikyasa göre tanzim edilmiş, hüsn, renk ve hayal ile meşbû şahsî bir lehçe vücuda getirdiği andan itibaren eserinin vuzuhu karie göre tahavvül etmeğe başlar."*⁶¹⁵ Burada da vurgulandığı gibi Eren de şiir yazmanın ve okumanın "zekâ" gerektiren bir iş olduğunu düşünmektedir.

Arif Eren, şiirde zekâ konusunda da Ahmet Haşim'in görüşleri ile benzerlik gösterir: *"Anlam bir çaba sonucunda ortaya çıkar. Bu yüzden şiir yazan ve okuyan insanların zekâları hep idmanlı haldedir. Hafızaları şiirden uzak kalan insanlara göre daha kuvvetlidir. Şiirin üstlendiği bir diğer önemli öge de insan duygu ve düşüncesine hassasiyet ve zenginlik kazandırmasıdır. Durum böyle olunca şiiri okurken, biraz kafa yormaktan kaçınmamalıyız. Bunu yapacak irade bulamıyorsak, şiir yerine nesir okumak daha uygundur."*⁶¹⁶

Eren, şairin zekâsıyla ortaya koyduğu şiiri anlamaya sahip olamayan, anlama ruhunu barındıramayan, şiiri anlamaya ve yorumlaya gücü olmayanların nesir okumasını tavsiye eder. İyi şiirin meydana gelmesini sağlayan da okurun anlama ve kavrama gücüdür.

Ahmet Haşim: *"Zira vuzuh, esere ait olduğu kadar kâriin de zekâ ve ruhuna taalluk eden bir meseledir. Her yerde olduğu gibi bizde de yevmî gazetenin tembel alıştırdığı kari, şiirde kolay bir zevk bulamaz. Hâlbuki şiir, anlaşılacak için, ruh ve zekâ istidadından başka çetin bir hazırlanma ve hatta ziya, hava ve zaman*

⁶¹⁴ Yanardağ, 2021, s. 89-90.

⁶¹⁵ Okay, 2005, s. 127.

⁶¹⁶ Kireççi, 1996, s. 7.

şartları gibi müşkül bir takım haricî avâmilin de yardımını ister.”⁶¹⁷

Eren, büyük şiirin anlam kapalılığı ile oluşacağına inanır. Bu fikirleri ile şiirde mana konusunda Ahmet Haşim’in fikirlerine benzer bir anlayışta olduğu söylenebilir. Haşim’in: *“Hâsılı şiir, resullerin sözü gibi muhtelif tefsirata müsait bir vüs’at ve şümülü haiz olmalı. Bir şiirin manası diğer bir mana olmağa müsait oldukça, her okuyan ona kendi hayatının da manasını izafe eder ve bu suretle şiir, şairle insanlar arasında müşterek bir teessür lisanı olmak payesini ihraz edebilir.”⁶¹⁸*

Görüldüğü gibi Eren de şiirden herkesin aynı şeyi anlamayacağı kanaatindedir. Her şiir okuyucusunun ruh seviyesinin farklılığına inanır. Bundan dolayı herkes, şiirden aynı şeyi anlamaz. Şiirin herkes için anlamı ve değeri farklıdır. Şiire kafa yorulmasının, üzerinde düşünülmesinin gerekliliğine inanan Eren’in bu konudaki şu düşünceleri önemlidir:

“Şiir, sanatın en doruk noktasıdır. Bu doruğa ulaşmak için çaba sarf edeceksiniz. Aynı zamanda soluklu olacaksınız. Demek ki çaba ve soluk... Düşünerek okumak ve belirli bir edebiyat kültürüne sahip olmak. Kelimeleri sözlük anlamı dışında yorumlamak bilgi ve becerisine sahip olmak gerekmektedir. Şiirde imaj ve söz sanatları vardır. Kelime anlamlarının daha kuvvetli ve zengin olması için bu iki unsur şiirde çok sık kullanılır. Bu iki unsur, şiiri açıklıktan kapalı hale getirir. İyi şiir kapalı şiirdir. Kendini hemen ele vermez.”⁶¹⁹

Her okuyanın kendinden bir şeyler bulduğu şiirler kaleme alan Eren, şiirdeki duygunun okuyucunun ruhunda anlam kazanmasını ister. Şiirde bir giz olmalıdır. Okuyucu bu gizin peşinden koşmalı ve bu sırrı çözmeye çalışmalıdır. Bu tavır ise kulluğun sırrına ermekle ilgilidir.

⁶¹⁷ Okay, 2005, s. 127.

⁶¹⁸ Enginün ve Kerman, 1999, s. 76.

⁶¹⁹ Kireççi, 1996, s. 7.

EDEBÎ SANATLAR

Edebi sanatlar, edebi metinlerin yorumlanmasında ve anlaşılmasında önemlidir. Bazen edebi metinlerin olmazsa olmazı niteliğindedir ve sözün gücü edebi sanatlarla daha da değeriştir. Arif Eren, Türk şiir yapısı içerisinde büyük önem ve zenginliğe sahip olan edebî sanatları oldukça önemsemiş ve birçok şiirinde edebî sanatları başarıyla kullanmıştır. Ayrıca edebî sanatlar, şiirinde imgesel gücün bir göstergesi durumundadır. O, şiirinde edebî sanatları bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Eren, ses ipine sözler asarken edebî sanatların gücünün farkındadır ve şiirin imge ve anlam derinliğini bu yolla vermeye çalışmıştır. Edebi sanatları yerli yerinde kullanan şair, zorlama olan edebi sanatlara karşıdır. Ona göre, edebi sanatlar şiirde derinliği, kapalılığı ve çok anlamlılığı sağlamak için kullanılmalıdır:

*“Edebi sanatlar şiirde derinliği, kapalılığı, çok anlamlılığı, çok yönlü, çok sesli olmayı sağlamak için kullanılır. Fakat bunu doğal yapmak gerekir, zorlama edebi sanat olmaz. Bunun kendiliğinden doğması lazımdır.”*⁶²⁰

Sırf edebi sanat yapmak için sanat yapılmasına karşı olan şair, zorlama sanatların şiire zarar vereceğini düşünür: *“Edebi sanatları, şiirde yeri geldiği zaman kullanırsın. Yani sırf sanat yapmak için kullanılmaz. Zorlama edebi sanat, şiire zarar verir.”*⁶²¹

Netice olarak Eren, teşbih başta olmak üzere mübalağa, telmih, istiare, teşhis, intak, tezat ve istifham gibi birçok edebi sanatı şiirinde başarılı bir şekilde kullanmıştır.

⁶²⁰ Yanardağ, 2021, s. 92.

⁶²¹ Yanardağ, 2021, s. 92.

Teşbih

Teşbih, “sözü daha etkili bir duruma getirmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir.”⁶²² Eren’in şiirlerinde yoğun bir şekilde karşımıza çıkan edebî sanatlardan birisi teşbih sanatıdır.

“Yeşil abajurlar içinde

*Kırmızı ampuller gibi yanan kirazlar”*⁶²³

Burada kirazlar yapraklar içinde yanan kırmızı ampullere benzetilerek teşbih sanatından yararlanılmıştır.

“Yüreğinde o can sevgi

*Su kıyısında bir çınar gibi büyümeli”*⁶²⁴

“Sevgi” su kıyısında büyüyen bir çınara benzetilerek teşbih sanatının bütün unsurlarından yararlanılmıştır.

“Yürek yitirince sevgiyi

İnsan bir merdiven gibi

Basamak basamak alçalır

*Bir daha kuramaz dengeyi”*⁶²⁵

“İnsan”, merdivene benzetilerek teşbih sanatı yapılmıştır.

“Beklenir eski günlerin

*Bir ışık gibi sızması”*⁶²⁶

Eski günler ışığa benzetilmiştir.

⁶²² Dilçin, 1983, s. 405.

⁶²³ Eren, 2019, s. 2.

⁶²⁴ Age., s. 20.

⁶²⁵ Age., s. 21.

⁶²⁶ Age., s. 23.

“Uzar yürekte bir hüzn

İplik makaradan boşanır gibi”⁶²⁷

“Hüzün” makaradan boşanan bir ipliğe benzetilmiştir.

“Zamanın dudaklarında

Küllenen bir sigara gün”⁶²⁸

“Gün” zamanın dudaklarında küllenen bir sigaraya benzetilmiştir.

“Sayılı günlerimi alıp yakıyorum

Kibrit çöpleri gibi kutusundan”⁶²⁹

Sayılı günler kibrit çöplerine benzetilmiştir.

“Dalda bir çift ceviz gibi

Beraber büyüyen ikiz kardeşler”⁶³⁰

İkiz kardeşler daldaki bir çift cevize benzetilmiştir.

“Oysa vadisinde beslenen

Bir ırmak gibi

Akıp gidiyor dilimiz”⁶³¹

Türk dili akıp giden bir ırmağa benzetilmiştir.

⁶²⁷ Age., s. 26.

⁶²⁸ Age., s. 28.

⁶²⁹ Age., s. 28.

⁶³⁰ Age., s. 42.

⁶³¹ Age., s. 52.

*“Terazi gibi dengelenir kalbim”*⁶³²

“Kalp” teraziye benzetilmiştir.

“Güneş bekleyen filiz gibidir

*Yüreğinde okumak duygusu”*⁶³³

“Okuma duygusu” güneş bekleyen filize benzetilmiştir.

“Bir günde beş vaktin dua hevengi

*Çifte minare örneği narin bileklerin”*⁶³⁴

“Bilekler” çifte minareye benzetilmiştir.

*“Şemsiye gibi kapanınca yıldızlar”*⁶³⁵

Yıldızlar şemsiyeye benzetilmiştir.

“Gökte yan yana iki yıldız

Yüzde iki göz saçta iki tel gibi

*Birbirinin aynısı ikiz kardeşler”*⁶³⁶

İkiz kardeşler, iki yıldıza, gözlere ve saç a benzetilmiştir.

“Gül dudakların arasında

Beliren gülümsemen

*Uçacak bir kelebek kadar alımlı”*⁶³⁷

Gülümseme, uçacak bir kelebeğe benzetilmiştir.

⁶³² Age., s. 54.

⁶³³ Age., s. 56.

⁶³⁴ Age., s. 57.

⁶³⁵ Age., s. 58.

⁶³⁶ Age., s. 59.

⁶³⁷ Age., s. 64.

“Rüzgârda sallanan çiçek gibi

Döner başın”⁶³⁸

İnsan başı, rüzgârda sallanan çiçeğe benzetilmiştir.

“Bir şeyden ürken ceylanlar gibi

Uyku suyunu içmez gözbebeklerim”⁶³⁹

Gözbebekleri, ürkek ceylanlara benzetilmiştir.

“Kurak topraklar gibi dilim dilim

Dilimlendi yüreğimde duygular”⁶⁴⁰

Duygular, kuru topraklara benzetilmiştir.

“Kardan bir kefen giyindi köy

Toprak damlar gözyaşları gibi akar”⁶⁴¹

Burada şair, yağın karı kefene, köyü ölüye, toprak damları ağlayan insanlara teşbih eder.

“Köyü bir mayın gibi kuşattı kar”⁶⁴²

Kar, mayına benzetilmiştir.

“Yüreğimi bir bıçak gibi kanattı güz ayları”⁶⁴³

Güz ayları, bıçağa benzetilmiştir.

⁶³⁸ Age., s. 64.

⁶³⁹ Age., s. 70.

⁶⁴⁰ Age., s. 71.

⁶⁴¹ Age., s. 72.

⁶⁴² Age., s. 73.

⁶⁴³ Age., s. 79.

*“Unutamam orada paraşütler gibi inen karı”*⁶⁴⁴

Kar, paraşüte benzetilmiştir.

*“Dolu tüfek gibidir güzellik”*⁶⁴⁵

Güzellik, dolu bir tüfeğe benzetilmiştir.

“Derdi var söyleyemez kız

*Rüzgârda camı kırılacak pencere gibi”*⁶⁴⁶

Kız, rüzgârda camı kırılacak pencereye benzetilir.

“Su soğutan testiler misali

Yanan yüreği serinletir sözler”

Yuvasına konan kuşlar gibi

*Gözlere öylece konar gözler”*⁶⁴⁷

Sözler, su soğutan testiye; gözler, yuvasına konan kuşlara benzetilmiştir.

“İşıksız gözlerde bir mana arama

Görmeden bakar onlar sakın inanma

*Tıpkı ayna gibi görmez gösterir”*⁶⁴⁸

Gözler, aynaya benzetilmiştir.

*“Kavaldan yankılanan ses bir dinamit gibi”*⁶⁴⁹

Kavaldan yankılanan ses, dinamite benzetilmiştir.

⁶⁴⁴ Age., s. 83.

⁶⁴⁵ Age., s. 93.

⁶⁴⁶ Age., s. 96.

⁶⁴⁷ Age., s. 97.

⁶⁴⁸ Age., s. 98.

⁶⁴⁹ Age., s. 101.

“Böyle olur garibin sevdası

Dumansız ateş gibi içten kanar”⁶⁵⁰

Sevda, dumansız bir ateşe benzetilmiştir.

“Kar gibi erirdi bu tutumun”⁶⁵¹

“Kar”, tutuma benzetilmiştir.

Mübalâğa

Anlama dayalı söz sanatlarından olan mübalâğa, *“bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olamayacağı bir biçimde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir.”⁶⁵²* Eren, şiirlerinde mübalâğa sanatını çok sık kullanan bir şair değildir. Şair, betimlemelerinde abartıya kaçmaz. Onun şiirlerinde gerçeğin ifadesi daha fazla olmakla birlikte “Alp Arslan’dır Bu” adlı şiirinde bu sanatı kullanır:

“Bir ses duyulur sonra

Gök gürlemesine benzer

Alp Arslan’ın hücum sesidir bu

Dev gibi atlarda dağ gibi yiğitler”⁶⁵³

“Dumansız Ateş” adlı şiirinde de şair, kavalın çıkardığı sesi olduğundan daha fazla göstererek mübalâğa sanatına başvurmuştur:

“Kavaldan yankılanan ses bir dinamit gibi

Biraz daha üflense

Kayalar parça parça bölünür”⁶⁵⁴

⁶⁵⁰ Age., s. 101.

⁶⁵¹ Age., s. 102.

⁶⁵² Dilçin, 1983, s. 447.

⁶⁵³ Eren, 2019, s. 38

⁶⁵⁴ Age., s. 100.

Telmih

Anlama dayalı söz sanatlarından olan telmih, “söz arasında, herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır.”⁶⁵⁵ Telmih edilen şeyin uzun uzadıya açıklanmadığı ve bir iki sözle hatırlatıldığı bir edebi sanattır. Arif Eren, telmih sanatını da yeri geldiğinde kullanmıştır. Herkesçe bilinen birçok olay, kahraman ve durum hatırlatılarak telmih sanatından yararlanılmıştır.

“Şehir Dar Gelir Gönlüme” adlı şiirde şair “Leyla ile Mecnun” mesnevisinin kahramanı Leyla’ya telmihte bulunmaktadır.

*“İnancım o Leyla örneği
Ela gözlüm düşer bir gün peşime”⁶⁵⁶*

“Dertleşmek” şiirin, “Kerem ile Aslı” adlı hikâyemizin kahramanlarından Kerem ve Aslı’ya telmihte bulunur.

*“Tutuşunca yüreğim Kerem örneği
Hepsi de Aslı ilden ile gidiyor”⁶⁵⁷*

“Göz Bahçesinde Seyran” adlı şiirde şair, “Hz. Havva”ya telmihte bulunur.

*“Gözlerin kadehlerinde dudak testisinde
Havva’dan kalma sevda şarabı”⁶⁵⁸*

“Sevda Yangını”nda ise Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Romeo ve Juliet, Mahmiri ile Âşık Garip, Ferhat ile Şirin gibi sevdalılara telmihte bulunur.

*“Bir kader yazgısı vardır her kulun
Leyla vurgunuydu çöldeki Mecnun*

⁶⁵⁵ Dilçin, 1983, s. 461.

⁶⁵⁶ Eren, 2019, s. 36

⁶⁵⁷ Age., s. 65.

⁶⁵⁸ Age., s. 93.

*Aşk vatan ve din farkı gözetmemiş
Kerem’le Aslı’yı sevda kül etmiş*

*Romeo zehir Culyet hançeriyle
Aşkları düğümlemiş elleriyle*

*Âşıkların kaderleri aynı gibi
Hasret yakmış Mahmiri’yle Garip’i*

*Büyük aşklar trajik bitmiş heyhat
Dağ delmeye mecbur edilmiş Ferhat”⁶⁵⁹*

“İşksız Gözler Bir Kuyu” adlı şiirde Leyla ile Mecnun mesnevisine telmihte bulunulur.

*“Baktı mı gözlerine Leyla sanırsın
Her sanışında bir başka aldanırsın”⁶⁶⁰*

İstiare

İstiare, “Bir şeyi kendi adının dışında, türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anmadır.”⁶⁶¹ İstiare mecaza dayalı bir benzetme sanatıdır. Arif Eren, istiare sanatını güçlü imgeler oluşturduğu şiirlerinde yoğun olarak kullanmıştır.

*“Dinlenecek yer gene
Eski günlerin kıyılarıdır”⁶⁶²*

Yorgun gönüller gemiye, eski günler korunaklı bir kıyıya benzetilerek

⁶⁵⁹ Age., s. 95.

⁶⁶⁰ Age., s. 98.

⁶⁶¹ Dilçin, 1983, s. 412.

⁶⁶² Eren, 2019, s. 23.

istiare sanatı yapılmıştır.

“Ha yandı ha yanacak deniz

Yangın yerine döndü

Ufku bir görseniz”⁶⁶³

Burada deniz, yangına benzetilerek istiare sanatından yararlanılmıştır.

Teşhis ve İntak

Mecaza dayalı edebi sanatlardan olan teşhis, “İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmek” İntak ise, “İnsan kişiliğinde canlandırılan bu varlıkları konuştur-maktır.”⁶⁶⁴ Arif Eren, teşhis ve intak sanatını çok fazla kullanmamıştır. Sadece cansız varlıklarla ilgili duygularını anlattığı şiirlerinde teşhis ve intak sanatından yararlanmıştır.

O, “Ağustos Merdiveni” adlı şiirinde, Ağustos ayına insansı özellikler katmıştır. İnsana ait olan yorgunluk ve adım atma gibi özellikler ağustos ayına yüklenmiştir.

“Zaman ağustos merdivenini çıkmakta

Sıcağı sırtına yüklenmiş yorgun

Ağır adımlar atıyor diye

Lütfen ağustosa söylemeyin”⁶⁶⁵

“Şemsiye” adlı şiirde, şemsiyeye, insana ait uyuma, saç, cahillik ve sevinç gibi özellikleri yükleyerek kişileştirmeye başvurulmuştur.

“Uzun uykusundan uyandı şemsiye

Sevinçten havaya uçar

...

⁶⁶³ Age., s. 158.

⁶⁶⁴ Dilçin, 1983, s. 419.

⁶⁶⁵ Eren, 2019, s. 12.

*Bilmez ki cahil şemsiye
Kanatsız kuş yere düşer*⁶⁶⁶

Tezat

Arif Eren, şiirlerinde anlam karşıtlığına dayanan tezat sanatını sıklıkla kullanmıştır. O, tezat sanatını daha çok şiirinin anlam gücünü artırmak ve karşıtlıklarla vermek istediği için kullanır.

“Sevgi Yürekte Büyür” adlı şiirde, “savaş” ve “barış” sözcükleri kullanılarak tezat sanatından yararlanılmıştır.

*“Savaş değil barış bilgedir”*⁶⁶⁷

“Bir Sevda Kıvılcımı”nda fiiller arasındaki karşıtlıktan yararlanılarak tezat sanatı kullanılmıştır. Şair, burada “tutuş-” ve “sön-” fiilleri ile tezat sanatını kullanır.

“Beliren şu sevda kıvılcımı

*İstiyorum tutuşsun ya da sönsün”*⁶⁶⁸

Eren, “Baba Ocağı” adlı şiirinde isim soylu sözcükleri kullanarak tezat sanatına başvurur. “Gurbet” ve “Sıla” sözcükleri ile bunu sağlar. Şair, bu karşıtlıklar vasıtasıyla anlam yoğunluğunu ve belli bir ahengi oluşturur.

*“Gurbetten sılaya döndüğümde”*⁶⁶⁹

“Görkemli Denge” adlı şiirinde ise şair, tezatları şiirinin merkezine yerleştirir. Tezatlar vasıtasıyla şiir anlam kazanır. Böylece, “gündüz” ve “gece” isimlerini kullanarak evrendeki dengeye dikkatleri çeker:

⁶⁶⁶ Age., s. 14.

⁶⁶⁷ Age., s. 21.

⁶⁶⁸ Age., s. 60.

⁶⁶⁹ Age., s. 66.

*“Gündüz hiç görmeden geceyi
Kendince çirkin zanneder
O dolunay yüzlü eceyi
Gece hiç görmeden gündüzü
Yıldızlara bakarak konuşur
Benim mülkümdür gökyüzü”*⁶⁷⁰

“Düşünce Yolcusu” adlı şiirinde şair, “sevinç” ve “hüzün” kelimelerini kullanarak iki zıt duygu vasıtasıyla düşünce yolculuğuna çıkar.

*“Nice ovalar dağlar aşım
Sevinç ve hüzün çiçekleri devşirerek”*⁶⁷¹

Eren, “Mayın Gibi Kuşattı Kar” adlı şiirinde, “gelen” ve “giden” adlaşmış sıfatları vasıtasıyla tezat sanatını kullanır.

*“Köyü bir mayın gibi kuşattı kar
Günlerdir ne gelen var ne giden”*⁶⁷²

“Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi” adlı şiirde ise, “yürü-” ve “dur-” fiilleri kullanılarak tezat sanatından yararlanılmıştır.

*“Yürürsem yürürler durursam dururlar”*⁶⁷³

“Gece Aydınlığı” adlı şiirinde Eren, “aydınlık” ve “karanlık” sözcükleri ile tezat sanatı oluşturmuştur. Aynı şiirde “gece” ve “gündüz” kelimeleri ile tezat sanatına başvurmuştur.

*“Hani o gecede ki aydınlık
Bir gündüz ki zifiri karanlık”*

⁶⁷⁰ Age., s. 69.

⁶⁷¹ Age., s. 70.

⁶⁷² Age., s. 73.

⁶⁷³ Age., s. 79.

...

*“Her zaman böyle gündüzün hali
Gel kurtar bu akli erdemli gece”⁶⁷⁴*

“Hep Aynı Oyun”da, “çıkış” ve “iniş” kelimeleri kullanılarak siyasi cam-bazlık tezatlarla verilmeye çalışılmıştır.

*“Her çıkışın biri inişi olduğunu
Aklına bile getirmez sonra”⁶⁷⁵*

“Dua” adlı şiirinde şair, “gül-” ve “ağla-” fiillerini kullanarak tezat sanatından yararlanır.

*“Allah’ım çok ağladı gökyüzü
Artık güldür der dua ederdim”⁶⁷⁶*

Bu şekilde Eren, tezat sanatını bol miktarda kullanarak anlam yönünden güçlü mısralar ortaya koymuştur.

İstifham

Anlama dayalı sanatlardan biri olan istifham, sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacını gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir. Türlü varlıklar ve olaylar karşısında duyulan şaşkınlık, hayranlık gibi durumlarda bu yola başvurulur.⁶⁷⁷ Eren, istifham sanatını şiirlerinde yoğun olarak kullanmamıştır. O, istifham sanatını, daha çok düşündürmek, sorgulamak ve hatırlatmak amacıyla kullanmıştır.

“Umut Kapısı” adlı şiirinde şair, geçmişe duyduğu özlemi ve zamanın

⁶⁷⁴ Age., s. 80.

⁶⁷⁵ Age., s. 84.

⁶⁷⁶ Age., s. 88.

⁶⁷⁷ Dilçin, 1983, s. 456.

hızla geçişini ifade etmek için istifham sanatından yararlanır.

*“Şimdi neredesiniz eski günlerim
Hangi el kopardı dalınızdan
Uzaklara mı götürdü rüzgâr
Habersiz zaman”*⁶⁷⁸

“Geçen Mutlu Zaman” adlı şiirinde Eren, toplumsal yozlaşmayı vurgulamak amacıyla istifham sanatından yararlanır.

*“Ne soylu bir dayanışma vardı
Kimler yozlaştırdı onu
Hangi günahkâra kapıldı gönül
Oysa bize en sadık yârdı”*⁶⁷⁹

“Mayın Gibi Kuşattı Kar” şiirinde, merak duygusunu vermek ve köylünün hâlini ortaya koymak amacıyla istifham sanatına başvurulur.

*“Hangi düşünceler geçer akıllardan
Böyle zamanda neler konuşulur
Bir yolcu bir hasta düşününce
Yüreğim çıra gibi tutuşur”*⁶⁸⁰

“Acı Görüntü” şiirinde, Türk köylerinin geri kalmışlığının nedenlerini ortaya koymak için istifham sanatından yararlanır. Ülkenin ilerlememesi için hiçbir nedenin olmadığını sorduğu soru ile ortaya koyar.

*“Çağ aşan bir ülke olmamak için
Türkelinin var mı bir noksanı”*⁶⁸¹

⁶⁷⁸ Eren, 2019, s. 23.

⁶⁷⁹ Age., s. 44.

⁶⁸⁰ Age., s. 72.

⁶⁸¹ Eren, 1985, s. 73.

ESERLERİ

Arif Eren, az ve öz eserler vermiş bir şairdir. Şairin altı şiir kitabı bulunmaktadır. Bu şiir kitapları:

Bu Kent Sende Kalsın (1965)

Yurt Tespihi (1975)

Hayatı Huzura Ayarlamak (1985)

Görkemli Denge (1996)

Zaman Yerinde Durmaz (2006)

Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler) (2019).

Bunun dışında kendisi ve eserleri ile ilgili gazete ve dergilerde yazılan yazıların kendisine gönderilen mektup ve mesajların bir araya gelmesiyle oluşan monografi tarzında oluşturulmuş *Arif Eren Hayatı-Sanatı-Eserleri* (2010) adını taşıyan eseri vardır. Prof. Dr. Kemal TİMUR ile Yazar Hatice EĞİLMEZ KAYA editörlüğünde hazırlanan ve farklı akademisyen, şair ve yazardan oluşan bir heyet tarafından hazırlanan *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren* (2021) adlı kitap da onunla ilgili önemli yazılardan oluşmuştur. Şairle yaptığımız görüşmede Cenap Şehabettin'in "Tiryaki Sözler"ine benzer bir kitap çalışması içinde olduğunu haberini de almış bulunuyoruz. Eren'in bu çalışmanın en kısa zamanda tamamlanacağı ümidindeyiz

Şiir Kitapları

Arif Eren, Türk Edebiyatına genç yaşlardan itibaren başlamış bir şairdir. Az ve öz, kalıcı eserler verme uğraşında olan şairin ilk eseri şiir türündedir. Edebiyata şiirle başlayıp şiirle devam eden şairin hayata bakışı ve yaşantısı da şairce olmuştur. Onun şiir türünde yayınlanmış altı eseri vardır. Şiir türündeki eserlerinin dışında kendisi ile ilgili çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan yazıları bir araya getirdiği bir eseri daha mevcuttur.

Eren'in şiirleri *Çağrı*, *Hisar*, *Varlık Yıllığı*, *Türk Edebiyatı*, *Millî Kültür*, *Dolunay*, *Yeni Edebiyat Yaprağı*, *Defne*, *Ilgaz*, *Elif*, *Toprak*, *Tepe Edebiyatı*, *Seviye*, *Kültür ve Sanat*, *Doğuş Edebiyat*, *Harman*, *Çınar*, *Genç Kardelen*, *Alkış*, *Güneysu*, *Kırağı* ve *Mevsimler* gibi dergilerde yayımlanmıştır. Bu dergilerde yayımlanan şiirlerin bir kısmı sonradan yapılan titiz bir çalışma sonunda kitaplaştırılmıştır.

Arif Eren, yayınladığı eserlerine zaman içerisinde tekrar yoğunlaşır ve şiirlerinin üzerinde değişiklikler yaptıktan sonra tekrar yayınlar. Bu titiz anlayış sonucunda oluşturduğu şiir kitaplarını kronolojik olarak şöyle sıralamak mümkündür: *Bu Kent Sende Kalsın* (1965), *Yurt Tespihi* (1975), *Hayatı Huzura Ayarlamak* (1985), *Görkemli Denge* (1996), *Zaman Yerinde Durmaz* (2006), *Arif Eren Hayatı-Sanatı-Eserleri* (2010), *Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler)* (2019).

Bu Kent Sende Kalsın

Şairin 1965 yılında yayımladığı ilk şiir kitabı olan *Bu Kent Sende Kalsın*, bireysel konuların ağırlıklı olarak işlendiği bir eserdir. Burada ideoloji çıkırtkanlığı yapılmadan sosyal konular da işlenir. Eren'in bu şiir kitabı ile ilgili İlhan Geçer şunları ifade eder: “Arif Eren’in ilk eseri “*Bu Kent Sende Kalsın*”ı okuyunca, geleneksel şiirden yana olan bir sanatçı karşısında olduğumuzu görüyoruz. Yenilik diye gariplikleri, anlamsızlıkları sermiyor önümüze. Birtakım yavan mısralar sıralayıp sosyal davaların savunucusu, akımların öncüsü pozunda değil. İdeoloji çıkırtkanlığı, laf ebeliği yerine gerçek şiirin kapılarını zorlamayı yeğ tutmuş. Zaten şiiri kendisine dert edinen, onu bir takım maksatlar uğruna harcamayan şairlerin başarısı her zaman elle tutulur, gözle görülür

olmuştur.”⁶⁸²

Kitaptaki şiirler *Hisar*, *Çağrı*, *Türk Edebiyatı ve Ilgaz* gibi dergilerde daha önce yayımlanmış şiirlerden oluşmaktadır. Şiir kitabına adını veren “Bu Kent Sende Kalsın” şiiri daha önce *Çağrı* dergisinin 72. sayısında “Aşka Tövbe” adı ile yayımlanmıştır. *Bu Kent Sende Kalsın* şiir kitabı, adından da anlaşılacağı gibi aşk, ayrılık, özlem, ölüm ve gurbet gibi temaları içerir. Kitapta bireysel konuların yanı sıra toplumsal konular ve memleketin güzelliklerini konu alan şiirler de yer almaktadır.

Kitapta farklı nazım birimleri kullanılarak oluşturulmuş 26 şiir bulunmaktadır. Şair, bu kitabında şiirlerini serbest ölçü ile yazmıştır. Ayrıca eserin sonunda basımdan kaynaklı hataların düzeltilmiş hâlini gösteren bir bölüm de bulunmaktadır. Şiir kitabında yer alan “İlan” adlı şiir, Muammer POTUR tarafından Fransızcaya çevrilmiştir. Tek dörtlükten oluşan bu şiir, bir nevi bir aşkın ilanıdır.

Kitapta dikkat çeken özelliklerden biri de şiirlerindeki özlü söyleyiştir. Şair, vermek istediklerini az ve öz söz ile ifade eder. “İlan”, “Düşünce Yağmuru”, “İstanbul”, “Sigara”, “Bahar Kapısı”, “Ölüm”, “Takvim”, “Bilmece” ve “Borç” şiirleri bu tarza verilecek örnekler arasındadır.

Yurt Tespihi

Birinci baskısı 1975, ikinci baskısı ise 1977 yılında yapılan *Yurt Tespihi* kitabı şairin ikinci şiir kitabıdır. Kitaptaki şiirler, şairin, *Hisar*, *Millî Kültür*, *Türk Edebiyatı*, *Çağrı*, *Bahçe*, *Elif* dergileri ile *Varlık Yıllığı*, *Ajans Türk* antolojisinde yayımlanmış şiirlerinden oluşmaktadır. *Yurt Tespihi*, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 14 Temmuz 1975 tarih ve 1848 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde ilgililere tavsiye edilmiştir.

Şairin *Yurt Tespihi* ismini verdiği bu kitapta Türk yurdunun sonu “şehir” ile biten “Doğanşehir, Gülşehir, Akşehir, Seydişehir, Alaşehir, Eskişehir,

⁶⁸² Age., s. 23.

Kırşehir, Viranşehir, Nevşehir ve Beyşehir” gibi güzellikleri ve değerleri ile ön plana çıkan mekânlara dikkat çekilir.

Şairin bu eseri “Sevgi Yürekte Büyür, Sonra Bulamazsın Aynalarda, Umud Kapısı” adlı üç bölümden oluşmaktadır. Kitabın giriş kısmında Arif Eren’in vatan sevgisini ifade eden şu mısralar yer alır:

“Yurdum, dağınla taşınla kalbimdesin

Bir sevda tespihisin, hep dilimdesin...”⁶⁸³

Talat Sait Halman 25 Şubat 1985 tarihli mektubunda şairin *Yurt Tespihi* adlı eseri ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

“Türkiye gerçeklerinin en dokunaklı ve etkileyici ifadelerini veriyorsunuz şiirlerinizde... Akıcı, sağlam, sarsıcı üslûbunuza da hayran oldum. Son zamanlarda okuduğum en başarılı şiir kitaplarından biri, Yurt Tespihi... Umarım edebiyat çevrelerinde, hak ettiği ilgiyi görür, alkışlanır. Dert görmesin elleriniz.”⁶⁸⁴

Yurt Tespihi ile ilgili bir başka değerlendirme de Yaşar Faruk İnal tarafından 07 Şubat 1979’da yapılır: *“Elimde bir şiir kitabı var. Arif Eren, bu kitabın adına “Yurt Tespihi” demiş. Sonra inci gibi dizmiş Anadolu kokulu mısraları.”⁶⁸⁵*

Yaşar Faruk İnal, Arif Eren’in *Yurt Tespihi* adlı kitabında Anadolu’nun her köşesini anlatmayı başardığını ifade eder: *“Anadolu. Canım yurt!.. Her köşesi için ayrı mısralar yazılacak belde. Arif Eren, ‘Yurt Tespihi’ adlı kitabında bunu başarmış. Ayrıca güzel temalar üzerine güçlü mısralar düşürmüş.”⁶⁸⁶*

Eren bu eserinin birinci baskısında 32 şiire yer verirken kitabın ikinci baskısında 25 şiir yer almaktadır. Şair, üç bölüme ayırdığı eserinin “Sevgi Yürekte Büyür” ismini verdiği ilk bölümünde dini-tasavvufi konular, tarih, tabiat ve sevgi konularını işlemiştir. Şiir kitabının ilk bölümüne adını verdiği “Sevgi Yürekte Büyür” adlı şiirinin adından da anlaşılacağı gibi şair okuyucuyu sevgi ile kuşatma çabası içerisinde. Onun için bu sevgi

⁶⁸³ Eren, 1977, s. 6.

⁶⁸⁴ Eren, 2010, s. 31.

⁶⁸⁵ Age., s. 33

⁶⁸⁶ Age., s. 35).

çeşitlilik arz eder. Din, tabiat, tarih ve millet sevgisi mısralarda güzelce dile gelir. Eserin “Sonra Bulamazsın Aynalarda” bölümü aşk, yalnızlık ve ölüm temaları üzerine kuruludur.

Kitabın üçüncü bölümü ise “Umut Kapısı” başlığını taşır. Eserin bu bölümü zaman imgesi üzerine kuruludur. Şairin geçmişe duyduğu özlem “*kurşun ağırlığında dizelerle*”⁶⁸⁷ karşımıza çıkar. Eski günlerin güzelliği bu bölümü kuşatmıştır. Çocukluk günlerine ve arkadaşlarına, çocukluk yıllarının geçtiği mekânlara ve insanlara özlem, bu bölümün önemli temaları arasındadır. Şair, kitabın ikinci baskısına “Yurt Tespihi” şiirini almasa da Anadolu insanının yaşantısına yer vermekten geri durmaz. Bu bölüme ismini veren “Umut Kapısı” şiiri ile geçmiş günlere duyulan özlemin kapılarını aralar. Geçmiş, güzel günlerin gelmesi dileğiyle birlikte yaşanılan zamandan şikâyetle karşımıza çıkar. “Bir Albümden Resimler” ile geçmiş günlerin güzel insanları hayırla yâd edilir. Geçmiş güzel günler adeta şairin mısralarını kuşatır. Kitabın bu bölümünde şair, yaşantısından önemli kesitler sunar. Çocukluk yıllarının o mesut günleri birer film şeridi gibi okuyucunun zihninde yer eder. Eren, “Doğduğum Ev” şiiri ile doğduğu evi bize tanıtır. Bu şiirini babası Mümtaz Eren’e ithaf eder. Şairin doğduğu evin kapısından okuyucular da hayalen girer. Şiirde modernleşmenin yarattığı apartman kültürüne karşı bir duruşla karşılaşırız. Şair, baba yadigarı doğduğu evi doğal afetlerden koruması için Allah’a dua eder.

Eserin bu bölümünde sadece kendi çocukluğu yer almaz. Eren, toplum içinde değişik şekillerde ve şartlarda karşılaştığı çocuklara da yer verir. Toplumsal yapı içerisinde Anadolu insanının, özellikle de çocukların durumunu bu bölümde bulmak mümkündür. “Oyun” adlı şiirde, sonbahar yaprakları ile kendilerine farklı bir oyun bulan çocukların durumu dile getirilir. Şair, oyuncaklar yerine hayatla oynayan çocukların hâlini mısralara döker ve içimizi üşütür.

Eserin bu bölümünde Anadolu insanının genel yapısını yansıtan şiir ise

⁶⁸⁷ Age., s. 31.

“Acı Görüntü”dür. Şair, Anadolu’nun “Acı Görüntü”sünü resmeder. Anadolu köylüsünün eğitimsizliği, perişanlığı ve kimsesiz bırakılması onu üzer. Eren, Anadolu insanına gerekli ilginin gösterilmesi için bir çağrıda bulunur. Ona göre, çağ aşan bir ülke olmaması için Türk yurdunun hiçbir bahanesi yoktur. Asıl eksiklik, yetkililerin duyarsızlığı ve Anadolu’ya gerekli ilginin gösterilmemesidir. Toplumsal özelliğe sahip bir başka şiir ise “Ağıt” şiiridir. Eren, bu şiirinde kan davası nedeniyle ölen Ayşe gelinin ağıtını mısralara döker.

Hayatı Huzura Ayarlamak

Hayatı Huzura Ayarlamak, şairin 1985 yılında neşredilen üçüncü kitabıdır. Bu kitap 96 sayfa ve 47 şiirden ibarettir. Şiirlerinin bazıları daha önce yayımlanan *Bu Kent Sende Kalsın* ve *Yurt Tespihi* kitaplarında da yer almaktadır. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler “Canevine Sinen Ses”, “Yankısını Yitirmeyen Ses”, “Bir Çift Ay” ve “Yurt Tespihi” başlıklarını taşımaktadır.

Eren, dört bölüme ayırdığı kitabının “Canevine Sinen Ses” adını verdiği ilk bölümünde genellikle dini-tasavvufi konuları işlemiştir. O, okuyucularını huzur dolu bir hayat yolculuğuna çıkarmak için ahlakın yanında dini yaşantılara da dikkat çekmektedir. Ayrıca eski zamanlardaki bayramların, gelenek ve göreneklerin toplumsal yaşantıdaki rollerini de ortaya koyar. Bu mesut günleri hem kendisi hatırlar hem de okuyucuya hatırlatır. Birinci bölüme ismini veren “Canevine Sinen Ses” şiirinde ezanla duyulan iç huzura dikkat çekilir. Aslında şair, ezan sesiyle duyduğu iç huzuru geçmiş günlerdeki yaşantılarda da aramaktadır.

Kitaba da isim olan “Hayatı Huzura Ayarlamak” şiirinde insanlar, namazın verdiği huzur ve mutlulukla hayatlarını sürdürürler. Madde dünyasında sıkışan ruhlar, namazın huşu içinde kılınması ile ferahlar ve dar kâlıplardan kurtulurlar. “Geceyi Huzura Ayarlamak” şiirinde ise rahat bir uykunun ancak dinin direği olan namazla olacağı inancı mısralara hükmeder. Geceleyin zihni meşgul eden düşünceler, namazın verdiği ferahlıkla yok olur.

“Hızır Sevabı” şiirinde dini motiflerle Peygamber Efendimizin Hızır (A.S.) ile yaşadığı olay anlatılır. Bu şiirlerin dışında Necip Fazıl’ın aziz hatırasına yazılan “Sığmadı Yaşadığı Zamana” şiiri yine bu bölümde yer alır. Bireysel konuları ele alan şiirlerde, onun şiirle kurduğu bağı ve tabiatın şiirine yansımalarını bulmak mümkündür.

“Geçen Mutlu Zaman” şiirinde mesut günlerin özlemi ve toplumsal dayanışma üzerinde durulur. “Hüzün Sürgünü” şiirinde ise poetik nitelikte mısralar yer alır. Bu şiirinde ilhamın sabırla gelmesini bekleyen bir şairin şiir sevdası karşımıza çıkar. Şiirin çileli bir iş olduğunu dile getiren Eren, mutluluğu da şiirin getireceğine inanır.

Kitabın ikinci bölümü “Yankısını Yitirmeyen Ses” başlığını taşır. Şair, bu bölümde sevgi, yalnızlık gibi bireysel temaların yanında toplumsal ve poetik mısralar içeren düşüncelere de yer verir. Bölüme ismini veren “Yankısını Yitirmeyen Ses” kendisi de öğretmen olan şairin öğretmenlik mesleğine değindiği bir şiirdir. O, bu şiirinde ülke sevdasını ve öğrencilere duyduğu sevgiyi dile getirir. Öğretmenlik mesleğinin yüceliğini anlatan şiir, öğretmenlere bir sesleniş niteliğindedir.

Eren, bu bölümde toplumsal konuları işlediği gibi poetik nitelikli şiirlere de yer vermiştir. “Umduğunu Bulamayan Ağaç” ve “Şiirde Esen Rüzgâr” şiirleri poetik nitelikteki şiirlerdir. O, “Umduğunu Bulamayan Ağaç” şiirinde toplum içinde anlaşılamayan şairin gerekli değeri görememesini imgesel bir dille eleştirir. “Şiirde Esen Rüzgâr” adlı şiirinde ise sanatını oluşturma aşamasında yaşadığı bekleyişin zihinsel gelgitleri vurgulanır. Kelimelerin mısralara, mısraların şiire dönüşüm aşamasında yaşanan buhran da dile getirilir.

Bu bölümün önemli şiirlerinden biri de Eren’in Türkçe sevgisini anlatan “Ne Denir” şiiridir. Türkçenin diğer dillerden farklılığını ortaya koyan şair, Türk dilini, beslenilmesi gereken coşkun bir ırmağa benzetir.

Şair, bu bölümde toplumsal temaları da işlemiştir. “Afgan Güneşi Tekrar Büyüyecek”, “Gözleri Yolda Kalır”, “Kararır Beyaz Duygular” ve “Hayat Yokuşu” şiirleri toplumsal içerikli şiirlerdir.

“Afgan Güneşi Tekrar Büyüyecek”, Eren’in lirik bir tarzda Afgan-Rus

savaşını anlattığı bir şiiridir. Afganlı mücahitlerin zafere olan inancının işlendiği bu manzume, lirik-epik tarzda bir şiirdir. Burada Afganların Ruslara karşı uzun yıllar verdiği mücadele ve Afganlı mücahitlerin bağımsızlık yolunda gösterdiği başarı da dile getirilmiştir.

Eren, “Gözleri Yolda Kalır” şiirinde alkolün bir aileyi nasıl darmadağın ettiğine dikkatleri çeker. Bir aile babasının meyhaneden eve dönüşünü bekleyen eşin, gönlü dertte, gözleri ise yoldadır. “Kararır Beyaz Duygular” şiirinde ise bir ayakkabı boyacısının ruh hâline dikkat çekilir. “Hayat Yokuşu” şiirinde simitçi bir çocuğun hem okuyup hem de çalışıp hayatını kazanma yolunda verdiği mücadele üzerinde durulur. Simitçi çocuk gibi hayat yokuşunu azimle aşmaya çalışan çocukları ise şair takdir eder.

Eserin üçüncü bölümü, “Bir Çift Ay” başlığı altında toplanır. Eren bu bölümde daha çok bireysel konulara yer verir. Aşk, sevgi, kadın ve aile temaları bu bölümün ana temalarıdır. Bölüme ismini veren “Bir Çift Ay” adlı şiirde, Eren ikiz kız kardeşleri aya benzeterek onların güzelliklerini ortaya koyar. “Güneşli Bir Gökyüzü” şiirinde sevgilinin, aşığın gönlüne düşmesi güneşli bir gökyüzü ile tasvir edilir. “İnsanı Güzelleştiren Eller” şiirinde ise kadın teması karşımıza çıkar. Eren, kadını toplumu güzelleştiren bir el, evin mutluluk ve huzur kaynağı olarak görmektedir. Kadın, hayatın ışığı ve on parmağında on marifet olan birer sevgi öbeğidir. “Evimde Olsan” şiirinde de kadın, evlenilecek bir eştir. Kadın, kendi güzelliğinin farkına varması ve aşığın gönlünde edindiği yeri öğrenmesi için kurulacak yuvaya davet edilir.

“Sevda Çarpması” ve “Sevda Dünyası” şiirlerinde aşk teması vardır. “Sevda Çarpması” şiirinde yeni sevdaya tutulmuş bir genç kızın heyecanı karşımıza çıkar. Genç kızın heyecanı bir nevi sevda çarpmasıdır. Bahar tazeliliğinde bir aşkın ilk heyecanı içinde gözlerle kurulan gönül köprüsünde bir bekleyiş söz konusudur. “Sevda Dünyası” şiiri ise iki gencin birbirine duyduğu aşkı konu edinir. Sevgililer arasındaki aşkın doğup gelişmesi, ikizlerin aynı beşikte yan yana büyümesine benzetilir. Bir yandan da âşıkların aşklarının nazara gelmesi korkusu bürür. Aşklarının devamı için Allah’a yarıştan başka bir çareleri de yoktur.

Eserin dördüncü bölümü, “Yurt Tespihi” başlığı altındaki şiirlerinden oluşmaktadır. Şairin *Yurt Tespihi* adlı ikinci kitabından seçmiş olduğu 17 şiir

bu bölümü oluşturur. Şair, bu bölümde tabiat, yalnızlık, aşk, zaman, özlem ve ölüm temalarını işlediği gibi toplumsal temalara da yer vermiştir. Eserin bu bölümünde Anadolu köylerinin ve insanların “Acı Görüntü”sü karşımıza çıkar. Toplumsal çarpıklıklar bu bölümde de işlenir.

Eserdeki şiirlerin şekil özelliklerine baktığımızda şairin farklı nazım birimlerini kullandığını görmekteyiz. Eserin bu bölümünde çoğunlukla 4’lük ve 7’liklerden oluşan nazım biriminden oluşan şiirlerin yanında 5’liklerden oluşan “Sevgi Yürekte Büyür” şiiri ve 12’likten oluşan “Şemsiye” şiiri yer alır. Şair, eserinde çoğunlukla serbest tarzda yazdığı şiirlere yer verir.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, şairin *Hayatı Huzura Ayarlamak* eserindeki şiirlerle ilgili “*Berrak, sâkin, akıcı, ince, sevgi dolu hepsi de...*”⁶⁸⁸ değerlendirmesini yapar.

Şairin *Hayatı Huzura Ayarlamak* adlı eseri ile ilgili bir başka değerlendirmeyi de Mehmet Çınarlı yapar. Eren’e yazdığı 27 Mart 1985 tarihli mektupta şu satırlara yer verir: “*Hayatı Huzura Ayarlamak*” isimli yeni şiir kitabınız gelince memnun oldum. Teşekkür ederim. Kitabınız, iyi tertip edilmiş ve güzel basılmış. Bir kısmını daha önce okumuş olduğum şiirlerinizde, manevî huzura kavuşmuş bir yüreğin mutluluğuyla, geçmişi özleyişin hüznü, iç içe yaşıyor. Millî ve içtimaî düşüncelerle, güzellik ve aşk duyguları da yerlerini almışlar... “Sizi tebrik eder, kitabın hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim, Selâm ve sevgilerle...”⁶⁸⁹

Muhsin İlyas Subaşı da kitapla ilgili şu değerlendirmelerde bulunur: “*Şair Arif Eren’in, Hayatı Huzura Ayarlamak kitabındaki şiirlerde, tutarlı, etkili ve kalıcı bir eda hâkim. Arif Eren şiirlerinde insanın çevresiyle ilişkisine önem veriyor. İnsanın kendisinden başlayan anlayış gayreti, şiirde, cemiyetle çatışmaya girmeden birlikte bir kolektif yargılama biçimi alıyor. Bu da, onun şiirine kendine haslık tavrını kazandıran özelliği oluyor.*”⁶⁹⁰

Mehmet Önder, eserinin yayımlanması ile ilgili Eren’e yazdığı 28 Şubat 1985 tarihli mektupta onu, “*Eski Hisarcılar*”dan diye adlandırır. Önder’in

⁶⁸⁸ Age., s. 51.

⁶⁸⁹ Age., s. 51.

⁶⁹⁰ Age., s. 53.

mektubunda Eren ve eseri ile ilgili şu değerlendirmeler yer alır: “*Dün Yahya Akengin’le ‘Hayatı Huzura Ayarlamak’ı baştan sona okuduk. Çok yaşayasın. Pek beğendik şiirlerinizi. Bu vadiye zirvelerde pervaz edeceğinize gönülden inanıyorum. Gerçek şair, öz şiire nasıl da susuyoruz. Şarlatanlar şiir diye millete neleri veriyorlar. Bunlar arasında sizler, eski Hisarcılar olmasa oturup dövünmekten başka çare yok... Selâm, sevgi ve saygılar kardeşim.*”⁶⁹¹

Dilci, eğitimci ve yazar Bekir Göğüş de şaire gönderdiği 27 Şubat 1985 tarihli mektubunda kitabın, anlatım ve biçiminin yanında ismiyle de özgün bir eser olduğunu ifade eder: “*Kitabın adından tutun da anlatımınız, biçim seçiminiz, bana hep özgün geliyor. Özgün ve güzel sanat eserleri çıkarıyorsunuz....*”⁶⁹²

Görkemli Denge

Arif Eren’in ilk baskısı 1996 yılında Dolunay Yayınları tarafından yapılan dördüncü şiir kitabı *Görkemli Denge* ismini taşır. *Görkemli Denge*, Dolunay Yayınları’nın beşinci kitabıdır. Eser, “Düşünce Yolcusu”, “Göz Bahçesinde Seyran”, “Ses İpine Asılır Sözler” ve “Selimiye” başlıklarını taşıyan dört bölümden oluşur. Kitapta 32 şiire yer verilmiştir. “Düşünce Yolcusu” başlığını taşıyan ilk bölümünde toplam 13 şiir yer alır. Şair, “Düşünce Yolcusu” bölümünde, daha çok tefekkür, insan ve yurt sevgisi temalarını işler. “Göz Bahçesinde Seyran” bölümünde, kadın, aile mutluluğu, çocuk sevgisi, inanç, insan ve aşk temaları üzerinde durur. “Ses İpine Asılır Sözler” adını taşıyan eserin üçüncü bölümünde ise, apartman dairelerine sıkışmış aile yaşamı, menfaat tellallığı yapan insanlar, tefekkür, nefisle mücadele, insanın benlik çıkmazında bocalaması ve poetik görüşlerini işlediği şiirler yer alır. Eserin dördüncü bölümünde müstakil bir kitap olacak nitelikteki “Selimiye” şiirine yer verir. Altmış mısradan oluşan bu şiiri Eren, Edirne’ye giderek camiye gezip yetkililerden bilgi alarak üçüncü şerefesine çıkıp baş

⁶⁹¹ Age., s. 52.

⁶⁹² Age., s. 52.

döndürücü yükseklikten, vatan toprağımızı, kana kana seyretmesi sonucu kaleme alır. Şiirde “*Selimiye’nin dış ve iç mimarisinin tasviri, şiir estetiği*”⁶⁹³ içinde verilir.

Şair, dört bölüme ayırdığı eserinin “Düşünce Yolcusu” başlığı altındaki bölümünün “Görkemli Denge” başlığı altındaki ilk şiirinde dini-tasavvufi konuları işler. Şair, “Görkemli Denge” ifadesi ile gökyüzündeki muhteşem dengeye dikkat çeker. Allah’ın varlığının ve birliğinin delili olan kâinatın dili ile mutlak varlığın birliğini ifade eder. Kâinat içinde birbirinin zıttı gibi görünen fakat birbirinin devamı olan muhteşem döngü şiirde vurgulanır. Şair, Kur’an-ı Kerim’deki gecenin ve gündüzün birbirini takip ettiğini ifade eden ayetlerden yararlanarak ilahi nizamı tasvir ederken, her şey kendi varlığı ile evrene anlam yüklemektedir. Durdu Şahin’in 15 Mart 1997 yılında *Görkemli Denge* kitabı ile ilgili Arif Eren ile yaptığı ve *Gündüz* gazetesinde yayımlanan söyleşide o, şiiri ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

“Görkemli Denge ile gökyüzündeki muhteşem düzeni işaret ederek, vahdet-i vücud düşünce sistemini anlatmak istedim. Bu düşünüşe göre, çokluk halinde görülen kâinat, aslında bir birlikten ibarettir. Hiçbir kurala bağlı olmadan var olan, mutlak varlık, birdir. O da: Allah’tır.

*Görkemli Denge’nin diğer bir açıklama şekli de; Allah’ın yarattığı her şeyde gizli bir güzellik vardır. Gündüz Güneş’iyle, gece Ayı’yla insanoğlu için bir ibret aynasıdır. Dolunay yüzlü bir güzellik kraliçesi olan geceyi, gündüz görmediği için, çirkin zanneder. Gece de gündüzü görmediği için, güneşin varlığından habersiz, gökyüzünü kendi mülkü olarak kabul eder. Buradan çıkacak netice; insanın kendisini başkasıyla mukayese etmek imkânı bulamadan kendi lehine karar vermesinin yanlışlığı belirtiliyor. Görmeden, araştırmadan, bilgi sahibi olmadan karar vermenin, yanlış bir davranış olduğunu, bu tür kararlardan kaçınılması vurgulanıyor. Bunlara ilaveten bir de bazı güçlerin, güzelliklerin gündüzle gecede olduğu gibi bir araya gelemeyeceği söyleniyor insanoğluna.”*⁶⁹⁴

Kitaptaki “Düşünce Yolcusu” adlı şiirde Eren, insanoğluna bir günün

⁶⁹³ Age., s. 66.

⁶⁹⁴ Age., s. 65.

düşündürdüklerini konu edinir. İnsanın tefekkür ile geçecek zamanı ve vicdani sorgulamalara girerek doğru yola gireceğine inanır.

Eserin bu bölümünde toplumsal sorunları işlediği önemli şiirlerden biri de “Mayın Gibi Kuşattı Kar” şiiridir. Şair, Türkiye’nin gelişmesinin köyden ve köylüden başladığına inanır. Köylünün ekonomik ve sosyal yönden gelişmesinin ülkenin tam anlamıyla kalkınmasını sağlayacağını düşünmektedir. Şiir köyün ve köylünün sorunlarının çözümü için yetkililere çağrı niteliğindedir. Eren şiiri bu amaçla yazdığını da ifade eder. Ayrıca şiirle ilgili şu yorumu yapar:

*“Mayın Gibi Kuşattı Kar, köyün sosyal yapısını anlatan bir şiirdir. Köyün, bir mayın gibi, patlamaya hazır birçok sorunu vardır. Bu şiirde patlak veren olayların bir kısmı belirtilmiş, diğerlerinin de birer mayın gibi, patlamaması için, yetkililerin dikkati çekilmiştir.”*⁶⁹⁵

Bu bölümün dikkat çekici şiirlerinden biri de “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı” şiiridir. “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı” şiirinde, teselli mahiyetindeki sözlerle, oyalanan insanların hazin dramı anlatılmaktadır.⁶⁹⁶ Şair, manen güçlü olan toplumların ekonomik ve sosyal problemleri daha rahat aşacağına inanır. İnsan sevgisinin toplumları en üst seviyeye çıkartacağını düşünür. Toplumun yaralarının sevgi ve yardımlaşma ile aşılabacağına inancı tam olan şair, toplumun yoksulluktan kurtuluşunun reçetesini bu şiirde sunar.

Kendisi de öğretmen olan Eren, “Hep Sana Olur Yönelmeler” şiirinde öğretmenlik mesleği ve öğretmenler hakkındaki duygu ve düşüncelerini anlatır. Öğretmenlere gereken değeri vermeyen milletlerin geri kalacağına inanır. Şair, Türk milletinin öğretmenlere ve öğretmenlik mesleğine gösterdiği sevgi ve saygıyı “Yüreklerde yazılı adlarımız” mısraıyla dikkat çeker.⁶⁹⁷ Bu bölümde tarihi şahısları anlatan şiirlere de yer verilir. “Bir Destan Böyle Başlar” şiirinde Milli Mücadele kahramanlarımızdan Sütçü İmam, “Karacaoğlan” şiirinde ise halk şairi Karacaoğlan’ı işlenir.

⁶⁹⁵ Age., s. 66.

⁶⁹⁶ Age., s. 67.

⁶⁹⁷ Age., s. 68.

Eserin ikinci bölümü “Göz Bahçesinde Seyran” başlığını taşır. Bu bölüm 12 şiirden oluşur. Bu bölümde din, aile, insan ve sevgi temaları vurgulanır. Bölüm ismini veren “Göz Bahçesinde Seyran” şiirinde insanın fiziki güzelliğinden çok huy güzelliğinin önemli olduğu dile getirilir. Genç kızlara çağrı niteliğindeki bu şiir, onların dillere düşecek hareketlerden uzak durması gerektiği üzerinde durulur. Şair, bir genç kızda bulunması gereken en önemli unsurun ahlâk güzelliği olduğunu dile getirir.

“Çözülür Düşümler”, “İnançla Çarpmalı Kalbin” adlı şiirler ise dini temalı şiirlerdir. “Çözülür Düşümler” şiirinde namaz sonrası yapılan tesbihat, “İnançla Çarpmalı Kalbin” şiirinde ise kader inancı vurgulanır.

“Dumansız Ateş Gibi”, “Sevda Yangını”, “Gizlice Aralanır Perde”, “Işıksız Gözler Birer Kuyu”, “Hep Aynısın”, “Can Evinde Efkâr Var” şiirleri insanı konu alan aşk temalı şiirlerdir.

Eserin bu bölümünde önemli şiirlerden biri de şairin çocukluk anılarına doğru yolculuğa çıktığı “Dua” şiiridir. Bu şiirde küçük bir yüreğin tabiat olayları karşısında duaya sığınması dile getirilir. Çocuk saflığı ile edilen dualarla tabiatın merhametli yanı da içimizi ısıtır.

Kitabın üçüncü bölümü “Ses İpine Asılır Sözler” adını taşır. Bu bölümde yer alan altı şiirden “Benlik Çıkmazı” dörtlüklerle yazılırken diğer şiirler beşlikler hâlinde. Burada şairin poetik görüşlerini yansıtan şiirler ağırlıktadır. “Ses İpine Asılır Sözler” şiirinden sonra şair, “Ses İpine Sözler Asan Şair” unvanı ile anılmıştır. Eren’in poetikasının sınırlarını çizen şiirlerinden biri de “Havuz”dur. Burada şairin ve şiirin farklılığı ortaya konur. Gelişi güzel şiirlerin yazılması hicvedilir. Her şairin kendine has bir üslubunun olması gerektiğini düşünen Eren, birbirine benzeyen, birbirini taklit eden şiirlerle şair olunamayacağına değinir.

Bu bölümün sosyal içirikli şiirlerinden biri olan “Kimi İnsanlar”da apartman dairelerine sıkışmış aile hayatı üzerinde durulur. Şair, modernleşmenin toplumda yarattığı sorunları zarif bir söyleyişle dile getirir. “Hep Aynı Oyun” adlı şiirde menfaat tellallığı yapan insanlar ve siyasetler hicvedilir. “Düşünce Yorgunluğu” şiirinde ise insanoğlunun çeşitli hâlleri nazarlara sunulur. “Benlik Çıkmazı” şiirinde benlik çıkmazındaki insanın tefekkür ile

bu çıkmazdan kurtulacağı düşüncesi vurgulanır.

Kitabın son bölümü, ismini, manevi ve mimari özelliklerinin anlatıldığı Selimiye’den alır. Bu bölüm eserin en etkileyici ve en uzun şiiri olan “Selimiye” şiirinden oluşur. Burada Selimiye’nin maddi manevi özellikleri verilmeye çalışılmıştır. Eren, Edirne’ye gidip yetkililerden bilgi almış üçüncü şerefeden vatan toprağını seyre dalmış, caminin manevi iklimini hissetmiş ve şiirini de bu ruh hâli içinde kaleme almıştır. “Selimiye” şiiri başlı başına bir abide yapıttır. Şiirinde kullandığı benzetmeler ve imgeler orijinaldir. Bu orijinallik içinde Selimiye’nin hem mimari özellikleri hem de manevi havası verilir. Şiir şekilsel özelliği ile de dikkat çekmektedir. Şiir, 6’lıklar hâlinde toplam 60 mısradan oluşur. 6’lıklarda her iki mısra kendi içinde kafiyelidir. Şair, Divan edebiyatının mesnevi nazım şeklinin kafiye özelliklerinden yararlanarak 6’lıklardan kafiye düzenini oluşturur. O, ayrıca asonans ve aliterasyonlardan sıklıkla yararlanarak ahenk sağlamaya çalışmıştır.

Birçok yazar, şair ve araştırmacı, Eren’in *Görkemli Denge* adlı eseri ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Şevket Bulut, şairin *Görkemli Denge* adlı eserindeki “Mayın Gibi Kuşattı Kar”, “Selimiye”, “Dört Mevsimden Hatıralar” ve “Görkemli Denge” şiirlerini tahlil etmiştir. Şevket Bulut, “Görkemli Denge” başlığı ile *Seviye* dergisinin 2. sayısında yayımlanan yazısında kitabı tanıtır ve onunla ilgili düşüncelerini açıklar. Burada şiirin uzun bir çalışmanın ürünü olduğunu ifade eder ve okuyucularına okumaları için tavsiyede bulunur.⁶⁹⁸

Türk edebiyatının önde gelen hikâye ve romancılarından Sevinç Çokum, 18.04.1996 tarihli Türkiye gazetesinde yer alan yazısında Eren’in *Görkemli Denge* adlı eserinde toplumcu bakış açısına yer verdiğini ifade eder. Çokum’a göre şair, bağırmadan, sakın bir üslupla derinlemesine mesajlarını verir:

“Şair Arif Eren’i “Bu Kent Sende Kalsın”, “Yurt Tesbihi”, *Hayatı Huzura Ayarlamak*” gibi kitaplarından biliyoruz. “Görkemli Denge” yeni ürünü. Eren

⁶⁹⁸ Age., s. 83.

şiiirlerini “Düşünce Yolcusu”, “Göz Bahçesinde Seyran”, “Ses İpine Asılır Sözler” ve “Selimiye” adları altında bir araya getirmiş. Bu şiiirlerin çoğu tefekküre yönelmiş, daha duru, dinlenmiş düşüncelerin birikimi.

Arif Eren’in bazı şiiirlerinde toplumcu bakışı, buluyoruz. Ne var ki bağırılmaz bu şiiirler. Usulünce ve derinlemesine söyler. Nefret etmez ve ettirmez; yurt sevgisi, insan sevgisi de böyle olur. Bir kitabına Yurt Tesbihi adını vermiş olması, bu sevginin derin köklerini ortaya koyuyor.

İşte Yaralar Sevgiyle Sarılmalı şiiiri buna örnek. Ülkeyi öyle kapkaranlık, görmek ve göstermek yerine Eren, huzurun, barışın yollarını işaret ediyor.”⁶⁹⁹

Durdu Şahin, *Görkemli Denge*’nin tebliğ ve telkin amacıyla yazılmış bir eser olduğunu ve estetik bir zarafet taşıdığını dile getirir. Eserle ilgili görüşlerini şöyle aktarır:

“*Görkemli Denge*”; ne kükrüyor ne uluorta bağırıyor, ne de nutuk atıyor. Açıkta bir şeyleri tebliğ etmeye çalıştığı şiiirlerde bile telkini daha baskın bir şekilde ortaya çıkıyor. Özenle seçilerek kitaba konan şiiirlerdeki manevi öz; şekil ve kafiye gibi maddî tarafı ağır basan ifade ve güzelliklere ulaşma vasıtalarını bile bir estetik zarafetle kuşatarak kendisine benzetmesini bilmiş, şiiirleri ister sinirli, isterse sakın zamanımızda okuyunuz. Okurken yavaş yavaş; ama yüreğinize işleterek, konuşan bir ermiş” ya da “derviş” karşısındaymış gibi toplanmaya, elinize, yüzünüze tebessümler serpiştirmeye başladığını fark ediyorsunuz. Arif Eren, okuyucusunu sallamadan sarsmasını biliyor şiiirlerinde.”⁷⁰⁰

Mustafa Özçelik, şairin *Görkemli Denge* adlı eseri ile ilgili değerlendirmesinde ‘bize bizi anlatan bir şairin kitabı’ ifadesini kullanır:

“*Görkemli Denge*’yi bize bizi anlatan bizden bir şairin kitabı olarak okuyup sevdim. Şair, Arif Eren’i bu güzel kitabından dolayı kutluyor, yeni şiiirleriyle edebiyat iklimimizi zenginleştirmesini diliyorum.”⁷⁰¹

Eren’in *Görkemli Denge* eseri ile ilgili değerlendirme yapan şairlerden biri de Bahaettin Karakoç’tur. Karakoç, yazısında şairin dil ve anlatım

⁶⁹⁹ Age., s. 73.

⁷⁰⁰ Age., s. 72.

⁷⁰¹ Age., s. 81.

özelliklerinden bahsederek Eren'in şiire sadık bir şair olduğunu ifade eder. Karakoç. *Görkemli Denge*'yi kemâl sürecini tamamlamış bir etik ve estetik anıt olarak değerlendirir:

*“Görkemli Denge, Arif Eren'in yeni bir ürünüdür. Şiir dünyamızın bereketli toprağına bir cemre gibi düşen, atmosferi elektriklendiren bir şiir yağmuru... Dahası da var: Bize göre Görkemli Denge, kemâl sürecini tamamlamış bir etik ve estetik anıttır.”*⁷⁰²

Zaman Yerinde Durmaz

2006 yılında Öncü Kitap tarafından yayımlanan *Zaman Yerinde Durmaz* eseri, Eren'in beşinci şiir kitabıdır. Kapak tasarımı Eren Arıkan tarafından yapılmıştır. Bu eser üç bölüm hâlinde hazırlanmıştır. Bu bölümler: “Bir Kuştur Zaman”, “Yürek Yürek Kilitli Kalacak” ve “Gündüzü Olmayan Gece” başlıklarını taşır. Eren'in diğer kitaplarıyla benzer temaları işlediği bir şiir kitabıdır. Eserde asıl tema olarak zaman merkeze alınır. Geçip giden zaman, eserdeki birçok şiirde ele alınır. O, zaman temasının dışında aşk, tabiat, özlem, yalnızlık, sevgi, hüzn ve ölüm gibi bireysel temalara da yer verir. Deprem, savaş, din, gelenek ve çocuk temalı toplumsal şiirlerle halkın nabzını tutar. Eserde sevgi teması etrafında Yunus Emre'nin sevgi ve barış dili ile halkın kalbine kadife yumuşaklığında sözcüklerle dokunur. O bu şiirleri kalemle alırken Yunus diliyle ve Yunus gönlüyle bir sevgi çemberi kurma çabası içindedir.

Eserin “Bir Kuştur Zaman” adını taşıyan ilk bölümünde 21 şiir yer alır. Eren, bu bölümde hayatın içinden biriktirdiği duyarlılıklara ve hayata dair gözlemlerine yer verir. Bu bölümde yalnızlık, mutluluk, özlem, zaman, çocukluk yılları, sevgi, tabiat gibi temalara yer verilir. Bölümün ilk şiiri “Zaman Yerinde Durmaz” ile başlayan Eren, zamanın muhakkak gelip geçeceğini, yarının bir garantisinin olmadığını, ölüm atının bir gün kendi kapısını da çalacağını ifade eder. Şiirde, zaman uçup giden bir kuşa benzetilerek onun

⁷⁰² Age., s. 70.

geçiciliği vurgulanır. Günler gelip geçerken insanın güzellikler bırakarak dünyadan ayrılması gerekliliği de şairce dile getirilir.

Eren, ahiliğin milli ve manevi unsurlarından yararlanarak toplumu iyiliğe sevk etmeye çalışır. “Hep İyilik, Kötülük Yok” şiirinde iyilik yapmayı ve hayırda yarışmayı şiar edinen ahilerin anlayışı ile iyiliğin toplum içinde yayılması gerektiğine inanır. O, ahilik felsefesinin toplumda hâkim olması ile sevgi ve iyilik dolu bir dünyanın inşa edilebileceği fikrine de dikkat çeker.

Bu bölümün önemli şiirlerinden biri de “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri”dir. Eren, bu şiirinde terör sorununu lirik bir dille ifade eder. Dört köy öğretmenin kurşuna dizilerek teröristlerce şehit edilmesi, şairin yüreğine dokunduğu gibi mısralara da yansır.

“İnsan” şiirinde değer yargıları ile var olan insanın hayatı gerçek ifadesini bulur. Eren, insanın kendi benliğinin farkına varması ve değer yargılarına bağlı kalmakla dünyaya geliş amacına hizmet edeceğine inanır. “Doğru Adres” şiirinde kıymeti bilinmeyen insanların zaman içinde anlaşılacağı dile getirilir. “Bir Çocukluk Fotoğrafı” şairin çocukluk anılarından bir sesleniş niteliğindedir. Burada küçük yüreklerin saflığını ve temizliğini bulmak mümkündür. “Suçlusunuz” şiirinde sokağa terk edilen çocukların sorumluluğunun topluma ait olduğu dile getiren şair, bu durumun suçluluğunu yüreğinde yaşar.

Eserin ve bu bölümün önemli şiirlerinden biri de “Kimlik” başlığını taşır. Burada Yunusça bir hoşgörü ile iyi işler yapma amacında olan, dedikodudan uzak, ölçülü konuşan, kalp kırmamaya özen gösteren, art niyet taşımayan ve iyi niyet besleyen bir şair karşımıza çıkar. “Mutluluk Aşısı” adını taşıyan bir başka şiirde ise mutluluk atlası mısralara yansır. “Kendini Tanımak” şiirinde mutluluğu kendi dışında aramanın yanlışlığı üzerinde durulur. Şairde, insanın kendi iç dünyasında mutlu olmadan, hayatta mutluluğu yakalayamayacağı düşüncesi hâkimdir.

Öz benliklerinden kopan şairlerin eleştirildiği poetik niteliğindeki “Benlikten Kopmak”, bu bölümün önemli şiirlerindendir. Şiir, moda akımlara kapılarak toplumun değer yargılarına ve geleneğine aykırı konuları işleyen şairlere bir eleştiri niteliğindedir. Bölümün bir başka poetik nitelikteki

şii “Bir Garip Ağaç”tır. Şiirin ve şairin anlaşılammaması üzerinde durulur. Ağaç imgesi ile istenen mesajlar verilmeye çalışılır.

“Yunus Emre” şiirinde insanlığa sevgi ve hoşgörü dolu bir yaşantının reçetesi sunmaya çalışılır. İnsanlığın sevgi ve hoşgörüü kaybetmesi ile toplumsal düzende aksaklıkların yaşandığına dikkat çekilir. Eren, öz değerlerinden uzaklaşan toplumların Yunus dili ve gönlü ile huzur ve refaha kavuşacağına inanır.

Bölüme hâkim temalardan biri de yalnızlıktır. Bu tema, “Yalnızlığın Adresi”, “Yürek Yalnızlığı”, ve “Yalnızlık” şiirlerinde dile getirilir. Yürek yalnızlığı, sevgiliden ayrı kalmanın yalnızlığı ve şairin toplumca anlaşılammamasının yarattığı yalnızlık vurgulanır. Topluma fayda sağlamayan, toplum tarafından anlaşılmayan şairin yağmursuz bir buluttan farkı yoktur. Şairin yalnızlığını ancak dostlarının varlığı ve vefası giderir. “Dostlarla Beraber Olmak” adlı şiirde anılarda saklı kalan dostlar anılır. Geçmişî yeniden hatırlarla yaşayan şairi, dostlarla yeniden olmak bahtiyar eder.

Eren, kitabının ikinci bölümüne “Yürek Yürekte Kilitli Kalacak” adını vermiştir. Bu bölüm toplam 12 şiirden oluşur. Bu şiirlerde aşk, tabiat, hüçün, Kahramanmaraş ve Afganistan mücahitlerinin özgürlük savaşı işlenmiştir. Bölüme de ismini veren “Yürek Yürekte Kilitli Kalacak” şiiri 8’lik hâlinde 4 kıtadan oluşur. Şiirde aşk teması işlenir. Aşk temasının işlendiğı “Gülümsemen Kelebek Gibi” adlı bir başka şiiridir. Şiirde sevgilinin gülümsemesi, gül dudakların arasından uçacak alımlı bir kelebeğı benzetilir. Eren, bu şiirinde orijinal imgelerle aşkın hâllerini dile getirir. Şair, sevgiyi ve sevgiliyi anlatırken tabiat unsurlarından yararlanır. Bu bölümün önemli şiirlerinden biri de “Papatyam”dır. Bu şiirde sevgi, kırların narin çiçeğı papatyaya benzetilir. Gelincikler her ne kadar kıskanıp şair ile sevgilinin arasını bozmak istese de bunu başaramaz. Aslında şair de sevgilisi de çoktan bu arabozucuyu affetmiştir. Bu utançla da gelincik kızarır. Eren, bu şekilde çiçeklerin diliyle aşkı yüreklere yazmaya çalışır. “Kendini İyi Dengelerdin” şiirinde bir başka sevgili tarifi yapılır. Bu sefer sevgili şuh edasından uzak, ölçülü tavırlar içerisindedir. Aslında şair, çizdiği sevgili portresi ile kadının sevgili rolünde alması gereken tavrı ortaya koymaktadır. “Alevler İçinde Ufuk” şiirinde ise Eren, yürekteki sevdâ ateşinin boyutunu anlatır. Aşk ateşi denizde sönen kıvı bir

yangına benzetilir. Şair, gönlünü bir denize, sevgiliyi ise güneşe benzetir. Ufuktan batan güneşin deniz üstündeki kızıl rengi şairin gönlünü de yakmaktadır. Âşıkların zaten yanmaktan başka çareleri de yoktur. Bu bölümde sevgilinin anlatıldığı bir başka şiir “Tanıdığım Gibisin”dir. Bu şiirde, bakışı, duruşu ve konuşması ile zarif bir sevgili karşımıza çıkar. Şair, sevgili ile her karşılaşmasında aynı heyecanı hissetmektedir. O, mazideki günleri hatırlayıp aynı mutluluğu bir kez daha yaşamaktadır. Güzellerin güllerle dolaştığı günler mazide kalsa da şairin gönlü o güzel günlerde ve güzellerdedir. Şair, mazideki güzel günlerin ve güzellerin sızısını “Yürek Sıkıntısı” şiirinde dile getirir. “Yürekleriniz Değişmiş” şiirinde büyük bir aşkın izlerini süreriz. Âşıkların sevgileri o kadar yücedir ki, birbirlerinde yok olmuşlardır. Şair, bu tür aşkları genç kuşaklara emsal olarak gösterir. Eren, gerçek aşkın her yönüyle bir uyum içinde olacağına inanmaktadır. Şiirde de bu inanç bütün benliği ile ortaya konur. Şair, “Sönmeyen Yangın” şiirinde evlilik yolundaki genç bir kızın gizli sevdasını işler. Başkalarını sevdikleri hâlde zorla evlendirilen genç kızların yürek sızılarına buradaki dizelerinde yer verir.

Şair, memleketine duyduğu sevgiyi ve bağlılığını “Her Mevsim Güzel-sin” şiirinde dile getirir. Kahramanmaraş’ın birçok güzelliğinin dile getirildiği şiirde, memleketinin her köşesinde farklı bir duygu seli karşımıza çıkar.

Eren, bölümün son şiirinde, toplumsal bir temayı konu edinir. Afganistanlı mücahitlerin Ruslara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi “Afgan Güneşi Tekrar Büyüyecek” şiirinde dile getirilir. Şair, emperyalizme karşı verilen mücadelede Afganistanlı mücahitlerin yanındadır ve Afganistan’ın özgürlük güneşini umutla beklemektedir.

Şair, kitabının son bölümüne “Gündüzü Olmayan Gece” adını vermiştir. Dört şiirden oluşan bu bölümde ölüm teması ağır basar. Eren bu bölümü oluşturan şiirlerde farklı nazım birimlerini kullanmıştır. Daha çok 4’lük ve 5’lik nazım birimi ile serbest ölçüyü tercih etmiştir. Bölümün ilk şiiri “Son Oyun”dur. Şair, bu şiirinde birlikte oyunlar oynadığı çocukluk arkadaşını kaybetmenin hüznünü yaşar. Eren, arkadaşının saklambaç oyunundaki başarısını vurgulayarak ebedi âleme yolculuğunu da bu oyunun bir parçası olarak görür. Bölümüne adını veren “Gündüzü Olmayan Gece” şiirinde şair, 17 Ağustos 1999 yılında Gölcük’te meydana gelen depremin hüznünü dile

getirir. O, depremin yarattığı büyük acıyı gündüzü olmayan bir gece olarak niteler. Deprem sırasında yok olan ailelerin acılarını derinden hissederek şair, binalarla birlikte kurulan hayallerin de yok oluşunu bir aileden yola çıkarak anlatır. Bölümün imge yüklü şiirlerinden biri de “Değişmeyen Son” şiiridir. Eren, bu şiirde, ölümün mutlak bir son olduğunu dile getirir. İnsan mutlak sona yaklaştığında zembereği boşalan bir saat gibidir. İnsanoğlunun bir saat gibi ne zaman duracağı da belli değildir. Bu bölümde ölüm temasının işlendiği bir başka manzume “Bir Ölüm Günü Vardır” şiiridir. Şiirde ölümün habersiz gelişi dile getirilir. Bundan dolayı hiç ölmeyecek gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışmanın gerekliliği vurgulanır. “*Şimdiden Allahısmarladık*” diyen şair, âdeta okuyucularına ve dostlarına veda etmektedir.

Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler)

Şairin son kitabı *Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler)* başlığını taşır. Eserin birinci baskısı 2019 yılında Öncü Kitap tarafından yapılmıştır. Eren’in bu eserinde daha önce yayımlanan şiir kitaplarından seçilmiş şiirler yer alır. Kitap altı bölümden oluşur. Bu bölümler şiir kitaplarının adını taşır. Kitabın son bölümünde Eren’in kitapları dışında yer alan şiirlerine yer verilir ve bu bölüm “Kitap Dışı” başlığını taşır.

Eserin ilk bölümü “Bu Kent Sende Kalsın” başlığıyla verilir. Eren’in, ilk baskısı 1965 yılında yapılan şiir kitabından seçilmiş olan bu bölümde “Bu Kent Sende Kalsın”, “Ağustos Merdiveni” ve “Bir Albümden Resimler” şiirleri yer alır. Kitabın ikinci bölümü “Yurt Tesbihi” başlığını taşır. Bu bölümde ilk baskısı 1975 yılında yapılan “Yurt Tesbihi” kitabından seçilmiş 19 şiire yer verilir.

Kitabın üçüncü bölümünü “Hayatı Huzura Ayarlamak” şiir kitabından seçilmiş şiirler oluşturur. Bu bölümde ilk baskısı 1985 yılında Semih Ofset tarafından yapılan şiir kitabından seçilen 20 şiir yer alır. Eserin dördüncü bölümü “Görkemli Denge” başlığını taşır. İlk baskısı 1996 yılında Dolunay Yayınları arasında çıkan şiir kitabından seçilmiş 30 şiire yer verilir. Diğer bir bölüm “Zaman Yerde Durmaz” başlığını taşır. İlk baskısı 2006 yılında Öncü Kitap tarafından yapılan şiir kitabından seçilmiş 32 şiir yer alır.

Eserin son bölümünde daha önce yayımlanmış şiir kitaplarında yer almayan şiirlere yer verilmiştir. Bu bölüm “Kitap Dışı” adını taşır ve şairin kitaplarında yer almayan “Ev Sahibi”, “Kitap Sevinci” adını taşıyan iki şiiri yer almaktadır.

Arif Eren, son eseri “*Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler)*” kitabında şiirlerini titizlikle yeniden gözden geçirmiştir. Birçok şiirinin son hâli bu kitapta yer almaktadır.

DİĞER ESERLERİ

Şairin şiir kitapları dışında çeşitli gazete ve dergilerde şiirleri ile ilgili değerlendirmelerin, şaire gönderilen mektup ve tebrik mesajlarının, bazı şiirlerinin yer aldığı *Arif Eren Hayatı - Sanatı - Şiirleri* adlı eseri şairin kendisi tarafından tertip edilmiş monografik bir kitaptır.

Arif Eren Hayatı - Sanatı - Şiirleri

Şairin altıncı kitabı *Arif Eren Hayatı - Sanatı - Eserleri* adını taşır. İlk basısı 2010 yılında Öncü Kitap tarafından yapılmıştır. Eserde şairin şiir kitapları ile ilgili çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan yazılar, bazı şiirlerinin tahlili, kitapları ve şiirleri ile ilgili yazılan mektuplar ve şairle yapılan söyleşiler yer alır. Kitap, “Sunuş”, “Arif Eren ve Şiirleri” “Bu Kent Sende Kalsın”, “Yurt Tesbihi”, “Hayatı Huzura Ayarlamak”, “Görkemli Denge”, “Zaman Yerde Durmaz” ve “Arif Eren’e Şiirler” bölümlerinden oluşur. Son bölümde şaire ithaf edilen şiirlere yer verilmiştir.

Eren, eserin sunuş bölümünde kitaplarını, şiirlerini inceleyen yazar ve şairlerin yazılarını bir kitapta toplama gereği duyduğunu ve kitapları ile ilgili yazıların okunduktan sonra dergi, gazete ve küpür olarak dosyada tutuklu kalmasına gönlünün razı olmadığını ifade eder.⁷⁰³

Eser, Mustafa Ceylan’ın “Arif Eren ve Şiirleri” başlığını taşıyan bölümle başlar. Şairin hayatı ile ilgili kısa bilgi veren Ceylan, “Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi”, “Sonra Bulamazsın Aynalarda”, “Bu Kent Sende Kalsın”, “Zaman

⁷⁰³ Age., s. 4.

Yerinde Durmaz”, “Yurt Tesbihi” ve “Selimiye” şiirlerini de tahlil eder. Mustafa Ceylan için Eren, “*Pırlanta dizelerin usta kalemidir.*”⁷⁰⁴

Kitabın “Bu Kent Sende Kalsın” başlığını taşıyan bölümde Eren’in ilk şiir kitabı *Bu Kent Sende Kalsın* ile ilgili İlhan Geçer’in 1965 yılında *Ilgaz* dergisinde yayımlanan yazısına yer verilir. İlhan Geçer, şairin geleneksel şiirden yana bir tavırla, ideoloji çığırtkanlığı yapmadan gerçek şiirin kapılarını zorladığını ifade eder.⁷⁰⁵ Şair, bu bölümde “Bu Kent Sende Kalsın”, “Ağustos Merdiveni” ve “Bir Albümden Resimler” şiirine de yer verir.

Eserin “Yurt Tesbihi” adını taşıyan bölümünde şairin ikinci şiir kitabı *Yurt Tesbihi* ile ilgili çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanan yazılara, şaire gönderilen tebrik mesajlarına ve mektuplara yer verilir. Eren’in “Yurt Tesbihi” bölümünde İrfan Ünver Nasrattınoğlu, “Arif Eren’in Yurt Tesbihi” başlıklı yazısında şair ile ilgili kısaca bilgiler verir ve ayrıca şairin “Doğduğum Ev” şiiri ile ilgili tespitlerde bulunur. Eren’in mısralarında vatan ve millet sevgisinin hissedildiğini ifade ederek, okurlarına “Yurt Tesbihi”ni okumalarını tavsiye eder.⁷⁰⁶

Talât Sait Halman 25 Şubat 1985’te New York’tan gönderdiği mesajda şairin “Yurt Tesbihi” adlı eseri ve şiirlerini şöyle değerlendirir:

*“Türkiye gerçeklerinin en dokunaklı ve etkileyici ifadelerini veriyorsunuz şiirlerinizde... Akıcı, sağlam, sarsıcı üslûbunuza da hayran oldum. Son zamanlarda okuduğum en başarılı şiir kitaplarından biri, Yurt Tesbihi... Umarım edebiyat çevrelerinde, hak ettiği ilgiyi görür, alkışlanır. Dert görmesin elleriniz.”*⁷⁰⁷

“Yurt Tesbihi” ile ilgili bir değerlendirme de İsa Kayacan tarafından yapılır. Kayacan, şairin genç yaşına rağmen kurşun ağırlığında dizelerle etkili şiirler yazdığına dikkat çeker. Kayacan’ın 07.02.1976 tarihinde Tasvir gazetesinde yayımlanan yazısında Eren’in eseri ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

“Arif Eren’in ‘Yurt Tesbihi’ adlı şiir kitabı üç bölümden oluşturulmuş: Sevgi

⁷⁰⁴ Age., s. 5.

⁷⁰⁵ Age., s. 23.

⁷⁰⁶ Age., s. 30.

⁷⁰⁷ Age., s. 31.

*Yürekte Büyür, ‘Sonra Bulamazsın Aynalarda, Umut Kapısı. 60 sayfada verilenlerin ayrı ayrı anlam zenginlikleri var. Eren 1939 doğumlu. Henüz genç. Ancak, kurşun ağırlığında dizlerle çıkıyor karşımıza...’*⁷⁰⁸

Hisarcılar grubu yazar ve şairleri arasında yer alan Yaşar Faruk İnal, Başkent gazetesinde 07 Şubat 1979 tarihinde yayımlanan yazısında Arif Eren’in “Yurt Tesbihi” adlı şiir kitabının Anadolu kokuşlu mısraları barındırdığını ifade eder. İnal, kitapta yer alan “Sevgi Yürekte Büyür”, “Kiraz Bahçesinde Gece”, “Güz Düşünceleri”, “Güzel Bereket”, “Beklenen” ve “Umut Kapısı” adlı şiirlerini değerlendirir. İnal’a göre; Arif Eren Anadolu’nun her köşesine ayrı ayrı mısralar düşürmeyi başarmış bir şairdir. İnal, *Yurt Tesbihi* ile ilgili şu ifadeleri kullanır.

“Elimde bir şiir kitabı var. Arif Eren, bu kitabın adına ‘Yurt Tesbihi’ demiş. Sonra inci gibi dizmiş Anadolu kokuşlu mısraları.

*“Anadolu. Canım yurt!... Her köşesi için ayrı mısralar yazılacak belde. Arif Eren, “Yurt Tesbihi” adlı kitabında bunu başarmış. Ayrıca güzel temalar üzerine güçlü mısralar düşürmüş...”*⁷⁰⁹

Mustafa Kemal Yılmaz, şaire gönderdiği 19 Mayıs 1997 tarihli mektupta Millî Kütüphanede düzenlenen şiir gecesinde şairin bazı şiirlerini dinlediğini, beğendiğini ve şiirlerinde duygulu bir söyleyişin hâkim olduğunu ifade eder. Yılmaz’ın “Şair Meslektaşım” hitabı ile başlayan mektup şöyle devam eder:

“Duygulu şiirlerinizi Millî Kütüphanede tertiplenen şiir gecesinde takdirle dinlemiştim. Rahat, duygulu ve duygulandırıcı bir söyleyiş tarzınız var, ‘Söküp at sevgisiz yüreği’ diyen şairden de ancak böylesi beklenir.

Bizde, ‘sevgi dolu’ bir yüreği konuşturacak çok şey var. Şöyle, insanlara karışmak, dinlemek, görmek yeter bunun için.

*Başarılarınızın devamı dileği ile saygılarımı sunuyorum...”*⁷¹⁰

Eren, eserinin “Yurt Tesbihi” bölümünde “Yurt Tesbihi”, “Sevgi Yürekte

⁷⁰⁸ Age., s. 31.

⁷⁰⁹ Age., s. 33-35.

⁷¹⁰ Age., s. 32.

Büyür”, “Sonra Bulamazsın Aynalarda”, “Güzel Bereket”, “Solun Çiçekler”, “Güz Düşünceleri”, “Mutlu Umut”, “Doğduğum Ev”, “Kiraz Bahçesinde Gece”, “Şemsiye” ve “Alp Arslandır Bu” şiirlerine de yer verir.

Eserin bir sonraki bölümü “Hayatı Huzura Ayarlamak” başlığını taşır. Şair, bu bölümde *Hayatı Huzura Ayarlamak* kitabı ile ilgili şair ve yazarların gönderdiği mektuplara, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazılara yer verir.

Ünlü edebiyat tarihçisi, eleştirmen ve yazar Prof. Dr. Mehmet Kaplan, 2 Şubat 1985 tarihli mektubunda şairin *Hayatı Huzura Ayarlamak* adlı şiir kitabı ile ilgili şu satırlara yer verir:

“Sayın Arif Eren,

2 Şubat 1985

“Hayatı Huzura Ayarlamak” adlı şiir kitabınızı aldım. Teşekkür ederim. Berrak, sâkin, akıcı, ince, sevgi dolu hepsi de....

Size saadetler ve başarılar dilerim.”⁷¹¹

Hisar dergisinin ve *Hisar* akımının kurucularından olan Mehmet Çınarlı, Eren’in *Hayatı Huzura Ayarlamak* kitabının baskı ve tertibini çok beğendiğini ve şiirler arasında millî ve manevî konulara değindiği gibi güzellik ve aşk temalarının da işlendiğini ifade eder. Mehmet Çınarlı, 27 Mart 1985 tarihinde şaire gönderdiği mektupta şu satırlara yer verir:

“Değerli Kardeşim,

27 Mart 1985

“Hayatı Huzura Ayarlamak” isimli yeni şiir kitabınız gelince memnun oldum. Teşekkür ederim. Kitabınız, iyi tertip edilmiş ve güzel basılmış. Bir kısmını daha önce okumuş olduğum şiirlerinizde, manevî huzura kavuşmuş bir yüreğin mutluluğuyla, geçmişi özleyişin hüznü, iç içe yaşıyor. Millî ve içtimai düşüncelerle, güzellik ve aşk duyguları da yerlerini almışlar... “sizi tebrik eder, kitabın hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim. Selâm ve sevgilerle...”⁷¹²

Hisar dergisinde sorumlu yazı işleri müdürlüğü de yapan Kıbrıslı yazar

⁷¹¹ Age., s. 51.

⁷¹² Age., s. 51.

ve şair Nevzat Yalçıntaş, 14.03.1985 tarihinde Almanya'nın Halver şehrinden gönderdiği “Çok Aziz Şair” hitabı ile başlayan mektubunda Eren'i “saf şiire ulaşan bahtiyarlardan” olduğunu ifade eder. Bu sözlerin gereksiz bir övgü olarak görülmemesini, bunların birer hakikat olduğunu dile getirir:

*“Saf şiire ulaşan bahtiyarlardansınız. Bu sözlerimde ancak samimiyet var. Yoksa sanatta gereksiz övgülerin, şairler için ne kadar tatsız olduğunu bilenlerdenim. Sizi bütün kalbimle tebrik ederim.”*⁷¹³

Hisar grubu içinde de yer alan halk bilimci Mehmet Önder, şaire gönderdiği 28 Şubat 1985 tarihli mektubunda Arif Eren'i “Eski Hisarcılar”dan kabul eder. Eren'in öz şiirin kapılarını sonuna kadar aralayacağına inancının tam olduğunu ifade eder. Önder, Yahya Akengin'le şairin *Hayatı Huzura Ayarlamak* kitabını beraber okuduklarını ve çok beğendiklerini şöyle dile getirir:

*“Dün Yahya Akengin'le ‘Hayatı Huzura Ayarlamak’ı baştan sona okuduk. Çok yaşasın. Pek beğendik şiirlerinizi. Bu vadide zirvelerde pervaz edeceğinize gönülden inanıyorum. Gerçek şair, öz şiire nasıl da susuyoruz. Şarlatanlar şiir diye millete neleri veriyorlar. Bunlar arasında sizler, eski Hisarcılar olmasa oturup dövmekten başka çare yok... Selâm, sevgi ve saygılar kardeşim.”*⁷¹⁴

Eren'in eseri ile ilgili bir değerlendirmeyi de dilci, eğitimci ve yazar Beşir Göğüş yapar. Göğüş; eserin ad, anlatım ve biçim bakımından özgün bir eser olduğunu belirtir. 27 Şubat 1985 tarihli mektubunda şu ifadelerle yer verir:

“Hayatı Huzura Ayarlamak adlı şiir kitabınızı aldım. Sizi kutlarım. Beni düşündüğünüz için teşekkür ederim.

Kitabınızın adından tutun da anlatımınız, biçim seçiminiz, bana hep özgün geliyor. Özgün ve güzel sanat eserleri çıkarıyorsunuz.

*Ankara'ya gelerseniz, lütfen beni arayın, görüşürüz. Sevgi, saygı ve başarı dileklerimle.”*⁷¹⁵

Eren'in yakın arkadaşı yazar ve şair Muhsin İlyas Subaşı, onun

⁷¹³ Age., s. 51.

⁷¹⁴ Age., s. 52.

⁷¹⁵ Age., s. 52.

şairlerinin tutarlı, kalıcı ve etkili bir söyleşe sahip olduğunu ve şairin çevresi ile barışık, cemiyetle çatışmadan kolektif bir söyleyiş yolunu tercih ettiğini ifade eder. Subaşı, *Kayseri Haber* gazetesindeki yazısında kitapla ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

*“Şair Arif Eren’in, Hayatı Huzura Ayarlamak kitabındaki şiirlerde, tutarlı, etkili ve kalıcı eda hâkim. Arif Eren şiirlerinde insanın çevresiyle ilişkisine önem veriyor. İnsanın kendisinden başlayan anlayış gayreti, şiirde, cemiyetle çatışmaya girmeden birlikte bir kolektif yargılama biçimi alıyor. Bu da, onun şiirine kendine haslık tavrını kazandıran özelliği oluyor.”*⁷¹⁶

Şair, eserin bu bölümünde üçüncü şiir kitabında da yer alan “Sılaya Döndüğümde”, “Baba Ocağı”, “İnsanı Güzelleştiren Eller”, “Zor Yaşantı”, “Irmak Kenarında Bir Gece”, “Yalnızlık”, “Yürek Sıkıntısı” ve “Afgan Güneşi Tekrar Büyüyecek” şiirlerine de yer verir.

Eserin “Görkemli Denge” adlı bölümünde şairin dördüncü şiir kitabı olan *Görkemli Denge* ile ilgili çeşitli dergi ve gazetelerde yer alan yazılar, söyleşiler, bizzat şaire gönderilen mektuplar yer almaktadır. Bu bölümdeki ilk yazı Eren’in *Görkemli Denge* şiir kitabı ile ilgili olarak Durdu Şahin ile yaptığı söyleşiye yer verilir. Bahaettin Karakoç’a ait yazının bir kısmına şairin *Görkemli Denge* şiir kitabının arka kapağında yer verilir. Şevket Bulut’un, Eren’in “Mayın Gibi Kuşattı Kar”, “Selimiye” ve “Dört Mevsimden Hatırlar” şiirleri ile ilgili tespitlerine de yer verilir.

Şairin dördüncü şiir kitabı, okuyucular tarafından rağbet gördüğü gibi birçok şair, yazar ve araştırmacı, onunla ilgili değerlendirmelerde bulunur. Ahmet Beyoğlu, Sevinç Çokum, Nuhuz Olcay Kılıç, Doç. Dr. Asım Yapıcı, Ramazan Avcı, Mustafa Özçelik, Şevket Bulut, gibi şair, yazar ve araştırmacının yazılarına yer verilir.

Eserin bu bölümünde şair, “Göz Bahçesinde Seyran”, “Bahar Sevinci”, “Ses İpine Asılır Sözler”, “Benlik Çıkmazı”, “Aile Huzuru”, “Dünya Mutluluğu”, “Dua”, “Göz Üşümesi”, “Karacaoğlan”, “Dumansız Ateş” ve “Gece

⁷¹⁶ Age., s. 53.

Aydınlığı” şiirlerine yer verir.

“Zaman Yerinde Durmaz” kitabın beşinci bölümüdür. Bu bölümün ilk yazısı, şair ve yazar Yalçın Yücel’in “Üşüyen Gözlerin İnsanı Arif Eren” adını taşır. Eren’in yakın arkadaşı Yalçın Yücel, bu yazısında şairin şiir kitapları ile ilgili değerlendirmelerinin yanı sıra “Sevgi Yürekte Büyür”, Ağustos Merdiveni, “Havuz” ve Selimiye” şiirlerini de değerlendirir. Yücel, yazısında Arif Eren’in imge gücünün zenginliğine değinir. Bölümün ikinci yazısında Filiz Nur, “Zamanı Durduran Şair Arif Eren” adıyla tabiatın ve varoluş gayesinden yola çıkarak Eren’in şiirlerini değerlendirir. Onun tabiat unsurları ile bir gidiş tasviri çizdiğini ifade eder. Eserin bu bölümünde “Zaman Yerinde Durmaz”, “Bir Kuştur Zaman”, “Bir Yeryüzü Yüreğim”, “Yunus Emre”, “Sevda Güneşi”, “Papatyam”, “Yürek Yürekte Kilitli Kalacak”, “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri”, “Hep İyilik Kötülük Yok”, “Yalnızlığın Adresi”, “Yürek Yalnızlığı”, “Son Oyun” ve “Değişmeyen Son” şiirlerine de yer verilmiştir. Bölümün sonunda Arif Eren’in, Durdu Şahin ile okuma ve yazma üzerine söyleşisine yer verilir.

Eserin son bölümü “Arif Eren’e Şiirler” başlığını taşır. Şairi anlatan, ona ithaf edilen şiirlere bu bölümde yer verilir. Burada Selami Yıldırım’ın “Ses İpine Sözler Asar Bir Adam”, M. Hanifi Sarıyıldız’ın (Dost Ozan) “Arif’tir O”, Erol Saner’in “Kalp Ustasına” ve Özkan Gönülüm’ün “Arif Eren” şiirlerine yer verilir.

HAKKINDA YAZILAN KİTAP ÇALIŞMALARI

Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren

Hatice Eğilmez Kaya'nın 2021 yılında Öncü Kitap tarafından yayımlanan monografi türündeki eser on üç bölümden oluşmaktadır. Eğilmez Kaya, bu eseri şairin “Kiraz Bahçesinde Gece” şiirinin etkisi ile yazmaya karar verdiğini ifade eder.

Eser, on üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü “Arif Eren’in Şiir ve Sanat Anlayışı” adını taşır. Burada şairin şiir ve şair tanımı, gelenek karşısındaki duruşu, şiirinin gayesi, şiir dili, şiirin biçimsel özellikleri, dili kullanış biçimi, edebi sanatları kullanma becerisi ve kelime seçimi üzerinde durulur. Bu bölümde, yazarın şairle ilgili değerlendirmeleri dikkat çekicidir:

“Arif Eren’in şiirlerinde lirizm ve düşünce iç içe geçmiş durumdadır. Usta şaire göre, fikir ve lirizm şiir potasında kaynayıp süzgeçten geçtikten sonra olgunlaşacaktır. Okura sunulurken biçim ve ses unsurları ile şekillendirilip en etkileyici halini alabilecektir.”⁷¹⁷

Eğilmez Kaya, Eren'i “gönül ehli ve söz ehli” bir şair olarak nitelendirir. Gelenekçi bir anlayışın yanında modern şiire de sırtını dönmeyen Eren'in hayal gücü ile düşünceyi birleştirerek okuyucuya sunduğunu dile getirir. Şiire sadık, tutkun bir şairin Türkçeye sevgisini de dile getiren yazar, Eren'in şiirlerini okurken mana ve anlam yönünden insanı rahatsız etmediğini ifade eder.

⁷¹⁷ Eğilmez Kaya, 2019, s. 14.

Eserin ikinci bölümü “Arif Eren’in Duygu ve Düşünce İklimi” adını taşır. Yazar, bu bölümde Arif Eren’in duygu dünyasının zenginliğini ortaya koyar. Eren’i karşısındaki ile konuşurken onu incitmekten çekinen bir düşünce ve fikir adamı olarak tanıtır. Şiirlerinde ve dünya hayatında maddeden çok manaya önem veren bir sanatçının milli değerleri ve şiirleri ile kuşaktan kuşağa aktardığını dile getirir. Evrensel doğruları bünyesinde toplayan şairin arifçe duruşu şiirlerine ve karakterine yansımıştır. Eğilmez Kaya, Eren’i şöyle tanıtır:

“Arif Eren ismiyle uyumlu bir sanat ve düşünce insanı... Arif, irfan ehli insan anlamına gelir. Eren ise çiğ kalmayan hakikatten nasibini almış, olgun bir ruha tekâmül edebilmiş kişi demektir. Usta şairin hem şiirine hem de duygu ve düşünce iklimine dair söylenen her sözün üzerinde bu özelliğin izleri gözlenmektedir.”⁷¹⁸

Eserin üçüncü bölümünde “Arif Eren’in Dizelerinden İnsana, Dünyaya ve Kâinata Dair Yansıyanlar” yer alır. Şair, “sevme” fiili üzerine yoğunlaşmış ve insanı sevgi yönüyle tahlil etmiştir. Yurduna gönülden bağlı olan şairin “Sevgi Yürekte Büyür”, “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı”, “Görkemli Denge”, “Yunus Emre”, “Zor Yaşantı” ve “Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi” gibi şiirlerinden hareketle insana, dünyaya ve yaratılanlara sevgiyle bakışı üzerinde durulur.

Eserin dördüncü bölümü “Arif Eren’in Şiirlerinde İçerik” başlığını taşır. Bu bölümde Arif Eren’in şiirlerinde ele aldığı aile, aşk, çocukluk, din, manevi değerler, doğa, evrensel değerler, erdem, felsefe, tefekkür unsurları, ölüm, yurt sevgisi, milli değerler ve zaman temaları şiirlerinden örneklerle incelenir.

Eserin bir başka bölümü şairin şiirlerindeki yapısal unsurlara ayrılmıştır ve “Arif Eren’in Şiirlerinde Yapı Unsurları” başlığını taşır. Eren’in şiirlerindeki yapısal unsurlar (nazım birimi, nazım biçim vb.) şiirlerinden örneklerle incelenmiştir.

Yazar, Eren’in şiirlerinin ahenk özelliklerini de “Arif Eren’in Şiirlerinin

⁷¹⁸ Age., s. 21.

Ahenk Özellikleri” başlığı altında inceler. Burada şairin şiirlerinden yola çıkarak uyak örgüsü üzerinde durur. Onun şiirlerindeki uyak çeşitleri, asonans ve aliterasyonların şiirindeki müzikaliteyi başarı ile sağladığını örneklerle ortaya koyar.

Eserin bir başka bölümü “Arif Eren’in Şiir Dili ve İmge Dünyası” başlığını taşır. Eğilmez Kaya, Eren’in şiir dilindeki başarısını örneklerle ortaya koyar ve şu değerlendirmeleri yapar:

“Şair, sözcük seçiminde son derece titiz davranır. Günlük dilden ya da sanatsal dilden özenle seçtiği sözcükleri bir kuyumcu inceliğiyle işler. Onlara yepyeni ve çok daha yoğun anlamlar kazandırır. Kullanılan dile yeni değerler ve anlamlar kazandırır. Benzetmelere, değişmecelere (mecaz) yer verir. Somut varlıkları soyutlaştırır, soyutları da somutlaştırır. Böylece duygu ve düşüncelerine bir anlam derinliği kazandırır. Söz sanatları bu konuda şairin başlıca en mahir yardımcısıdır.”⁷¹⁹

Eğilmez Kaya, Eren’in şiirlerinde kullanılan söz sanatlarını örneklerle ortaya koyar ve şiirlerindeki imge dünyası ve imge kullanmadaki gücüyle ilgili şu ifadeleri kullanır:

“Arif Eren’in imge dünyası çok geniş ve renklidir. Onun dizelerinde imge soyutlamanın zirvesine çıkar, büyük bir duygu yoğunluğu barındırır. Eren’in şiiri anlatım açısından birçok farklı yollara başvurmaktadır. Sözcükleri imgesel açıdan oldukça yetkin, duygu ve düşünce bakımından ise yoğundur. Arif Eren’in şiirleri değerlendirilirken imgelerden uzak bir değerlendirmenin düşünülmesi mümkün değildir.”⁷²⁰

Eserin bir başka bölümü “Arif Eren’den Arifçe Sözler”e ayrılmıştır. Burada şairin 34 Arifçe sözüne yer verilerek hayat tecrübesi ve Arifçe düşüncü ortaya çıkarılır.

Eserin “Arif Eren Hakkında Söylenenler” bölümünde ise şairin arkadaşlarının, dostlarının, akademisyenlerin, şair ve yazarların Eren’in şiiri,

⁷¹⁹ Age., s. 114.

⁷²⁰ Age., s. 116.

şairliği,, ve kişiliği ile ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Başta Baha-ettin Karakoç ve Şevket Bulut olmak üzere Mustafa Ceylan, İlhan Geçer, M. Kemal Yılmaz, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Mehmet Çınarlı, Nevzat Yalçıntaş, Mehmet Önder, Muhsin İlyas Subaşı, Hasan Hüsrev, Sevinç Çokum, Nuhuz Olcay Kılıç, Abdülkadir Güler, Mustafa Özçelik, Dr. Oğuz Paköz, Yalçın Yücel, Filiz Nur ve Ramazan Avcı'nın şair ile ilgili değerlendirmeleri yer alır.

Kitapta, Eren'in şiirlerinden bir seçki de yer alır. Bu bölüm "Arif Eren'in Seçilmiş Şiirleri" başlığını taşır. Burada şiirler baskı tarihine göre verilir. Şiir seçkinde: "Bu Kent Sende Kalsın", "Ağustos Merdiveni", "Yurt Tesbihi", "Kiraz Bahçesinde Gece", "Sevgi Yürekte Büyür", "Has Düşünce", "Umut Kapısı", "Mutlu Umut", "Güz Düşünceleri", "Sonra Bulamazsın Aynalarda", "Alp Arslan'dır Bu", "Bir Yeryüzü Yüreğim", "Baba Ocağı", "İnsanı Güzelleştiren Eller", "Sılaya Döndüğümde", "Umduğunu Bulamayan Ağaç", "Görkemli Denge", "Dört Mevsimden Hatıralar", "Düşünce Yolcusu", "Bahar Sevinci", "Mayın Gibi Kuşattı Kar", "Yaralar Sevgiyle Sarılmalı", "Dumansız Ateş", "Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi", "Gece Aydınlığı", "Kimi İnsanlar", "Dua", "Selimiye", "Göz Bahçesinde Seyran", "Zaman Yerinde Durmaz", "Bir Kuştur Zaman", "Yunus Emre", "Kendini Tanımak", "Papatyam", "Tarifsiz Güzellik", "Yürek Yürekte Kilitli Kalacak", "Değişmeyen Son", "Sevgisiz Yürek", "Yüreğime Yazdım Bu Şiiri" ve "Sabah Sevinci" şiirleri yer almaktadır.

Eserin son bölümünde "Arif Eren'in Hayatı ve Eserleri" ile ilgili kısaca bilgi verilmektedir. Eren'in "Şiirlerinin Yer Aldığı Antolojiler", "Biyografisinin Bulunduğu Eserler", "Hakkında Yapılan Lisans Tezleri", şairle "Yapılan Röportajlar" ve şairin katıldığı "Şiir Şölenleri" yer almaktadır. Eserin hazırlanmasında yirmi sekiz kaynaktan yararlanılmıştır.

Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren

Bu kitapta Prof. Dr. Kemal TİMUR şairi "İsmiyle Müsemma Zarif, Arif ve Mümtaz Bir Şair" diye tanımlar. Eser, Timur ve eğitimci yazar Hatice Eğilmez Kaya'nın editörlüğünde hazırlanmış ve Kesit yayınları tarafından 2021 yılında basılmıştır. Eserde, Arif Eren'in sanat anlayışı, karakter özellikleri,

dergiciliği, şiirlerinin değerlendirilmesi ile ilgili ülke içinde ve ülke dışında yaşayan on beş yazarın bilimsel ve sanatsal yazısına yer verilmiştir. Her yazar, Eren'in ve sanatının farklı yönlerini ele alarak onun Türk şiirine yaptığı katkılar üzerinde durulmuştur.

“İsmiyle Müsemma Zarif, Arif ve Mümtaz Bir Şair: Arif Eren” başlığını taşıyan ilkyazı, kitabın editörlüğünü de üstlenen Kemal Timur’a aittir. Eren'in yayın faaliyetleri ile yazısına başlayan Timur, Hatice Eğilmez Kaya'nın “Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren” adlı kitabını diğer çalışmalarından farklı bir yere koyarak kitapla ilgili beğenisini ortaya koyar. Arif Eren'in şiirlerini mekân eksenli değerlendiren Timur, şairin bulunduğu ve yaşamış olduğu mekânlarda ses ipine güzel sözler astığını ifade eder. Önemli okur kitlesine sahip birçok dergide şiirleri yayınlanan şairin dergicilik faaliyetlerine de yer veren Timur, Arif Eren'in e-dergi ve matbu olarak çıkardığı *Mevsimler* dergisinin Türk dünyası ve edebiyatı için önemini ortaya koyar. Timur, şairin karakteri ve sanatı arasında bağ kurarak sözün zarif ve ârifanesini tercih eden Eren için şu değerlendirmelerde bulunur:

*“Arif Eren, sanatını icra ederken öyle hikmetli, ârifane ve zarifane sözleri ses ipine asıyor ki, insanı gerçekten hayrette bırakıyor. Dolayısıyla onun şiirlerinde kullandığı mısraların ve ârifane ifade ettiği birçok sözün levhalara yazılıp ibretle insanların nazarlarına sunulması gerekiyor.”*⁷²¹

Timur, Eren'in arifçe sözleri ile şairin mümtaz şahsiyeti arasında bağ kurar ve şiirle yoğrulan bir hayatın izlerini ses ipine asılan sözlerde arar. O, şairin ses ipine astığı sözlerle Eren'in şiirleri üzerine genel bir değerlendirme yapar. Eren'in şiir dilinin akıcı, sağlam, etkileyici ve zengin imgeli olduğunu ifade eder. Arif Eren'in şiirlerini anlam ve imaj dünyası açısından değerlendiren Timur, her okuyanın şiirinde kendinden bir şeyler bulacağını dile getirir. Eren'in şiirlerinde şair işçiliğinin en derin hâlini görmenin mümkün olduğuna inanan Timur, şairliği ile ilgili şu değerlendirmelere yer verir:

⁷²¹ Timur, 2021, s. 22.

*“Şair Arif Eren, günümüzün bazı şairleri gibi, bir kısım garip, sıradan yavan ve anlamsız kelimelere pek itibar etmediği gibi bu tür kelimeleri yan yana; ya da alt alta sıralayıp şiir diye insanlara sunmayı da tercih etmez. O daha çok, gerçek ve kökü mazinin derinliklerinde olan ve bizi yansıtan öz şiirin peşindedir. Ayrıca şiirini herhangi bir ideolojiye feda etmeyecek kadar da sanatına hâkimdir.”*⁷²²

Timur, Arif Eren’in kendine has ve taklit olmayan bir dil ve üslubu şiirde yakaladığı inancındadır. Bu başarısının sırrını, hadiseleri gözetleyerek, onlardan da hareketle şiirinde kelimeleri sabırla beklemesi olarak değerlendirir. Timur, kendi değerlendirmelerinin dışında Arif Eren ile ilgili Talat Sait Halman, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Sevinç Çöküm, Mustafa Ceylan, Mustafa Özçelik gibi isimlerin değerlendirmelerine de yer vererek Eren’in şairliğini ve şiir anlayışını genel bir çerçeveye oturarak değerlendirmiştir.

Eserin ikinci yazısı “Arif Eren’in Şiir Anlayışı ve İmge Dünyası” başlığı ile kitabın editörlerinden Hatice Eğilmez Kaya’ya aittir. Eğilmez Kaya, yazısına *Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren* isimli monografi kitabına esin kaynağı olan “Kiraz Bahçesinde Gece” şiiri ile başlar. Öncelikle şairin şiir dili ve şiir anlayışını değerlendirir. Eren’in gelenek, sanat, şiirinin gayesi, şiir tanımı, şiir dili, üslubu ve imge kullanımı ile ilgili görüşlerine yer vererek şiir anlayışını ortaya koymaya çalışır. Şiirler tahlil edilirken imgeden uzak bir değerlendirmenin yapılamayacağı vurgulanır:

*“Arif Eren’in imge dünyası çok geniş ve renklidir. Onun dizelerinde imge, soyutlamanın zirvesine çıkar, büyük bir duygu yoğunluğunu barındırır. Eren’in şiiri, anlatım açısından birçok farklı yollara başvurmaktadır. Sözcükleri, imgesel açıdan, yetkin, duygu ve düşünce bakımından ise yoğundur. Arif Eren’in şiirleri değerlendirilirken imgelerden uzak bir değerlendirmenin düşünülmesi mümkün değildir.”*⁷²³

Eğilmez Kaya, Eren’in şiirlerindeki biçimsel özellikleri, gelenek karşısındaki tavrını da ortaya koyar. Eğilmez Kaya, edebiyatımızın bütün

⁷²² Age., s. 29.

⁷²³ Eğilmez Kaya, 2021, s. 46.

kaynaklarından sanatsal olarak yararlanmaya çalışan Eren'in şiirlerinin dil, üslup, içerik unsurları, fikir ve his alt yapısı bakımından Hisarcılara yakın görüldüğünü ifade etse de şairi belli bir kalıba sokmaktan da imtina eder.

Kitabın üçüncü yazısı, Arif Eren ile *Mevsimler* dergisi vesilesiyle tanışan Doç. Dr. Eşqane Babayeva'nın "Arif Eren Şiirinin Düşünce Yolculuğu" adlı değerlendirmesidir. Babayeva, Arif Eren'in şiirlerini düşünsel bir açıdan ele alır ve şiirlerinde çıkılan düşünce yolculuğunun başlangıcını şairin kullandığı sihirli kelimelerde aramamız gerektiğini şöyle açıklar:

*"Arif Eren'in şiir dünyası bambaşka bir evrendir. Kokusu, rengi, tüm güzellikleriyle tamamen farklı bir dünyadır. Söz sanatına iyice aşina olan şair, sözleri öylesine titizlikle seçip, söz ipine asar ki, harfler dilinde sıraya girerler arka arkaya... Sesler, kelimeler duygu seline dönüşüp insanın içine akar. Bu sihirli kelimelerle, okuyucuyu düşünce yolculuğuna davet eder. Vicdanını sorgular, iç muhasebesini yapar şair Arif Eren... Onun şiir dünyasının düşünce yolculuğu da buradan başlar."*⁷²⁴

Babayeva, Eren'in şiirlerinde bir arayış ve sonsuz bir yolculuk ateşinin yakıldığını ve bu yolculuğa kendi benliğinden başladığını ifade eder. Şairin kelimelerle çıktığı düşünce yolculuğu için şu ifadeleri kullanır:

*"Şair teşbih yaparak bembeyaz pamukları, telli duvaklı gelinlere benzetir. Kozaların gelinler gibi yüzgörümlüğü istemesi, telli duvaklı olması, aynı zamanda şaire bir düğün sevinci yaşatması iç içe, birbiriyle tamamlanmış şekilde sunulur."*⁷²⁵

Babayeva'ya göre şairin tüm şiirleri düşünce yolculuğunu içerir. Bu yolculuk bazen onu uzaklara, çok uzaklara, ötelerin ötesine götürür. Babayeva, şairin derin benzetme ve mecazlar kullanarak söz oyunları ile somuttan soyuta, soyuttan somuta yer değiştirerek kelimelerle düşünce yolculuğunu açıklarken "Gece Aydınlığı", "Yürek Sızısı", "Kendini Tanımak", "Kimlik", ve "Mutluluk Aşısı" şiirlerini ele alıp kısaca değerlendirir.

⁷²⁴ Babayeva, 2021, s. 50.

⁷²⁵ Age., s. 51.

Eserin dördüncü yazısı Nihat Malkoç'un "Türk Şiirinin (S)özüne Sadık İsmi: Arif Eren" başlıklı yazısıdır. Malkoç, Arif Eren'i eski ve yeni şiirin kavşağında duran bir duygu şairi olarak tanımlar. Malkoç, Eren'in şiir aşkını ve şevkini ortaya koyarken şu ifadeleri kullanmaktadır:

*"... Ona göre şiir, söz mevzisidir. Bu mevzi hiçbir sebeple ve hiçbir şekilde terk edilemez. O, Türkçenin bir sevdalısıdır. Bu dili bir ömür boyunca ekip biçmiş, şiirleriyle zenginleştirmiştir."*⁷²⁶

Malkoç, "Aforizmanın Üst Perdesi yahut Arif Eren'in Arifçe Sözleri" alt başlığı ile Eren'in "Arifçe Sözleri"nden örnekler vererek onun Türkçeyi kuyumcu titizliği ile kullanmasına dikkat çeker. Eren'in "Mevsimler" dergisi ile ilgili Türkiye ve Türk dünyası arasında bir kültür, sanat ve edebiyat köprüsü kurulduğunu da düşünür. Eren'in dili kullanmadaki başarısını şöyle ifade eder:

*"Arif Eren'in sade ve yalın bir dili vardır. Yazı dilimiz olan İstanbul Türkçesi, onun şiirlerinde kıvamını bulmuştur. O, sadelikte giriftliğin ve yoğunluğun peşinden koşmuştur. Onun kullandığı Türkçe, kulakları tırmalamaz. Bir nehir misali yatağında akıp gider."*⁷²⁷

Kendisi de şair olan Malkoç, şairin imge özgünlüğü ile öz şiirin peşinde olduğunu ifade eder. Eren'in şiirinin gayesini, şiir dilini, şiirinin oluşumunda etkili unsurları, gelenek karşısındaki tavrını, ideolojinin şiirindeki konumunu, şairin beyanlarından ve şiirlerinden örneklerle ortaya koyar. Şairin yayımlanmış olan şiir kitapları ile ilgili de değerlendirmelerde bulunarak Eren'in şiirlerini geleneksel şiirle modern şiir arasında konumlandırır.

Eserin beşinci yazısı Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Fetih Yanardağ'a aittir ve "Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren'in Poetikası" başlığını taşır. Arif Eren'in hayatı ile ilgili bilgiler verilerek başlanan yazıda, şairin poetikası ile ilgili önemli tespitler yer almaktadır. Şairin poetikası ortaya konulurken "Sanat, Sanatçı", "Sanatının Amacı", "Sanatçının Görevi", "Şair Kimdir", "Şairin

⁷²⁶ Malkoç, 2021, s. 58.

⁷²⁷ Age., s. 59.

Yetiştirme Şartları”, “Şairi Diğer Sanatçılardan Farklı Kılan Hususlar”, “Şair-Misyon”, “Şiirin Özellikleri”, “Şiiri Diğer Sanatlardan Ayıran Özellikler”, “İlham mı Çalışma mı”, “Şiirde Mana”, “Şiir Dili”, “Şiir ve Gelenek”, “Şiirde Vezin ve Kafiye Yaratıcılığı” Sınırlar mı”, “Şiir ve Toplum İlişkisi”, “Şiir ve Siyaset”, “Şiirin Gayesi”, “Şiirde Millilik”, “Şiirde Gerçeklik Kurmaca”, “Şiirin Kaynağı”, “Şiir ve Fikir” ve “Günümüz Şiiri” başlıkları ile değerlendirmeler yapılmıştır.

Yanardağ, Eren’in sanat, dil, şiir, içerik, üslup, ahenk, biçimsel özellikler, şair, şiirin gayesi ve gelenek karşısındaki tavrını ortaya koyarak onun poetikası ile ilgili önemli değerlendirmelere yer verir. Ayrıca Eren’in ince bir duyarlılığa ve hassas bir ruha sahip olduğunu, çığırkanlık yapmadan, Yunusça bir duruşla tüm insanlığı kucakladığını şu şekilde ifade eder:

*“İnce bir duyarlılığa, hassas bir ruha sahip olan Arif Eren, kendini toplumdan soyutlamaz. Milliyetçi-ruhçu bir bakış açısı ile tarihe ve topluma yönelir. Çığırkanlık yapmadan, “sanat feda edilmeden de şiir yazılabilir” düşüncesini eserleri ile en güzel şekilde ispatlar. Yunusça bir bakış açısı ile tüm insanlığı kucaklayan bir yüreğe sahiptir. Şiirlerinde aşk, doğa, tarih, ölüm, memleket sevgisi, tasavvuf, toplumsal konular, köy hayatı, poetik konular, din, sevgi ve yalnızlık gibi çok çeşitli temalar işlemiştir.”*⁷²⁸

Yanardağ, Eren’in “Şiir, ses ipine söz asmaktır” tanımını orijinal bulur ve onun bu konudaki cümlelerini şu şekilde aktarır:

*“Şiir yeni açmış bir çiçeğin, solmamak şartı ile rengi ve kokusudur. Şair de o çiçeğin renk ve kokusunu en üst düzeyde fark edebilen sanatçıdır. Şiir, ses ipine söz asmaktır. Şair de ses ipine söz asan sanatçıdır.”*⁷²⁹

Eserin altıncı yazısı “Arif Eren’in Şiirlerinde Sosyal Duyarlılığın Tezahürü” başlığı ile Ramazan Avcı’ya aittir. Avcı, Eren’in sosyal meselelere duyarlılığını şiirlerinde önemli bir etken olarak görür. Şairin Anadolu’nun birçok yerinde öğretmenlik yapmasının, şiirlerinde Anadolu kültürünün, ikliminin, vatan ve millet sevgisinin yanında Yunusça bir insan sevgisinin

⁷²⁸ Yanardağ, 2021, s. 76.

⁷²⁹ Age., s. 85.

nedeni olarak *Hisar* dergisinin sanat anlayışı ile paralellik göstermesine bağlar. Eren'in şiirlerindeki bireysellik ile toplumsallığı bir arada işlerken sosyal olayları karamsarlık, çığırkanlık ya da bir doktrin görüşle halletmeye çalışmadığını, toplumsal sorunların doğru teşhislerle, millî ve ruhçu bir anlayışla düzeltme taraftarı olduğunu da ifade eder.⁷³⁰

Avcı, Eren'in "Mayın Gibi Kuşattı Kar", "Yaralar Sevgiyle Sarılmalı", "Yüreğime Yazdım Bu Şiiri", "Hayat Yokuşu", "Suçlusunuz", "Yunus Emre", "Sönmeyen Yangın", "Baba Ocağı" ve "Sılaya Döndüğümde" şiirlerinden hareketle onun toplumsal meseleler karşısında manevi bir bakış açısı ile çözüm sunduğuna dikkat çeker.

Eserin yedinci yazısı eğitimci yazar Sara Gürbüz Özeren'e aittir. "Arif Eren Şiirinde Zaman Kavramı" başlığını taşır. Yazıda, Eren'in şiirlerinde zaman kavramını işleyen Sara Gürbüz Özeren, şair için şu cümleleri kurar:

*"Arif Eren bilgece bir deyişle zamanı ezelden ebede bağlasa da onun yerinde durmayan, gitti mi geri gelmeyen vefasız bir rüzgâr olduğunun farkındadır. Şiirler şairini sonsuza kadar yaşatacak olsa da an'ı yaşamak gerektiğini söylemeden edemez. İnsan ne karar vermeye geç kalmalı, ne sevdiğine sevgisini söylemeyi ertelemeli. Çünkü zaman uçarı bir kuştur."*⁷³¹

Gürbüz, "Görkemli Denge", "Baba Ocağı", "Kimbilir", "Zaman Yerinde Durmaz" ve "Sılaya Döndüğümde" şiirlerinden hareketle çocukluk yılları, baba ocağı, sılada geçen günler, şairin cezbeli anları, özlemle anılan günler üzerine titizlikle eğilerek zaman kavramını ele alır:

*"Şair kelimeleri ses ipine asarken sararan yapraklarla ak düşen saçları aynı potada eritir. Şairin bir ayağı geleceğe doğru adım atar. Onda zaman kavramı an ile değil sonsuzlukla ölçülür. Gurbetten sılaya döndüğünde, bazen çocukluk arkadaşlarının kaybında, bazen baba ocağında dostlarla buluştuğunda, bazen de sararmış albüm yapraklarında geçmişe döner. İlk yazlar gibi ilk sevdaların o bildik bakışlarında zamanın nasıl da acımasız gelip geçtiğini anlayıverir."*⁷³²

⁷³⁰ Avcı, 2021, s. 106-107.

⁷³¹ Özeren, 2021, s. 126.

⁷³² Age., s. 119.

Sara Gürbüz, bir başka değerlendirmesinde zamanı sonsuzluğa bağlayan şairle ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

*“Arif Eren, zamanı sonsuzlukta yaşayan şairlerdendir. Veysel gibi uzun ince bir yolun yolcusu olduğunu bildiğinden yeni yetme zamanların aksaklıklarını Yunus’a şikâyet etmeden alıkoyamaz kendini. Çünkü bilir ki sözü yağ ile bal eden şairlerle söz hamuru mayalı olan Arifler ölümsüzdür. Zaman, onlara değil, onlar zamana hükmeder.”*⁷³³

Eserin bir başka yazısı Prof. Dr. Sabina Almemmedova’nın “Biliş Yolunu Aydınlatan Şiir” başlığını taşır. Almemmedova, Arif Eren’in hikmetli öğütleriyle insanlığa rehberlik ettiğini, düşünmediğimiz incelikleri ve görmediğimiz yönleri hissettirdiğini vurgular. Şairin düşünce dünyasından hareketle yaşam felsefesini ele alır. “Yaralar Sevgiyle Sarılmalı”, “Madalyalı Şehir”, “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri” ve “Bir Kuştur Zaman” gibi şiirlerini değerlendiren Almemmedova, Eren’in milli ve manevi değerlere bağlılığını, dil, vatan ve millet sevgisini ve insani değerlere katkısını bilgece sunduğunu da ortaya koyar.

Almemmedova, Arif Eren’i “her okuyucunun kalbinde kendi heykelini yaratmış eşsiz bir sanatçı”⁷³⁴ olarak vasıflandırır ve Eren’in şiir yolculuğu ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

*“Arif Eren’in şiirine gelince defalarca okuduğum şiirlerinin tüm dizeleri gözümün önünden geçer. Bu geçit o kadar hızlı, o kadar uzun ve o kadar derin ki, bir sağanaktan sonra fıskıran bol ve yüzen bir dağ nehrini andırıyor. Bu ırmakta o kadar çok değerli inci var ki, değerleri hiçbir kriterle ölçülemiyor ve onları seçmek ve en önemlisi, bir okyanusu bir göle sığdırmak kadar tek bir yazıyla ifade etmek mümkün değildir.”*⁷³⁵

Almemmedova, Eren’in şiir dünyasının inceliklerinin peşine düşer. Bu şiir inceliklerinden milli Türk kültürünün yansımasının yanında onun yaratıcı düşüncesini ve estetik bakışını yakalamaya çalışır. Eren’in şiirinde milli

⁷³³ Age., s. 122.

⁷³⁴ Almemmedova, 2021, s. 131.

⁷³⁵ Age., s. 131.

temellerin güçlülüğünü ise şu sözlerle açıklar:

*“Arif Eren’in eserlerinin anlamını kavradıkça, şairin şiir dünyasının inceliklerini ararken, bu büyük sanatçıyı besleyen milli temelin ne kadar güçlü olduğunu da görüyoruz. Milli Türk kültürünün neredeyse tüm dalgalarının gelip Arif Eren yaratıcılığında birleştiğini görüyoruz, burada derinleşerek halkın milli maneviyatına ve hafızasına tamamen yeni bir şiirsel formda, yeni içerikte, yeni fikirlerde, yeni sanatsal ve estetikte geri döner. Arif Eren dünyasında milli varlığımızın böylesine uyumlu bir yankısı, Milli Türk edebiyatımızın zenginliğini koruyabileceği ve sürekli yenilenebileceği anlamına gelir.”*⁷³⁶

Eserin dokuzuncu yazısı Doç. Dr. Sönmez Abbaslı’ya aittir. “Arif Eren’in Hikmetli Sözleri” başlığını taşıyan yazıda onun “Arifçe Sözleri” ile ilgili dikkat çeken değerlendirmeler yapılır. Abbaslı, Eren’in vecize niteliğindeki Arifçe sözlerinden örnekler sunar. Arifçe sözlerin taşıdığı derin anlamları da açıklamaya çalışır. Şairin kalbe dokunan arifçe sözlerinin bir kısmına şu şekilde dikkat çeker:

“Şiirin konuştuğu yerde nesir susar”, “İnsanları sağır olan bir yerde, şiir okumaz”, “Yalan hastalığının tedavisi susmaktır”, “Yanlışı yolda yürüyen, gideceği adreste huzur bulamaz”, “Mutlu evin penceresi sokağa küsmez”, “Erkeğin gücü, kadına korku değil güven vermelidir”, “Kısmet neredeyse ayaklar oraya götürür.”

Abbaslı, Arif Eren’in tecrübe, düşünce ve tavsiye dolu arifçe sözleri ile gönüllere istikamet çizen bir fikir ve gönül adamı olduğunu ifade eder:

*“Arif Eren! Yüz sözü seçip derledikten sonra mısralara dönüştüren ince ruh sahibi! Kanımızı kaynatan şiirleri, hikmetli düşünce, tecrübe ve tavsiye dolu arifçe sözleri ile kalbimize yol açan şair ve fikir adamıdır.”*⁷³⁷

Eserin onuncu yazısı “Arif Eren’in Şiirlerinde Sevgi ile Yoğrulmuş Mısralar” başlığını taşır. Prof. Dr. Rufat Latifoğlu Huseynzade tarafından kaleme alınan yazıda daha çok şiirlerdeki sevgi teması üzerinde durulmaktadır. Huseynzade, Eren’in şiirlerinin Mevlana’nın, Hacı Bektaş Veli’nin ve

⁷³⁶ Age., s. 133.

⁷³⁷ Abbaslı, 2021, s. 138.

Yunus Emre'nin diliyle sevgiye davet ettiğini ifade eder. Eren'in sevgi ve aşkla dolu bir kalbe sahip olduğunu da vurgular. Huseynzade'ye göre Arif Eren'in sevgi, güzellik ve insanlık terennüm eden şiirleri bir davet niteliğindedir:

*“Arif Eren Bey, hassas kalpli, yüreği sevgi ve aşkla dolu, insanları insanlığa, insan olmaya davet eden, “ses ipine söz asan” ünlü şairdir. Bu bakımdan şairin mısralarında esas gaye insanlıktır, sevgidir, güzelliştir.”*⁷³⁸

Huseynzade, Eren'in şiirlerinin “müdrük fikirler” ile gençleri doğru yola sevk edecek bir baba tavsiyesi niteliğinde olduğunu şu sözlerle ifade eder:

*“Arif Eren, müdrük fikirler söyler. Bu sözler insanları, özellikle gençleri doğru yola yöneltir, onlara bir ata, baba tavsiyesi verir. Mesela şöyle söyler: “İnsan önce diliyle dost olup, onun düşmanlığından kurtulmalıdır.” Evet bizde de “Şirin dil yılanı doruğundan çıkarır” denir. Şirin dil insanı mutlu eder. Güzel düşünmek, güzel konuşmak, güzel amel etmek insanlığa yarayan bir iştir.”*⁷³⁹

Eserin bir başka değerli yazısı da eğitimci, şair ve yazar Celalettin Kurt'a aittir. “Arif Eren ve Mevsimler Dergisi” başlığını taşıyan bu yazıda, Eren'in şiir dilinin mükemmeliyetçi yapısına yer verildiği gibi *Mevsimler* dergisinin edebiyatımıza ve dergiciliğe sunduğu katkıya da dikkat çekilir. Yazar, Eren'in şiirlerinin geçmişle gelecek arasında köprüler kurduğunu vurgular. Onun şiirleri anlaşılmaz gibi görünse de mana içinde mana barındıran gizemli bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Kurt, “*Eren'in geçmişten geleceğe uzanan kadim bir ses köprüsü*” olduğunu vurgular. Sanatta mükemmeliyeti arayan Eren'in mesajlarını ayan beyan vermediği gibi saf şiirin zirvesini zorladığını da dile getirir. Eren'in *Mevsimler* dergisi vasıtasıyla Türk dünyasının yazar ve şairlerini bir araya getirerek önemli bir görevi ifa ettiğini vurgulayan Celalettin Kurt'un, Eren ile ilgili şu düşünceleri de önemlidir:

“Yarınlarda kalıcı izler bırakan, nesillere fayda mülâhaza eden şairlerimizden birisidir Arif Eren. Eserlerini bir kuyumcu titizliğinde, bir nakkaş zarafetinde ortaya çıkarır. Her ne kadar kurduğu mısra kurguları anlaşılmaz gibi görünse de,

⁷³⁸ Huseynzade, 2021, s. 143.

⁷³⁹ Age., s. 149.

az bir zahmetle şiirleri anlaşılmayan değil, anlaşılan, günümüz diliyle imge (muhayyile/hayal) örgüsünde, geleneği gelecekle buluşturan bir çizgidedir. Türk edebiyatının çok önemli dergilerinde şiirleri neşv ü nema bulmuş, kadim ve umurlu yaşıyla hâlâ aynı çizgiyi sürdürmektedir.”⁷⁴⁰

Şair, yazar ve gazeteci Muhsin İlyas Subaşı, “Arif Eren Gerçekten Arif Bir Şairdir” başlığı altında, Eren’in ismiyle uyumlu bir anlayışla güzel şiirlere imza attığını vurgular. Arifçe düşünen ve yazan şair Arif Eren’i “*dil mimarı*” olarak vasıflandırır. Subaşı, Eren’in “Yankısını Yitirmeyen Ses” şiirinin eğitim felsefesi açısından değerlendirilmesinin önemli olduğunu düşünür. Şairin ideal bir öğretmen tipi ile kimlik inşası gibi birçok değer vasıtasıyla gençliğin yetişmesinde etkili olduğunu ifade eder. Subaşı, Eren’in “Dua”, “Bir Kuştur Zaman”, “Yüreğime Yazdım Bu Şiiri” ve “Dünya Mutluluğu” şiirlerini de kısaca tahlil eder. Şiirin kaynağını duygularda, ifadesini ise dilde bulduğunu vurgular. Eren’in dil hassasiyeti ile sosyal hayatta bir karşılığının olduğunu farkında olduğunu da şu sözlerle dile getirir:

“Şiiri sayıklama haline getirenlerin günümüzde internet aracılığıyla bu alanın yozlaştırılmasından kurtarmanın yolu da gerçekten şiiri bir ifade alanı olarak gören şairlere büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü şiirde dil hassasiyeti olmayanların şiirleri sosyal hayatta yer bulamamaktadır.”⁷⁴¹

İnci Okumuş, “Arif Eren Şiir Geleneğiyle Evrensele Yolculuk” başlıklı yazısında, Eren’in yerelden ulusala, ulusaldan evrensele olan yolculuğunu akıcı bir üslupla dile getirir. Yazar üç alt başlık altında Eren’in evrensele giden yolculuktaki başarısını gelenek karşısındaki tavrına, ulusalcı duruşuna ve sanatçı şahsiyetine bağlamaktadır. Yazar, Eren’in Türk kültürünün değerlerini akıcı bir dil, zengin söz sanatları ve usta benzetmelerle aktardığını ifade eder. Okumuş, şairin “Yankısını Yitirmeyen Ses”, “Dünya Mutluluğu”, “Bir Kuştur Zaman”, “Dumansız Ateş Gibi”, “Sılaya Döndüğümde”, “Mayın Gibi Kuşattı Kar”, “Selimiye”, “Düşünce Yolcusu”, “Suçlusunuz” ve “Papatyam” şiirlerinden hareketle Eren’in dili ve onun gelenek ile olan bağı

⁷⁴⁰ Kurt, 2021, s. 154.

⁷⁴¹ Subaşı, 2021, s. 158.

konusunda önemli tespitlerde bulunur. Yazar, Eren'in şiirlerinin yerelden evrensele ulaşmasının sırrını, onun duygu ve fikir dünyasını bilinçli bir duruşla ifade edip irfana dönüşmesine bağlar:

*“Bize göre Arif Eren’in şiir geleneğini yerelden evrensele taşıyan unsur; duygu dünyasını bir “Düşünce Yolcusu” olarak fikir dünyasının şuurlu temsiliyle birleştirip, irfan kültürüne dönüştürebilmiş olmasındadır.”*⁷⁴²

Nurşen Kaygısız, “Arif Eren’in Şiirlerinde Çocuk ve Çocukluk Teması” başlıklı yazısında, Eren'in çocukluk temasını işleyen şiirleri üzerinde durmuştur. Ona göre Eren'in çocuk temalı şiirlerinde çocuk masumiyetinin ve hassasiyetinin derin izlerini bulmak mümkündür. Eren'in şiirlerinde çocukluk teması lirik bir anlayışla kalplerimize konuk olur diyen yazar, şairin “Bir Çocukluk Fotoğrafı”, “Gözlerim Üşüdü”, “Doğduğum Ev”, “Zor Yaşantı”, “Bir Albümden Resimler”, “Dünya Mutluluğu”, “Son Oyun” ve “Dua” şiirlerindeki çocukluk temasını değerlendirir. Yazar, şairin çocukluk temasını işleyişi ile ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

*“Arif Eren’de çocukluk teması derin bir sevgi, merhamet, bütün çocukların iyiliğini isteme, sosyal adaletsizliğin neden olduğu yoksulluğun en çok çocukları etkilemesi, çocukluk arkadaşlarına duyulan özlem, aile sıcaklığı, masumiyet gibi kavramlar eşliğinde ele alınmaktadır.”*⁷⁴³

Eren, başta kendi çocukluğu olmak üzere onların her hâli, şiirlerine konu olmuştur. Dolayısıyla çocukluk anıları, çalışan çocuklar, sokağa terk edilmiş çocuklar, çocukluk arkadaşları ve çocukluk masumiyeti Eren'in şiirlerini kuşatmıştır. Yazar, sadık bir dost gibi peşimizde olan çocukluğun her hâlini mısralarında dile getirmektedir:

“Çocukluğumuz asla bizi terk etmez, ruhlarımızın en korunaklı köşelerinde varlığını sürdürür. En ufak bir anımsayışla gülümser ve ışıltılı çehresi ile ömür boyu sadık dostumuz olur. Kimi zaman hüznülendirirken, kimi zaman neşelen-dirir bizi. Arif Eren’in şiirlerinde çocuk ve çocukluk teması olanca derinliği ile

⁷⁴² Okumuş, 2021, s. 170.

⁷⁴³ Kaygısız, 2021, s. 174.

kendisini gösterir. Böylesi renkli ve güzel kokulu bir bahçede iyi gezintiler...”⁷⁴⁴

Fatma Türkdogan, okuyucunun his dünyasına girmeyi başaran Arif Eren’i “Ustalık Dönemindeki Şair: Arif Eren” diye takdim eder. İmgeleri ile birçok temayı işleyerek kendine has bir şiir dünyası kuran Eren’in ideolojilerin emrine girmeden ustaca eserler verdiğini ifade eder. O, gelenekten yararlanarak çağdaş bir kimlikle şiirler yazdığını ifade eden yazar, şairin söz sanatlarını da dozunda kullanarak düşüncelerini açıkladığını ifade eder. Yazar, şairin şiirlerinden seçtiği örneklerle edebi sanatları kullanma becerisini gözler önüne serer. Şairin arifçe sözlerinden örnekler ve

⁷⁴⁴ Age., s. 181.

SONUÇ

Arif Eren, 1938’de şairin ve şiirin başkenti sayılan Kahramanmaraş’ta dünyaya gelmiştir. Kentin önde gelen ailelerinden Veliefendioğulları’na mensuptur. İlk ve orta öğrenimine Kahramanmaraş’ta başlamış, lise öğrenimini Gümüşhane İlköğretmen Okulunda tamamlamıştır. 1963 yılında Erzurum Eğitim Fakültesinden mezun olan şair, aynı yıl Karaman’da öğretmenlik mesleğine başlamıştır. Konya, Bursa, Karaman ve Kahramanmaraş gibi birçok şehirde öğretmenlik yapan Eren, kendi isteği ile 1993 yılında emekliye ayrılmıştır. Emekli olduktan sonra kendisini tamamıyla sanata, edebiyata ve özellikle de şiire adamıştır.

Hayata iyimser bakan şairin, insan sevgisi, alçak gönüllülüğü, dürüstlüğü ve merhametli yanı en belirgin kişilik özelliklerindendir. Ailesine bağlılığı, kendi hayat sınırlarını oluşturmaya, mizacının ön plâna çıkan yanlarıdır. Kişiliğinin temel özellikleri, onun sanatına ve şiirine de yansımıştır.

Arif Eren’in şiire ilgisi daha çocuk yaşlarda annesinden dinlediği ninnilerle, ilahilerle, büyüklerinden dinlediği masal ve halk hikâyeleri ile başlamıştır. Okul ve aile hayatında yaşadığı sosyal çevre ile yaşadığı mekânlar onun şair yönünün güçlenmesini sağlamıştır. Özellikle öğretmenlerinin desteği, şairin edebiyata, şiire, sanata ilgisinin güçlenmesini sağlamıştır. Anadolu coğrafyasında doğması, o coğrafyanın insanlarını iyi tanıması, öğretmenlik mesleği gereği bu insanlar ile yakinen hemhal olması, onun şairlik cevherinin oluşumunda güçlü bir unsur olmuştur.

Henüz ilkokul çağlarında iken şiir denemelerine girişen Eren, sonraki yıllarda Halk, Divan ve çağdaş şiirin öne çıkan şiir kitaplarını okuyarak sanatının temelini güçlendirmiştir. Feyzi Halıcı’nın önce Konya’da daha sonra Ankara’da çıkarmaya başladığı *Çağrı* dergisinde “Aşka Tövbe” şiirinin

yayınlanmasıyla edebiyat dünyasında ismini duyurmuştur.

İlk şiirleri *Çağrı* dergisinde yayımlanan şairin 1964 -1980 yılları arasında *Hisar*'ın yayın hayatına tekrar dönmesiyle birçok şiiri bu dergide yayımlanmıştır. Bu dergilerin dışında *Türk Edebiyatı*, *Milli Kültür*, *Dolunay*, *Yeni Edebiyat Yaprağı*, *Defne*, *Ilgaz*, *Elif*, *Toprak*, *Tepe Edebiyatı*, *Seviye*, *Kültür ve Sanat*, *Doğuş Edebiyat*, *Palandöken*, *Harman*, *Çınar*, *Genç Kardelen*, *Alkış*, *Güneysu*, *Kırağı* ve *Mevsimler* şairin şiirlerini yayımladığı diğer dergilerdir.

Şair, şiir ve sanatına kuvvetle bağlıdır. Onun şiirleri güzellikleri içinde barındıran yeni açmış bir çiçek gibidir. Şair için bu çiçeğin solmaması en büyük gayesidir. Eren, yeni açmış çiçeğin rengini ve kokusunu hissedenden ve hissettiren önemli bir şairdir. Ses ipine sözlerini asarken sabırlı ve titiz davranır. Bu titizliği onun az ve öz eser vermesini sağlamıştır.

Eren'in şiirinde özenle seçtiği kelimeler ahengin yanında mana bütünlüğünü de sağlamıştır. Ses ve duygu değeri yüksek şiirler, şairin en önemli başarılarından. Ona göre şiir bir uyum içinde kendine has bir dil ve üslubu yakalamalıdır. Şair, kendine has bir dil ve üslup oluşturarak, taklit olmayan orijinal imgelerle Türk dilinin yapıcı ve anlamca hassasiyetini ortaya koymuştur.

O, insanın duygu, düşünce ve hâllerini etkili söz sanatları ile ortaya koyar. Şiirlerinde günlük hayattan ve edebi dilden özenle seçtiği kelimelere yeni anlamlar katar. Kelimelere yüklediği yeni imaj ve anlamlarla ses ipine güzel sözler asmaya gayret eder.

Eren, kavgaların, kargaşaların ve ideolojilerin peşinden sürüklenmez. Toplumcu bir anlayışı barındıran şiirlerde mümkün mertebe insanın aynası olmaya çalışır ve toplumun sorunları ile ilgili bazı teşhisler ortaya koyar. Ancak teşhislerindeki tedaviyi yetkililere bırakma anlayışındadır. İnsanoğlunun yaşantısını şiirlerine yansıtırken kendi duygu ve düşüncelerini de toplum yararına kullanır. İmgesel bir dil ile anlatımın yoğun olduğu şiirlerinin yanında sade bir dille duygu ve düşüncelerini ortaya koyduğu şiirleri de vardır. Şiiri ne kadar açık olursa olsun, şair, dili en mükemmel şekilde kullanmaya çalışmıştır. Onun için birçok şiirinde değişim ve dönüşüm görülmektedir. Eren, zaman içerisinde şiirlerinin bir kısmını titizlikle tekrar

incelemiş ve böylece daha mükemmeli yakalama uğraşı vermiştir.

Onun şiirlerinde her tür konu işlenmiştir. Dolayısıyla insanın birçok hâlini kolaylıkla şiirinde bulmak mümkündür. Hayatın üzüntülerini, sevinçlerini, umutlarını, arzu ve özlemlerini, çelişkilerini, beklentilerini kimi zaman coşkunun, kimi zaman epik, kimi zaman da buruk bir dille vermeye çalışır.

Eren'in şiirlerinde iç ve dış yapı birbiriyle uyumludur. Mana ile ahenk belli bir ölçü içinde iç içe girerek verilmek istenen duygu ve mesaj verilir. Şiirlerinde hece ölçüsünü kullandığı gibi serbest şiirin imkânlarından da yararlanmıştır. Birçok şiiri serbest tarzındadır. Nazım birimi olarak genellikle dörtlükleri tercih etmekle beraber beyit, üçlük, beşlik, altılık, yedilik gibi nazım birimlerini de başarıyla kullanmıştır. Şair, serbest şiirin ve nazım biriminin söyleyiş güzelliğinden de faydalanmıştır. Kafiye ve redifi şiirlerinde fazla kullanmayan şair, bunları pek de zorunlu bir ahenk unsuru olarak görmemiştir.

Şiirlerinde genellikle imgeli bir dil kullanmaya çalışan şair, onun gücünden de yeteri kadar yararlanmıştır. Duygu ve düşüncelerini dile getirirken, onları zaman zaman sembollerin arkasına gizleyerek yeni imaj ve tezatlarla mısralarına aksettirmiştir. Bu tür şiirlerinde anlam oldukça kapalıdır. Şiirlerinde işlediği temaların özelliklerinden dolayı zaman zaman didaktik bir söyleyişe meyletse de şiirlerinin çoğunluğunda lirik bir üslup göze çarpar.

Eren'in şiirlerinin temaları insan ve sosyal hayat üzerine kuruludur. İnsan hem çevresel yönüyle hem de kendi benliğiyle şiirinde yer alır. Olaylara kendi bakış açısıyla bakarken toplumun duygu ve düşüncelerini de ihmal etmemiştir.

Çözüm önerilerini gayet zarif bir üslupla dile getirmiştir. Toplumdan kopuk olmayan şair, realiteye uygun şiirler kaleme alarak onların sesi olmaya çalışmıştır. Şair, bireysel ve toplumsal acıları, yanlışlıkları, herkes tarafından bilinen ama söylenemeyen sorunları çığırkanlığa kaçmadan kendi tarzını oluşturarak estetik bir söyleyişle dile getirmiştir.

Eren, milli ve manevi değerleri dile getirirken bize ait olan ne varsa

onları bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Zamanla kendine has ve taklit olmayan bir dil ve anlatımı yakalayan şair, kültürel öğeleri nesillere aktarmayı önemli bir görev saymıştır. Eren, ülkesinin birlik ve bütünlüğünün sağlanmasında milli kültür öğelerinin nesillere aktarılması gerekliliğine de inanmaktadır. Şiirlerinde tarihi ve kültürel öğeleri de başarıyla kullanmıştır.

Şairin Türk dünyası edebiyatının birleştirilmesindeki gayreti takdire şayandır. İlerlemiş yaşına rağmen *Mevsimler* dergisi vasıtasıyla Türk dünyasının ve edebiyatının birlikteliğini sağlamak için gayret sarf etmiştir.

Şair, Türk dünyası yazarları ile iyi ilişkiler içerisinde olmuştur. Onlara karşı gösterdiği ilgi *Mevsimler* dergisiyle belli bir seviyeyi yakalamıştır. Ocak 2016 yılında iki aylık olarak yayına başlayan derginin sahibi ve genel yayın yönetmeni olan Eren'in şiir ve yazıları bu dergide de yayımlanarak Türk dünyası ile buluşmuştur. Türk dünyasından birçok akademisyen, yazar ve şair *Mevsimler* dergisinin çatısında duygu ve düşüncelerini beyan etmiştir.

Türk şiirinin çok zengin bir kaynağının olduğuna inanan Eren, Klasik Divan ve Halk edebiyatı gibi iki ana kaynaktan beslenerek modern şiiri yeni bir tarzla uygulamaya çalışmıştır. Eren'in şiirleri geleneğe karşı bir duruşu barındırmaz. Zaman zaman şiirlerinde yerel söyleyiş özelliklerinden, atasözleri ve deyimlerden de yararlanmıştır.

Eren, Türk şiir ve sanatına olan katkılarından dolayı 2005 yılında Antalya Şair, Ozan, Yazar ve Ressamlar Kültür Derneği (ANŞOYAD) tarafından 2. Şairler Buluşması'nda "Yılın Akdeniz Büyük Şiir Ödülü"ne layık görülmüştür. Ayrıca 2014 yılında Sütçü İmam Üniversitesi, onun Türk edebiyatına, Kahramanmaraş kültür ve sanatına yaptığı katkılarından dolayı "Takdir Ödülü" ile onurlandırmıştır.

Eren, bir dönem *Hisar* edebiyat grubu içerisinde yer almış gibi görünse de şair zaman içerisinde şiir yolculuğuna bireysel olan sanat görüşüyle devam etmiştir. Şair herhangi bir kişiden ve ekolden beslenmediğini söylese de Hisar edebiyat grubunun şiir anlayışının etkisinin bazı şiirlerinde görmek mümkündür.

Arif Eren'in şiirlerinde işlediği başlıca konular çocuk, din, aşk, sevgi, özlem, hasret, yalnızlık, ölüm, tabiat ve vatan sevgisi gibi bireysel konulardır.

Şiirlerinde daha çok serbest nazmı kullanan şair, şekil ve ahenkte belli bir kalıba bağlı kalmamıştır. Kelime seçimindeki titizliği ve benzer anlamlı kelime kullanımıyla, şiirinde, kendine has özgün bir ahenk oluşturmuştur.

Eren, şiirlerinde öz Türkçe olan kelimeler kullanmaya özen göstermiştir. Türkçe kelime kullanımında belli bir hassasiyet içerisinde. Eren, zengin imge dünyası ile günümüz dünyasının ve insanının karmaşık gerçekliğini anlatmaya çalışmıştır. Şiirlerinde öz ve az kelime ile kendine has zengin bir imge dünyası oluşturmuştur. Şiirlerinde zaman zaman yaygın olmayan sözcükler kullanmaktan da çekinmemiştir.

Arif Eren, günümüz şiirine önemli katkılar sunmuştur. Dolayısıyla onun ses ipine titizlikle astığı sözlerinden ve poetik görüşlerinden yeterince yararlanılmalıdır.

Şair, şiirine gerekli hassasiyeti sonuna kadar göstermiş ve önemli eserler ortaya koymuştur. Hassas ve titiz çalışmasından dolayı şiirlerinde zaman zaman kelime değişimleri ve çıkarımları da görülmüştür.

Eren, bu özellikleriyle 1980 sonrası şiirinde özgün bir ses olabilmeyi ve kendi tarzını oluşturmayı başarmış bir şairdir.

Son söz olarak, bu kitap çalışmamız belli bir sınır içerisinde gerçekleştiğinden, eksikliklerin olması doğaldır. Bizden sonra şairle ilgili çalışma yapacak araştırmacıların şiirlerinde “Türk kültürü ve öğelerine”, “Arifçe sözlerin doğuş hikâyelerine”, “şiirlerindeki arkaik unsurların belirlenmesine” ve “şiirlerinin değerler eğitimi ve eğitim felsefesi açısından incelenmesine” yoğunlaşmalarını tavsiye ediyoruz. Zira bu çalışmalar yapıldığında şairin Türk kültürüne ve düşüncesine katkısının daha iyi anlaşılacağına inanmaktayız.

KAYNAKLAR

Abbasklı, Sönmez, (2021). “Arif Eren’in Hikmetli Sözleri”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları.

Akbıyık, Yusuf Eren, (1990). *Milli Mücadelede Güney Cephesi (Maraş)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Almemmedova, Sabina (2021). “Biliş Yolunu Aydınlatan Şiir”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları.

Alparslan, Yaşar, Lütfi Alıcı, Serdar Yakar, (2009). *Türk Edebiyatında Maraşlılar, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş*.

Alparslan, Yaşar, Serdar Yakar, (2009). *Maraş Meşhurları Öncü Basımevi, Kahramanmaraş*.

Armağan, Mustafa, (2003). *Hilmi Yavuz İle Doğuya ve Batıya Yolculuk, Ufuk Kitapları, İstanbul*.

Avcı, Ramazan, (2008). *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi Fersa Matbaacılık, 2008*.

Avcı, Ramazan, (2021). “Arif Eren’in Şiirlerinde Sosyal Duyarlılığın Tezahürü”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları.

Ayna Dergisi (2001) “Arif Eren ile Söyleşi”, KSÜ Öğrenci Derneği Dergisi, Yıl 4, Sayı: 8.

Aytekin, Osman, (2000). *Nefesimiz Gül Bahçesi, Seba Yayınları, Ankara*.

Babayeva, Eşqane, (2021). “Arif Eren Şiirinin Düşünce Yolculuğu”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları.

Bektaşoğlu, Mustafa, (2013). *Anadolu Şehrinin Su Yapıları, Ankara Büyükşehir Belediyesi Aski Yayınları, Ankara*.

Beyoğlu, Ahmet, (1998). “Görkemli Denge”, *Kültür Dünyası*, Yıl: 2 Sayı: 16, Eylül.

Bilgin, Abdülcelil, (2014). “Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştiril Bir Değerlendirme”,

Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2.

Boratav, Pertev Naili, (2014). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.*

Bozkurt, Nebi, (2011). “Tesbih”, *TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.*

Bulut, Şevket, (1996). “Arif Eren ve Dört Mevsimden Hatıralar Şiiri”, *Gündüz Gazetesi, 5 Nisan.*

Bulut, Şevket, (1996). “Arif Eren’in Mayın Gibi Kuşattı Kar Şiiri”, *Kırağı Dergisi, Sayı: 17.*

Bulut, Şevket, (1997). “Görkemli Denge”, *Seviye Dergisi, Yıl: Temmuz-Ağustos Sayı: 2.*

Cilacı, Osman, (1994). “Dua”, *TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 9, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.*

Çağrı, Mustafa, (1997). “Tokalaşma”, *İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Cilt: 4, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.*

Çiftçi, Cemil, (2000). *Maraşlı Şair-Yazar-Âlimler, Kitabevi, Bursa.*

Dilçin, Cem, (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.*

Eğilmez Kaya, Hatice, (2019). *Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren. Öncü Kitap, Ankara.*

Eğilmez Kaya, Hatice, (2021). “Arif Eren’in Şiir Anlayışı ve İmge Dünyası”, *Editör: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren, Kesit Yayınları, İstanbul.*

Erbaş, Ali, (2012). *Melekler Âlemi İlahi Dinlerde Melek İnanıcı, Paradoks Yayınları, İstanbul.*

Eren, Arif, (2006). *Zaman Yerinde Durmaz, Öncü Kitap, Ankara.*

Eren, Arif, (2019). *Ses İpine Asılan Sözler (Seçme Şiirler), Öncü Kitap, Ankara.*

Eren, Arif, (2010). *Arif Eren Hayatı-Sanatı-Eserleri, Öncü Kitap, Ankara.*

Eren, Arif, (1996). *Görkemli Denge. Öncü Kitap, Ankara.*

Eren, Arif, (1965). *Bu Kent Sende Kalsın, Yıldız Basımevi, Konya.*

Eren, Arif, (1985). *Hayatı Huzura Ayarlamak, Semih Ofset Matbaacılık, Kahramanmaraş.*

Eren, Arif, (1977). *Yurt Tesbihi, Nilüfer Matbaa Tesisleri, İstanbul.*

- Eren, Arif, (1964). “Aşka Tövbe” Çağrı Dergisi. Sayı: 72, Ocak.
- Eren, Arif, (1965). “Edirne”, Pınar Dergisi, Karaman Lisesi Kültür Edebiyat Kolu Aylık Sanat Eğitim Dergisi, Yıldız Basım Evi, Sayı: 1, Konya.
- Ersoy, Elif, (2011). “Lale Üzerine Notlar”, (<http://www.dusunuyorumdergisi.com/lale-uzerine-notlar/>)
- Evliya Çelebi, (1986). Evliya Çelebi Tam Metin Seyahatname, Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- Gökalp, Haluk, (2005). “Ahi Evran-ı Velî'nin Menkıbevî Kişiliği”, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi, Ahilik Araştırmaları Dergisi (Ahad), Cilt: 1, Sayı: 2.
- Haşim, Ahmet, (1999). Bütün Şiirleri, (Haz: İnci Enginün ve Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Huseynzade, Rufat Latifoğlu, (2022). “Arif Eren'in Şiirlerinde Sevgi ile Yoğrulmuş Mısralar”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren, Kesit Yayınları.
- Kaplan, Mehmet, (1985). “Dil ve Kültür”, Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 143.
- Karabıyık Çengelci, Yusuf. (2016). Mimar Sinan ve Selimiye Edirne'de Tarihi Eserler, Bellek Yayınları, Edirne.
- Kartal, Atila, (2011). Anadolu Sahası Türk Folklorunda Gökyüzü Varlıklarının Oluşum Hikâyeleri Ve Bunlara Bağlı İnanmalar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kaygısız, Nurşen, (2021). “Arif Eren'in Şiirlerinde Çocuk ve Çocukluk Teması”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Kireççi, Tebernüş, (1996). “Arif Eren'le Şiir Üzerine”, Merhaba Gazetesi, Konya, 13 Mart 1996
- Korkmaz, Fettah, (2010). Isırgan Otu (Urtica Dioica) Ekstresinin Kolon Kanseri Hücre Serileri Üzerindeki Apoptotik, Antiproliferatif ve Antioksidan Etkilerinin Araştırılması, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kuban, Doğan, (2011). Sinan'ın Sanatı ve Selimiye, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kurt, Celalettin, (2021). “Arif Eren ve Mevsimler Dergisi”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Malkoç, M. Nihat, (2021). “Türk Şiirinin (S)Özüne Sadık İsmi: Arif Eren”,

Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren Kesit Yayınları, İstanbul.*

Muallim Naci ve Beşir Fuad, (2012). *İntikad, Hazırlayan: Ahmet Ağır, Grafiker Yayınları, Ankara.*

Namık Kemal, (1304), *Tahrîb-i Harâbât, Matbaâ-i Ebuzziya, Konstantiniye.*

Onay, Ahmet Talat, (2016). *Divan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatı Mazmunlar ve İzahı, Birkân Yayın, Ankara.*

Okay, M. Orhan, (2016). *Poetika Dersleri, Hece Yayınları, Ankara.*

Okumuş, İnci, (2021). “Arif Eren Şiir Geleneğiyle Evrensel Yolculuk”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren, Kesit Yayınları, İstanbul.*

Okuyucu, Cihan, (2019). *Dâyezâde Mustafa Selimiye (İnceleme, Çeviri Metin, Sadeleştirme), Türk Tarih Kurumu, Ankara.*

Özbaş, Mehmet Yusuf, (Tarihsiz), *Dâva 1920 Maraşlı - Fransız Harbi. Sema Matbaası.*

Özçalık, Mahire, (2017). “Lotus Çiçeğinin Farklı Kültürdeki Önemi ve Peyzaj Tasarımında Kullanımının İrdelenmesi”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi.*

Özçelik, Sadettin, (2016). *Dede Korkut, Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt: 1, Ankara.*

Özçelik, Sadettin, (2020). *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine - Günbed Nüshası Işığında-Düzeltilme Teklifleri (2), Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 50, Güz, Ankara.*

Özeren, Sara Gürbüz, (2021). “Arif Eren Şiirinde Zaman Kavramı”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren, Kesit Yayınları İstanbul.*

Özkırımlı, Atilla, (1987). “Âşık Garip”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt: 1, Cem Yayınevi, İstanbul.*

Pala, İskender, (1995). *Ah Mine'l-Aşk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.*

Pala, İskender, (1990). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara.*

Pehlivan, Gürol, (2019, 6 Mart). Arif Eren. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/eren-arif> Yayın Tarihi: 09.05.2019, Güncelleme Tarihi: 19.12.2020. (Erişim Tarihi: 18.08.2022)*

Sevim, Ali, (2019). *Malazgirt Meydan Savaşı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.*

- Shakespeare, William, (2019). *Hamlet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Subaşı, Muhsin İlyas, (2004). *Şiirden Şuura*, Nesil Yayınları, İstanbul.
- Subaşı, Muhsin İlyas, (2021). “Arif Eren Gerçekten Arif Bir Şairdir”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Bir Mümtaz Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Şahabettin, Cenap, (2005). *Tiryaki Sözler*, Genç Timaş Yayınları, Ankara.
- Şahin, Durdu, (1995). *Günümüz Şairleriyle Gülşende Hasbihal (Mülakatlar)*, Yarıdımıcı Grafik Yayınları, Ankara.
- Şahin, Durdu, (1997). “Şair-Yazar Arif Eren ile “Görkemli Denge” İsimli Eseri Üzerine Bir Konuşma”, *Gündüz Gazetesi*, 15 Mart.
- Tansel, Fevziye Abdullah, (1997), “Ferhat ile Şirin”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Cilt: 4, Ankara.
- Tatçı, Mustafa, (2012). *Yunus Emre: Divan Seçmeler*, DİB Yayınları, Ankara.
- Teke, Elif, (2005). *Osmaniye’de Doğumla İlgili İnanç ve Uygulamalar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Timur, Kemal ve Hatice Eğilmez Kaya, (2021). *Bütün Yönleriyle Bir Mümtaz Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Timur, Kemal, (2016). “Sıra Dışı Yönleriyle Diyarbakır’ın Birkaç Zirve Şahsiyeti”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Özel Sayı, Yıl 8, Sayı 15/1, Nisan.
- Timur, Kemal, (2021). “İsmiyle Müsemma Zarif, Arif ve Mümtaz Bir Şair: Arif EREN” *Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren*, Editörler: Kemal TİMUR, Hatice EĞİLMEZ KAYA, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Timur, Kemal, (2020). “Her Memleketin Marka Şehirleri... Mekân... Şairler... Ve Söz Üstadı Arif Eren...”, *Mevsimler Sanat-Edebiyat-Kültür Dergisi*, Sayı 27, Yıl: 6, Kış Sayısı.
- Turan, Fatma Ahsen, Reyhan Gökben Saluk, Özlem Ünal Ünal (2014). *Geçmişten Günümüze Sazda ve Sözde Usta Kadınlar*, Editör: Nezahat Özcan, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu*, (<https://sozluk.gov.tr/>) Erişim tarihi: 09.06.2022)
- Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*, (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkdoğan, Fatma, (2021). “Ustalık Dönemindeki Şair: Arif Eren”, Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, *Bütün Yönleriyle Bir Mümtaz Şair Arif Eren*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Türkmen, Fikret, (2018). Âşık Garip Hikâyesi İnceleme - Metin, Akçağ Yayınları, Ankara.

Uluçay, Mustafa, (2014). Mehmet Akif Ersoy'un Eserleri Üzerinde Dil ve Üslûp İncelemesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ünal, Yaşar, (2012). "Tesbih Kavramı Üzerine", Dini Araştırmalar Dergisi, Temmuz - Aralık, Cilt: 15, Sayı: 41.

Yakar, Serdar, (2019). "Arif Eren'in Ses İpine Astığı Sözler", Ayna Dergisi. Sayı: 105, Haziran.

Yanardağ, Mehmet Fetih, (2021). "Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren'in Poetikası", Editörler: K. Timur ve H. Eğilmez Kaya, Bütün Yönleriyle Mümtaz Bir Şair Arif Eren. Kesit Yayınları, İstanbul.

Yanardağ, M. Fetih, (2014). "Ses İpine Söz Asan Şair Arif Eren'in Poetikası", Uluslararası Cumhuriyet Dönemi Marş Sempozyumu, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Yayını, Öncü Kitap, Ankara.

Yapıcı, Asım, (1997). "Görkemli Denge"(Sin)De Ses İpine Söz Asan Şair: Arif Eren", (<http://www.mehmeteminturkyilmaz.com.tr/i/2029/>) (Erişim Tarihi: 22.05.2022)

Yazıcı, Şahin Selim ve Aylin Aydın Şen, (2015). "Çini Süsleme Sanatında Lale Motifi", Çukurova Üniversitesi I. Uluslararası Sanat Araştırmaları Sempozyumu, Adana.

Yazım Kılavuzu, (2012). Türk Dil Kurumu Yayınları, Anka